Country Report No 5 | 2022

Women in Vietnamese Society

Country Report

VIETNAM

Independent semi-annual information on politics, economy and society of a country in transition

No 5 | 2022

Women in Vietnamese Society

USH
Hanns Seidel Foundation
JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN
NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

THANH NIEN PUBLISHING HOUSE

Add: 64 Ba Trieu, Ha Noi City | Tel: (024) 62631704

Website: nxbthanhnien.vn | **Email:** info@nxbthanhnien.vn

Branch: 145 Pasteur, Ward 6, District 3, Ho Chi Minh City | Điện thoại: (028) 39106963

Country Report Vietnam

Independent semi-annual information on politics, economy and society of a country in transition.

Responsible for Publication:

Editorial Board: Pham Quang Minh - Detlef Briesen – Nguyen Thi Thuy Trang

Director - Chief editor: Le Thanh Ha

Editor: Nguyen Tien Thang

In cooperation with Hanns Seidel Foundation

Unit 703, Opera Business Center, 60 Ly Thai To, Hanoi, Vietnam.

Cover design & Layout: Green Media Trading JSC.,

Cover photo: *Orange the World 2018 - Viet Nam - Dance For Kindness Event*
Source: UN Women/Hieu Nguyen

Print-run 200, format 20,8 x 29,5 cm, at Ha Phuong printing JSC.,
Add: No.6 Ngoc Ha, Doi Can Ward, Ba Dinh District, Ha Noi City.

Publishing licence: 4756-2022/CXBIPH/28-150/TN
Pursuant to Decision No. 2718/QĐ-NXBTN

Printing & Deposting duty copies in 12/2022

9 786043 414783

All rights, including the right of reproduction, dissemination and translation, reserved. The copyright and responsibility for publishing of this publication lies with the University of Social Sciences and Humanities, Vietnam National University, Hanoi.

While the Hanns Seidel Foundation provided financial and technical support to this publication, the opinions expressed in the contributions to this publication are the personal opinions by the named authors only and do not necessarily reflect the official views of the Hanns Seidel Foundation and/or the University of Social Sciences and Humanities, Vietnam National University, Hanoi.

About the Hanns Seidel Foundation

The Hanns Seidel Foundation (HSF) is a German political foundation and was established in Munich (Germany) in 1967. Currently, HSF implements over 80 projects in 60 countries around the globe. HSF is committed to democracy, peace, and development. The work of HSF is based on a human ideal that includes free personality, development, and autonomy as well as social responsibility and solidarity. HSF has been involved in projects in Vietnam for three decades. Since the establishment of a representative office in Hanoi in 2011, HSF has been strengthening its cooperation with Vietnamese partners for a social, economic and institutional development that focuses specifically on social protection as well as on sustainable development and inclusive governance.

Follow HSF Vietnam on Facebook for more information and regular updates about our work:

https://www.facebook.com/HSF.Vietnam

Foreword

Dr. Nguyen Thi Thuy Trang

Trinh Ngoc Mai

Anyone interested in gender issues would make many intriguing observations in Vietnam: a developing country strongly affected by Confucianism has the middle-level of gender parity in the Asia-Pacific region, outperforming more well-off countries such as Japan and South Korea but lagging behind Timor-Leste and Lao PDR. While Women's Days are celebrated twice a year in this country where a woman can be anything – even the leader of the National Assembly, social movements such as #MeToo, TIME'S UP and Equal Pay do not seem to have considerable influence here.

In the fifth volume of the Country Report Vietnam series "Women in Vietnamese Society", we specifically deal with gender concerns in this country. The publication seeks to present a broad picture of women in Vietnam in which everyone is included: young and old, women of ethnic and sexual minorities, and from those in top leadership positions to street vendors. More importantly, the authors also explain why each piece of the picture appears the way it is. The publication covers a wide range of important topics such as Vietnam's gender equality policies, gender-based violence, women and sustainability, and women's participation in various aspects of Vietnamese social, economic and political life. We hope that this publication will contribute to on-going academic and political discussions on gender equality in Vietnam on the one hand, and provide international readers with interesting insights into this issue in Vietnam on the other hand.

As part of the Country Report Vietnam series, this volume is a result of the fruitful cooperation between Hanns Seidel Foundation, the University of Social Sciences and Humanities, Vietnam National University, Hanoi and the Justus Liebig University of Gießen. We would like to thank everyone who has been involved in this Country Report. Our special thanks go to Prof. Dr. Pham Quang Minh of the USSH and PD Dr. Detlef Briesen of the JLU Gießen who have devoted a great deal of time, efforts, and enthusiasm to this project. We would also like to extend our gratitude to Mr Michael Siegner - Resident Representative of Hanns Seidel Foundation Vietnam for his constant support for this publication project. Finally, we look forward to candid and lively discussions on this important topic in the official launch of this publication on the International Women Day next year.

Dr. Nguyen Thi Thuy Trang

Head of Department of International Development Studies
Faculty of International Studies
VNU - University of Social Sciences and Humanities (USSH), Hanoi

Trinh Ngoc Mai

Junior Programme Manager
Hanns Seidel Foundation Vietnam

Editorial

Detlef Briesen

Pham Quang Minh

The new edition of the Country Report deals with the social situation of women and girls in Vietnam. If one compares the countries of Southeast Asia with each other, one quickly realises that women in Vietnam have a high social standing. The door to many professions and social hierarchies is open to Vietnamese women. Many reasons are given for this strong position, some of which are discussed here in this new issue, the first being the more traditional factors: Women had enormous importance in the context of agriculture, the cultivation of wet rice, which was predominant until a few decades ago. The years of study by the spouses to attain moulded educational or civil service positions in accordance with the ideals of Confucianism placed it mainly on the wives to provide for the livelihood of the families. In addition, there were social changes in the 20th century: The Communist Party of Vietnam has constantly campaigned for equal rights for women, a terrible consequence of the wars against France and the USA was a considerable surplus of women, and from 1986, with Doi Moi, social development accelerated further towards equality for women. Today, there is a broader social acceptance of notions that women in Vietnam can hold almost all positions in society and that girls should have roughly equal opportunities for development - with the well-known exceptions that exist elsewhere in the world among certain population and age groups.

Symbolic and at the same time indicators of what has been achieved and what still needs to be striven for are the Women's Days, which Vietnam celebrates widely and publicly even twice a year: on 20 October each year as Vietnamese Women's Day and on 8 March as International Women's Day. On both days, however, not only flowers are given, and banquets held and even pleasantries exchanged. Political issues such as equality, social status and sexual violence are also addressed. All this points to the fact that men and boys on the one hand, and women and girls on the other, are perhaps not as equal in Vietnam as they seem at first glance.

Presenting the situation of the female gender in Vietnam in a nuanced, ideology-free, and fact-based way, and this again for a wider audience, is once again the most important goal of our Country Report. We hope that our readers share our impression and would like to thank again all those who have made this report possible - first and foremost the Hanns Seidel Foundation Hanoi, but also all others who have contributed with articles and layout to the production of this report.

Detlef Briesen

Pham Quang Minh

https://www.ussh.vnu.edu.vn
https://www.uni-giessen.de

Contents

Women in Vietnamese Society 11
Detlef Briesen, Pham Quang Minh and Nguyen Thi Thuy Trang

Roles of Vietnamese Women in the Society: A Historical Perspective 21
Dao Duc Thuan and Nguyen Van Ngoc

Today's Role Models for Vietnamese Women and the Role of Media 33
Nguyen Thi Thuy Hang

Overview of Gender Equality in Vietnam in the Fields of Politics, Economy, Healthcare, Education, Information, Communication and Family Life 47
Nguyen Tuan Anh

Gender Equality Policies in Vietnam 57
Nguyen Duc Vinh

Gender Equality – The Opportunity for Improving Girl Child Education in Vietnam 69
Dao Huong Thuy

Women's Empowerment: A Look at Important Areas of Gender Equality Policy in Vietnam 79
Nguyen Thi Phuong Mai

Women's Policy for Ethnic Minorities and Sustainability 87
Tran Thi Minh Thi

Women in High Office and Leadership Positions 103
Luong Thi Han

Women in the Informal Labour Market 113
Duong Kim Anh

Domestic Violence Against Women in Vietnam 123
Nguyen Huu Minh

Women, Gender, and Sexual Minorities 137
Tran Thuy Duong

Laws, Regulations and Programmes 147
Nguyen Thi Thuy Trang

The beginning of the socialist women's movement: Clara Zetkin and Rosa Luxemburg, Magdeburg, Germany 1910

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zetkin_luxemburg1910.jpg

Basic Article
Women in Vietnamese Society

● **Detlef Briesen, Pham Quang Minh and Nguyen Thi Thuy Trang**

This issue of the Country Report deals with the social situation of women in Vietnam. With such a simple sentence, we try to circumscribe a complex field of research and discussion that would hold numerous other, often ideology-based questions in store for us, especially in the Global North and also in postcolonial theorisation. Our approach, on the other hand, is more empirical: we are not primarily concerned with gender theory, not with whether even biological gender is not only a cultural construct, we do not address important questions such as gender-neutral language, not gender mainstreaming, and we do not commit ourselves politically or ideologically, especially not in the sense of the meanwhile almost unmanageable variety of forms of feminism that exist in the Global North and South.

However, here is another, absolutely necessary preliminary remark on our own behalf: all the authors gathered here agree that all people are equal and should have the same opportunities for development – regardless of how they came into the world and also indifferent to any tutelage by any gender or gender-related objectives, wherever these may derive from. Karl Marx once wrote that people do not write their own history of their own free will, but they do write it themselves. Societies are therefore founded in the concrete actions of people. And it is the same in Vietnam: people create their social conditions themselves, in consensus and dissent with others, and they try to implement how they would like to live in a self-determined way and as well as possible, whether as a man or a woman or diversely. It is obvious that this is not always easy and can come up against numerous limits.

In the context of this thematic complex, we again, as in the previous Country Reports, focused on the identification of scientific knowledge: we are thus following an empirical and not a normative approach. We will not define how the female part of the population should be, but we will try to find out how women and girls actually live, which role models and problems they are confronted with today and, above all, what efforts are being made in today's Vietnam to improve their situation and put them on an equal footing with men and boys in terms of their life chances. Once again, we will present the facts ascertained in the process as objectively as possible to the widest audiences possible, for both a broader Vietnamese and international public. Our Country Report is therefore determined by several fundamental questions:

- So, what is the social situation of women and girls in Vietnam?
- How has it come about historically? How and in what direction is it currently changing?
- And what role do government and other societal initiatives play in this?

This makes it necessary to begin with a brief examination of the roots of women's policy from a general as well as a specifically Vietnamese perspective. Such a balancing act results from the structure of our audience: not all readers from Vietnam have already dealt with the international women's movement; and vice versa, only a few non-Vietnamese readers know the specifics of women's politics, women's movement, and feminism in Vietnam.

1. Key Terms: Feminism, Women's Movement, Women's Policies

With a topic of such far-reaching relevance, it is perhaps worthwhile for once to use classical rhetoric: what women are like, what they should be like and what people believe they are like is one of the biggest questions in the cultural history of humankind in general. Hardly any religion, philosophy, political doctrine, etc. has not dealt with this fundamental problem and formulated normative statements accordingly: The Old Testament tradition, and subsequently also Islam, Confucianism, and to a lesser extent Buddhism and Christianity, for example, have had a monopoly on defining what the female segment of the population should be like for many centuries in the most diverse cultural areas. Older religiously based reference systems, quite different ones, were incorporated or suppressed in the process. In addition, however, there was also a social reality in which complex formal and informal regulations did not always conform to the settings of the major belief systems. For Europe, it has been shown again and again in recent years that the situation of women was much more complex than can be deduced from the stereotypes handed down. And in Vietnam, too, women probably lived historically in a much more self-determined way than the formal settings of Confucianism would suggest (Dutton 2012) – on the one hand, for example, within the framework of village societies where the family economy was based on rice cultivation, fishing, and village crafts. On the other hand, it was also related to the societal

Simone de Beauvoir in Beijing 1955

Source: Liu Dong Ao (1955), available at https://www.delo.si/images/slike/2018/12/17/o_416925_1024.jpg

elite and its culture, as shown by the work Truyện Kiều by Nguyễn Du, a kind of Vietnamese national epic, which was probably written in the second decade of the 19th century. The common interpretation is that it contains a clear critique of the Confucian ethic and the daughter's duties to the family associated with it. In this epic, Nguyễn Du criticises the definition of the role of women in Confucianism from a perspective close to the Vietnamese people and their social practices (Nguyễn Du https://www.loc.gov/item/2021667457).

However, with the colonisation of Vietnam by France since the middle of the 19th century, the women's question arose in a new way, and its development in Europe was decisive for this. In Europe, too, the hegemonic discourse of Christian churches, rulers and intellectuals had clearly assigned roles to men and women, but these were by no means always reflected one-to-one in social reality. This changed from the 18th century onwards, on the one hand because in the Enlightenment era the most important intellectuals began to emphasise the equality of all people (Taylor/Knott 2016). On the other hand, this was contradicted by another undertaking typical of the time: the uniform standardisation of law and the abolition of the numerous legal indeterminacies that had until then been so characteristic of social life, including that of women.

In short, despite the ideals of equality based on Enlightenment ideas, women were systematically disadvantaged in comparison to men in a variety of ways, especially in the shaping of the legal and participatory state since the end of the 18th century. Women were not granted full citizenship (and thus also not the right to vote or stand for election), and they were placed under the guardianship of their male relatives or husband in their personal and economic circumstances (even after reaching adulthood). In West Germany, for example, husbands were able to forbid women from taking up employment and to reverse legal transactions, such as any form of purchase, even after the Second World War. There was a tendency to regard them, like minors, as having only limited culpability. Furthermore, women and girls were denied access to many professions and higher educational qualifications. And in addition, a social image of women emerged that strongly fixed women to temporary employment before marriage and to work as housewives and mothers, how much or little of this ideal image may have corresponded to social reality however, especially not in the working classes and in the cities.

Betty Friedan, American feminist and writer.

Source: Fred Palumbo (1960), available at the Library of Congress https://loc.gov/pictures/resource/cph.3c15884/

The legal and social discrimination of women and girls and their equality vis-à-vis men thus became the goal of a new type of women's movement originating in Europe and North America even before the First World War (Waldschmidt-Nelson/Schüler 2017). Considering that over 50 per cent of the world's population is made up of women, it is hardly surprising that this movement very quickly took on the most diverse forms and positions. It soon led to bourgeois, socialist, anarchist and anti-colonial women's movements, which achieved important successes, especially after 1918 and after 1945: The principle of equality was introduced into many constitutions at that time and subsequently the formal legal discriminations were gradually abolished – such as the lack of the right to vote and the legal disadvantages in civil law. However, even after formal equality in the respective constitutions, this often took several decades, and overall, the global balance sheet for women's rights is still quite mixed today: Women's rights have not really advance or even tended to deteriorate again in large parts of the world (Chancer 2019). And even in those countries where formal, legal equality has been achieved in the meantime, there are still clear disadvantages for the female part of the population. This has led to new concepts for the promotion and empowerment of women and girls (i.e., in women's policy) and to numerous re-positionings in the women's movement or in feminism itself (Stansel 2010; Tong 2013).

Because the woman and the girl or just one single form of feminism or women's movement do not really exist. Therefore, on the one hand, women's interests and self-definitions were already defined very differently in the classic feminist texts, from Clara Zetkin to Simone de Beauvoir and Betty Friedan to Kate Millett (Zetkin 1889; De Beauvoir 1949; Millett 1970; Friedan 1997). On the other hand, the feminist movement on a global scale has split into numerous camps that can hardly be surveyed any more, including ideological ones: from feminism focussing mainly on legal equality to the idea of replacing patriarchy by women's domination over men, for example in certain versions of feminist societal and even foreign policy (Pulkkinen 2016).

President Ho Chi Minh at the 3rd National Women's Congress, March 1961

Source: The Ministry of Culture, Sports and Tourism (2022): https://bvhttdl.gov.vn/day-manh-cong-tac-tuyen-truyen-trong-hoc-va-lam-theo-bac-o-ha-noi-20220221142556 07.htm

As a result of these indeterminacies, the real meaning of feminism is that of an analytical term to characterise political theories that seek to abolish or even reverse hierarchies or differences between the sexes through such policies. Perhaps the nucleus of these very diverse theories and initiatives is, in this respect, a core diagnosis according to which there are still inequalities between women and men in political, economic, and cultural participation in social life. According to the vast majority of feminist theories, these diagnoses of inequality are based on forms of violence (albeit understood in different ways), which must be overcome in order to enable all people to lead a self-determined life, however defined. This is the actual goal of women's policy, and the much-debated question today is which measures should or are allowed to be used to achieve this and how comprehensively terms such as equality, equal life chances and participation are to be defined.

2. Women in the Vietnamese Society since the 1930s

In Vietnam, formal legal equality for the entire female population vis-à-vis men was first established in the Constitution of the Democratic Republic of Vietnam of 1946, barely two years after a corresponding regulation for the (former) colonial power France. A process began that put women on an equal footing with men in politics as well as in economic and social life and introduced the principle of equal pay and special protective provisions for women, for example in the world of work and with regard to maternity protection (Mai Thi Thu/Le Thi Nham 1978; Uncle Ho and the Vietnamese Women's Liberation Movement 2022).

Since the Communist Party has been the political leader in the north of the country since 1954 and in entire Vietnam since 1975, Vietnamese women's policy initially followed a model that had been developed in the context of socialism, particularly in the Eastern Bloc countries. The socialist version of the women's rights movement is based on the principle of equality between men and women and is very sceptical about ideas of far-reaching, natural differences. The foundations that had already been laid before the First World War by authors such as August Bebel and Clara Zetkin were decisive for all socialist women's organisations (Bebel 1885; Zetkin 1889). Their basic assumptions were:

- Firstly, women's gainful employment leads simultaneously and inevitably to a change in gender relations in the private sphere and in the family.
- Secondly, with the integration of women into the labour market, equality between men and women is also established in the public sphere.

The Vietnamese Women's Union (Hội Liên Hiệp Phụ Nữ Việt Nam, here abbreviated VWU) was also founded in this socialist tradition. It remains central to the country's overall women's politics today, as it is the first and only organisation of women in Vietnam, representing and defending their rights and interests. The Women's Union is part of a whole series of subsidiary organisations founded by the communist party or with which it cooperates within the framework of the Fatherland Front. Currently, the Women's Union has more than 13 million members in all parts of Vietnam (Waibel/Glück 2013).

The Women's Union was formed in the context of the political and military struggle that had been waged in Vietnam continuously since the 1930s for national and social liberation, which, through its national, anti-colonial component, also marked a difference from the socialist women's movements in Europe at the same time. The aim of founding the VWU was therefore to mobilise women in Vietnam for a struggle that was simultaneously directed against the colonial power, capitalist imperialism, and against the oppression of women as the weakest of the social classes. These three goals (liberation of the nation, abolition of exploitation in general and the oppression of women in particular) were thus directly linked, and the mobilisation of women was seen as having enormous potential for national and social revolution. Thus, women's politics was very significant for the struggle against France and was further pushed in the war against the USA after 1954. In the 1950s and 1960s, the model of a socialist femininity was formed, disseminated in particular by the magazine Phu Nu Vietnam (Vietnamese Woman): Women became decisive actors for the national and social revolution from this perspective. Their role was further sharpened through political campaigns such as the Five Goods or the Three Capabilities of Women. The Five Goods refer to the duties of the female gender: as women, mothers, wives, citizens, and Vietnamese. Accordingly, women were to participate equally in all tasks in the economy, politics and society, and this participation was secured by quotas: since 1968, women were to make up at least 30 per cent of the staff of government organisations. In addition, there were the Three Capabilities of Women in wartime, in particular the assumption of all work activities that men who had been called up for military service could no longer perform, the support of combatants at all times, and the readiness to take part in combat operations themselves if necessary (Pettus 2004).

Even after the victory over the USA, this form of women's politics was initially continued. In 1976, the VWU launched a new campaign: New Women in National Construction and Defence. This was mainly about mobilising the women of Vietnam for the rebuilding of the reunified but war-torn country. However, with the end of the war against the USA, with the establishment of an all-Vietnamese state and especially within the framework of the reform policy since 1986, the definition of socialist femininity gradually began to change. An important factor here were those planning goals of the communist party or the women's union, which are usually fixed after the elections to the National Assembly for the following five years.

Paradigmatically new were the goals that the VWU set for its members from 1986 onwards: since then, women were to participate in the national revolution through study, work, and commitment to their families. The war times were over, now a new social normality had to be created. Since this turning point, the VWU and the communist party have been trying to synthesise the emancipatory ideals of the socialist women's movement with more traditional ideas of Vietnamese femininity. These changes were already evident in the Women's Museum in Hanoi, which opened in 1987. In three sections, it not only shows the general importance of women for Vietnam and its history, but also deals with fashion and family development.

Since Doi Moi, a complex guiding principle for women's policy has thus emerged in Vietnam that attempts to unite two elements: the emancipative and the traditionalist. Women's policy in recent decades has thus aimed at:

- on the one hand, to ensure women's professional activity and their full and equal participation in all aspects of social life,

- and, on the other hand, to accentuate a special obligation that women have in the preservation of national traditions, the prevention of social evils, in family life and in cultivated social interaction (Chiricosta 2010).

Thus, women are not only enabled but encouraged to participate independently in all societal tasks and in public life. Hardly in any other country in Southeast Asia, for example, do so many women hold a seat in the National Assembly as in Vietnam. However, assertiveness and professional success are still predominantly attributed to men. This contrasts to a certain extent with the still prevailing ideal image of the Vietnamese woman, because the Confucian ideal of the Four Feminine Virtues has experienced a considerable renaissance. According to the ideal, women should be guided by four virtues:

- Công: skilfulness at work,
- Dung: Beauty,
- Ngôn: Good expression,
- Hạnh: Gentleness (Ngo Thi Ngan Binh 2004).

In recent decades, state women's policy in Vietnam has thus attempted a complex synthesis, which is, however, facilitated by the fact that the Four Feminine Virtues are a rather vague model of female behaviour, but not a narrowly fixed gender-specific definition of tasks. Within the framework of this certainly not easy balancing act between the diverse traditions of the country, the VWU's fields of activity have changed, largely guided by the general political planning goals set by the communist party for each of the five years following the elections to the National Assembly. Regardless of this, however, the general goal of the Women's Union has remained to advocate for the equality of women in Vietnam. In doing so, the Women's Union set new priorities for action for the first time in the decade since 1992:

- Mutual assistance of women to improve the economic situation of households and impart economic knowledge for better household management and in the fight against poverty,
- Combating child malnutrition and reducing the number of school dropouts,
- Improving access to health services and promoting literacy, especially in rural areas, and increasing access to education in general,
- Protection of the legitimate rights of women.

The socio-political focus of the VWU increased even further in 2008: particularly in the area of family planning or birth restriction, in the promotion of voluntary services for the common good, related to gender equality in the workplace and finally by increasing the organisational quota of the VWU itself. In recent years, the Women's Union has increased its socio-political commitment to a greater extent: Target groups are now especially the poor and vulnerable women and children in Vietnamese society. A clear differentiation has also developed between the tasks of the VWU in the big cities on the one hand, and in the countryside and in the minority areas on the other. In the big cities, the Women's Union organises a variety of activities for city cleaning and beautification, in the context of environmental protection, for mass sports and female education (Vietnam Women's Union 2022). In the countryside and in remote regions, on the other hand, the most important priorities are the fight against poverty, violence and (sexual) exploitation and for more equality in education and professional advancement. Especially in the minority areas, the VWU is now working in many ways to empower women and is looking for ways to involve them in creating sustainable livelihoods (Vietnam Women's Union (VWU) CSO, Partners 2022).

The work of the VWU has found parallel expression in other legal provisions on the legal status of women in recent years, which should be briefly mentioned here (Fontana 2018):

- The revised Vietnamese Constitution of 2013 enshrines the equality of women and men in Art. 26 and refers to the state's gender equality policy. It also contains an affirmative action obligation and prohibits any discrimination based on gender.
- Furthermore, Vietnam has ratified the most important international human rights documents, in particular the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) and is committed to achieving real equality between men and women on the basis of these documents (Freeman/Chinkin/Rudolf 2012)
- Following on from this, the upcoming revision of Vietnamese labour law in 2019 will provide an opportunity to rethink the previous approach to women's rights protection and its design and, in particular, to develop new forms of protection against sexual harassment in the workplace.

State Vice President Dang Thi Ngoc Thinh (seventh from right) and delegates to the 13th National Party Congress (Photo: VNA)
Source: https://en.vietnamplus.vn/women-union-leader-women-contributing-to-national-development/195526.vnp#&gid=1&pid=2

3. Contents of this Volume

By choosing a few focal points, we are trying to accomplish a multifaceted task here: To describe what the situation of women and girls is like in Vietnam today and in what direction it may be developing. Apart from this introduction, our issue is divided into four parts.

In the first part, we look at the general development of the situation of women in Vietnam. Dao Duc Thuan and Nguyen Van Ngoc show how the role of women in Vietnam has generally changed in the 20th century. Nguyen Thi Thuy Hang then describes this change in more detail, looking at the role models for women in the media. Nguyen Tuan Anh subsequently characterises where Vietnam stands today in the field of gender equality.

The second part discusses various forms of women's policy:

- Nguyen Duc Vinh on what is generally referred to in Europe as the empowerment and promotion of women.
- Dao Huong Thuy on co-education, the promotion of girls and the asymmetries in young people's choice of profession.
- Nguyen Thi Phuong Mai on career promotion and capacity building for women, especially in business.
- And with Tran Thi Minh Thi on the special situation of women in minority areas and attempts to mobilise women there for sustainable development.

In the third part we deal with specific challenges,

- for example, in the growing group of women leaders (Luong Thi Han),
- with the specific problems of the informal labour market (Duong Kim Anh),
- the problem of domestic violence against women (Nguyen Huu Minh),
- and the situation of sexual minorities in the country (Tran Thuy Duong).

The fourth part has again been compiled by Nguyen Thi Thuy Trang and summarises the most important information on our topic.

We hope to present the results of this volume to a wider public on International Women's Day on 8 March 2023 and are currently working on concepts for two more volumes of the Country Report for 2023.

4. References

Bebel, August (1885): Women in the Past, Present, and Future. London.

Chancer, Lynn S. (2019): After the Rise and Stall of American Feminism: Taking Back a Revolution. Stanford.

Chiricosta, Alessandra (2010): Following the trail of the fairy-bird: The search for a uniquely Vietnamese Women's Movement. In: Roces, Mina/Edwards, Louise (eds.): Women's movements in Asia: Feminism and transnational activism. London. 124–144.

De Beauvoir, Simone (1949): Le deuxième sexe (The Second Sexe). Paris.

Dutton, George Edinson (2012): Sources of Vietnamese Tradition (Introduction to Asian Civilizations). Washington.

Fontana, Sina (2018): Frauenrechte in Vietnam – zur Berücksichtigung von Gleichstellungsfragen im Reformprozess (Women's rights in Vietnam – on the consideration of gender issues in the reform process). In: Zeitschrift des Deutschen Juristinnenbundes 4/2018. 233 – 234.

Freeman, Marsha A./Chinkin, Christine/Rudolf, Beate (2012): The Un Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: A Commentary. Oxford Commentaries on International Law. Oxford.

Friedan, Betty (1997): The Feminine Mystique. New York.

Mai Thi Thu/Le Thi Nham Tuyet (1978): Women in Viet Nam. Hanoi.

Millett, Kate (1970): Sexual politics. Garden City.

Ngo Thi Ngan Binh (2004): The Confucian Four Feminine Virtues (tu duc). In: Drummond, Lisa/Rydström, Helle (eds.): Gender practices in contemporary Vietnam. Singapore. 47–74.

Nguyễn Du (1894): Truyện Kiều (The Tale of Kiều). Scanned copy in World Digital Library, Library of Congress. https://www.loc.gov/item/2021667457.

Pettus, Ashley (2004): Between Sacrifice and Desire: National Identity and the Governing of Femininity in Vietnam. London.

Pulkkinen, Tuija (2016): Feelings of Injustice: The Institutionalization of Gender Studies and the Pluralization of Feminism. In: Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies 27 (2). 103–124.

Stansell, Christine (2010). The Feminist Promise: 1792 to the Present. New York.

Taylor, Barbara/Knott, Sarah (2016): Women, Gender and Enlightenment. London.

Tong, Rosemarie (2013). Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction. Boulder.

Uncle Ho and the Vietnamese Women's Liberation Movement (2022). https://baotangphunu.org.vn/en/uncle-ho-and-the-vietnamese-womens-liberation-movement/.

Vietnam Women's Union (2022): Orientation and Tasks for the 2017–2022 Term. http://vwu.vn/vwu-action-plans.

Vietnam Women's Union (VWU) CSO, Partners (eds) (2022): https://www.care.org.vn/project/vietnam-womens-union-vwu/.

Waibel, Gabi/Glück, Sarah (2013): More than 13 million: mass mobilisation and gender politics in the Vietnam Women's Union. In: Gender & Development, 21:2. 343–361.

Waldschmidt-Nelson, Britta/ Schüler, Anja (2017): Forging bonds across borders. Transatlantic collaborations for women's rights and social justice in the long nineteenth century. Washington.

Zetkin, Clara (1889): Die Arbeiterinnen- und Frauenfrage der Gegenwart (The Women Workers' and Women's Question of the Present). Berlin.

PD Dr. Dr. Detlef Briesen
Contemporary History
Department of History and Cultural Studies
Justus-Liebig Universität, Gießen
Email: detlef.briesen@geschichte-uni.giessen.de

Dr. Nguyen Thi Thuy Trang
Head of Department of International Development Studies
Faculty of International Studies
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: trangqt@vnu.edu.vn/ trangntt84@yahoo.com

Prof. Dr. Pham Quang Minh
Faculty of International Studies
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: minhpq@ussh.edu.vn

Two women in Saigon, 1890-1923

Source: David Shapinsky (n.d.), available at the Library of Congress: http://loc.gov/pictures/resource/cph.3b44777/

Roles of Vietnamese Women in the Society: A Historical Perspective

● **Dao Duc Thuan and Nguyen Van Ngoc**

1. Introduction

Today, it is undeniable that contributions of women to the development of mankind are immense in countries around the world. Their role has been recognized as the single most important factor when it comes to bringing about and sustaining long term social change. Examining the role of women in society depends on the characteristics of the diverse cultures. Through the history of the nation-state development, women in Vietnam have been said to play an indispensable role in the existence and development of families and communities. Therefore, research on the role of women in Vietnamese society through historical periods should be a task of enormous significance.

As a multi-ethnic country, Vietnam has 54 recognized ethnic groups, 53 of which are recognized *Ethnic Minority Groups* (EM). These groups comprise an estimated 14.1 million people or around 14.7 per cent of the country's total population of about 96 million. Each EM group has its own distinct language, culture, and traditions. Of these recognized ethnic groups, the Kinh (ethnic Vietnamese) group makes up 85.4 per cent of Vietnam's population. Each ethnic group carries a typical characteristic in the picture of a unified and diverse Vietnamese culture. It is a fact that the uneven development of ethnic groups is a huge obstacle for the development of Vietnam as a whole and that the female population is one of the key factors to overcome these barriers.

The difference in the preservation of cultural values among ethnic groups has made it difficult for the concept of *tradition* in Vietnam to be clearly defined. By the 1970s, the urbanization trend in the lowlands regions has entered the modern era with the implementation of effective socio-economic development policies. Law enforcements were promulgated and applied. In the meantime, some ethnic minorities groups in mountainous regions still existed in isolation and maintained their traditional society by customary laws or regulations.

Vietnam has a long history of affiliating with a dominant civilization and adapting that civilization's ideas, institutions, and technology to Vietnamese purposes. Since the unified Vietnam period, there used to be different states, governments, and cultures. Historically, the role of women has also been evaluated differently in different societies. In the past, studies on Vietnamese women often focused on Kinh (Vietnamese) women in the Northern Delta associated with Dai Viet nation with traditions from Dong Son culture as the main research object and to represent for Vietnamese women in general. Women in EM groups in Vietnam have often been studied only in specific studies.

Until the 1970s, the availability of statements, records, and studies on the role of women in Vietnamese society were mostly outlined in narrow senses. The evidence for the role of women is often taken from the typical female role models of different historical periods. The approaches to women issues, the social role of Vietnamese women in its relation to their male counterparts from gender theory has received little attention. Therefore, this article is not expected to fill all the gaps of previous studies. By studying different sources, the article tries to outline the role of women in Vietnam in society from the early history to the 1970s in terms of economy, culture, and community management. Within the time span of this study, the preservation of traditional values in different societies does not allow us to fully assess the role of women in communities uniformly in each respect or for all historical periods.

Vietnam 1978. Female Militia Members in Da Nang

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fotothek-df_ge_0000154-Vietnam_1978._Milizion%C3%A4rinnen_in_Da_Nang.jpg

2. Factors Shaping the Social Role of Women in Vietnam

Social-economic role models

In the pre-historic period, Vietnam was home to some of the world's earliest civilizations and societies – making them one of the world's first people to practice agriculture. Due to the geographical situation found by the early farmers, wet rice and swidden or shifting cultivation were common practices to meet personal needs and those of fellow villagers. The shift from a natural economy based mainly on hunting and gathering to an agricultural economy with farming and animal husbandry has altered economic production as a whole. This enhancement of production activities gradually decreased the economic role of women. However, until the 1970s, most of the agricultural cultivation areas in Vietnam were still less developed, small-scale, and mainly characterized by manual labour. Within this context, women ensure stability, progress, and long-term development of Vietnam. In remote upland areas, shifting cultivation has, for centuries, been a dominant component of the agricultural systems. The utilization of labour resources of all family members was still an essential factor. The economy was dominated by seasonal agriculture which alone did not provide a stable livelihood. Therefore, handicraft production was considered as a method of utilizing human resources in idle time and created a beneficial source of income. Small-scale handicraft production at household level has given women more opportunities to participate in the production process (Quy Lam and Kim Phuong 2014, 19).

Along with economic development, societal changes took place. The matriarchal society was replaced in Vietnam by a patriarchal one with men dominating regarding in role and prestige. However, this process did not take place in a quick and thorough way. It happened differently in the diverse communities. The result of this process was that the status of women decreased in societal role models and stereotypes but remained important in social practice. Several studies have shown that, in comparison to women in other parts of Asia, Vietnamese women had more rights and access regarding to property ownership for example (Tran Thuy Anh 2006, 6-11).

The contributions to and roles of Vietnamese women in society and family made the husband's authority over his wife a predominantly theoretical one but for parts of the upper classes. In fact, most women in common families have a fairly equal position compared to that of their men counterparts, even being promoted above men. This has been traced in Vietnamese folk songs, customs, practices, and beliefs (Dang Thi Van Chi 2004, 52). In some ethnic minorities in the upland regions, matrilineal separation still existed and was preserved until the 1970s. This has led to a very differentiated assessment of the social role of Vietnamese women in the various historical societies.

Major ideologies and their impact on the role of women in Vietnam

Major ideologies were crucial factors for the definition of women's role in the Vietnamese society. However, it should be emphasized that these had mainly an impact in the lowland regions of the country. EM groups in the highland areas still maintained the values of common laws and customs.

Confucianism is one of the ideological currents that affected the position of women in society to a large degree. Soon after its introduction into Vietnam, the teachings of Confucius were utilized by the governments, especially those ideas which advocate societal hierarchy and moral leadership, to bolster a powerful state bureaucracy to provide society with a rigidly structured and organized modus vivendi. Confucianism entitled women to only a subordinate position in society and bound them to strict rituals and norms. The feudal class used various means to spread the Confucian ideology into consciousness and behaviour of the population, among other things to consolidate power over women. In terms of gender relations, the Confucian ideas can be summarized in the belief that women are inferior to men, particularly expressed in the subjugation of women under the *Three Obediences* (Pham Thi Bich Hang 2003, 41).

However, the wave of feminism in the early twentieth century had a certain impact on the shaping of the social role of women in Vietnam. Feminist issues initially referred to the recognition of the right for women to participate in politics, as a common citizen. Resolving the conflict between Confucianism and the feminist movement is not a unique phenomenon to Vietnam. At the same time, some Asian countries such as China, Japan, Korea, there was also a Westernization movement; however, depending on the specific situation including economic conditions, political institutions and cultural traditions, feminism has been propagated and practiced at different levels (Cao Kim Lan 2019, 66). On the public press forum in Vietnam in the early twentieth century, the issue of women was openly discussed with positive perceptions about the role of women in history. Opinions focused on liberating women from the confines of feudal rites and avoiding the issue of women's political status in society (Dang Thi Van Chi, 2004, 53).

The founders of Marxism emphasized the role of women in society (Central Women's Union Propaganda Department, 1967). Since its inception, the Communist Party of Vietnam has been extremely interested in women's work. In the period before 1945, the Communist Party of Vietnam also proposed policies against polygamy, or against the colonial government which allegedly promoted prostitution to increase the tax revenues. Therefore, press and handbills such as fighting against prostitution and propaganda to mobilize women to participate in the struggle for national liberation and building a new and equal society were often proposed in the newspapers and leaflets of the Communist Party (Dang Thi Van Chi 2008, 41). In 1945, with the victory of the August Revolution, the Democratic Republic of Vietnam was born with the Declaration of Independence solemnly proclaimed by President Ho Chi Minh. The first Constitution of Vietnam, passed by people's parliament in 1946, officially confirmed women's equal rights with men in all economic, political, and cultural spheres. Following that, the *Marriage and Family Law of 1959* continued to reaffirm the equality of men and women in society. This is not only the victory of the Vietnamese people in general but also the victory of Vietnamese women - who always affirm their laborious capacity and creativity in production and combat as well as confirming their Vietnamese women's desire for freedom and equality in history = These are important legal steps that form the basis for the gender equality process in Vietnam. (Dang Thi Van Chi 2004, 55).

3. The Role of Vietnamese Women in Society from Early History to the 1970s

Throughout history, the vital role of women in society has ensured the stability, progress, and long-term development of Vietnam. It is widely accepted that agriculture can be the engine of growth and poverty reduction in developing countries like Vietnam. Furthermore, women have made a tremendous contribution to national reconstruction and defence, boasting a glorious tradition of heroism, invincibility, faithfulness and responsibility.

The role of Vietnamese women in economy

The archaeological excavations conducted have proved the presence of human beings in Vietnam since the Palaeolithic or Old Stone Age (300,000–500,000 years). In the Neolithic Age (New Stone Age), Hoa Binh-Bac Son cultures (about 10,000 BC) had witnessed the development of agriculture and animal husbandry, including even the technique of paddy rice cultivation. Initially, these ancient people lived as so-called hunter and gatherer. Later, they learned to improve their stone tools and pottery to serve their lives. In that natural economy, women took on more stable and less dangerous jobs, such as foraging and collecting coastal molluscs, while men took on hunting and fishing, which was riskier (Nguyen Duy Men 2017, 25–67). The arrival of agriculture made the economic life of ancient people in Vietnam more stable and pro-active. The tribal clans allied with each other into larger communities to grow agricultural products, manage irrigation and protect the community. The rapid development of tool-making techniques, such as the knowledge of bronze and metallurgy brought a major turning point for the socio-economic development of prehistoric Vietnam. In the North and North Central regions, the ancient Viet people occupied the plains and valleys along the rivers. They developed rice farming and shaped village communities. People's situation was consolidated through agriculture, especially through land preparation. In addition, hunting

was practised as in the past, but became more effective due to the achievements in metallurgical techniques. Along with the further historical development, handicrafts gradually took shape and made an important contribution to the economy. Crafts became a sector with a clear gender division. Weaving was considered an exclusively women's field of production. Men were in charge of more strenuous crafts such as stonework, metallurgy, and bronze casting. The matriarchal was replaced gradually by the patriarchal society and became persistent. However, there was no complete replacement of the matriarchal society, as it left traces in the patriarchal feudal society. This phenomenon directly and clearly affected the role of women in Vietnam's feudal society (Le Thi Nham Tuyet 1973, 56–70).

From the 10th to the 19th century, Vietnamese history witnessed the expansion and stabilisation of its territory towards the South. Along with that occurred a process of ethnic consolidation and cultural mixture in which the imprint of the Kinh was confirmed in the plains along the length of the country. In that traditional smallholder farming economy, the role of women was still confirmed through agricultural production activities in nuclear families. Handicraft production became an important activity that filled the gap in the seasonality of rice cultivation. Its scale mainly depended on the household size. Each member regardless of age and gender was involved in the production process. Vietnamese women were considered to be very hardworking and skilful in the eyes of Westerners (Dang Thi Van Chi 2004, 49). The gender division of labour in these secondary economic activities became very weakly marked compared to the previous period.

The development of the society entailed the need to exchange and trade at different levels. Previous studies have shown that women took the majority part in trade activities, but mainly at a small-scale with essential items for daily life in village markets (Nguyen Quang Ngoc 1993; Nguyen Manh Tien 2017a). Even when the extractive economy encouraged the establishment of trading villages like Phu Luu, where the women took part in trading all year round, the main trade items were still for daily needs, called "small wares vendo (hàng xén)" in folk tradition (Nguyen Quang Ngoc 1993, 120–125).

Under the influence of Confucianism men in the traditional Vietnamese society are less likely to engage in commercial activities. They were taught to spend a lot of time studying to affirm their position in society and to glorify their families and villages. Even when participating in the trading process, they focused mainly on trading important products with great economic value such as buffaloes and cows (Nguyen Manh Tien 2017a, 135–163). Even so, the real economic value of women's trading activities became a significant source of income ensuring the survival of the ordinary Vietnamese families. As a result, women in the traditional Vietnamese community affirmed their role in economy as they often had to cover the daily expenses of a family.

In this context, it is necessary to thoroughly examine the issue of women in the different social classes and then look at the role of women in economic life in general. In the case of the top-down approach, only a small number of women in elite families, who came from the mandarin class in the government sectors and lived mainly in the capital or in political centres, were less involved in economic activities of their own, as their wealth was secured by their male family members. As for most other classes such as farmers, workers, and merchants, the role of women in economic life was very important. If, on the other hand, we look at the vertical mobility of potential elite families, the economic activity of women played an enormous role, because they had to support their husbands from a young age so that these could pursue academic careers.

The introduction of capitalism had a certain influence on the development of Vietnam in the late 19th century and early 20th century. The traditional social

Hmong Girl

Source: https://vietnam.travel/things-to-do/25-striking-images-vietnams-ethnic-groups

structure gradually changed and new classes were formed. In economic activities, agricultural production was decreased due to the gradual loss of the means of production including land areas for cultivation. Meanwhile, factories and enterprises developed, and a working class emerged, which was mainly recruited from the peasant class in the traditional Vietnamese society. Working conditions in the factories were very harsh due to the profit motive of the employers. As a result, the gender imbalance in favour of men in the workforce became inevitable.

The Vietnam War, which lasted from 1945 to the 1970s, was a protracted military conflict that began as an anti-colonial war against the French and later became a war of resistance against the Americans and their allies. Under these circumstances, men were mobilised to fight, and women had to fill the gaps in economic activities (Le Chan Phuong 2006). Women in northern Vietnam therefore played an important role in the economy. In southern Vietnam, however, the situation was more complicated. The revolutionary forces controlled the rural areas in the south, and the role of women there was like that of their gender counterparts in the north. The upper class was concentrated in the urban areas and was pro-Western. Better-off women there were less involved in economic activities.

In ethnic minority areas, until the 1970s, the society remained rather *traditional*. The values of the community were mainly documented in the traditional laws and epics (Le Thi Quynh Hao 2020, 58). In the matriarchal societies preserved by the Ede and Mnong, the function of women in production were very pronounced. Women were the owners of upland-fields and directed the production activities there through their long experience. Even so, the majority of male laborers still participated in agricultural production (Le Thi Quynh Hao 2020, 205).

In the traditional Cham society, despite it was matrilineal, men were more active than women. In terms of formal rules, men were not the ones who held power, but only those who had duties to fulfil: to represent the woman or the maternal family; the right to decide all matters, on the other hand, rested with women (Sakaya and Gia Trang 2021, 21). In economic activities, Cham women were educated to take care of family affairs, and men were in charge of farming work (Sakaya and Gia Trang 2021, 175). The craft production was mainly performed by women, weaving was considered as an exclusive job that the gods gave to Cham women. However, men still participated in the process of preparing raw materials for production such as tillage and cotton cultivation (Sakaya 2003, 152–153). It is interesting to note that trading activities in the Cham community in some localities were mainly carried out by men. People used boats for trading. In some cases, women accompanied them but mainly to take care of family and children (Phan Van Dop and Nguyen Thi Nhung 2006, 30).

Role of Vietnamese women in fighting against foreign invaders

Vietnam is located in an area of great geopolitical and military significance, for the security and development of entire East Asia. The country is always in the sights of major powers in the region and in the world. Therefore, the ethnic groups on the territory of Vietnam had to face invasions right from early history on. This is also one of the major factors which promoted an early state formation in Vietnam. The wars accumulated and forged typical Vietnamese values such as resilience, indomitableness, and courage. Previous studies have tried to take typical examples of women's participation in the wars against foreign aggression or verses and proverbs in folklore treasures to affirm the important role of Vietnamese women in the military field (Nguyen Thi Ngoc Phuong 1995, 69).

However, if we approach the gender aspect in counterbalancing men, we see that women are victims of war. The role of Vietnamese women in warfare is rather unclear. Historical records have shown that women and children are two vulnerable groups greatly affected by war. The fact that women were raped for entertainment during wartime is well established by documents denouncing the crimes of foreign invaders. The 1954-1975 war in Vietnam forced more than 500,000 Vietnamese women into prostitution to serve the US military and the army of the pro-American government in the South (Barry 1995, 49). The victimisation of women is reinforced by the fact that even in a primitive society, women's field of action is very limited: they mostly gather food in a more restricted area. Men, on the other hand, are more mobile: hunting requires more extensive forays, which can lead to conflicts and disputes with other human communities. In addition, the protection of the community against attacks from outside was generally seen as the task of men.

From the monarchical period onwards, Vietnamese women were mainly involved in supporting combat. Women also took on the household affairs when men had to go fighting for the protection of the country. This task is considered a great contribution of Vietnamese women to the overall achievement at the military front. In reality, this also became a very difficult task when there is a gender imbalance in the community. Women had to take on the responsibility for physically very strenuous jobs and the role of family representatives in common social activities. Women can be mobilized for direct support activities in combat such as transporting food and medical services for distant battlefields (Executive Committee of the Inter-Area Women's Union III 2002). During the period 1954–1975, the Northern Vietnamese women were sent to fierce battlefields to take on support tasks such as road construction and medical service (Nguyen Van Khoan 2005).

At the fiercest stages of the wars in the twentieth century, a part of women in North Vietnam were organized into combat units but only responsible for defending their own villages and towns as militia and guerrilla units. This is the third force in the military organization of three armies. Female units were considered as semi-specialized forces that both were involved in fighting and manufacturing. Historically recorded is the appearance of women during heavy battles, but they were not organized into independent female combat units. They were often organized to join with male units to take on support responsibilities such

M'nong girl

Source: https://vietnam.travel/things-to-do/25-striking-images-vietnams-ethnic-groups

as paramedics, nurses, and communicators (Pham Thi Bich Hang 2003, 42). Vietnamese women had to fight when they were impossible to get support from men. The Hai Ba Trung (the Trung sisters) uprising is a typical example of Vietnamese women participating in fighting foreign invaders. However, the cause of this uprising was to avenge her husband, Thi Sach, who was killed by the Han Dynasty. The proverb *When the invaders come, even women fight* is used as an example to illustrate the indomitable spirit of the traditional Vietnamese woman, but rather in tough, exceptional cases.

In the traditional matriarchal society, it is thought that with their important role, women would participate in military activities to compete for territory with other communities. In the societies of the Ede and Mnong, for example, women not only do not take part in the fighting, but they even become the object of the struggles and conflicts between the different communities. They are also just an excuse to create

wars between villages, but the ultimate goal of wars is for the honour, the prestige of the community, the prestige of men, not for the sake of the woman (Le Thi Quynh Hao 2020, 184–185). Similarly, the image and role of women is very blurred in Cham society. They are just weak identities, the reward for the final victors. Man is born to fight; woman is born to give birth (Inrasara 2003, 43).

Role of Vietnamese women in cultural preservation

As mentioned above, with its unique physical geography, Vietnam was considered as the bridge connecting mainland China and Southeast Asia, its insular part, and the South Pacific Ocean. Vietnam not only has important military significance, but also holds a prominent geo-cultural position. Its area encountered migration waves from North to South and vice versa. From the early history, the territory of Vietnam has witnessed the very vibrant cultural life of diverse ethnic groups. In the spiritual life of the Vietnamese in the delta region, the feminist element has been emphasized since ancient times and was taken as a symbol of fertility. This has become a common character in rice-planting societies in Southeast Asia (Nguyen Kim Hoa 2004). In the early matriarchal society, women had a special role in performing community rituals. Later, when the patriarchal system was established, the position of women in spiritual activities was replaced by men. Women only played a supportive and logistical role in ritual activities. Until the *Mother Goddess* – a belief in which the highest object of worship was female and gradually asserted its role in spiritual life, Vietnamese women in villages had an additional space to practice this belief besides worshiping in Buddhist temples. This phenomenon should perhaps be seen as an attempt by women to balance with the spiritual life regarding men.

Women also played an important role in preserving and transmitting traditional handicrafts. The recognition of handicrafts as a supporting activity for agriculture and household production has not allowed handicrafts to evolve into mass production in traditional Vietnamese society. However, crafts at a small level became persistent and were passed on from generation to generation. Although the production process involved every member of the family, women were said to hold the key stages that required meticulousness and high standard techniques that made up the products unique. Accordingly, vocational training was usually done within the family and as a

Portrait of Confucius Yuan dynasty (1279-1368)

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Confucius?uselang=de#/media/File:Half_Portraits_of_the_Great_Sage_and_Virtuous_Men_of_Old_-_Confucius.jpg

rule between mother and daughter. This was how a mother gave her daughter a job to earn a living in the future, and to better cope with the economic burden in her small family after marriage.

In the treasure of folklore, it was also noted that the main craft groups were *grandmothers*. Even in aristocratic families, when crafts were no longer a matter of livelihood, teenage girls were still oriented to learn certain crafts such as sewing and embroidery to serve their needs in everyday life. Until the mid-twentieth century, traditional occupations were still alive in Vietnamese villages. The women, mothers and sisters were still working hard not only to create small economic benefits but also to preserve traditional values.

Women also played an important role in preserving and promoting the folklore values. Right from the era of Chinese domination, the concentration of Vietnamese

Three Obediences and Four Virtues
Source: https://www.pinterest.de/pin/54395107975922676/

villages under the Northern assimilation wave turned the villages into independent entities. As a result, the traditional cultural values were passed on from generation to generation through mother's lullabies and grandmother's stories. Until the 15th century, when a courtly culture was established and had relatively clear boundaries with the folklore, women really became an indispensable element in the folk culture of the nation. The dances and verses were maintained by women in the folklore of the community and passed on to the later generations (Tran Thi Diem Thuy 2004). It can be said that folklore has become an important element in which women asserted their status and role in society. In the traditional Vietnamese society, opportunities are often reserved for men, and women lack the conditions to improve their status. Only a few of them overcome the barriers of society to pop up and assert their talents (Nguyen Tan Dac 1995, 83).

With the introduction of progressive ideas into Vietnam in the early 20th century, a certain section of women in urban areas awoke and became pioneers in the process of absorbing these new cultural values. In the 1930s, a great change in the fashion style of Vietnamese urban women can be witnessed. Sports activities attracted the participation of young and progressive women. They participated in public debates on press forums, set up separate newspapers on the topic of women as a forum for information exchange. Before that, the monarchy era in Vietnam also recorded good examples of women's participation in education and training activities. However, it was not until the beginning of the twentieth century, when Vietnamese women were allowed to attend schools, that they really had the opportunity to participate in formal and popular educational activities. Until the 1970s, women became a major part of the pedagogical profession.

The Ede and Mnong ethnics are among the two major groups that strongly preserve their cultural identity. Their traditional values have been expressed in many areas of material, social as well as spiritual life. For instance, Ede and Mnong women are not only those who contribute to creating the respective cultural identity, but also the ones who transmit, preserve and promote the traditional cultural values. In the matrilineal system, Ede and Mnong ethnic women have an important role in holding and implementing tasks in the fields of rituals and beliefs in swidden economic activities. As householders, they also possess land and crops. This traditionally makes Ede and Mnong women shamans of their families, however, this function always requires the participation of men. In the field of folk songs and dances, women are also artists. Some of them also know how to play folk musical instruments, etc., and that contributes to preserving the national cultural values. In particular, we also see the presence of women with good knowledge of folk medicine (Le Thi Quynh Hao 2020, 210–216). In the traditional Thai society, due to strict standards and regulations concretized by customary law/legal custom, although the role of women is not emphasized, they still have a certain position and role in both family and society. Thai women have the function of creating, transmitting, preserving and maintaining the ethnic cultural identity (Vi Van An 2004, 21). In the 1960s, among the Cham Muslims in South Vietnam, women also went on pilgrimage to the holy land of Mecca. That means women are also cared for or given favourable conditions implement their duties (Phan Van Dop and Nguyen Thi Nhung 2006, 137).

Until the 1970s, one of the biggest disadvantages of ethnic minority women was the lack of access to formal education at schools. In the Cham matriarchal society, women even had the chance to attend school; but priority was still given to men (Inrasara 2003, 47). This directly affected the role and voice of women in society in general.

Role of Vietnamese women in community and social management

Since the dawn of humanity, matriarchy was considered the prevailing institution of primitive human communities. The role of women in community activities in primitive societies had been confirmed. They were the head of spiritual rituals and had a voice in the distribution of the fruits of labour or specific events of the community. With the emergence of patriarchal society, the role of men was re-shaped, and women were gradually marginalized. The high status of men was a result of their great contributions to economic life.

At the family lineage scale, women depended on the husband's family name and had to shoulder the work of the husband's family. Meanwhile, they do not have any voice in the general affairs of the family lineage. When discussing a big business, men are often called *the pillar of family* or *đinh* depending on their positions and are invited to participate in meetings to decide issues of the family. Even when a husband or a child died, the family took take care of and decided the funeral arrangements.

From a social aspect, Confucianism was introduced into Vietnam quite early along with the process of domination by the Northern government. The philosophy of Confucianism considers that governing the country is the duty of a gentleman and one must understand the way of sages to be able to undertake it. Therefore, a man in society has an ambition to study well to support his family. Moreover, due to the limited access to Confucian education, women had no opportunity to participate in village management activities. If the Buddhist temple is the gathering space of women in the villages, the communal house becomes the typical political space of the Vietnamese villages where men gathered and discussed the important issues of the community. Some studies have shown that women and men had an equal status in the family. However, no study has identified that women could present in meetings in communal houses. Especially, no study can prove the direct secular power of women in the village management apparatus (Nguyen Manh Tien 2017b, 125). Until 1945, the imprint of women in the political spheres of the Vietnamese people was not very marked.

As analysed above, since the establishment of the Communist Party of Vietnam in 1930, the issue of women's liberation has received great attention. After 1945, Vietnamese women had more and more opportunities to participate in community management activities. Encouraging women to get involved in politics was said to be one of the progressive manifestations of the new regime. However, participation in political activities and community management had not really come into being. The involvement of women in politics and the equality between men and women remained mainly on a theoretical level between 1954 and 1975. During that time, Vietnam was divided into two regions with two different political regimes but liberating women and enhancing the role of women in political life were considered as an expression of progress. Both political regimes wanted to take advantage for themselves. In some cases, women were given too much political opportunity, leading to a strained role in political activism. In the North, women asserted their political status by filling the absence of men in economic life while in the southern Vietnam, women asserted themselves through feminist movements.

4. Conclusion

Apart from their family roles, Vietnamese women have affirmed their special place in society. Their social roles are diverse and complex. In economic activities, the part played by women is undeniable, but perhaps only appreciated in the household economy, where their main function is to provide for the daily needs of the family. Culturally, while they play an important role in passing on traditional cultural values, limited access to formal education has made it difficult for Vietnamese women to assert their position in the cultural life of the community compared to men. Throughout history, women have been victims of wars rather than participating in the dangerous combat. Most importantly, their political status could hardly be guaranteed unless they became aware of their own situation, which Vietnamese women were unable to fully achieve until the 1970s. Most research, arguments and evaluations are mainly related to the study of politics, and there is a lack of research related to gender relations. Therefore, the change in the role of women in Vietnamese society over the historical period cannot be considered minor, but it is also not as remarkable as we originally expected.

5. References

Cao Kim Lan (2019): Women and the feminist movement in Vietnam in the early twentieth century (through surveying three female newspapers: Phụ nữ Tân văn, Phụ nữ Thời đàm và Đàn bà). In: Journal of Literary Studies, 10.

Dang Thi Van Chi (2004): The influence of East-West culture on the status of Vietnamese women in history. In: Journal of Science on Women, Issue No. 3

Dang Thi Van Chi (2008): Vietnamese Press and the Issues of prostitution under the French colonial period. In: Journal of Family and Gender Studies, Issue No 1.

Executive Committee of the Inter-regional Women's Union III (2002): History of Northern Delta women in the resistance war against the French colonialists (1946–1955). Hanoi.

Inrasara (2003): Cham culture-society: Research and Dialogue. Hanoi.

Kathleen Barry (1995): Industrialization and economic development: the price women pay. In: The family and the status of women in society as seen from Vietnam and the United States. Proceeds of the Scientific Conference. Hanoi.

Le Chan Phuong (2006): Three Virtues movements of women in the resistance war against the US for liberating the country. Hanoi.

Le Thi Nham Tuyet (1973): Vietnamese women through the ages. Hanoi.

Le Thi Quynh Hao (2020): The position and role of Ede and Mnong women in traditional society (through survey of epics and customary law). Hanoi.

Nguyen Duy Men (ed.) (2017): History of Vietnam, volume 1. Hanoi.

Nguyen Kim Hoa (2004): Iconography of Goddess in East-West religion. In: Journal of Science on Women, Issue 6.

Nguyen Manh Tien (2017a): Living the life of chợ (traditional markets). Hanoi.

Nguyen Manh Tien (2017b). Songs in mountain peaks: A way to find the H'mong Characters. Hanoi.

Nguyen Quang Ngoc (1993): About some trading villages in the Northern Delta in the 18th–19th centuries. Hanoi.

Nguyen Tan Dac (1995): Status of women in different types of families in Vietnam. In: The family and the status of women in society as seen from Vietnam and the United States. Proceeds of the Scientific Conference. Hanoi.

Nguyen Thi Ngoc Phuong (1995): Vietnam: Socio-economic development and the role of women. In: The family and the status of women in society as seen from Vietnam and the United States. Proceedings of the Scientific Conference. Hanoi.

Nguyen Van Khoan (ed.) (2005): An epic on Vietnamese women in traffic and communication work. Hanoi.

Pham Thi Bich Hang (2003): Confucian thought on gender relations in rural life in the Southern Delta. Journal of Science on Women, Issue No. 5.

Phan Van Dop and Nguyen Thi Nhung (2006): Cham Muslim community in the south in gender relations and development. Hanoi.

Propaganda Department, Central Women's Union (1967): Some views of Marxism-Leninism on women's liberation. Hanoi: Women's Publishing House.

Quy Lam and Kim Phuong (eds.) (2014): The role and status of Vietnamese women, historical records on women and women's rights. Hanoi.

Sakaya (2003): Traditional weaving profession of the Cham people. Hanoi.

Sakaya and Gia Trang (eds.) (2021): Stories of Cham women in a matriarchal society. Hanoi.

Tran Thi Diem Thuy (2004): The position of women in folklore. In: Art and Culture Journal, No. 3.

Tran Thuy Anh (2006): Role and social position of traditional Vietnamese women. In: Art and Culture Journal, No. 12.

Vi Van An (2004): The role of Thai women in preserving and maintaining ethnic cultural values. In: Journal of Science on Women, Issue No. 4.

Assoc. Prof. Dr. Duc Thuan Dao
Modern World History, Archival Science
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: thuan.ussh@gmail.com

Nguyen Van Ngoc, MA.
Faculty of Archival Studies and Office Management
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: ngocnv.vnu@gmail.com

Picture of Ms. Nguyen Thi Binh and Ms. Nguyen Thi Dinh in the national resistance war against United States of America

Source: Vietnam News Agency

Today's Role Models for Vietnamese Women and the Role of Media

● **Nguyen Thi Thuy Hang**

The role models for women in Vietnam have changed considerably since the war came to an end and the beginning of the Doi Moi process. On the one hand, key actors such as the Vietnamese Party and State, and socio-political groups have consistently worked for a comprehensive model of gender equality. On the other hand, the wealthier economy has enabled many women to orient themselves to different role models, particularly from the fashion and beauty industries. What are the traditional role models for Vietnamese women? What are the changes in the current role models for Vietnamese women? What role does the media play in conveying the role models for modern women? Which media channels do women mainly access? How do (international) role models in the field of fashion and beauty influence role models for Vietnamese women today?

Using the methods of document review, and content analysis method, the article analyzed 186 electronic articles related to the keyword *role models for women* on Zing News, an online knowledge magazine with a high volume of readers, ranked third in Vietnam in June 2022 according to SimilarWeb statistics, and ELLE magazine, a prominent magazine on fashion, beauty, and lifestyle in Vietnam.

1. Traditional Role Models for Vietnamese Women

In the history of thousands of years of building and defending the country of Vietnamese people, women have always play an important role. Research works on Vietnamese women through the ages have confirmed the traditional moral qualities of Vietnamese women. Specifically, Associate Professsor Doctor Le Thi Nham Tuyet, a researcher on Social Anthropology, affirmed: "Looking at Vietnamese women, we will see three most obvious people: Labourer, Housewife and Soldier" (Le Thi Nham Tuyet 2011). She once described Vietnamese women as "hard-working labourers", "loyal housewives", and "brave soldiers" (Le Thi Nham Tuyet 1973).

Picture 1: A Dong Ho folk painting depicting Trung Sisters (Hai Ba Trung)

The Trung Sisters.

Source: Vietnam Traditional folk painting from Dong Ho village

Ploughing

Source: Vietnam Traditional folk painting from Dong Ho village

Rice planting

Firstly, women are *hard-working labourers*. Vietnamese female labourers associated with wet-rice agriculture exhibit remarkable attributes such as diligence, industriousness, meticulousness, tenacity, and resilience. Vietnam's history witnessed the fights against natural disasters and against foreign invaders. Daily life has trained women mentally to share joys and sorrows with men. Even before that, vestiges of the matriarchal regime that existed in Vietnam showed the pivotal role of women in production, family, and society.

"The worship of the goddess mainly reflected the practical and specific roles of the ancient woman, giving birth and raising children, keeping the fire, building a house, planting mulberries and beans, leading the families, and tribes."

During the feudal period of Vietnam, role models for women were closely tied with the agricultural economy. Growing wet rice requires flexibility, diligence, and meticulousness. Normally, the men ploughed, and the wife transplanted, but when their husbands were required to "take care of public affairs," women must do both. From the 12th century, and with the penetration of Confucianism and the fact that Vietnamese court selected mandarins through exams written in Chinese ideograms, with the content emphasizing literature and Confucian doctrine, women were responsible for all farming work when their husband pursued an academic career: "Xin chàng kinh sử học hành/ Để em cày cấy cửi canh kịp người " (Please focus on studying my dear/Let me plow and weave in time). Facing with challenging situations, Vietnamese women are capable of finding solutions. This also made them resilient and ready to deal with any scenario.

Second, women are *loyal housewives*. In the traditional Vietnamese family, women handled almost all household chores such as cooking, feeding pigs and poultry, gardening, sewing clothes, shopping, managing domestic finance, etc. A woman was responsible not just for her husband, but also for his duty to the family and society. She was the mother of a bunch of children, and giving birth, raising children, supporting her adult children to start their own families are supposed to be her missions. It is clear that "Women play pivotal roles and are the main soul of the family" (Le Thi Nham Tuyet 1973, 84). Therefore, the old folk verses and proverbs all emphasize the role of a woman as a *domestic general:*

Picture 3: Picture of Ms. Nguyen Thi Binh and Ms. Nguyen Thi Dinh in the national resistance war against United States of America

Source: Vietnam News Agency

Phúc đức tại mẫu (Mothers play an important role in educating and upbringing their children), *Lệnh ông không bằng cồng bà* (The wife has an important role in making decisions within her family). Daughters were also trained by their moms from an early age so that they may quickly become used to the tasks and assist their parents: *Ruộng sâu trâu nái không bằng con gái đầu lòng* (Having deep fields and female buffaloes in their reproductive age is nothing compared to giving birth to the first female child).

Just like Westerners say *Men make houses, women make homes*, in Vietnam women are the soul of traditional families. Formally and nominally, the man was usually known as the head of the family, the breadwinner but in reality, the woman was the domestic general and the soul. Most Vietnamese women are diligent about housework, skillful in relationships, wise, practical, affectionate towards their husbands and children, loyal, also very gentle and romantic: *Cơm ăn mỗi bữa một lưng/Uống nước cầm chừng để dạ thương anh* (Eat enough rice, drink enough water to yield to husband), *Lạt mềm buộc chặt* (Bamboo-made strips seem to be soft and fragile but flexible enough to tie things tightly), *Chồng giận thì vợ bớt lời/Cơm sôi bớt lửa chẳng đời nào khê* (When the husband is angry, the wife should remain silent/When the rice boils, the heat should be turned down).

Third, women are brave soldiers. Many researchers believe that it is really a unique and special feature of Vietnamese women. When the enemy invades, even the women must fight has become a tradition of Vietnamese women. Vietnam's history is associated with the struggles for national independence and there was always a female role model who succeeded at work and fulfilled her duties at home. They were ordinary women *Gái góa lo việc triều đình/Lo Nam, lo Bắc việc mình không lo* (The widow takes care of national affairs rather than family affairs) such as Trung sisters (40 C.E), Ba Trieu (248 A.D.), Duong Van Nga- the Empress Dowager (10th century), Y Lan-imperial concubine (11th century), Cai Vang's third wife, De Tham's third wife. They were also resilient women in the two national resistance wars against the French and the Americans to save the country. They all are the models of Vietnamese women with patriotism, indomitable loyalty, courage, and resilience. President Ho Chi Minh awarded eight golden words to Vietnamese women:

Hero – Indomitable – Loyal – Courageous.

Ms. Nguyen Thi Binh, Head of the Delegation of National Front for the Liberation of the South, and the Provisional Revolutionary Government of the Republic of South Vietnam participated in the *Four-Party Conference on Peace for Vietnam* in Paris over the the period from 1968 to 1973, was the only woman to sign the Paris Agreement. Ms. Nguyen Thi Dinh, Major General, National Liberation Front deputy commander, and many Vietnamese heroic mothers are such examples.

Hình 4. Ba nữ Ủy viên Bộ Chính trị khóa XII (2015-2020)

Three female members of the 12th Politburo (left to right): Nguyen Thi Kim Ngan, Tong Thi Phong, and Truong Thi Mai.
Source: The Lao Dong Newspaper.

2. Changes in Role Models for Vietnamese Women Today

In Vietnam, the Party, State, and sociopolitical organizations have made consistent efforts toward the gender equality paradigm, and women's positions affirming. Since the Communist Party of Vietnam was founded in 1930, it has always cared for and led the works on women and the aim of gender equality, as shown in the Vietnamese Party's resolutions and instructions. Based on the direction of the Vietnamese Party, the Vietnamese State has issued specific policies to create conditions for women to develop and promote gender equality. From the first Constitution of 1946 to the 2013 Constitution, it was affirmed that

- Male and female citizens have equal rights,
- State, society, and family shall create the conditions for women to develop comprehensively and to advance their role in society,
- Gender discrimination is prohibited. (The 2013 Constitution)

The State of Vietnam has also signed The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW Convention) and gradually legalized it in legal documents protecting women's legitimate rights and interests. On March 3, 2021, the government issued Resolution No. 28/NQ-CP approving the National Strategy on Gender Equality for the 2021–2030 period.

Nowadays, role models for Vietnamese women are developed comprehensively, which allows them to be confident and active in society in all professions. They continue to promote the qualities of traditional women. Simultaneously, the role model for modern Vietnamese women has also changed. They take on roles and responsibilities in both the *internal affairs* of the family and the *external affairs* of the whole family and society. They strive to uphold the traditional Vietnamese women's virtues of *Cong, Dung, Ngon, Hanh* (hardworking, beautiful, well-spoken, and well-behaved) while overcoming traditional prejudices to develop their own independent and self-reliant position.

In politics, they are role models of female politicians, managers, and leaders at all levels and sectors who are dedicated to serving the country and the people. They represent women in politics, trying to balance family work and contributions to society. Their voices have certain influences in the process of making the Vietnamese Party's guidelines and the State's policies and laws.

"Currently, 9.5% of cadres and members of the Party Central Committee are female; 30.26% are female

Figure 1: Percentage of female cadres participating in the grassroots party committees

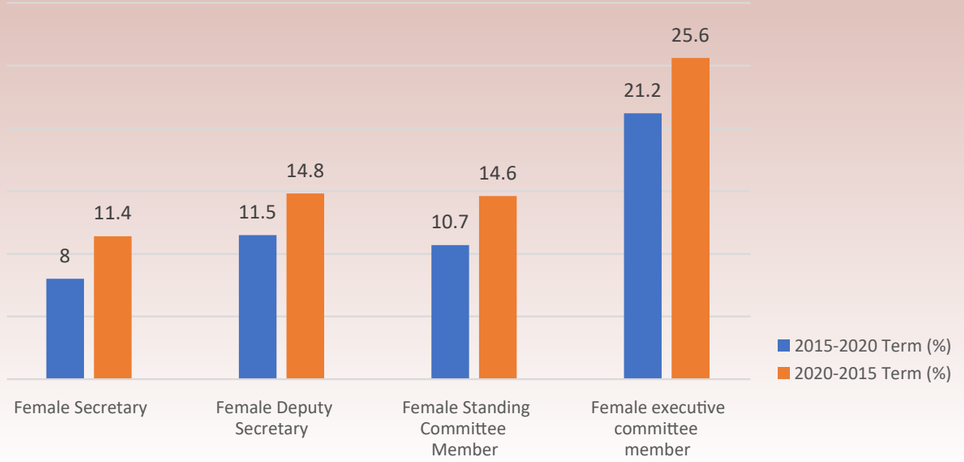

Source: Vietnam Phu nu Newspaper

representatives in the National Assembly (the highest rate since the reunification of the country); key female cadres in ministries and ministerial-level bodies account for about 50%... With these results, Vietnam has become one of the bright spots of the United Nations in the implementation of the Millennium Development Goals on gender equality. According to the World Economic Forum, Vietnam ranks third in Southeast Asia and 47th out of 187 countries and territories in terms of the percentage of women participating in politics." (Pham Dong 2022)

The efforts of the Vietnamese Party, State, and political system, as well as the role of the media in advancing women's political status, have yielded remarkable accomplishments.

The chart above shows the increasing percentage of female party cadres at grassroots level. The percentage of female members of the grassroots party committees (communes, wards, and districts) in 63 provincial and municipal Party Committees was 25.6 per cent (4.4 per cent higher than in the previous term). Notably, 10 provinces and cities achieved the percentage of female members of the Party Executive Committee of 30 per cent or more, with Ho Chi Minh City having the highest figure in the country at 40.8 per cent . The percentage of female members participating in the standing committee of the grassroots party committee was 14.6 per cent, which was 3.9 per cent higher than in the previous term. There were 2,800 female deputy secretaries nationwide, accounting for 14.8 per cent, 3.3 per cent higher than in the previous term; there were 1,163 female secretaries, accounting for 11.4 per cent, 3.4 per cent higher than the previous term. The media also write about the role models of women in politics convincingly, encouraging women to participate in politics. The increasing proportion of female party cadres at the grassroots level is a testament to the shift in female role models in politics in Vietnam.

In the economic field, they are model of successful, dynamic, and responsive businesswomen who are successful in doing business, reaching regional and international levels, contributing to the social community and the overall development of the country has sought significant media attraction.

"In the economic field, Vietnam is one of the 20 markets where women entrepreneurs have favourable development, the most effective network of women businesses in ASEAN. According to the Ministry of Planning and Investment, by the end of September 2019, there were nearly 285.7 thousand women-owned enterprises, representing for 24% of the total number of enterprises in the country… Based on a survey of private enterprises in 63 provinces and cities, the VCCI Report shows that female-owned enterprises have better business performance than male-led ones. The profit rate of female-owned enterprises was 64%, higher than that of male-owned enterprises (63%)." (Minh Ngan 2020)

Hình 5. Chân dung một số nữ doanh nhân thành đạt ở Việt Nam

From left to right: Ms. Nguyen Thi Phuong Thao, the President and CEO of VietJet Air, Vice President of HDBank; Ms. Mai Kieu Lien, Executive Board of Directors member cum Chief Executive Officer of Vinamilk; Ms. Thai Huong, Chairwoman of TH Group Strategy Council and General Director of Bac A Commercial Joint Stock Bank.

Source: Vietnam Finance.

Since 1998, during the first International Conference on Vietnamese Studies, Professor Le Thi Quy affirmed that Vietnamese women have made great contributions to the market economy:

"According to some sociological surveys, in some rural areas, and impoverished areas, women have played a major role in agricultural production. They had participated in 80% to 90% of the stages in rice production." (Le Thi Quy 1998, 113)

Women entrepreneurs are now the ones who embrace possibilities to engage in the global supply chain. They are the forerunners in developing clean production for public health and bettering people's quality of life. The woman entrepreneur distinguishes herself through her acumen to seize economic opportunities, her resourcefulness and flexibility in managing relationships, and her products' constant improvement and innovation to meet market demands. Not only are they famous in Vietnam, but they are also successful businesswomen with influence on the region and the world. Ms. Nguyen Thi Phuong Thao was voted by Forbes Magazine as one of the 100 most influential women in the world in 2019. Ms. Mai Kieu Lien was honoured by Forbes magazine four times in a row in the top 50 power businesswomen in Asia. Ms. Thai Huong was also in the top 50 power businesswomen in Asia in 2015–2016, voted as a power businesswoman in ASEAN 2019 by Forbes, and awarded Hero of Labour in the novation period at the 10th National Patriotic Emulation Congress (2020), etc.

In the cultural and social fields, they are role models of intellectuals who are passionate about scientific research, creativity, and dedication, bringing advances in science and technology into exploitation and transferring knowledge to the community and society.

"Currently, the number of human resources for scientific research in Vietnam has increased (accounting for about 46 per cent of the total number of research and development human resources nationwide). Women are increasingly making great contributions in research activities in the field of science and technology, contributing to the development of the country's economy… Three female Vietnamese scientists have been named in the list of 100 most outstanding researchers of 2020 by Singapore's Asian Scientist magazine. There are also many female scientists who have been honoured with awards and recognized by international organizations." (Ministry of Science and Technology 2021).

Women have overcome barriers, and existing gender stereotypes to engage in a scientific research career that comes along with many difficulties and challenges and requires determination and perseverance. They are writers and artists with constant creativity serving the public and the whole of society. They are female workers and farmers who have been working hard,

Picture 6: Vietnam women's national football team

Overcoming many difficulties, the Vietnam women's national football team attended the 2023 World Cup for the first time. Photo: AFC.

Source: Zing News.

regardless of the weather for productivity, quality, and work efficiency.

- They are teachers, civil servants, public officials, journalists, lawyers, doctors, nurses, etc. who have dedicated their lives to their professions. In particular, in the context of the Covid 19 pandemic, the image of female health workers on the front lines of the pandemic fight, facing dangers and difficulties, and willing to forego personal pleasures for the common good health of the community has earned the respect and admiration of the entire society.
- They are female police officers and soldiers who have served in United Nations peacekeeping missions, becoming *ambassadors* of friendship, bringing Vietnam's image to the international arena, contributing to raising Vietnam's position in the region and the world.
- They are female athletes in various sports competitions that have brought glory to the country, for example, the Vietnam women's national football team making excellent achievements, winning official tickets to the 2023 World Cup for the first time, etc.

The current Vietnamese woman model has absorbed the values of traditional women while making changes, being independent, self-reliant, and creative, and making her imprint in all aspects of social life. Prime Minister Pham Minh Chinh affirmed:

"We all have the right to be proud of Vietnam's women… It can be said that, in all areas of social life, women are increasingly asserting their role and constantly improving their position domestically and internationally. The enduring and great contributions of women over many generations have further enhanced the fine tradition of Vietnamese women and continuously affirmed the praise of our beloved Uncle Ho: *Vietnam's wealth and beauty could become more and more brilliant thanks to all Vietnam's women's contribution regardless of age.*" (Pham Minh Chinh 2022)

3. The Role of Media

The model of Vietnamese women has now been popularized to the public, partly thanks to the huge role the media plays. Using the agenda-setting theory, the media can elevate one story above another, emphasizing that one event is more important than many others in the daily sea of information. The media in Vietnam always emphasize the beauty of Vietnamese women, gender equality, the model of modern Vietnamese women, and attract the public's attention to these issues. The author of this article searched for the keyword *role models for women* in Zing News and

Figure 2: Number of articles related to the keyword of role models for women in Zing News (August 2021 to August 2022) and ELLE

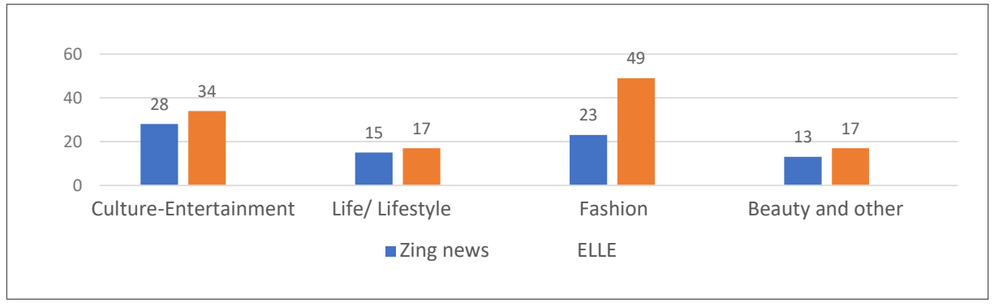

Source: Research by the author.

ELLE magazines, which have a large number of young and female readers. Analyzing 79 articles on Zing News, published from August 2021 to August 2022, and 117 articles on ELLE related to the keyword *role models for women*, the author obtained results showing that two magazines reflected on the role models for women with the focus on the following main topic:

Thus, in two magazines connected to *role models for women*, the fashion and culture section has the most articles in *ELLE* with 49 and 34 pieces, while articles on entertainment and fashion have the most articles on *Zing News* with 28 and 23 articles. Both magazines have a similar number of articles on life and lifestyle with 15 and 17 articles. There are 17 beauty-related articles on *ELLE*, and 13 beauty-related articles on *Zing News*. The media have played a significant role in conveying information about the role models for modern Vietnamese women.

First of all, the media report and introduce role models for modern Vietnamese women. According to an article published by Zing News about CEO Thanh Hang, Chairman of Thanh Hang Group, judge of the Miss Ethnic Vietnam 2022 contest, asserted that "must turn yourself into a valuable woman in society, in the true sense of the woman of the 21st century, who is dynamic, interesting and intelligent, but does not forget about traditional values." "Valuable women are always happy and successful" (Giang Tran Nguyen 2022). Especially, international models were also introduced, in the fields of fashion, culture, entertainment, and beauty such as "Freida Pinto.The Art of Talent Synthesis" (ELLE, 23/10/2021). "10 modern ladies are inspirational icons for the next generation" (ELLE, 03/06/2022), or "Mrs. Kamala Harris will be an inspiration to many Vietnamese girls" (Zing News 24/08/2021), "Angelina Jolie's charm" (Zing News 18/09/2021), "Female charm of 2022" about Jennifer Garner (Zing News, 13/01/2022), etc.

Second, the media educate and orient the role models of modern women. ELLE published an article of "Nine attractive characteristics of modern women" emphasizing:

"Modern women are people who always try to make themselves happy and take control of their lives. As their lives become more innovative and modern, women learn to love themselves more and appreciate their own values." (Doan Truc 2021)

Nine traits of modern women highlighted consist of being kind, erudite, well-dressed, well-spoken, independent, punctual, well-mannered, self-love, and having her own interests. The article of "7 life lessons of Gisele Bündchen. The most powerful supermodel in the world" (ELLE, 30/09/2021) shared the lessons of the experience of Gisele Bündchen, who has been through many difficulties and challenges, from being mocked for her appearance to becoming the most powerful supermodel of all time. Every step in her journey is a valuable life lesson, inspiring women today. Thus, role models for Vietnamese women nowadays include not only historical leaders, role models in politics, economy, culture, and society in Vietnam, but also foreign role models, politicians, movie stars, singers, fashion models, and so on.

Third, the media has criticized gender stereotypes. Gender equality has long been a priority on the global and Vietnamese agendas, and the media has helped to spread and present this subject. However, it is in the media that sometimes the image of a woman itself is distorted. Zing News published the article of "The toxicity of man's gaze:"

"Basically, the female body is considered as an object for females (or the entire patriarchal society) to admire and conquer, possess, and exploit in order to achieve their own purposes." (Thien Nhi 2022).

Zing News published an article of *When the image of women is distorted in the media*, asserting:

"According to experts, advertisements for products such as pots and pans, cookers, and diapers will be associated with women, and they will be the hero in those products. There are very few advertising products that challenge preconceptions on women."

The integration of the feminism concept in media goods is becoming a new trend for content creators, and feminism advertising (femvertising) is also growing more diverse, clever, and sensitive.

"However, according to Goodvertisings in Vietnam, it is necessary to rethink the fact that feminist advertising is a form of commercialization of this social movement. There are very few brands that carry out action campaigns to promote feminism." (Thien Nhi 2021)

Fighting for women's rights is necessary, but feminism advertising – this form of commercialization of the social movement is a controversial phenomenon because businesses are not really working for women's rights, but for their own profit. The media have taken a critical stance on this issue, as well as fighting for real gender equality.

"After the finale of Rap Viet season 2, the dialogue between rapper Tlinh and MC Tran Thanh became a hot topic in cyberspace. When asked by Tran Thanh *are you single*, Tlinh forced a smile and replied: *Can you ask a more appropriate question?* The female rapper has been criticized by the public for her response. Many people think that she is *disrespectful* and *disrespectful to seniors*. On January 27th, Tlinh apologized to Tran Thanh and his fans on her personal page. It is quite common for women to be *asked improperly* like that.

Hình 7: Chân dung của Châu Bùi, một tín đồ thời trang truyền cảm hứng

TV HUB – Giải Trí – https://www.youtube.com/watch?v=mMK3Y83-iOY&t=34m43s

In fact, in interviews, many influential women around the world are often asked about their personal life and appearance instead of their work. These people did not hesitate to point out gender stereotypes in the above questions and received support. However, when T Linh expressed her discomfort on television and pointed out the inappropriateness of the opposite person's question, she encountered a backlash from the online community." (Mai Hoang 2022)

The attitude shown in the article demonstrates that the problem of gender prejudice persists in Vietnam, where women are still expected to act modestly and nicely in all situations. Such re-questioning of the media also helps to restore a multidimensional perspective and demand true equality for women. The criticism of the media is necessary to completely eliminate gender stereotypes in role models for women in Vietnam today.

Electronic newspapers are a prominent kind of media in Vietnam. In addition, Vietnamese women have access to various forms of media such as newspapers, broadcast (radio), television (TV), social media, and so on. According to the results of the SDGCW (Viet Nam

Figure 3: Viet Nam Sustainable Development Goal Indicators on Children and Women Survey 2020–2021: Access media

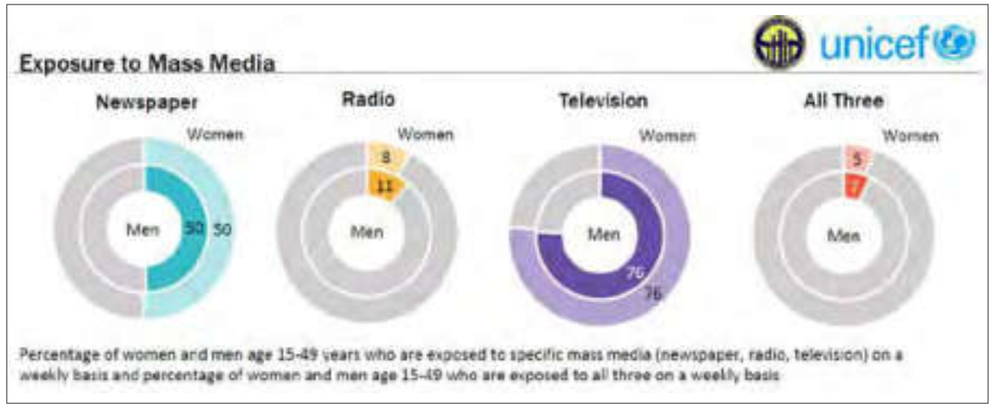

Source: UNICEF

Figure 4. Viet Nam Sustainable Development Goal Indicators on Children and Women Survey 2020–2021: Use means of information and communication technology

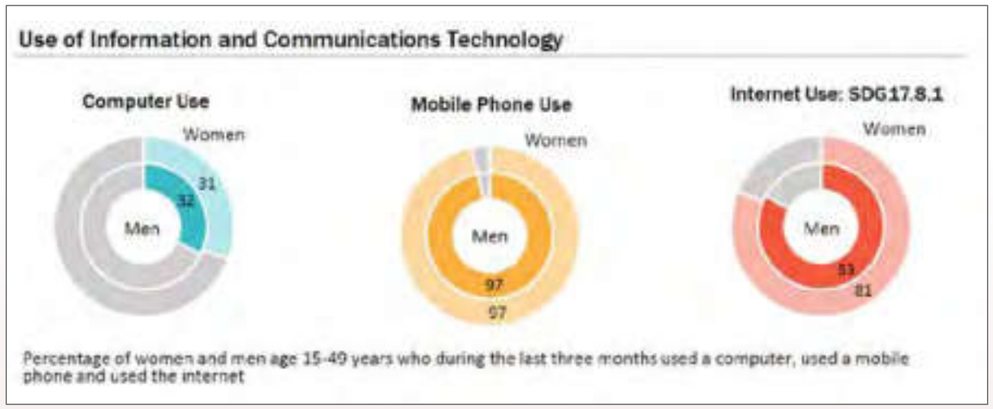

Source: UNICEF

Sustainable Development Goal Indicators on Children and Women Survey) conducted by the General Statistics Office in 2020–2021 within the framework of UNICEF's global MICS program with technical and financial support from UNICEF and UNFPA, the results showed that, among women aged from 15–49, 50 per cent of women read newspapers, 8 per cent of women listen to the radio, 76 per cent of women watch TV, only 5 per cent of women have weekly access to all 3 media. Meanwhile, 31 per cent of women use computers, 97 per cent of women use mobile phones and 81 per cent of women use the internet (UNICEF 2021).

Thus, the charts above show that Vietnamese women use mobile phones and the internet as the main means of communication. There is only a very small difference (2 per cent) in internet use but no differential in mobile phone use between men and women in Vietnam. On the internet platform, women not only access information on electronic newspapers, as well as social networks. Ms. Ha Thi Nga, President of the Vietnam Women's Union said, "Of the nearly 80 million Internet users in Vietnam, 97.6% are using Facebook. Notably, 90.95% of those who use this social networking site are women." (VOV 2022)

Role models have a significant effect on social media, especially in the fashion and beauty industries. In Vietnam, there are fashionistas (a term used in the fashion industry to refer to people who dress well, have good taste, and are able to quickly grasp the world's prevailing fashion trends) and beauty bloggers (those who use social networking platforms to share influential beauty trends and tips). For example, there are some sought-after fashionistas in Vietnam such as Ms. Chau Bui (251 videos, 686,000 subscribers on YouTube, nick name Chou Chou on Instagram with 3.2 million followers, 2.2 million followers on Facebook) has been cooperating with various famous fashion brands such as H&M, Reebok, Converse, Louis Vuitton, once voted as *The Most Stylish Social Media Influencer at Elle Style Award 2019, Vietnamese Fashionista in Forbes Vietnam's 30 Under 30*. Khanh Linh is known as Miss Trendy, a fashionista with 252,000 subscribers on YouTube, 348,000 followers on Facebook; Quynh Anh Shyn with 459,000 subscribers on YouTube, 1.3 million followers on Facebook, etc.

Besides, beauty bloggers also have influence on the Vietnamese viewers. As of September 2, 2022, Michelle Phan had 282 videos and 8.77 million subscribers on YouTube; Tina Yong had 600 videos and 3.6 million subscribers; Hannah Olala had 107 videos and 732,000 subscribers, Trinh Pham had 489 videos and 1.22 million subscribers on YouTube, etc. In addition to the system of mass media such as newspapers, radio, television, and electronic newspapers, social media has a great influence on Vietnamese women, especially in fashion and beauty industries. According to the two-step flow of communication theory, most people form their opinions under the influence of opinion leaders. Beauty bloggers often use trending products and services, then record instructional videos, give personal reviews, share those videos on social networks, and take people's feedback to improve the next post. They earn money from uploading videos to YouTube, getting sponsorships from brands, affiliate marketing, posting sponsored videos, etc. Reviewing beauty products, beauty tips, the latest beauty and fashion trends, beauty bloggers and fashionistas are influential among the female community in Vietnam. With figures of subscribers and followers reaching hundreds of thousands or even millions of people, it is undeniable that they have contributed to creating a new role model for Vietnamese women – dynamic, creative, financially independent, those who know how to take care of themselves and are strong and dare to cope with everything.

4. Conclusion

The role model for the modern Vietnamese woman is that of a woman who harmonizes between tradition and modernity, East and West, internal affairs within the family and foreign affairs in society with independence, self-reliance, self-confidence, creativity. The Party and State of Vietnam aim to enhance gender equality so that women could develop fully in all fields. The media, especially the mass media such as newspapers, radio, television, electronic newspapers, direct communication channels from the Vietnam Women's Union, political and social organizations have contributed significantly to communication activities about the role models for women in Vietnam today. Furthermore, the strong development of social media has also created new role models for women, especially in the field of fashion and beauty. According to We Are Social's statistics in February 2022, up to 78.1 per cent of the Vietnamese population uses social networks, implying that the influence of social media in developing role models for Vietnamese women is undeniable.

5. References

Bộ Khoa học và Công nghệ, Cục Sở hữu trí tuệ (2021): Phụ nữ trong công tác nghiên cứu khoa học và công nghệ: Vinh quang và thách thức, 14/5/2021. https://www.ipvietnam.gov.vn/hoat-ong-shcn–trong-nuoc/-/asset_publisher/7xsjBfqhCDAV/content/phu-nu-trong-cong-tac-nghien-cuu-khoa-hoc-va-cong-nghe-vinh-quang-va-thach-thuc. Truy cập 30/8/2022.

Thủ tướng Phạm Minh Chính (2022): Chúng ta có quyền tự hào về phụ nữ Việt Nam. Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ, ngày 07/03/2022. https://baochinhphu.vn/thu-tuong-pham-minh-chinh-chung-ta-co-quyen-tu-hao-ve-phu-nu-viet-nam. Truy cập 30/8/2022.

Phạm Đông (2022): Việt Nam là điểm sáng trong thực hiện các mục tiêu về bình đẳng giới. Báo Lao Động, ngày 8/3/2022. https://laodong.vn/thoi-su/viet-nam-la-diem-sang-trong-thuc-hien-cac-muc-tieu-ve-binh-dang-gioi. Truy cập 30/8/2022.

Mai Hoàng (2022): Gánh nặng phải ngoan hiền, khéo léo dù bị hỏi chuyện kém duyên. Zing News, ngày 30/1/2022. https://zingnews.vn/ganh-nang-phai-ngoan-hien-kheo-leo-du-bi-hoi-chuyen-kem-duyen-post1293188.html. Truy cập 30/8/2022.

Thiên Nhi (2021): Khi hình ảnh phụ nữ bị bóp méo trên truyền thông. Zing News, ngày 3/12/2021. https://zingnews.vn/khi-hinh-anh-phu-nu-bi-bop-meo-tren-truyen-thong-post1281116. Truy cập 30/8/2022.

Thiên Nhi (2022): Sự độc hại của ánh nhìn đàn ông. Zing News, ngày 11/8/2022. https://zingnews.vn/su-doc-hai-cua-anh-nhin-dan-ong-post1344273. Truy cập 30/8/2022.

Minh Ngân (2020): Phụ nữ ngày càng đóng góp quan trọng vào phát triển kinh tế-xã hôi của đất nước, Tạp chí Con số và Sự kiện, ngày 17/12/2020.

Hà Thị Khiết (2020): Tăng cường sự tham gia của phụ nữ trong hệ thống chính trị các cấp ở nước ta trong thời gian tới. Tạp chí Cộng sản điện tử, ngày 14-10-2020. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/chinh-tri-xay-dung-dang/-/2018/819812/tang-cuong-su-tham-gia-cua-phu-nu-trong-he-thong-chinh-tri-cac-cap-o-nuoc-ta-trong-thoi-gian-toi. Truy cập 2/9/2022.

Giang Trần Nguyên (2022): CEO Thanh Hằng Phụ nữ có giá trị luôn hạnh phúc và thành công. Zing News, ngày 13/6/2022. https://zingnews.vn/ceo-dang-thanh-hang-phu-nu-co-gia-tri-luon-hanh-phuc-va-thanh-cong-post1325842.html. Truy cập 30/8/2022.

Lê Thị Quý (1998): Phụ nữ trong nền kinh tế thị trường ở Việt Nam. Trong: Kỷ yếu Hôi thảo Quốc tế Việt Nam học lần thứ nhất, 1998.

Đoàn Trúc (2021): 9 đặc điểm thu hút của người phụ nữ hiện đại. ELLE, 5/11/2021. https://www.elle.vn/bi-quyet-song/diem-thu-hut-cua-phu-nu-hien-dai. Truy cập 30/8/2022.

Lê Thị Nhâm Tuyết (1973): Phụ nữ Việt Nam qua các thời đại. Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.

Lê Thị Nhâm Tuyết (2011): Những phẩm chất đạo đức truyền thống của phụ nữ Việt Nam. Hôi Liên hiệp phụ nữ Việt Nam, ngày 29/7/2021. http://hoilhpn.org.vn/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/nhung-pham-chat-%C4%91ao-%C4%91uc-truyen-thong-cua-phu-nu-viet-nam-17011-10.html. Truy cập 2/9/2022.

VOV (2022): Phụ nữ dễ trở thành nạn nhân buôn bán người vì thích sử dụng mạng xã hội. Cổng Thông tin Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, 4/8/2022. http://www.hoilhpn.org.vn/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/phu-nu-de-tro-thanh-nan-nhan-buon-ban-nguoi-vi-thich-su-dung-mang-xa-hoi-49048-2.html. Truy cập 2/9/2022.

Dr. Nguyen Thi Thuy Hang

School of Journalism and Communication

VNU University of Social Sciences Humanities, Hanoi

Email: hangkhct@vnu.edu.vn

Construction workers at work.
Source: ILO/Truong Van Vi

Overview of Gender Equality in Vietnam in the Fields of Politics, Economy, Healthcare, Education, Information, Communication and Family Life

● **Nguyen Tuan Anh**

1. Introduction

Up to now, extensive research work related to gender equality in Vietnam has been carried out by domestic and international academics. These studies contribute to broadening understanding of gender equality in many different aspects, in different fields, from economy, politics, to health, education, culture and family life (Bélanger and Khuat Thu Hong 1996; Bélanger 1996; Bélanger and Khuat Thu Hong 2002; Bélanger 2004a; Hoang Ba Thinh 2022; Hoang Ba Thinh 1999; Le Thi 2001; Le Thi 2002a; Le Thi 2002b; Le Thi Nham Tuyet 1975; Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009; Pham Van Bich 1999). Along with that, many reports on gender equality in Vietnam are regularly published by domestic and international agencies and organizations. These reports provide an up-to-date understanding of gender equality policies and legislation as well as gender equality practices in Vietnam over different periods (Australian Aid et al. 2021; Government of Vietnam 2022; General Statistics Office 2021). However, gender equality is one of the basic issues, reflecting the progress of society as well as social management in many different aspects, at different times. Therefore, it is essential to regularly conduct research and publish reports on gender equality. This article will contribute to reviewing some important dimensions of gender equality in Vietnam today based on updated data.

In terms of policies and laws on gender equality, the Government of Vietnam has signed international commitments on gender equality from the beginning, such as the *United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (CEDAW). Vietnam was the second country in the Asia Pacific region to ratify the convention (https://tbinternet.ohchr.org). Notably, Vietnam has a comprehensive system of policies and laws on gender equality. Article 26 of the *Constitution of the Socialist Republic of Vietnam* stipulates:

"1. Men and women citizens are equal in all respects. The State has policies to ensure gender equality rights and opportunities.

2. The State, society and family create favourable conditions for women to develop comprehensively and promote their roles in society.

3. Gender discrimination is strictly prohibited." (National Assembly 2013)

Along with the Constitution, various codes and laws have specific provisions related to gender equality, such as:

- Civil Code (National Assembly 2015a),
- Law on domestic violence prevention and control (National Assembly 2007),
- Law on marriage and family (National Assembly 2014),
- Law on promulgation of legal documents (National Assembly 2015b),
- Law on Election of National Assembly deputies and People's Council deputies (National Assembly 2015c),
- Law on Children (National Assembly 2016), and especially
- Law on Gender Equality (National Assembly 2006). Overall, the system of laws and regulations of Vietnam has created a solid legal foundation towards gender equality.

Along with the laws and regulations, Vietnam has a policy framework to realize gender equality. Among policies on gender equality in Vietnam, it is worth noting the

- *National Strategy on Gender Equality 2011–2020* (Prime Minister 2010); and
- *National Strategy on Gender Equality for the 2021–2030 period* (Government of Vietnam 2021).
- The *National Strategy on Gender Equality for the 2021–2030 period* (in short: Strategy 2021–2030) includes six goals and 20 targets.

The overall objective of the Strategy 2021–2030 is:

"Continuing to narrow the gender gap, create conditions and opportunities for women and men to participate and enjoy equality in all fields of social life, contributing to the country's sustainable development." (Government of Vietnam 2021).

The Strategy 2021–2030 also sets out the main tasks and solutions, budget, and organization for its implementation. Overall, the Strategy 2021–2030 is an important basis for achieving the goal of gender equality in Vietnam, contributing to the sustainable development of the country today and in the near future.

2. Gender Equality in Politics

Over the past ten years, there has been an increase in the percentage of women who are members of the Communist Party of Vietnam, the percentage of women participating in party committees at all levels of the Communist Party of Vietnam, and the percentage of women participating in leadership at different levels. In 2005, the percentage of female members of the Communist Party of Vietnam was 20.9 per cent. By 2019, the percentage of female members of the Communist Party of Vietnam had increased to 33.2 per cent (Australian Aid et al. 2021, 95). The increase in the proportion of female members of the Communist Party of Vietnam in recent years has enabled more and more women to take up various leadership positions in the political system in Vietnam.

Regarding the percentage of women participating in the Party Executive Committees at all levels, statistics show that the percentage of female members of the Party Central Committee for the 2010–2015 term is 8.9 per cent and the current term 2020–2025 is 8.5 per cent (Australian Aid et al. 2021, 157). Thus, the percentage of female officers and members of the Central Committee of the Party for the 2020–2025 term has decreased significantly compared to the 2010–2015 term. However, the proportion of female members of the Party Executive Committee at the provincial, district, and commune levels has increased noticeably in the period 2020–2025 compared to the period 2010–2015. Specifically, for the 2010–2015 term, the percentage of female members of the Provincial Party Committee's executive committee was 11.8 per cent; district level was 14.7 per cent; commune level was 15.1 per cent. Meanwhile, for the 2020–2025 term, the percentage of female members of the Provincial Party Executive Committee is 16.0 per cent; district level is 20.1 per cent; commune level is 25.6 per cent (Australian Aid et al. 2021, 157). It is noteworthy that the percentage of female Provincial Party Secretary for the 2010–2015 term was only 0.3 per cent. Meanwhile, in the current term 2020–2025; the percentage of female Provincial Party Secretary has increased to 14.3 per cent (Australian Aid et al. 2021, 157). These data show a significant increase in female cadres of the Party Executive Committees at all levels recently.

Regarding the proportion of female National Assembly deputies, for the 2011–2016 term, the rate was 24.4 per cent. For the term 2021–2026, the proportion of women in the National Assembly has increased to 30.26 per cent (Australian Aid et al. 2021, 158). At the People's Councils at all levels, for the 2011–2016 term, the percentage of female deputies to the provincial People's Councils was 25.2 per cent; district level was 24.6 per cent; and commune level was 21.7 per cent. For the 2021–2026 term, the proportion of female People's Council deputies at all levels has increased significantly. Specifically, the proportion of female deputies to the Provincial People's Council is 29.0 per cent; district level is 29.08 per cent; commune level is 29.98 per cent (Australian Aid et al. 2021, 158). Thus, compared to about 10 years ago, the proportion of female People's Council deputies at all levels has increased, among which, the proportion of female deputies to the commune-level People's Council has increased to nearly 10 per cent.

Launch of the Code of Conduct on Sexual Harassment at Workplace

Source: ILO/DUC

Regarding the percentage of female key leaders of state management agencies and local authorities at all levels, as of July 2022, the ratio of key female leaders in ministries, ministerial-level agencies and government agencies is 46.6 per cent, including four female ministers, heads of ministerial-level agencies and eleven female Deputy Ministers and equivalent (Government of Vietnam 2022, 9). At People's Committees at all levels, statistics at the beginning of the 2021–2025 term show that the percentage of key female leaders at the provincial level is 37.70 per cent; district level is 31.77 per cent; commune level is 24.94 per cent (Government of Vietnam 2022, 9). These figures reflect significant progress on gender equality in the political arena in Vietnam. The goal of the Strategy 2021–2030 in the political field is:

"By 2025, 60% and by 2030, 75% of state management agencies and local governments at all levels will have female key leaders." (Government of Vietnam 2021)

In order to achieve this goal, the Strategy's solutions need to be effectively implemented.

3. Gender Equality in the Economy and Labour Force

Gender equality in the economic and labour fields is one of the important contents of gender equality which is viewed from many different perspectives.

The first aspect is about labour force participation. In fact, over the years, the population size has continuously increased. This growth has resulted in an increase in the labour force. Statistics show that the labour force aged 15 and over in the second quarter of 2022 is 51,625,300 people, including 27,436,900 male and 24,188,300 female employees. Meanwhile, the number of employees aged 15 and over in the second quarter of 2021 was 51,066,400, including 27,078,600 male employees and 23,987,900 female employees (GSO 2022). Thus, the labour force aged 15 and over in the second quarter of 2022 has risen by 0.5 million people compared to the second quarter of 2021 (GSO 2022). The statistics also show that the workforce participation rate in the second quarter 2022 is 68.5 per cent. Female labour force participation rate is 62.6 per cent, which is lower than the male labour force participation rate at 74.8 per cent (GSO 2022). An important point reflecting gender inequality is the income of male and female workers. The average monthly

income of employees in the first six months of 2022 is 6.5 million VND/person. By gender, the average monthly income of female workers is 4 million Vietnamese dong per capita compared to 5.5 million for the male .

Thus, the average monthly income of male workers is 1.35 times higher than the average monthly income of female workers (GSO 2022). This shows that gender inequality in terms of income between male and female workers is still an issue of great concern.

Regarding female labour force participation, in 2021, the proportion of female employees working in agriculture, forestry and fisheries in the total number of females in employment was 28.7 per cent (Government of Vietnam 2022, 10). This result meets the requirements of *Reducing the proportion of female employees working in the agricultural sector in the total number of females in employment to less than 30 per cent by 2025* of the Strategy 2021–2030 (Government of Vietnam 2021). In 2021, the proportion of female wage workers was 43.4 per cent, an increase of 0.2 per cent compared to 2020 (Government of Vietnam 2022, 10). Meanwhile, the requirement of the Strategy 2021–2030 is

"Increasing the proportion of female wage workers to 50% by 2025 and about 60% by 2030." (Government of Vietnam 2021)

Regarding the proportion of trained workers, the rate of trained workers with degrees and certificates in the second quarter of 2022 is 26.2 per cent (GSO 2022). Meanwhile, in 2019, only 22.6 per cent of employed workers received training. It is worth noting that the percentage of trained workers is different between men and women. Specifically, in 2019 the rate of trained male workers is 25 per cent and the rate of trained female workers is 20 per cent (GSO 2021). In 2020, only 9.1 per cent of female workers had formal degrees or certificates in vocational education. Meanwhile, 16 per cent of male workers held a formal degree or certificate in vocational education (Australian Aid et al. 2021, 95). Furthermore, for the population aged 15 years and over, only 4.4 per cent of women with disabilities have received vocational training, while the proportion of men with disabilities who have received vocational training is 11.64 (Australian Aid et al. 2021, 95). Thus, one of the important dimensions reflecting gender inequality in the field of labour and employment is the difference in the proportion of trained male workers and trained female workers.

One of the remarkable indicators reflecting gender equality in the economic and labour fields is the ratio of women working as directors/owners of enterprises and cooperatives. In 2020, the respective percentage was 27.2 per cent (Government of Vietnam 2022, 11). This data shows that the gender related quota is still much lower than that of men. However, the percentage of women working as directors/business owners in 2020 already reached the target number by 2025 of the Strategy 2021–2030 (Government of Vietnam 2021). This is a significant step forward in terms of gender equality in the area of economy and labour in Vietnam.

4. Gender Equality in the Fields of Healthcare, Education, Information and Communication

In the health sector, gender equality has made important progress on many fronts. However,

"a preference for sons rather than daughters continues to prevail in Vietnam. The sex imbalance ratio at birth in Vietnam is particularly high and is rated as the third worst globally." (Australian Aid et al. 2021, 194)

The sex ratio at birth in 2021 in Vietnam is 112 boys/100 girls. Compared to 2020, it had decreased to 0.1 per cent (112 boys/100 girls) (Government of Vietnam 2022, 14). Despite this, much effort needs to be made to achieve the goal of the Strategy 2021–2030 in the health sector, which includes reducing the sex ratio at birth to 111 boys/100 girls by 2025 (Government of Vietnam 2021).

During the period 1990–2015, Vietnam made great progress in improving maternal health. Specifically, during this period, the maternal mortality rate decreased by 4.4 per cent annually (Australian Aid et al. 2021, 77). The maternal mortality rate related to pregnancy in 2009 was 69 per 100,000 live births (Australian Aid et al. 2021, 77). This ratio in 2019 decreased to 46 per 100,000 (Government of Vietnam 2022, 14). Maternal mortality rates still need to continue reducing to achieve the goal of the National Strategy for Gender Equality 2021–2030 in the health sector, which is to lower maternal mortality associated with pregnancy to 42 per 100,000 live births by 2025 (Government of Vietnam 2021). The birth rate among adolescents in 2020 was 22.9 per cent and decreased to 17.7 per cent in 2021 (Government of Vietnam 2022, 14). This rate has met the target of the National Strategy on Gender Equality for the period 2021–2030 in the health sector, which states:

WEPs Awards National Ceremony (Viet Nam). Nine Vietnamese companies recognized for their policies and practices to advance gender equality in the workplace and society were honoured with the Women's Empowerment Principles (WEPs)

Source: UN Women/Nguyen Man

"The adolescent fertility rate will decrease from 23 births/1,000 women to 18/1,000 by 2025 and less than 18/1,000 by 2030." (Government of Vietnam 2021)

This is significant progress on gender equality in terms of adolescent women's health care.

In the field of education and training, most localities have integrated gender equality into their curricula from preschool to high school during thematic or extra-curricular activities (Government of Vietnam 2022, 15). In 2021, 94.1 per cent of boys and girls from ethnic minorities completed primary education; and 82.3 per cent of boys from ethnic minorities completed lower secondary education (Government of Vietnam 2022, 15). This achievement has met the target:

"The percentage of boys and girls of ethnic minorities who complete primary education will reach over 90% by 2025" and nearly reached the target figure of boys and girls of ethnic minorities "who complete lower secondary school reaching about 85% by 2025" in the education sector of the Strategy 2021–2030. (Government of Vietnam 2021)

In 2021, the percentage of newly recruited female students in the vocational education system reached 34.5 per cent (Government of Vietnam 2022, 15). This rate has exceeded the target "The percentage of newly recruited female students, students and students in the vocational education system reaching over 30% by 2025" in the education sector of the National Strategy.

In terms of university completion rates, the difference between men and women is not significant. Specifically, in 2016 there were 9.4 per cent of women aged 15 years or older, and in 2018, 10.8 per cent of women aged 15 years and older who had graduated from college or university. Meanwhile, the corresponding figures for men were 9.5 per cent in 2016, and 10.7 per cent in 2018 (Australian Aid et al. 2021, 85). In 2019, the proportion of women with master's degrees in the total number of people with master's degrees was 44.2 per cent and the proportion of women with doctoral degrees in the total number of people with doctoral degrees was 28.0 per cent (Government of Vietnam 2022, 15). This is a positive number to be achieved according to the target:

"The percentage of female masters in the total number of people with master's degrees will reach no less than 50% from 2025 onwards. The proportion of female doctoral students in the total number of people with doctoral degrees will reach 30% by 2025" in the education sector of the National Strategy (Government of Vietnam 2021).

Taken as a whole, much progress has been made on gender equality in the education sector. It is noteworthy that several targets of the Strategy 2021–2030 to be reached by 2025 have already been achieved in 2020.

In the field of information and communication, the four targets of the Strategy 2021–2030 are:

"Strive to achieve a rate of 60% by 2025 and 80% by 2030 of the population who have access to basic knowledge on gender equality."

"From 2025 onwards, 100% of party organizations, authorities, administrative agencies, departments, branches and mass organizations at all levels will be disseminated and updated information on gender equality and committed to realizing gender equality."

"From 2025 onwards, 100% of communes, wards and townships will have at least 04 articles on gender equality every quarter in the local information system."

"Maintain 100% of radio and television stations at central and local levels to have monthly columns and topics to raise awareness about gender equality." (Government of Vietnam 2021)

In fact, to date there are no official statistics on the proportion of the population with access to basic knowledge on gender equality. However, forms of communication to raise awareness of gender equality are strongly and actively deployed (Government of Vietnam 2022, 16). As regards the target of organizing the party, government, administrative agencies, departments, branches, and mass organizations at all levels to disseminate and update information on gender equality and commit to realizing gender equality:

"Basically 100% of Party organizations, administrations, administrative agencies, departments, branches and mass organizations at all levels are disseminated and updated information on gender equality, however, the commitment to realize gender equality has not been properly synchronized." (Government of Vietnam 2022, 18).

Regarding the target of 100 per cent of communes, wards, and townships to have at least four articles on gender equality per quarter, the number of communes, wards, and townships that have achieved this target is still low (Government of Vietnam 2022, 18). Concerning the target of maintaining 100 per cent of radio and television stations at central and local levels to have monthly columns and topics to raise awareness of gender equality, this target has been met compared with the requirements of the National Strategy (Government of Vietnam 2022, 18). Thus, taken as a whole, considerable progress on gender equality has been achieved in the field of information and communication.

5. Gender Equality in Family Life. Prevention of and Response to Gender-Based Violence

Gender equality in family life, prevention of and response to gender-based violence is demonstrated in many different aspects. Among these, some important dimensions include:

- sharing time in doing housework and taking care of the family; reducing domestic violence; supporting trafficked victims to return to their home country; assisting, preventing, and responding to gender-based violence.

In terms of time spent doing housework and caring for the family, in 2021, the average number of hours doing unpaid housework and family care work for women is 2.48 hours/day and for men is 1.26 hours/day. Thus, women's time of doing housework and caregiving in the family is 1.96 times higher than that of men (Government of Vietnam 2022, 18). Meanwhile, the target of the Strategy 2021–2030 is

"Reducing the average ratio of unpaid housework and care work for women compared to men to 1.7 times by 2025." (Government of Vietnam 2021)

In fact, unpaid housework and caregiving include many different types of work, and these often place a heavy burden on women. Thus, reducing the time women spend on these activities while increasing the time men spend on unpaid housework and care is a very important dimension of gender equality in family life.

Regarding the reduction of domestic violence against women and girls, in fact, the situation is still complicated in many places (Government of Vietnam 2022, 12). Women can be subjected to domestic violence in very different ways. They may also experience domestic violence at different times in their lives. Up to 58 per cent of women in a survey conducted in 2010 said they had experienced physical, sexual, or emotional violence by their husband/partner at least once in their life (Australian Aid et al. 2021, 168). In 2021, 4,454 people with domestic violence were identified and supported to access one of the basic support services (Government of Vietnam 2022, 12). The requirement of the Strategy 2021–2030 is:

"By 2025, 80% and by 2030, 90% of identified domestic and gender-based violence victims can get access to at least one of the basic support services." (Government of Vietnam 2021)

It is very important that victims of domestic violence, especially women and girls experiencing it, have access to basic support services. However, it is also worth noting that it is important to focus on reducing the number of victims, especially women and girls.

As for the victims of trafficking, who are mainly women, in 2021, there were 110 victims of trafficking returning to their home country and in the first six months of 2022, in total 42. All trafficked persons who return and need help can get assistance and are entitled to community reintegration services (Government of Vietnam 2022, 12). Overall, supporting the return of trafficked persons and reducing the number of trafficked persons, especially women and girls, requires synchronous solutions and coordinated actions by different agencies and organizations.

Regarding assistance, prevention and response to gender-based violence, the requirement of the Strategy 2021–2030 is that

"By 2025, 70% and by 2030, 100% of public social assistance establishments implement activities to assist, prevent and respond to gender-based violence." (Government of Vietnam 2021)

By 2022, the whole country has 292 public social assistance establishments. Of these, about 17 per cent are public facilities (Government of Vietnam 2022, 13). This rate is quite low; therefore, relevant agencies need to make significant effort, show determination and allocate resources to achieve the requirements of the National Strategy in the fight against gender-based violence for the period from 2025 to 2030.

6. Conclusion

Today, Vietnam has a solid system of policies and laws to move towards gender equality in basic fields: in politics, economy, healthcare, education, information, communication, family life, and in prevention and response to gender-based violence. The system of codes, laws, and policies, especially

- the Law on Gender Equality,
- the National Strategy on Gender Equality for the 2011–2020 period, and
- the Strategy 2021–2030

Nơi làm việc và những ước mơ: Đối thoại và trao quyền

Đại diện công đoàn trao đổi với người lao động tại một nhà máy sản xuất phụ tùng ô tô ở Hưng Yên. Với sự khuyến khích và hỗ trợ, lao động trẻ có thể góp phần lớn hơn nhiều trong việc xử lý các nguy cơ, và trở thành những nhà vô địch trẻ về an toàn và sức khỏe tại nơi làm việc.

Source: ILO/Nguyễn Việt Thanh

has created a legal framework for policies on gender equality in Vietnam.

Our data shows that in recent years, gender equality in Vietnam has made great progress in the above-mentioned areas. The proportion of females engaging in politics is quite high, many women participate in the labour force, so their position and role has become better compared to the past. Along with that, education for women is increasingly improved, and so is women's healthcare. In addition, some targets of the Strategy 2021–2030 to be achieved by 2025 have already been realized by 2022.

However, in order to meet the goals of the Strategy 2021–2030, relevant ministries, branches, agencies and organizations need to make efforts to effectively implement the tasks and solutions that have been proposed in the Strategy. At the same time, it is worth noting that the progress of women's and girl's empowerment is profoundly influenced by major trends and macro contexts. Therefore, sustainable, innovative, and inclusive national development is an important condition for reducing the gender gap and improving the equality of women and men in Vietnam.

7. References

Australian Aid, ADB, ILO and UN Women (2021): Overview of Gender Equality in Vietnam 2021. United Nations in Vietnam.

Belanger, Danièle (1996): Marriage decline in Asia: Single women in the Vietnamese context. In: Le Thi (ed.): Women's family without a husband. Hanoi.

Bélanger, Danièle (2004): Single and Childless Women of Vietnam: Contesting and Negotiating Female Identity? In: Drummond, L. and Rydström, H. (eds): Gender Practices in Contemporary Vietnam. Singapore. 96–116.

Belanger, Danièle and Khuat Thu Hong (1996): Marriage and the Family in Urban North Vietnam, 1965–1993. In: Journal of Population 2(1):83–112.

Bélanger, Danièle and Khuất Thu Hồng (2002): Too Late to Marry: Failure, Fate, or Fortune? In: Bélanger, Danielle and Werner, J. (eds.): Gender, Household, State. Đổi Mới in Việt Nam. New York. 89–110.

Congress (2006): Law on Gender Equality. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Quyen-dan-su/Luat-Binh-dang-gioi-2006-73-2006-QH11-15866.aspx#:~:text=Lu% E1%BA%ADt%20n%C3%A0y%20quy%20%C4%91%E1%BB%8Bnh%20v%E1%BB%81%20b%C3%ACnh%20%C4%91%E1%BA% B3ng%20gi%E1%BB%9Bi.&text=Lu%E1%BA%ADt%20n%C3%A0y%20quy%20%C4%91%E1%BB%8Bnh%20nguy%C3%AAn,th%E1% BB%B1c%20hi%E1%BB%87n%20b%C3%ACnh%20%C4%91%E1%BA%B3ng%20gi%E1%BB%9Bi.

Congress (2007): Law on Domestic Violence Prevention and Control. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Luat-phong-chong-bao-luc-gia-dinh-2007-02-2007-QH12-59647.aspx.

Congress (2013): Constitution of the Socialist Republic of Vietnam. Legal document system – Portal of the Ministry of Justice. http://www.moj.gov.vn/vbpq/Lists/Vn%20bn%20php%20lut/View_Detail.aspx?ItemID=28814.

Congress (2014): Marriage and Family Law. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Quyen-dan-su/Luat-Hon-nhan-va-gia-dinh-2014-238640.aspx.

Congress (2015a): The Civil Code. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Quyen-dan-su/Bo-luat-dan-su-2015-296215.aspx.

Congress (2015b): Law on promulgation of legal documents. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Bo-may-hanh-chinh/Luat-ban-hanh-van-ban-quy-pham-phap-luat-2015-282382.aspx.

Congress (2015c): Law on election of National Assembly deputies and People's Council deputies. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Bo-may-hanh-chinh/Luat-Bau-cu-dai-bieu-Quoc-hoi-va-dai-bieu-Hoi-dong-nhan -dan-2015-282376.aspx.

Congress (2016): Children Law. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Giao-duc/Luat-tre-em-2016-303313.aspx.

General Statistics Office (2021): Gender equality in labor and access to business management jobs. General Statistics Office. https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2021/11/binh-dang-gioi-trong-lao-dong-va-tiep -can-viec-lam-quan-ly-enterprise/.

General Statistics Office (2022): Press release on employment situation in the second quarter and first 6 months of 2022. General Statistics Office. https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2022/07/thong-cao-bao-chi-tinh-hinh-lao-dong -viec-lam-quy-ii-va-6-thang-dau-nam-2022/.

Government of Vietnam (2021): Resolution promulgating the national strategy on gender equality for the period of 2021–2030. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Nghi-quyet-28-NQ-CP-2021-Chien-luoc-quoc-gia-ve-binh-dang -gioi-gia-doan-2021-2030-466613.aspx.

Government of Vietnam (2022): Report on the implementation of the national targets on gender equality in 2021 and the first 6 months of 2022.

Hoang Ba Thinh (2022): The role of rural women in agricultural and rural industrialization. Hanoi.

Hoang Ba Thinh (ed.) (1999): Some research on reproductive health in Vietnam after Cairo. Hanoi.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=192&Lang=EN.

https://vietnam.un.org/en/153151-tong-quan-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-nam-2021.

Le Thi (2001): About the mental health of single women in our country today. In: Journal of Psychology 4:4–11.

Le Thi (2002a): Vietnamese family in the context of national reform. Hanoi.

Le Thi (2002b): Life of single women in Vietnam. Hanoi.

Le Thi Nham Tuyet (1975): Vietnamese women through the ages. Hanoi.

Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh (eds.) (2009): Domestic violence against women in Vietnam: Status, progress, and causes. Hanoi.

Pham Van Bich (1999): The Vietnamese Family in Change: The Case of the Red River Delta. Richmond.

Prime Minister of Vietnam (2010): Decision approving the National Strategy on Gender Equality for the 2011-2020 period. Law Library. https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Quyet-dinh-2351-QD-TTg-phe-duyet-Chien-luoc-quoc-gia-binh-dang -gioi-116501.aspx.

Prof. Dr. Nguyen Tuan Anh

Faculty of Sociology

VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi

Email: xhhanh@gmail.com

Orange The World 2016 - Viet Nam

On 17 November, UN Women and Ho Chi Minh City Department of Labour, Invalid and Social Affairs (HCMC DOLISA) co-hosted the Safe Cities Programme design in HCMC which attracted participation of over 80 individuals from the local authorities, mass organisations, civil society, youth, private sectors and media. The aim of the workshop is to build common understanding, future visions and solutions to address safety concerns and priorities of women and girls in public spaces in HCMC through participatory approach.

Source: UN Women/Hoang Van Nam

Gender Equality Policies in Vietnam

● **Nguyen Duc Vinh**

The attitude of showing respect for men and contempt for women and gender inequality have existed for a long time in the Vietnamese society as well as in many Eastern countries in general. Recognizing this issue, the Party and State of Vietnam has always focused on gender equality during the struggle for independence, national reunification, and socio-economic development. This is reflected in the most basic legal documents as well as many specific policies. Based on the Vietnamese Constitution and international conventions, along with remarkable political determination through the development stages of the country, many political resolutions, codes, sub-law documents as well as programs have been developed, promulgated, and implemented to promote gender equality. In general, Vietnam has a fairly comprehensive legal and policy framework to promote gender equality. The provisions in policies and legal documents are the basis for the goal of eliminating gender discrimination, achieving substantive gender equality, and creating equal opportunities for men and women in socio-economic and human resource development.

In fact, over the past decades, Vietnam has made remarkable progress on gender equality (GE). Starting as a country with a feudal ideology that separates men and women, up to now, Vietnam has been classified by UNDP as having a relatively low and decreasing gender inequality index (GII) (from 0.367 in 1995 to 0.296 in 2019 – ranking 65th out of 189 countries in order from lowest to highest; based on three indicators: reproductive health, women's empowerment, and labour market access) (UNDP 2019). According to a report of the World Economic Forum, the gender gap index (based on four indicators: economic opportunity and participation, education, health and survival, political empowerment) of Vietnam in 2022 is 0.705, ranking 83rd out of 146 countries in the survey (World Economic Forum 2022). Despite this, gender equality in Vietnam has progressed at a rather slow pace in recent times. The gender gap is still quite high in many aspects, such as income level, political participation, empowerment level, or role in the family. Moreover, the level of gender inequality is quite different between regions, ethnicities, and population groups. The above-mentioned achievements and limitations on GE are closely related to the process of formulating and implementing GE policies in Vietnam.

1. Overview of Policies and Laws on Gender Equality

Constitution and international conventions

Vietnam has focused on the goal of GE since right after its founding in 1945 and this is reflected in the most basic legal documents. Article 9 of the 1946 Constitution stipulates:

"Women are equal to men in all respects."

This was a revolutionary change compared with the backward economic, cultural, and social reality in Vietnam at that time. The goal of gender equality continued to be a consistent policy of the Party and State of Vietnam over the next decades. Article 24 of the 1959 Constitution stipulates that

"Women of the Democratic Republic of Vietnam have equal rights with men in terms of political, economic, cultural, social and family activities."

After Vietnam's reunification in 1975, the 1980 Constitution and 1992 Constitution both contained separate provisions on gender equality, which affirmed that male and female citizens

"have equal rights in all fields including politics, economy, culture, society and family."

Inheriting and developing the previous Constitutions, the 2013 Constitution mentioned more specifically about GE. Article 26 stipulates:

"Men and women citizens are equal in all respects. The State has policies to ensure equal rights and opportunities for both genders. The State, society and family should create favourable conditions for women to develop comprehensively and promote their roles in society. It is strictly forbidden to discriminate on the basis of gender."

Vietnam already ratified the *United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)* in 1982 (https://tbinternet.ohchr.org).

The Communist Party's viewpoints and policies

Since its establishment, the Communist Party of Vietnam has determined that one of the essential tasks of the Vietnamese revolution is "equal rights for men and women" (Communist Party of Vietnam 2002, 2). Gender equality was mentioned during the Second Party Congress (1951) and stipulated more clearly in the documents of subsequent congresses. Many Party Resolutions have been issued to promote the effective implementation of this goal. For example, *Resolution No. 04-NQ/TW dated 12/7/1993* of the Politburo on Renovation and Strengthening the work on mobilizing women in the new situation identifies the improvement of women's social position, and the realization of equality between men and women as an important goal and content of the renovation work and the cause of socialist construction in Vietnam. Resolution No. 11-NQ/TW dated April 27, 2007, of the Politburo on *Women's work in the period of accelerating industrialization and modernization of the country* sets a goal to strive towards 2020; by then Vietnam will have become one of the most advanced countries in terms of gender equality in the region.

On March 16, 2015, the Party Central Committee issued Notice of Conclusion No. 196-TB/TW on the Project *Strengthening the Party's leadership for gender equality and for the advancement of women in the new situation,* in which it is required to accelerate the implementation of several solutions to ensure the implementation of gender equality, contributing to improving the position of women and men. position of women and reducing the gender gap in some fields, sectors, regions, and localities where GE is still high. The policy of promoting gender equality is also emphasized in several other resolutions of the Communist Party, such as Resolution No. 20-NQ/TW on *Strengthening the protection, care and improvement of people's health in the new situation* and Resolution No. 21-NQ/TW on Population work in the new situation at the Sixth Conference of the 12th Central Committee in October 2017.

Legal provisions

The Law on Gender Equality was approved by the National Assembly on November 29, 2006, and took effect on July 1, 2007,

- stipulating the principle of gender equality in the fields of social and family life (Chapters I and II), measures to ensure GE (Chapter III), responsibilities of agencies, organizations, families and individuals in implementing GE (Chapter IV), with the goal of eliminating gender discrimination, creating equal opportunities for men and women in socio-economic development and human resource development, moving towards substantive gender equality between men and women, establishing and strengthening cooperative and supportive relationships between men and women in all areas of social and family life.

Training on gender analysis and policy advocacy in community-based disaster risk management – for officials of provincial Women's Unions in the Red river Delta. Hanoi, Viet Nam,, 22 - 24 October 2020

Source: Empower For Climate, 2020

The Code prohibits gender discrimination in any form, and specifically regulates GE in eight areas of social and family life, including:

- politics; economy; labour; education and training; science and technology; culture, information, physical training, and sports; medicine; and family life.

In particular, in one principle, measures to promote GE are not considered as gender discrimination, and even in the law, measures to ensure GE are introduced through promoting GE, giving priority to supporting women in most of the above fields, including ensuring the appropriate proportion of female deputies to the National Assembly and People's Councils, appointing women to positions in state agencies, and regulating the ratio of men and women to be recruited. The code also ensures the basic principles of GE in perfecting the legal system and integrates the issue of GE in the development of legal documents.

Next, the government issued *Decree No. 70/2008/ND-CP dated June 4, 2008*, detailing the implementation of several articles of the *Law on Gender Equality,* specifically the responsibility of state management and coordination of state management for implementing GE. According to the decree, the government conducts unified state management of GE, and the Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs is responsible to the government for performing the state management of GE across the country. Ministries and ministerial-level agencies shall, within the scope of their tasks and powers, coordinate with the Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs in performing the state management of gender equality. People's Committees at all levels perform state management of GE in their localities according to the government's decentralization and delegation. Thus, the Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs is the government's focal point in proposing policy formulation and amendment, as well as assessing, inspecting, and monitoring the implementation of gender equality in the whole country. On that basis, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs established the Department of GE in 2008 to specialize in advising and implementing state management tasks on GE.

Pursuant to the provisions on violations that can be handled or examined for penal liability in the 2006 Law on Gender Equality, dated June 10, 2008, the government issued *Decree No. 55/2009/ The ND-CP specifying penalties* for administrative violations of gender equality with fines ranging from 200,000 to 40 million Vietnamese dong, and other forms of additional sanctions and remedial measures. In order to

Photographs taken on mission to the programme sight in Phu Yen and Binh Dinh Districts in central Viet Nam. UN Women with the Viet Nam Women's Union is strengthen the role of women at commune level in the decision making process on climate change and natural disaster reduction and management actions. These photos depict training activities at the district level.

Location: Phu Yen & Ninh Dinh provinces, Central Viet Nam

Source: UN Women/Krista Seddon

harmonize with the Law on Gender Equality and other legal documents as well as to overcome shortcomings and improve effectiveness and efficiency, the government continued to issue *Decree No. 125/2021/ND-CP dated 28 December 2021,* with the maximum fine for an administrative violation of gender equality of 30 million Vietnamese dong (in accordance with the Law on Handling of Administrative Violations, amended and supplemented in 2020). Articles about the crime of infringing on women's equal rights were already in the Penal Code of Vietnam issued in 1985 and 1999. In the Penal Code 2015 (amended in 2017), this provision was replaced by Article 165 on the crime of infringing upon gender equality rights, with a fine of up to 100 million Vietnamese dong and a maximum prison term of 2 years.

On May 19, 2009, the government issued *Decree No. 48/2009/ND-CP* stipulating measures to ensure gender equality, related to providing information, educating, and communicating about gender and GE; mainstreaming GE issues in the development of legal documents; measures to promote GE; and financial resources for GE activities. The decree requires the inclusion of gender and GE content in educational curricula in schools and other educational institutions, and it also stipulates the responsibilities of ministries and ministerial-level agencies, People's Committees at all levels, and other organizations. Particularly, *Decree 48* stipulates that the Ministry of Education and Training, the Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs, the Ministry of Home Affairs and other relevant ministries and branches review the curriculum and teaching materials to eliminate knowledge, information and images showing gender stereotypes; and periodically organize training on gender knowledge, policies, and laws on GE for teachers in the system of training institutions. Regarding the integration of GE issues in the development of legal documents, Decree 48 requires ensuring basic principles of GE in the content, process and procedures of drafting and promulgating legal documents. Agencies and organizations can request or recommend competent authorities to issue legal documents on measures to promote GE, including:

- regulating the male-to-female ratio or ensuring an appropriate ratio of women to participate and enjoy in all areas of social life; training and retraining to improve the capacity of women and men to ensure they meet professional standards and other standards as prescribed by law; supporting, creating favourable conditions and opportunities to enhance the sharing between women and men in family and social work in line with the GE objectives; prescribing standards and specific conditions for women and men to implement priority policies in each specific field; stipulating that women have the right to be selected and that priority is given to women in case women have the same conditions and standards as men to ensure gender equality.

The *Law on Promulgation of Legal Documents* (No. 80/2015/QH13 dated June 22, 2015) has many provisions requiring drafting agencies to comply with the requirements of gender mainstreaming in the content as well as the process of developing legal documents. 40 out of 111 legal documents passed since 2015 have met the requirements of gender mainstreaming. One limitation is that the law does not stipulate that these provisions must be applied in the development of all legal documents, but only those related to GE. However, after Decree 48 and especially the Law on Promulgation of Legal Documents, many laws and legal documents have integrated or enhanced content on gender and GE,

- such as the Law on Marriage and Family (2014),
- Law on Social Insurance (2014),
- Law on Election of National Assembly deputies and People's Council deputies (2015),
- Law on Higher Education (2018),
- Law on Education (2019).

Law on Election of National Assembly deputies and People's Council deputies (2015) stipulates that at least 35 per cent of the total number of people in the official list of the National Assembly candidates are women. The Labour Code (2019) has its own Chapter 10 with separate provisions for female workers and GE, in addition to a number of other new provisions, including the removal of the list of prohibited occupations for women, increasing the duration of maternity leave for male workers when their wives give birth, better definition of sexual harassment, reduction of the gender gap in retirement age from five years to two years by 2035.

National strategies and action plans

On December 1, 2009, the *Government's Action Plan* was issued for the period until 2020 to implement *Resolution No. 11-NQ/TW on April 27, 2007*, of the Politburo on women's work in the period of promoting industrialization and modernization of the country. The goal of the Action Plan is to raise awareness, responsibility, and management effectiveness of state administrative agencies at central and local levels for women's work and implementation of gender equality in order to strive towards 2020. By then,

- women can improve their capacities in all aspects, have educational, professional, and professional qualifications to meet the requirements of industrialization, modernization and international economic integration; have a job; have a markedly improved material, cultural and spiritual life; participate more and more in more areas of work in society; are treated equally in all fields; make greater contributions to society and the family.

Also, by 2020, Vietnam strives to become one of the countries with the most advanced GE achievements in the region. The action plan includes 41 specific work contents divided into seven groups:

1. Strengthening the leadership and improving the efficiency of management and coordination of all levels of government and organizations in the political system on GE-related issues.
2. Communicating and disseminating information about the laws and raising social awareness on women's work and GE.
3. Formulating, perfecting, and implementing laws, policies, programs, projects, and solutions on GE in line with the GE objectives.
4. Empowering women in all areas of life through increased participation in leadership and management.
5. Prescribing responsibilities of state administrative agencies in ensuring that Vietnam Women's Unions at all levels participate in state management.
6. Mobilizing resources for GE activities and the advancement of women.
7. Promoting scientific research and international cooperation on GE.

The main agencies in charge of implementing the action plan include the

- Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs (twelve items),
- Ministry of Education and Training (seven items),
- Ministry of Home Affairs (seven items),
- Ministry of Culture, Sports, and Tourism (three items),
- Ministry of Planning and Investment (three items),
- Ministry of Science and Technology, Ministry of Finance, Central Committee of the Vietnam Women's Union, Vietnam Academy of Social Sciences, Ministry of Foreign Affairs (one to two items).

Most of these items were related to group 1 and group 3 and ended in 2010, while nine items, mainly related to training activities, education, communication, budget allocation, scientific research, educational support, health care, are carried out every year.

In December 2010, the government approved and promulgated the *National Strategy on Gender Equality for the period 2011–2020* with the overall goal of 2020 to basically ensure substantive equality between men and women in terms of opportunities, participation, and enjoyment in the political, economic, cultural, and social fields, contributing to the rapid and sustainable development of the country. The strategy also set out seven goals with 22 specific indicators:

- increasing the percentage of women participating in management and leadership positions at all levels in order to gradually reduce the gender gap in the political field (three indicators),
- reducing the gender gap in the economic, labour and employment sectors and increasing access to economic resources and the labour market for poor women in rural areas and ethnic minority women (four indicators),
- improving the quality of female human resources and gradually ensuring the equal participation of men and women in the field of education and training (two indicators),
- ensuring GE in access to and enjoyment of health care services (four indicators),
- ensuring GE in the field of culture and information (two indicators),
- ensuring GE in family life, gradually eliminating gender-based violence (three indicators),
- improving state management capacity on GE (four indicators), and
- groups of solutions to accomplish each of the above objectives.

The Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs continued to be assigned to assume the prime responsibility and coordinate with relevant ministries and branches, the Central Committee of the Vietnam Women's Union, socio-political organizations and the People's Committees in provinces and cities directly under the Central Government in organizing the implementation of the Strategy on Gender Equality nationwide.

Implementing the National Strategy on GE for the period 2011–2020, the government issued the National Program on GE for the period 2011–2015 in July 2011 to create a drastic change in awareness and promote the whole society to change the behaviour in implementing GE. The basic program consists of five projects with a total budget of 955 billion Vietnamese dong:

- Communication projects to raise awareness and change behaviour about GE.
- Projects to improve capacity and effectiveness of state management on GE.
- Projects on capacity building for leadership, management, and political participation.
- Pilot projects on supporting the implementation of GE in areas, sectors, regions, and localities that have or are at high risk of gender inequality.
- Pilot projects on supporting the development of consulting and support services on GE.

Next, the *National Action Program on Gender Equality for the period 2016–2020* was issued on October 2, 2015, with four specific criteria for the goal of reducing the gender gap and improving the status of women in certain fields, sectors, regions, and localities that have or are at a high risk of gender inequality. The program included five contents:

- Communication to raise awareness and change behaviour about GE.
- Improving capacity and effectiveness of state management on GE.
- Capacity building for the contingent of female elected representatives, managers, leaders at all levels, and female cadres with potential for promotion.
- Developing a target program on supporting the development of the social assistance system in the 2016–2020 period.
- Encouraging ministries, sectors, localities and organizations to develop and implement models to increase women's participation and promote GE in areas at high risk of gender inequality.

One of the specific policies to implement the Action Plan is the Project *Supporting women entrepreneurs in the period of 2017–2025*, which

- fostered 20,000 women to start-up businesses; coordinated and supported the establishment of 1,200 cooperative groups/cooperatives managed by women; consulted and supported 100,000 newly established women's businesses.

In order for the projects to be more relevant and effective, on July 2, 2018, the government decided (No. 800/QD-TTg) to amend and supplement a number of contents (targets, solutions, organization of implementation) in the National strategy on gender equality 2011–2020. In addition, GE was also identified as one of the goals in the Vietnam Sustainable Development Strategy for the period 2011–2020 (April 12, 2012) as well as in the *Government's Resolution on Sustainable Development* (September 25, 2020).

The results of the implementation of the National Strategy on GE for the period 2011–2020 show that significant progress has been made in many indicators on GE across all fields. According to the Report of the World Economic Forum (2020), Vietnam ranks 87th out of 153 countries surveyed in the world in terms of narrowing the gender gap, especially in reducing gender differences in opportunities and participation in economic activities, educational level, and participation rates in management and leadership. Vietnam's efforts and achievements are rated as one of the Top 10 countries with the best implementation of Goal 5 on promoting GE and empowering women and girls in the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs).

The *National Strategy on Gender Equality for the 2021–2030* period was approved by the government on March 3, 2021, with the overall goal of continuing to narrow the gender gap, creating conditions and opportunities for women and men to participate and benefit equally in all fields of social life, contributing to the country's sustainable development. The strategy includes six specific goals with 20 indicators, aiming to further narrow the gender gap in all fields:

- politics, economy, labour, family life and prevention and response to gender-based violence; healthcare; education; information and communication.

In addition to the goals from the previous period and continuing to be implemented, the GE Strategy for the period 2021–2030 also has a number of new targets, such as

- reducing the proportion of female employees working in the agricultural sector; increasing the number of public social assistance establishments that carry out activities to assist, prevent and respond to gender-based violence; reducing adolescent pregnancy rate; providing pilot health facilities with health care services for the LGBT community; including GE content in the curriculum in the national education system.

In implementing the National Strategy on GE for the 2021–2030 period, several specific programs have been promulgated by the government,

- including the Gender equality communication program until 2030 (Decision No. 1790/QD-TTg dated October 23, 2022), Program to enhance equal participation of women in leadership and management positions at all levels (Decision No. 2282/QD-TTg), Program on domestic violence prevention and control in the new situation to 2025 (Decision No. 45/QD-TTg dated January 13, 2021).

To date, most ministries/sectors and provinces/cities have developed plans to implement the National Strategy on GE for the 2021–2030 period.

2. Mechanism and Process of Developing Gender Equality Policies in Vietnam

In general, Vietnam has a fairly comprehensive legal and policy framework on gender equality. In the country, the process of developing and perfecting legal policies in general as well as policies on GE often involves the mobilization of the entire political system, including the Communist Party, the Vietnamese State and the Fatherland Front, which gathers collective effort from associations and social organizations.

The development and adoption of the Communist Party's resolutions related to GE have gone through a process of proposal and discussion with the participation of specialized committees/groups and experts. The evaluation and review of the implementation of these Resolutions has also been widely carried out in the party's organizations, from localities and grassroots to ministries/sectors and central government.

The process of developing and approving legal documents on GE in the National Assembly is carried out in the following order:

- law project submission, examination, discussion, revision, and voting.

In particular, the Social Committee of the National Assembly plays an important role with the function of monitoring and recommending the implementation of laws, resolutions, and social policies (including GE) of the National Assembly, the government, ministries and ministerial-level agencies.

The Vietnamese Government develops, promulgates, and implements decrees and policy documents on GE on the basis of the Communist Party's guidelines and the state's laws. Among the ministries, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs plays a key role with the function of submitting to the government law projects, ordinances, draft resolutions of the National Assembly, draft decrees of the government, strategies, national sector planning, draft decisions, directives, national programs, promulgation of circulars and other documents on state management in the field of GE. This ministry also researches, directs, guides, inspects, and organizes the implementation of policies and laws on gender equality in accordance with law; it assumes the prime responsibility and coordinate with ministries, branches, localities, socio-political organizations and related agencies and organizations in implementing the Action Plan for Gender Equality and prevention and response to gender-based violence. It also summarizes and reports to competent agencies on the implementation of gender equality in accordance with law. Moreover, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs has a *Department of Gender Equality* as a specialized agency to assist the ministry in implementing the above functions and tasks. In addition, every province/city has a Department of Labour, War Invalids and Social Affairs, which is a vertical agency that performs the above functions and objectives at the provincial/city level.

The *National Committee for the Advancement of Women in Vietnam* was established in February 1985 as an inter-sectoral coordination organization with the function of helping the government to research and coordinate in solving inter-ministerial issues related to the advancement of women nationwide. The current Chairman of the Committee is the Minister of Labour, Invalids and Social Affairs, and the members are representatives of leaders of ministries, sectors, and relevant social organizations. One of the specific tasks of the committee is to study and propose to the Prime Minister directions and solutions to solve inter-ministerial issues related to the advancement of women as well as gender equality in general. Ministries/sectors, agencies, provinces/cities and districts in Vietnam have established each a *Committee for the Advancement of Women*. Therefore, the National Committee as well as the local Committees for the Advancement of Women often play a significant role in the evaluation, discussion, and formulation of GE policies in Vietnam.

The *Vietnam Women's Union* was officially established in October 1946 based on organizations during the struggle for independence as a socio-political organization representing the legitimate rights and interests of all classes of Vietnamese women, striving for women's development and gender equality. The association also has vertical organizations in provinces/cities and localities throughout the country. One of the tasks of the Vietnam Women's Union is to advise, propose, participate in social critique, construction, and supervision of the implementation of the Communist Party's guidelines, state's policies and laws related to women, families, children and gender equality; to protect the legitimate rights and interests of women of all classes. The development of policies and legal documents on GE in Vietnam involves the participation, comments, and suggestions from the Women's Union.

In addition, research agencies/organizations and universities play an important role in the process of researching, evaluating, discussing, and formulating policies on GE in Vietnam. The Vietnam Academy of Social Sciences (VASS), the Institute of Sociology, the Institute of Family and Gender Studies, the Institute for Human Studies and many other institutes conduct regular research and publish assessing the current situation and policy recommendations on GE in Vietnam. In addition, the topic of gender is also incorporated in most of the research topics at VASS. GE policy is also an area of interest for researchers at universities of the humanities and social sciences, and research institutes/centres belonging to non-profit organizations.

In addition, many international organizations not only provide financial and technical support for research and implementation projects on the topic of GE, but also convey new emerging concepts or views on GE in the world to Vietnam. In recent times, it is worth mentioning the support of the *United Nations Population Fund (UNFPA)* which at the request of the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs in carrying out an independent 10-year assessment of the implementation of the GE Law, with some very meaningful recommendations for the improvement of GE policy in Vietnam.

The General Report on GE in Vietnam 2021, jointly conducted by UN Women, the Australian Government Development Program (AusAid), the Asian Development Bank (ADB) and the International Labour Organization (ILO), is a valuable source of information on GE policy formulation in Vietnam in the coming period (UN Women et al. 2021). UN Women is a United Nations agency that, along with a number of other international organizations, has actively supported the development of the National Strategy on Gender Equality for the 2021–2030 period in Vietnam.

UNiTE Gender Based- Violence painting contest

Context: Photographs were taken at the award ceremony for a painting contest organised jointly by the Young Pioneer Council (Youth Union) and UN Women in Viet Nam to honour of a children's painting contest undertaken under the theme of 'Ending gender-based violence in schools". The painting contest, part of the UNiTE to End Violence against Women Campaign, was launched in December 2011 and received more than 2 million entries from children aged 6-15 across Viet Nam.

Location: Van Ho secondary school, Hanoi

Date: Friday 16th March 2012

Photographer: Michael Fountoulakis

Source: UN Women/Michael Fountoulakis

The media also play a very important role in developing, implementing, and perfecting the policy of GE in Vietnam. This is not only reflected in the mass communication and dissemination of knowledge, laws, and policies on GE to all social classes, but also by creating forums for legislators, managers, scientists, and representatives of civil society organizations to discuss and contribute ideas on different topics related to GE policy. Some of these topics have been of interest to the media, press and public opinion, such as the Law on Marriage and Family, the Law on Gender Equality, the Labour Law, the Draft Law on Population, and the Draft Law on Code of conduct on prevention and combat of sexual harassment, etc.

3. Some Limitations and Issues for Future Discussion

Despite the remarkable achievements, GE in Vietnam still has limitations with significant gender gaps in many aspects, such as income levels, participation rates in leadership and management, or roles, responsibilities, and rights in the family. The issue of women being victims of domestic violence, human trafficking, labour exploitation, sexual abuse, child marriage, or the issue of foetal sex selection remains a big concern. The level of gender inequality is quite different across regions, ethnic and population groups. According to a government assessment report in 2021, out of a total of 22 indicators in the National Strategy on GE, 14 have been achieved or are expected to be achieved, seven have not been achieved and one has not had enough basis to evaluate the results (Government of Vietnam 2020; MOLISA and UNFPA 2020).

Regarding the legal and policy framework, according to the *Report on Reviewing the Implementation of the National Strategy on Gender Equality for the period 2011–2020 and the Overview Report on Gender Equality in Vietnam 2021*, the Law on Gender Equality and related laws still have some shortcomings. In particular,

- there is no specific mechanism to address gender inequality in some traditional cultural practices and customs,
- prohibited acts, including gender-based violence, have not been clearly defined,
- sexual harassment is not yet considered a form of discrimination,
- gender mainstreaming is limited to legal documents,
- there is no effective solution to reduce the sex ratio imbalance at birth,
- attention is not paid to the responsibilities and roles of men in implementing the GE objectives,
- resources are limited while the budget for the implementation of the National Strategy on GE is low, less than 60 per cent of the proposed budget has been spent,

- gender stereotypes are still quite common in the media and in career orientation for students,
- the implementation of the GE policy in the locality is not very effective.

Some recent discussions are often related to the application of modern perspectives on GE in Vietnamese cultural and social practice, such as whether to accept the concept of pluralism instead of duality (male and female) in terms of when discussing gender, whether to recognize same-sex marriage and equal rights for other genders, or whether women's dual roles of being good at society's work (social participation) and managing domestic work (childbirth and family care) should be encouraged or not. The definitions and regulations on domestic violence and sexual harassment in some relevant draft legal documents also cause many debates about cultural suitability as well as feasibility. The policy of narrowing the gender gap in retirement age has led to some discussion between the desire to completely close the gender gap in retirement age and the concern about increasing pressure and disadvantage for women, who are inherently disadvantaged for having to devote a lot of time and effort to motherhood. Whether to equalize the roles, responsibilities, and interests of the two sexes in the economic, political and social fields is also a topic of concern (https://baodantoc.vn/nhung-cai-nhin-thien-can-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-1615191526512.htm).

In addition, the fact that gender equality goals being always implemented through the work of *advancing* women can lead to misperceptions of the nature of GE. Even the name *National Committee for the Advancement of Women in Vietnam* is considered to reflect prejudices about the status of women's slow progress; therefore, it should be renamed to something more appropriate such as *National Committee on Gender Equality in Vietnam*. Finally, progress on GE is widely acknowledged to be closely linked to socio-economic development, but the specific correlation between the two factors in the current Vietnamese context remains an open question. If progress on GE directly contributes significantly to economic development at both micro and macro levels, it will be a big driver for the goal of GE in Vietnam.

4. Conclusion

Over the past few decades, the goal of gender equality has always been emphasized by the Party and State of Vietnam. This is reflected in basic legal documents as well as many specific policies. With remarkable political effort and determination, many political resolutions, codes, by-laws as well as action plans have been developed and implemented to promote gender equality in Vietnam. So far, the legal and policy framework to promote gender equality in Vietnam has been quite comprehensive and extensive. As a result, Vietnam has made remarkable progress on gender equality in many respects. However, progress on gender equality in Vietnam tends to become slower in recent times. Gender gaps are still quite high in some respects in the family as well as in society, and there are significant differences between regions, ethnic groups and population groups.

Overall assessments show that Vietnam's legal and policy framework on GE still has some limitations that need to be further discussed and improved. Limited capacity and resources for policy formulation and implementation, along with obstacles from traditional cultures and values, have prevented some gender equality goals from being achieved as expected. Therefore, in order to achieve the GE goals for the 2021–2030 period, it is necessary to maintain the political determination in previous efforts, along with increasing resources to effectively develop and implement gender equality policies as well as to maximize the capacities of the whole society. In addition, the speed of economic development and the process of modernization and urbanization in Vietnam in the coming time will hopefully be the driving force and an important factor for the success of the National Strategy on Gender Equality.

5. References

Communist Party of Vietnam (2002): Complete Party Documents. Volume 2.

Decision No. 1790/QD-TTg dated October 23, 2022, of the Government approving the communication program on gender equality until 2030.

Decision No. 2282/QD-TTg of the Prime Minister approving the Program to enhance equal participation of women in leadership and management positions at all levels of policymaking in the period 2021-2030.

Decision No. 45/QD-TTg dated January 13, 2021, of the Government approving the Program on domestic violence prevention and control in the new situation until 2025.

Government of Vietnam (2020): Report No. 474/BC-CP dated October 6, 2020, of the Government on the implementation of the national target on gender equality in 2019 and the period 2011–2020. Hanoi.

https://baodantoc.vn/nhung-cai-nhin-thien-can-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-1615191526512.htm.

MOLISA and UNFPA (2020): Report on reviewing the implementation of the National Strategy on Gender Equality for the period 2011-2020. Hanoi.

UN Women, Australian Government Development Program (AusAid), Asian Development Bank (ADB) and International Labour Organization (ILO) (2021): Overview Report on Gender Equality in Vietnam 2021.

United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=192&Lang=EN.

World Economic Forum (2022): Global Gender Gap Report 2022. https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022/.

Assoc. Prof. Dr. Nguyen Duc Vinh
Director of Institute of Sociology
Vietnam Academy of Social Sciences
Email: vinhxhh@gmail.com

Happy Vietnamese schoolgirls on a schoolyard.
Source: iStock.com/hadynyah

Gender Equality - The Opportunity for Improving Girl Child Education in Vietnam

● **Dao Huong Thuy**

Gender equality and social justice play a key role in the development of society in terms of economic growth as well as sustainable development. In Vietnam, both the 2006 Law on Gender Equality and the *2021–2030 National Strategy on Gender Equality* promulgated by the Vietnamese Government are considered evidence of the promotion of gender equality and for the advancement of women. The article discusses the practice of implementing gender equality in the field of education which plays a crucial role in personality formation and development. Therefore, developing education is identified as

"a top national policy that aims to increase public intellectual standards, develop human resources, and nurture talented people." (Article 61 The 2013 Constitution of the Socialist Republic of Vietnam)

and is one of the factors strongly influencing the progress of gender equality.

Using the method of analysing and synthesizing documents, the article aims

- to clarify the educational opportunities of female children in Vietnam in the correlation with male,
- to assess the impact of co-education on the development of children of both genders,
- to determine whether *gender* is considered a decisive factor in school education as well as examining the process of gender characteristics-based career selection in the Vietnamese contemporary society.

1. Perception of Gender Equality and the Reality of Opportunities for Accessing and Benefiting from Education of Female Children in Vietnam

Gender equality has been recognized in the Constitution of Vietnam (the 1946 Constitution, the first constitution ratified one year after the reunification of Vietnam) which clearly states:

"Women are equal in rights to men in all fields." (Article 9)

Following historical progress, the 1959 Constitution of Vietnam affirms women's rights and obligations:

"Women of the Democratic Republic of Vietnam have equal rights to men in political, economic and cultural, social activities and within the family." (Article 24, Chapter 3)

Women's rights were once again proclaimed and incorporated into fundamental civil rights and enshrined in the 1980 Constitution:

„Male and female citizens have equal rights in fields – political, economic, cultural, social, and within the family. The state and society shall create all necessary conditions for women to raise their political, cultural, scientific, technical, and professional qualifications and fully play their roles in society."

According to citizens' basic rights and obligations proclaimed in the Constitution, it can be said that gender is considered an indispensable factor in the law-making process to achieve social development goals. Typically, the 2006 Law on Gender Equality established general principles on the equality between men and women in all aspects of life. With the research orientation on gender equality in education, the article would mention three basic principles of gender applied in the field of education and training:

- First, equality in terms of age for schooling, training, and fostering courses.
- Second, equality in choosing professions and occupations for learning and training.
- Third, equality in accessing and benefiting from the policies on education, training, and fostering of professional knowledge and skills.

Accompanying the Constitution and the promulgated laws are specific resolutions, strategies, and action programs aimed at gender balance and gender prejudice elimination. Thanks to the efforts of the Vietnamese State and Government in policy formulation as well as the educational institutions' endeavours in the stage of policy implementation, it can be seen that Vietnam has achieved remarkable achievements in the process of eliminating gender barriers in the field of education and training. Preliminary results (as of 0:00 on April 1st, 2019) on the proportion of students attending general school at all levels, released by the General Statistics Office below, demonstrated the achievements and efforts of Vietnamese State and the Government as well as the entire education sector:

- Firstly, 91.7 per cent of the total population of school age was studying at schools. Particularly, the percentage of female students attending school was higher than that of boys when female students accounted for 92.5 per cent and male students for 90.8 per cent.
- Secondly, 95,8 per cent of the population aged 15 years and above can read and write. Particularly, the percentage of men by literacy status was 97 per cent, which was 2.4 per cent higher than that of women (94.6 per cent). Back in 1999, the percentage of men by literacy status was 7 per cent higher than that of women when men's and women's literacy rates were 93.9 per cent and 86.9 per cent, respectively. It could be said that the gap in literacy rates between men and women had been shorten considerably over a period of 20 years from 1999 to 2019.

Table 1: School attendance in Vietnam

		Total	Female	Male
Population of school age studying at schools		91.7%	92.5%	90.8%
The proportion of population attending general schools at all level	Primary	101.0%	-	-
	Lower Secondary	92.8%	-	-
	Upper Secondary	72.3%	-	-
The proportion of population aged 15 years and above by literacy status		95.8%	94.6%	97%

Source: Synthesized from the preliminary results of the 2019 Population and Housing Census of the General Statistics Office

Viet Nam Sustainable Development Goal indicators on Children and Women Survey 2020–2021 (Vietnam SDGCW Survey 2020–2021) published by The General Statistics Office of Viet Nam and the United Nations Children's Fund in Vietnam on December 8th, 2021, providing data on sustainable development indicators in Vietnam related to children and women in terms of the disparity between male and female students in educational opportunities shows:

- Firstly, there was no significant difference in the proportion of boys (98.5 per cent) and girls (98.0 per cent) attending primary school at the correct age.

Table 2: Completion rate at all levels of general education

		Total	Female	Male
Inequality in completion rate at all levels of general education	The completion rate of primary education		98.6%	98.1%
	The completion rate of lower secondary education		89.6%	83.9%
	The completion rate of upper secondary education		65.0%	51.4%

Source: Cited from Viet Nam SDG indicators on Children and Women Survey 2020–2021 in the field of Education

Table 3: Gender parity index

	Value		
	Primary	Lower Secondary	Upper Secondary
The gender parity index (school attendance ratio, girls/boys)	0.99	1.00	1.03
The parity index on wealth (attendance Ratio, the poorest/the richest)	0.98	0.83	0.53
The parity index on area (attendance Ratio, rural/urban)	0.99	0.97	0.88

Source: Cited from Viet Nam SDG indicators on Children and Women Survey 2020–2021 in the field of Education

- Secondly, completion rates at all levels of general education (primary, lower secondary, and upper secondary) of female students were higher than boys (girls at 98.6 per cent and boys at 98.1 per cent, primary level; girls at 89.6 per cent and boys at 83.9 per cent, the lower secondary level; girls at 65 per cent and boys at 51.4 per cent the upper secondary level). However, this gap was small.
- Thirdly, the percentage of boys of primary school age not attending any level of education was 1.3 per cent, which was 0.2 per cent less than that of girls; but the percentage of boys of lower secondary school age not attending any level of education was 5.9 per cent, which was 0.6 per cent more than that of girls. The above figures show that the dropout rate of female students was not only lower (at the primary level) but also significantly less than that of male students (at the lower secondary level).

It could be seen from the tables above that Vietnam has been gradually approaching the opportunity to access and benefit from substantive equality in education. However, it is still necessary to consider indicators affecting school dropout rate such as living and natural conditions, regions as well as social conditions in order to have timely solutions so that 100 per cent of children (of both genders) of the right age can go to school and the number of students graduating at all levels of general education increase.

2. The Model of Co-education in Vietnam and its Impact on the Development of Children of Both Genders

Vietnam's education system refers to the Socialist Republic of Vietnam so far. Before the country's reunification, there had been single-sex schools in the south of Vietnam; however, since 1975, the model of education in all sectors and at all levels in Vietnam has been co-education.

The implementation of mixed-gender education has been consistent with the Vietnamese State's policy of gender equality in education and training. So far, neither official documents from all levels and departments nor Vietnamese studies on this topic have mentioned the reason for homogenizing a nationwide education model (co-education); however, an analysis of foreign articles and books has shown that, in comparison to mono education (single-gender education), co-education has specific advantages and disadvantages, affecting directly the development of children of both genders.

In the 1960s, for example, the single-sex education system (Monoedukation) was a popular model in the Federal Republic of Germany, with two types of schools: boys' schools and girls' schools. However, many heated debates sparked off among researchers on the issue of education in order to the disparity in educational opportunities between men and women. That was because people were aware of the disadvantages for girls studying at girls' schools where were often underestimated and these often were not fully equipped with quality facilities. As a result, educational planners asked to implement a more suitable new model, the *co-education* (Koedukation in German) model, which means that boys and girls are included in the classroom. This shift in perception resulted in the establishment of many co-education schools in the 1960s and 1970s and was seen as a symbol of the spirit of gender equality and equity (Stürzer 2003, 171). Despite the fact that co-education has achieved its goal of promoting girls' education, reality has shown that boys themselves are disadvantaged under this model of co-education. Academic performance and graduation scores of students of both genders revealed that girls had better educational outcomes than boys, particularly those with poor academic performance (Diefenbach and Klein 2022, 938). This means that the co-education model needs to focus on balancing the promotion of development for male students in general while avoiding adverse psychological effects affecting the progress of male students, especially the learning motivation of male students whose academic results range from poor to average. However, following that period (in the 1980s) many studies in Germany pointed out the significance to review and re-practice the single-gender education model. That was when a group of authors of the F.I.T project in the field of engineering argued that co-education clearly had a negative effect on girls because of the fact that the majority of girls admitted to universities with majors in natural sciences and engineering come from girls' schools (Diegelmann 1995, 22) and female students will have more opportunities to develop freely and creatively when they study in single-gender classrooms.

Nevertheless, co-education remains the effective model for practicing education in parallel with two equally important goals which are practicing gender equality and eliminating gender prejudice. As a result, a new model, known as *reflexive Koedukation* in German, was then introduced to fill the gap between the two typical models mentioned above without necessarily excluding any one type of education (roughly translated as reflective co-education). In particular, the grouping still focuses on gender perspectives, but only for a limited time due to the consideration of a few other important factors such as different learning styles, individuals' abilities, and interests in order to create conditions for students to fully develop their potential. For instance, the effectiveness of this model has been demonstrated in physical education. This lesson is designed based on the nature of the sport and the physical ability of each student, who will be placed into mixed-gender groups or single-gender groups by the teacher.

In Vietnam, the term of *reflective co-education* (reflexive Koedukation) has not been pervasive among academia as well as policymakers. However, with classifying student groups depending on the

Hanoi, Vietnam: February 23rd 2018: Proud high school students celebrating their graduation at the Temple of Literature.Source: iStock.com/XiFotos

specific needs of both genders as well as the ability and forte of each student, the Ministry of Education and Training Vietnam officially issued the new general education program in 2018, replacing the current general education program in 2006; applying to third graders, seventh graders, and tenth graders at the same time, starting from the 2020–2021 school year nationwide with the goal of innovation, in order to meet the quality requirements in an integrated society where *the knowledge economy* holds a key position and to attain adaptability in response to natural, social challenges and changes posed by globalization and the industrial revolutions.

From the above practice, it could be concluded that the mixed-gender education (coeducation) remains the effective model, ensuring the equality of educational access opportunities as well as the freedom to fully develop individual capacities of students of both genders. In order to optimize effectiveness, it is possible to supplement and expand the design and implementation of lessons, subjects or study programs with appropriate orientations according to the capacity, forte and interests of the students without excluding single-gender groups (male or female only). The orientation of general education in Vietnam is also moving in this direction.

3. Gender as a Factor Affecting School Education Orientation and Student Career Choices

As mentioned above, with the awareness of the *urgent need and global trend* of a comprehensive, substantial education to *fulfil each student's potential*, the general education program has been renewed, with the desire to build up knowledgeable human resources with skills, abilities and qualities needed to appropriately meet social requirements in the context of a socialist-oriented market economy and international integration (General Education Program 2018). Based on the goal mentioned above, the Ministry of Education and Training Vietnam has developed a general education plan consisting of two stages: basic education (including primary and lower secondary) and career-oriented education (upper secondary). The name of the latter stage itself (career-oriented education) implies that educational goals at this level need to be highly practical and must be associated with career-oriented activities. Students themselves can choose subjects (besides the three compulsory subjects and educational activities) in three subject groups (social sciences, natural sciences, technology and arts) to suit their passions and interests, personal capacities and meet trends and requirements of the society. Taking career guidance as the foundation for educational orientation and practice, the Ministry of Education and

Training Vietnam has actively communicated about the uniformity of general education and the subsequent period (college, university, vocational training or joining the labor force), given guidance and advice on the selection of subject groups to suit the aspirations of admission to the next levels of study after graduating from upper secondary schools.

The career-oriented education program based on interests, abilities, and passions is a successful model that meets the nation's thirst for sustainable economic and social development. However, there is still a hidden gender prejudice in the way of classifying subject groups (compulsory and selective) with subject groups listed above; thus, gender equality requirements and targets have not yet been met. For example, history has shown that subjects in the social sciences are often associated with girls, whereas subjects in the natural sciences tend to be chosen more from boys. However, there are no statistics on the percentage of girls and boys choosing subject groups since the implementation of the new general education program beginning with third graders, seventh graders, and tenth graders in the 2020–2021 school year.

Despite the lack of survey data, it is critical for schools to play a role in promoting gender equality by allowing students to choose their own subjects and taking their aspirations, passions, and personal strengths into account to make decisions without being influenced or affected by gender prejudice. This has a direct impact on the beneficiary's perception, attitude, and behavior. In the past, subjective thoughts such as *boys are good at maths, girls are good at literature* framed the natural and technical disciplines for men and the cultural and social sectors for women, and have caused major obstacles for them to access to career opportunities. Many studies and statistics have even shown that girls not only grasp the content and solve problems in science, technology, and engineering (such as STEM) faster than boys but also have better academic results than their counter-gender peers at lower education levels. Therefore, the new general education program needs to promote the elimination of gender prejudice, especially in career guidance. Attention should be paid to this issue in counseling sessions on choosing subject groups for future career orientation and launching sessions to practice gender equality in the educational environment.

In addition, the new educational program refers to experiential activities as part of the educational content at the upper secondary level which is now known as the career-oriented education stage. In addition to the experiential sessions conducted individually depending on the ability and conditions of each educational institution from lower secondary to upper secondary level (such as propaganda, forums, dialogues, talks, seminars on gender equality on the occasions such as the International Day for the Elimination of Violence against Women on November 25th, 2021; the National Action Month for Gender Quality and Gender-Based Violence Prevention and Response in 2021 and the series of events on gender equality promotion events are conducted in different forms such as exchanges and connections with experts) there are also programs and projects outside the school that are implemented to foster and increase awareness of equality gender in career guidance. Some programs include the cooperation program between VTC Academy and BGD with the content *Supporting start-ups until 2025; Career guidance in the digital age – Learning and choosing future careers in 2022* as part of the cooperation framework for twelfth graders at upper secondary schools, the Vietnam Investments Group (VIG) – the investment fund to foster unicorn start-ups in Vietnam, start-up Vietnamese ELSA Speak – English speaking learning software successfully implementing the application of artificial intelligence technology and IMAP Education and Training Joint Stock Company – a leader in quality English training, accompanying students in this year's career guidance program (2022) through learning opportunities and comprehensive experiences.

The question is whether the program content includes actual career guidance (communication about career fields, promotion, hands-on experience at businesses)? Let us take an example: the program of *Career guidance in the digital age – Learning and choosing future careers* for twelfth graders at upper secondary schools nationwide, implemented by VTC Information Technology and Design Academy (VTC Academy) through a cooperation agreement with the Ministry of Education and Training Vietnam. The latest program in March 2022 initially mentioned existing issues in society such as causes of unemployment, factors affecting the choice of industries and occupations, determination of passion, introduced professions, provided information on human resource needs and future development trends, thereby introducing the learning path and personal development opportunities at VTC Academy without actual experience and familiarization activities at this academy. Besides, while seminars on career orientation have recently become more common in Vietnam, these seminars often promoted a specific training institution, business, or a particular industry, and lacked inclusivity and diversity in terms of occupations.

Sharing the same goal of providing career guidance from the basic education stage, Germany has a *Girls' Day* program pervasive across the country that is recommended by the Ministry of Culture of each state for female students from fifth grade to participate. On this day, female students are not only introduced to professions that are both objectively and subjectively *associated* with male students or usually done by men such as information technology specialists, industrial mechanics, and carpentry but also awaken their passion and confidence through specific activities such as meeting and exchanging directly with businesses, being observed and directly acquainted with the profession, being inspired by successful and high-status women through meetings. The program not only contributed to socio-economic development when aiming to balance and harmonize the gender ratio in career choice and increase both quantity and quality of human resources in the future but also propagated gender equality and gender prejudice *smartly*. This program is worth referencing and learning.

In Vietnam, the fact that the respective programs are typically hosted in urban areas is disadvantageous. Due to geographical distance and disparities in social-economic conditions, students in rural and ethnic minority areas have not had the opportunity to access and benefit from such information, even in events and career orientations using a new form of participation with the support of technology platforms such as Zoom, and Microsoft Team.

Furthermore, while emphasizing the importance of factors such as educational institutions in transmitting information, orienting education and experiential activities, and students' abilities and interests, there are other equally important factors greatly affecting educational orientations and decisions such as family (parents' education), economic conditions, geographical location of the region. Therefore, gender equality implementation needs to go hand in hand with social equality, and requires cooperation among many stakeholders: government, people, family, school, and society.

4. Conclusion

Gender equality is the demand of all times forward a fair, democratic, civilized, progressive, and sustainable society. Gender equality propaganda and implementation are therefore critical in all aspects and fields of life. Education, which is regarded as the national backbone, must be given more attention in order to train excellent people in terms of intellectual and moral attributes, promote gender equality, and eliminate gender prejudice. As a result, the Ministry of Education and Training Vietnam has continuously released propaganda messages through Action Months, trying to increase the percentage of girls going to school, along with reducing the number of children out of school, reforming and renovating educational programs to suit the reality of national development and international integration. This effort has resulted in a number of encouraging achievements:

- *Firstly,* the proportion of female students attending schools at all levels is growing. According to surveys conducted up to 2019, the percentage is greater than 90 per cent.
- *Secondly,* the newly promulgated comprehensive innovation education program (2018) has pushed educational orientation forwards meeting the requirements of innovative and comprehensive education, as well as practicing equality in education in general, and gender equality in particular. Instead of focusing solely on knowledge transmission (which is considered passive and one-way), components of career counselling and job choice were introduced and served as one of the two key stages in national general education (basic general education and career-oriented education).
- *Thirdly,* Vietnam aims to substantive and effective gender equality. In addition to increasing the proportion of boys and girls of school age, the Ministry of Education and Training also included the content on gender equality in education at all levels, in textbooks (both the fundamental program and the curriculum); all educational activities are integrated with the theme of gender equality (images and content that meet the harmony between men and women). Gender equality is also reflected in titles in classes and clubs, in emulation and commendation work, in the assessment of learning and training results with the aim of non-discrimination; creating equal opportunities for children to learn, enjoy the culture and develop.
- Finally, the entire education sector is working hard to develop and implement career-oriented programs for upper secondary students (beginning with tenth

graders), assisting them in perceiving and changing their behaviors in approaching and making decisions on education paths and future careers while taking into account their own actual capacities, passions, and interests. These are the propaganda programs carried out in schools responding to the month of gender equality, the discussions and talks on gender equality and gender prejudice elimination, the series of events based on the cooperation agreement with the Ministry of Education and Training to introduce twelfth graders to suitable careers and provide advice on the process of career-oriented education.

In conclusion, Vietnam education is on the right track in promoting gender equality in schools towards gender equality in career choice and social equality. However, gender prejudice still exists in society, causing an imbalance in the field of labor and employment. This issue needs to be addressed in order to achieve substantive and comprehensive equality, improve the quality of human resources, and attain gender diversity in all occupational fields for sustainable development.

5. References

Dan Sinh Newspaper – Agency of the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs (2022): The role of youth in promoting gender equality. https://baodansinh.vn/vai-tro-cua-thanh-nien-trong-thuc-day-binh-dang-gioi-20220428155854.htm.

Dan Tri Newspaper (2005): Separating men and women, do students study better? https://dantri.com.vn/Giao-duc-huong-nghiep/tach-rieng-nam-nu-hoc-sinh-hoc-tot-hon-1113189138.htm.

Online newspaper Vietnam Television (2017): Differences in career choices of men and women. https://vtv.vn/doi-song/su-khac-biet-khi-lua-chon-nghe-nghiep-cua-dan-ong-va-phu-nu-20170710195526481.htm.

Electronic newspaper Vietnam Television (2022): Career guidance for students: A golden opportunity to explore the future. https://vtv.vn/Giao-duc/huong-nghiep-cho-hoc-sinh-co-hoi-vang-de-tim-hieu-tuong-lai-20220509120604662.htm.

Nhan Dan Newspaper - The central agency of the Communist Party of Vietnam; Voice of the Party, State and People of Vietnam (2022): Building respectful and equal relationships in schools. https://nhandan.vn/xay-dung-moi-quan-he-ton-trong-va-binh-dang-trong-truong-hoc-post701291.html.

Education and Times Newspaper (2018): Controversy over the issue of separate schooling for men and women. https://Giaoducthoidai.vn/tranh-cai-ve-van-de-hoc-rieng-nam-nu-post317956.html.

Newspaper of Education and Times (2021): Gender equality in education: Solution from the root. https://Giaoducthoidai.vn/binh-dang-gioi-trong-Giao-duc-giai-phap-tu-goc-post550263.html.

Education and Times newspaper (2022): Gender discrimination when choosing a career, choosing a school: Unnecessary consequences. https://Giaoducthoidai.vn/phan-biet-gioi-tinh-khi-chon-nghe-chon-truong-he-luy-khong-dang-co-post566069.html.

Education and Times Newspaper (2022): Do not "colorize" careers to properly orient students. -for-hoc-student-post602437.html.

Education and Times Newspaper (2022): Career guidance: Expectations in the new program. https://Giaoducthoidai.vn/thong-luong-huong-nghiep-ky-vong-o-chuong-trinh-moi-post582787.html.

Law Newspaper (2015): The truth about learning capacity between men and women. https://plo.vn/su-that-ve-nang-luc-hoc-tap-giua-nam-va-nu-post340555.html.

The World and Vietnam Newspapers (2022): Developing a toolkit to guide the building of respectful and equal relationships in schools. https://baoquocte.vn/trien-khai-bo-cong-cu-huong-dan-xay-dung-moi-quan-he-ton-trong-va-binh-dang-o-hoc-duong-187241. html.

The World and Vietnam Newspaper (2022): Minister Nguyen Kim Son: Building school culture does not only entrust the responsibility to schools and teachers. https://baoquocte.vn/bo-truong-nguyen-kim-son-xay-dung-van-hoa-hoc-duong-khong-chi-pho-thac-trach-nhiem-cho-nha-truong-Giao- vien-195309.html?utm_source=dable.

Tien Phong Newspaper - Central body of Ho Chi Minh Communist Youth Union (2021): Vietnamese students learn career orientation like American students. https://tienphong.vn/hoc-sinh-viet-nam-duoc-hoc-dinh-huong-nghe-nghiep-nhu-hoc-sinh-my-post1322900.tpo.

Gender equality in the field of training. https://pbgdpl.haiphong.gov.vn/Nghien-cuu-trao-doi/Binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-Giao-duc-va-dao-tao-92462.html.

The Ministry of Education and Training and the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2016): Gender Equality Initiative and Education for Girls in Vietnam: „Giving Girls Empowerment and women for a more just society". Guidelines: Integrating gender into general education curricula and textbooks. http://rgep.moet.gov.vn/content/vanban/Lists/VBPQ/Attachments/1307/Tai%20lieu%20huong%20dan%20BGGIOI.pdf.

Ministry of Education and Training (2018): General education program - Master program, promulgated together with Circular No. 32/2018/TT-BGDĐT dated December 26, 2018 of the Minister of Education and Training create.

Ministry of Culture, Sports and Tourism - Department of Family (2018): Raising awareness about Gender Equality in the field of education. http://giadinh.bvhttdl.gov.vn/nang-cao-nhan-thuc-ve-binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-Giao-duc/.

Portal of Ha Tinh Department of Labour, Invalids and Social Affairs (2020): Vietnam's law on gender equality in the field of education. http://ldtbxh.hatinh.gov.vn/phap-luat-viet-nam-ve-binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-Giao-duc-1635395978.html.

Dang Anh Tuyet (2005): Gender equality in education in Vietnam today - current situation and issues. Journal of Journalism and Propaganda No. 3 (May + June).

Deja, Y. (2009): Pros and cons of general physical education: A survey of 7th grade students at a high school in the States of Baden-Württemberg and Hessen [Vor- und Nachteile des koedukativen Sportunterrichts. Eine Schülerbefragung in der siebten Jahrgangsstufe einer Hauptschule in Baden-Württemberg und Hessen]. Examensarbeit.

Co-education: Why joint education for girls and boys remains controversial [Koedukation: Warum die gemeinsame Erziehung von Mädchen & Jungs auch heute nicht unumstritten ist] (2021). Website Quản lý nhà nước. Cơ quan nghiên cứu và ngôn luận của Học viện hành chính quốc gia (2021): Hoàn thiện chính sách, pháp luật về bình đẳng giới ở Việt Nam hiện nay. https://www.quanlynhanuoc.vn/2021/08/28/hoan-thien-chinh-sach-phap-luat-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-hien-nay/.

Dao Huong Thuy

Foreign Language Specialised School

Vietnam National University, Hanoi

Email: thuy.daohuongvn@gmail.com

Women's Empowerment. A Look at Important Areas of Gender Equality Policy in Vietnam

● **Nguyen Thi Phuong Mai**

In the long-term view of efforts to *emancipate* women, it has become apparent that their legal equality alone is not sufficient to achieve an important socio-political goal: the full and equal participation of women in all areas of society and, beyond that, the formulation and assertion of their own specific interests in politics, the economy and culture. From this realisation, various concepts of equality have developed, which the other contributions also deal with. Here we are focussing on a concept that is referred to in English as *empowerment*, i.e., measures that aim to better enable women to assert their own interests autonomously, self-determinedly and on their own responsibility and thus contribute to the development of the community in which they live in a positive sense (United Nations 2009; Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2012).

Empowerment thus aims to support women in their development, to overcome their actual or perceived lack of power and influence, and to show them ways and means of actively working on their own personal development and thereby also participating in that of their families, communities, and society as a whole. Women must be able to make and enforce their own decisions (Adams 2008; Christens 2019; Schutz 2019).

Counselling activitity for AGU female staff's skin care and beauty on the occasion of International Women's Day

Source: An Giang University

1. Definitions and Priority Areas of Empowerment

Empowerment is deeply rooted in socialist social theory and has been further developed by critical theory in particular. Its core is the move away from deficit-oriented to strength-oriented views, whereby the concept as a whole faces the dilemma that a mobilisation of one's own resources desired *from the bottom* is always initiated with an expert intervention *from the top*. Nevertheless, empowerment is widely used today as a practical approach in social and development cooperation, civic education, in the fields of (vocational) continuing education and self-help, and increasingly also as a management concept (United Nations Sustainable Development 2018a). Empowerment has established itself as a constant in development policy, especially in the global South, i.e., also in countries like Vietnam, where the state and various international organisations are working on the empowerment of women (Malhotra et al. 2009). This is often done with reference to the Sustainable Development Goals (SDGs) published by the UN (Kabeer 2005; United Nations Sustainable Development 2018).

Socio-political areas that overlap with empowerment or are shaped by it are above all:

- In a broad sense, popular education, self-help, capacity building, the promotion of the engagement of employees in business and administration, and the rights and empowerment of women and gender, minorities, youth, and marginalised groups.

For Vietnam, empowerment approaches with regard to women and gender are particularly important in the following areas:

- Health. The aim here is to actively win women for health promotion. Individuals should be empowered to gain more control over those factors that influence their state of health and that of other family members. Behaviours that influence health must be addressed and changed.
- Economy. Helping people to help themselves is a classic approach that closely overlaps with newer forms of empowerment. Here, instead of prioritising welfare state measures, the aim is to enable affected women to improve their situation themselves through their own economic activities.
- At the workplace. Here, women's empowerment is linked to the general changes in the world of work towards flatter hierarchies, greater autonomy of individual workers or work units and a new corporate culture. The latter relies on an intensive exchange of information between everyone and everyone else, the abolition of the classic sectoral division of labour and the implementation of self-managing work groups. Targeted capacity building for women plays a major role in this today.
- Perhaps the most important applications of the empowerment approach arise in gender in general. This is based today on the widespread recognition that gender equality is a sine qua non for the sustainable development of a country. According to this view, environmental protection, social and economic development, and the empowerment of women are thus inextricably linked. Depending on the level of development of a country or the respective target group, different measures are then of importance, such as equal access for women to public offices, the abolition of legal disadvantages or special support programmes for self-employed women.

Against this background, individual initiatives by various actors in Vietnam are presented below and evaluated in a concluding chapter (see also United Nations Development Programme 2017).

AGU's female staff participated in sport activities

Source: An Giang University

Female Farmers (joint land titles help Vietnamese women's economic empowerment)

Source: The World Bank

2. Empowerment in Vietnam

Vietnam is one of the leading countries in Asia-Pacific which has promoted gender equality and female empowerment for the past years. Specifically, the Law on Gender Equality was issued in 2006, which linked governments and People's Committee at all levels to take responsibility for gender equity in different sectors in state management.

Health

The improvement in health care among Vietnamese females has been dramatically fostered (Hoang Van Minh et al. 2018). Women's death toll after giving birth decreased to 69 over 100,000 live births already in 2009; that number fell to 50 in 2015. According to Vietnam General Statistics Office (2017), women in Vietnam live longer than man (76.1 years/70.8 years respectively in the year of 2016). The above-mentioned statistics, to name just a few, have been rooted from Vietnamese governments and social organizations' health promotion programs on Vietnamese women. It is believed that those programs have been implemented successfully and effectively contributed to the development of women's health care in Vietnam (Hoang Van Minh et al. 2018, 364–367).

For the past years, with the national development, gender equality and women's advancement have gained many outstanding results. In all socio-economic development policies of the Vietnam's Party and State, the priority is significantly set for women. Policies on health, health care and women are important contents.

It can be seen that many Vietnamese women have been facing poverty and diseases, including serious diseases related to their motherhood. Therefore, the Ministry of Health and the Vietnam Women's Union made efforts in mobilizing financial support for enterprises and social national organizations in the field of health care for marginalized and poor women. The program entitled *Joining hands for the health of Vietnamese women* which was conducted in 2014 helped more than six million poor women to receive social insurance cards.

The support of businesses and benefactors was more than 21 million Vietnamese dong, which were used to buy insurance cards for disadvantaged women. It, therefore, greatly contributed to the fund for treatment of incurable diseases for them. The program helped raise people's awareness about the meaning of participation in health insurance. That is the best option for us to help ourselves and those around us have the opportunity to overcome difficulties, cure diseases, help our families, and help the community.

Apart from that, at the provincial level at An Giang province for example, An Giang Women's Union organized a training workshop on improving knowledge and communication skills on health care and protection for women and girls in An Giang province on July 2022. Nearly 100 staff who were presidents and vice presidents from different Women's Unions of districts, towns, and cities in the province were trained. The training workshop aimed to equip necessary knowledge and skills for the staff of respective Women's Unions in taking care of women's and girls' health, contributing to the effective implementation of safety activities for women and children in the area. It also helped propagate and mobilize officials, members, and women in the area to take care of women's and girls' health. It is expected that the staff who participated in the training workshop will become good trainers and do better training for their staff members at each Women's Union, respectively.

Specifically, at An Giang University (AGU), on the occasion of the International Women's Day (March 8th) and Vietnamese Women's Day (October 20th), AGU organized several activities for female staff and lecturers to participate in sports activities, forums for being a great woman who is *both good at work and at house,* skin care, and health care, to name just a few. Those activities greatly helped them become more aware of their health and beauty development, balance between their work and health.

Women in An Giang Province were trained to make craft for their living.
Source: Vietnam Women's Union

Female workers at the workplace
Source: Vietnamplus

For example, at the forum for the counselling activity for AGU female staff's health care on the occasion of International Women's Day was an important topic. At the forum, Dr. Ho Thai Phong, Head of Emergency Department, An Giang Obstetrics and Children's Hospital introduced two of the important health problems that women should take into consideration: Effective birth control methods and cervical cancer screening. In particular, the participants had a chance to know effective and scientific methods to preserve their beauty by understanding better the skin's biological characteristics and how to beautify their skin. It was introduced by Dr. Pham Van Chinh, lecturer of Can Tho University of Medicine and Pharmacy.

Another example is about sport competitions which were organized especially for AGU female staff members. They were from different trade unions of AGU and were invited to participate in volleyball and ball throwing competitions. Before competitions, they had to spent time practising those kinds of ball competitions for the best results. From those activities, they turned out loving sports and admitted that their health has been improved significantly. (Hồng Loan and Anh Thư 2018; Hạnh Châu 2022; https://enews.agu.edu.vn; https://sct.thanhhoa.gov.vn).

Economy

Regarding women's empowerment in the field of economy. Many national and international organizations have helped Vietnamese women overcome financial difficult and hardship before and after the COVID-19 pandemic. Some of the programs have outstanding results, to name just a few are as follows (Min Vu 2022).

A program entitled *WeEmpowerAsia* which was funded by the European Union: The EU has greatly promoted Vietnamese women in the economic sector. The programme lasted for three years from 2019–2022 with fundings of 8 million Euro used to implement activities for women's empowerment in Asia, and Vietnam is one of seven countries significantly benefited from it. In other words, it promoted equal access to job opportunities for Vietnamese women, better salary and working conditions for them. Some of statistics are mentioned below:

- Firstly, more than 1,500 Vietnamese businesses have been trained to be aware of female empowerment principles at the workplace and in the community.
- Secondly, the program helped about 3,300 women who run their own enterprises enhance their working capacity to adapt to COVID-19 and the new normal, and 136 companies committed to practice the *Women's Empowerment Principles (WEPs)* at their workplace. In addition, it also created a web-based tool for gender responsive enterprises assessment as well as provided ten E-learning training courses on business management and leadership skills for more than 7,700 women.
- Lastly, the sub-program *Promoting Economic Empowerment of Women at Work in Asia* helped reflect gender in several laws and businesses practise gender equality for their sustainable development. Also, younger people had a chance to improve their understandings in terms of gender equity for the last three years (PV 2021).

In 2021, Unilever in Vietnam in collaboration with the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women), Vietnam Women's Union, British Embassy, Standard Chartered Vietnam, and Facebook virtually held a workshop on *Step-up for women in economic recovery against COVID-19*. The workshop aimed at linking business sectors and organizations to help women and girls be inspired and grow better. In particular, the program focused on strengthening women's capacity in business skills and creating jobs opportunities for them; raising more chances for females to start or restart their business, receive financial supports to survive for post-COVID, and help them to access more digital platforms.

It is expected that more than one million Vietnamese women will undergo empowerment training in the next five years. From the women's empowerment action plans focusing on three areas, women's lives will be changing for the better. In other words, females will have more chances to expand their business by taking part in trainings and receiving fundings for their business set-ups, improve their working status by being involved in high positions at the workplace and achieving professional development and finally help them remove obstacles for their personal development by helping them improve their self-esteem, confidence as well as pursuit their dreams (Redding 2021).

Apart from programs mentioned above, NGOs have also greatly contributed to empowering Vietnamese women. Some of them can be listed as follows:

The Asia Foundation (The AF)

The AF has been collaborating with local NGOs and governments for more than 25 years to help Vietnamese females with their economic empowerment. Its main focuses are to empower women's and girls' rights and livelihoods. Therefore, gender-inclusive strategies have been applied in its programs. Women have been given more chances in politics by having their rights expanded. Moreover, in partnership with Vietnam Women Entrepreneurs Council, the AF has helped many Vietnamese females with small or medium-size businesses develop throughout the years.

Women's Empowerment and Voice (WEAV)

The WEAV's mission is to help marginalized women and girls improve their education. More opportunities can be open for them to complete their study and therefore there it will be likely that they can pursuit higher payment at the workplace and more job opportunities that they can apply for.

The WEAV has financially supported more than 100 females for their study at four different colleges in the Mekong Delta. Since WEAV started the program in 2011, its first graduates were in 2015. This organization has also provided scholarships for disadvantaged girls to continue their education at schools so that they can pursuit higher education and find better jobs after graduation. As a result, more and more females can overcome economic hardship.

CARE

Some of the programs that CARE has been implementing in Vietnam are to strengthen females' economic development. *Ignite* is one of the successful programs conducted by CARE which assisted women to start and maintain their own business. The program helped nearly 50,000 businesses develop and created better impact on 340,000 entrepreneurs, of which 70 per cent would be women. Furthermore, CARE also facilitated companies or organizations which could help women with more job opportunities both inside and outside of the workplace for the sake of avoiding gender disassociation.

At the workplace

For women's empowerment at the workplace, many programs have also implemented to reduce gender inequality (NGO Recruitment 2022). In February 2018, the Vietnam Business Coalition for Women's Empowerment (VBCWE) was established for the sake of gender equality at the workplace and female economic empowerment in Vietnam. The program *Investing in Women* was financially supported by the Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT). Its main gender equality goals at the workplace are to close the payment gap, help female workers achieve higher positions, and practice gender-inclusive strategies for women's engagement, better working conditions and relationships (ILO 2020).

In addition, the revision of Labour Code that took effect from January 1, 2021, helped significantly decrease the gender bias regarding the age of retirement and discrimination at the workplace. Furthermore, a great program on Women's Empowerment Principles (WEPs), conducted by UN Women and UN Global Compact assisted businesses to pay more attention to the sustainable development of their companies by focusing on gender equality and women investment. One of its successfully activities was the Business Forum on *Equality Means Business* which was organized in August 2020. At the Forum, 21 enterprises signed the CEO Statement of Support for WEPs, had a good opportunity to share and discuss experiences on women's empowerment at the workplace, marketplace, and community. Businesses were also encouraged to follow seven steps on women's empowerment by practising gender-inclusive principles at their workplace, getting females more involved in different areas and levels of their economic activities (United Nations Vietnam 2020).

3. Conclusion

With the assistance of local and provincial governments, as well as of international organizations to narrow the gender gap in the fields of health, economy and workplace, outstanding results for women's empowerment have been achieved. Some of effective positive changes for Vietnamese women which were mentioned above have contributed to the national targets for women's entrepreneurship, health improvement, shaping a more sustainable and inclusive economy and society.

4. References

Adams, Robert (2008): Empowerment, participation and social work. New York.

Christens, Brian (2019): Community Power and Empowerment. Oxford.

Hạnh Châu (2022): Nâng cao kỹ năng truyền thông chăm sóc và bảo vệ sức khỏe phụ nữ, trẻ em và tuyên truyền phụ nữ tham gia bảo vệ chủ quyền biển, đảo. Cổng thông tin điện tử tỉnh an giang. https://angiang.gov.vn/wps/portal/Home/chi-tiet-tin-tuc/nang-cao-ky-nang-truyen-thong-cham-soc-va-bao-ve-suc-khoe-phu-nu-tre-em-va-tuyen-truyen-phu-nu-tham-gia-bao-ve-chu-quyen-bien-dao.

Hoang Van Minh (et al.) (2018): Women's health and health care in Vietnam. In: Health Care for Women International, 39:4. 364-367.

Hồng Loan and Anh Thư (2018): Hội thảo chuyên đề Chăm sóc sức khỏe và tư vấn làm đẹp. Cong Doan Co So https://union.agu.edu.vn/hoi-thao-chuyen-de-cham-soc-suc-khoe-va-tu-van-lam-dep.

https://enews.agu.edu.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=19258&Itemid=115.

https://sct.thanhhoa.gov.vn/portal/Pages/2013-09-10/De-xuat-nhieu-hinh-thuc-h-7e32c302956c9a7d.aspx.

ILO. International Labour Organization (2020): Vietnamese women are increasingly well prepared for decision-making roles in businesses. https://www.ilo.org/hanoi/Informationresources/Publicinformation/Pressreleases/WCMS_761182/lang--en/index.htm.

Kabeer, Naila (2005): Gender equality and women' empowerment: A critical analysis of the third millennium development goal 1. In: Gender & Development 13.1. 13–24.

Malhotra, Anju (et al.) (2009): Innovation for women's empowerment and gender equality. The International Center for Research on Women (ICRW). Washington.

Minh Vu (2022): EU-funded program promotes women's economic empowerment in Vietnam. https://hanoitimes.vn/eu-funded-program-promotes-womens-economic-empowerment-in-vietnam-320745.html.

NGO Recruitment. NGO International Jobs in Vietnam (2022): Business Coalition for Women's Empowerment in Vietnam (VBCWE). https://ngorecruitment.org/vietnam-business-coalition-for-womens-empowerment-vbcwe.html.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2012): Women's cultural rights: Empowering and transformative. New York.

PV (2021): Empowering women to facilitate their recovery and progress in post-pandemic period. https://vietnamnet.vn/en/empowering-women-to-facilitate-their-recovery-and-progress-in-post-pandemic-period-786357.html.

Redding, Mikey (2021): NGOs Empowering Women in Vietnam. https://borgenproject.org/empowering-women-in-vietnam/.

Schutz, Aaron (2019): Empowerment: A Primer. New York.

United Nations (2009): World Survey on the Role of Women in Development. Women's Control over Economic Resources and Access to Financial Resources, including Microfinance (PDF) (Report). New York.

United Nations Development Programme (2017): Regional organizations, gender equality and the political empowerment of women. Stockholm.

United Nations Sustainable Development (2018): Sustainable development goals – United Nations. New York.

United Nations Sustainable Development (2018a): United Nations: Gender equality and women's empowerment. New York.

United Nations Vietnam (2020): 21 business leaders in Viet Nam signed the CEO statement to support women's empowerment in the workplace, marketplace and community. https://vietnam.un.org/en/87813-21-business-leaders-viet-nam-signed-ceo-statement-support-womens-empowerment-workplace.

MA. Nguyen Thi Phuong Mai
External Relations Officer
An Giang University, VNU-HCM
Email: ntpmai@agu.edu.vn

Vietnamese minority people - women from Red Dao hill tribe stock photo
Source: iStock.com/hadynyah

Women's Policy for Ethnic Minorities and Sustainability

● **Tran Thi Minh Thi**

Vietnam is a country with several dozen ethnic minorities besides the Kinh, mostly in the remote and less developed mountainous regions of the country. The ethnic minorities are distinguished from the Kinh on the one hand by the fact that the relationship between men and women is traditionally determined much differently than among the Kinh. In many cases, traditional role attributions are still central to the minorities' way of life. In this respect, the question arises as to how and to what extent gender roles are also beginning to change among the minorities and what causes can be identified for this. On the other hand: The living conditions of minorities have so far lagged far behind those of the majority population, despite a wide range of support opportunities. Is this due to the traditional distribution of roles? How can women be mobilised to improve the living conditions of minority groups? And what role can minority women play in two central problem areas: achieving sustainable development goals and supporting measures to mitigate the consequences of climate change?

1. Introduction

Vietnam has promulgated a relatively comprehensive system of policies and laws to support ethnic minorities, as well as promoting gender equality and women's advancement. *Resolution 11-NQ/TW of the Political Bureau of the Communist Party of Vietnam dated 27/4/2007* and *Directive 21/CT-TW dated January 20, 2018, of the Secretariat*, has set specific mandates and requirements to support the work for women in the period of accelerating industrialization and modernization, with priority given to specific groups of women such as those in highland and remote, border and island areas, and ethnic minority women. In 2015, the United Nations adopted 17 Sustainable Development Goals (SDGs), including 169 specific goals and 232 targets, with the aim of eradicating hunger, reducing poverty, and ensuring peace and prosperity for all by 2030. *Vietnam's National Action Plan towards the United Nations' Sustainable Development Goals*, which was approved by the Prime Minister in 2019, also has 17 general goals with 119 specific goals aimed at protecting and supporting for all people, including specific groups.

The system of policies on economy, education, training, health care and population has always given priority focus to ethnic minorities.

- Economically, *Decision No. 1956/QD-TTg of the Prime Minister, dated November 27, 2009*, approving the project on vocational training for rural workers up to 2020; *Decision No. 46/2015/QD-TTg of the Prime Minister* on policies on support for basic training courses and under-three-month training courses; *Decision No. 1722/QD-TTg of the Prime Minister* approving national target program for sustainable poverty reduction during 2016–2020 etc. have given priority to ethnic minorities.
- Regarding health care, medication, and nutrition, the National Assembly has passed a number of laws with provisions related to population and health policies for ethnic minorities such as *Law on People's Health Protection (*Article 41), *Law on Medical Examination* and *Treatment* (Article 4, Article 86), *Law on Pharmacy* (Clause 9, Clause 10 Article 7), *Law on Health Insurance* (Paragraph 6 Article 1; Clause 15, Article 1), the *Law on amending and supplementing a number of articles of the Law on Social Insurance, the Law on Health Insurance from 2014* and *the Law on Civil Status*.

The Vietnamese Government and the Prime Minister have issued a number of related documents, including:

- Decree No. 39/2015/ND-CP dated 27/4/2015 of the Government on childbirth benefit received by women being ethnics in poor households upon her birth in accordance with population policies.
- Prime Minister's Decision No. 139/2002/QD-TTg dated 15/10/2002, on medical examination and treatment for the poor (amended and supplemented by Decision No. 14/2012/QD-TTg dated 01/03/ 2012),
- Decision No. 585/QD-BYT dated 20/02/2013, on approving the project of piloting the sending of voluntary young doctors to remote, mountainous, island, border and especially socio-economically disadvantaged areas,
- Decision No. 1679/QD-TTg dated22/11/2019 of the Prime Minister, on approving the Vietnam Population Strategy up to 2030,
- the Government's Decree No. 05/2011/ND-CP dated January 14, 2011, on ethnic minority affairs,
- Decree No. 123/2015/ND-CP of the Government on civil status registration in border areas,
- Decree No. 105/2014/ND-CP dated 15/11/2014, providing details and directives on the implementation of several articles of the Law on Health insurance No.46/2014/QH13 dated 13/6/2014,
- Decision No. 75/2009/QD-TTg dated 15/11/2009 of the Prime Minister on Regulations on allowances for medical workers in villages,

By *Decree No. 34/2019/ND-CP On April 24, 2019*, the government issued amendments and supplements to several regulations on commune-level cadres and civil servants and part-time workers at commune and village levels, residential groups and from 01/01/2020 there would be no longer allowances for village-based medical workers/ ethnic minority midwives. Given the current situation, village-based medical workers and ethnic minority midwives play particularly important in grassroots health care. This change could affect the implementation and maintenance of primary health care outcomes, and population policy because they are key elements in propagating health education, helping people, especially ethnic minorities in remote areas where people have many difficulties in access to health care benefits.

In the field of education and access to information, there are many support policies for ethnic minorities such as *Decree No. 134/2006/ND-CP* on provisions on the regime of admission to university, college and intermediate education institutions of the national education system for Vietnamese citizens who are under 25 years old, of ethnic minorities permanently residing in areas with special difficulties in economic-social conditions for at least five consecutive years, or they are belonging to groups of ethnic minorities that have no or very few local officials with university, college or intermediate degrees.

Last year, the government issued *Decision 1719/QD-TTg dated 14/10/2021,* on approving the National Target Program for socio-economic development in ethnic minority and mountainous areas for the period 2021–2030, phase I from 2021–2025 includes ten projects that outline fairly comprehensive assistance for ethnic minorities. There is no specific policy for ethnic minority women, but they are incorporated into these activities' content.

The research question is that in the current process of strong economic integration and cultural acculturation, what are the advantages and barriers for ethnic minority women to participate and develop

Bac ha, Vietnam - July 7, 2019 : Hmong women selling vetgetable in Bac Ha market, Northern Vietnam. Bac Ha is hill tribe market where people come to trade for goods in traditional costumes

Source: iStock.com/EoNaYa

in economic, cultural, and social transition processes? How have cultural, gender and institutional factors affected the resource characteristics of ethnic minority women? And how could women improve their resource characteristics to participate in, and benefit from sustainable development goals?

2. Characteristics of Ethnic Minority Women's Living Conditions

Ethnic minority women have many weaknesses and difficulties. The vast majority of them residing in rural and mountainous areas (95.8 per cent) face difficulties with transportation, underdeveloped social services, long distances from home to political, economic, social centres, and lack of vocational training (91.5 per cent). Most of them are unemployed (43.1 per cent), or just do unstable jobs (25.8 per cent). Because of these characteristics, their standard of living is very low. Up to 3.2 per cent of ethnic minority women reported that their living standards are poor or near-poor. This demonstrates that the social dynamism of ethnic minority women is very low, and at the same time, it is difficult for them to find decent jobs with the current level of education and training.

The average monthly income of ethnic minority women in 2021 was 1,625,000 Vietnamese dong, especially low in the rural population group, at the youngest age (Table 1), showing that the lack of job orientation and education for young people remained a serious problem in ethnic minority areas. This level of income was much lower than the average income per capita of the whole country in 2020 (4,25 million Vietnamese dong/person/month), in urban areas (5.59 million Vietnamese dong million/person/month), and in rural areas (3,48 million Vietnamese dong/person/month) (General Statistics Office of Vietnam, 2020). The average income of the married women group is lower than that of the single women group and the separated/divorced women group, and the income of the group with many children is lower than that of the groups with no children and with few children, indicating that early marriage and having many children increases the poverty of ethnic minority women without a stable job. The income of a typical group of women with high education, vocational training and, thereby, having a stable job, was significantly greater than that of the group with low education and no professional qualifications. This showed the importance of sustaining the orientation to improve education, vocational training, and job support for typical women.

Table 1: Women's economic, cultural, and social characteristics

		Economic, cultural and social characteristics	The average monthly income (thousand Vietnamese dong)
Place of residence	Rural	95.8	1571
	Urban	4.2	2490
Age	Under 30	21.5	1395
	31–45	40.0	1883
	46–59	18.3	1860
	60 and over	20.2	1408
Marital status	Single	6.4	1873
	Currently married	78.3	1637
	Seperated /divorced	5.1	2481
	Widowed	10.3	1015
Ethnic group	Kinh	Na	na
	Ethnic minorities	100.0	1625
Religion	Yes	71.4	1469
	No	28.6	1686
Number of children	Having no kid	7.7	1892
	1–2 kids	53.5	1870
	3 and more	38.9	1254
Health	Normal		
	Weak		
Self-proclaimed standard of living	Average and over	60.8	1859
	Poor/near-poor	39.2	1274
Education	Under primary education	68.2	1289
	Lower-secondary education	14.4	2067
	Upper-secondary education	17.4	2566
Vocational training	Untrained	91.5	1500
	Trained	8.5	2387
Main job	Unstable part-time jobs	25.8	2110
	Hired by enterprises/companies	12.8	4460
	Self-employment business	12.2	3371
	Street vendors, selling lottery tickets, buying and picking up scraps	6.1	2621
	Unemployed	43.1	581
Total		**100.0**	

Source: The author combined and calculated the data derived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

The living conditions of ethnic minority women remained extremely harsh when most of them relied on surface water for daily living, lack septic toilets, had very few amusement parks, entertainment, and sports facilities, especially in rural and mountainous areas. Ethnic minority women were unemployed, had poor or near-poor standards of living, were under 30 years old, had many children, received no professional training, had under primary education, no religion, and those residing in rural areas even had worse living conditions (Figure 1).

Figure 1: Current types of toilets by groups of ethnic minority women

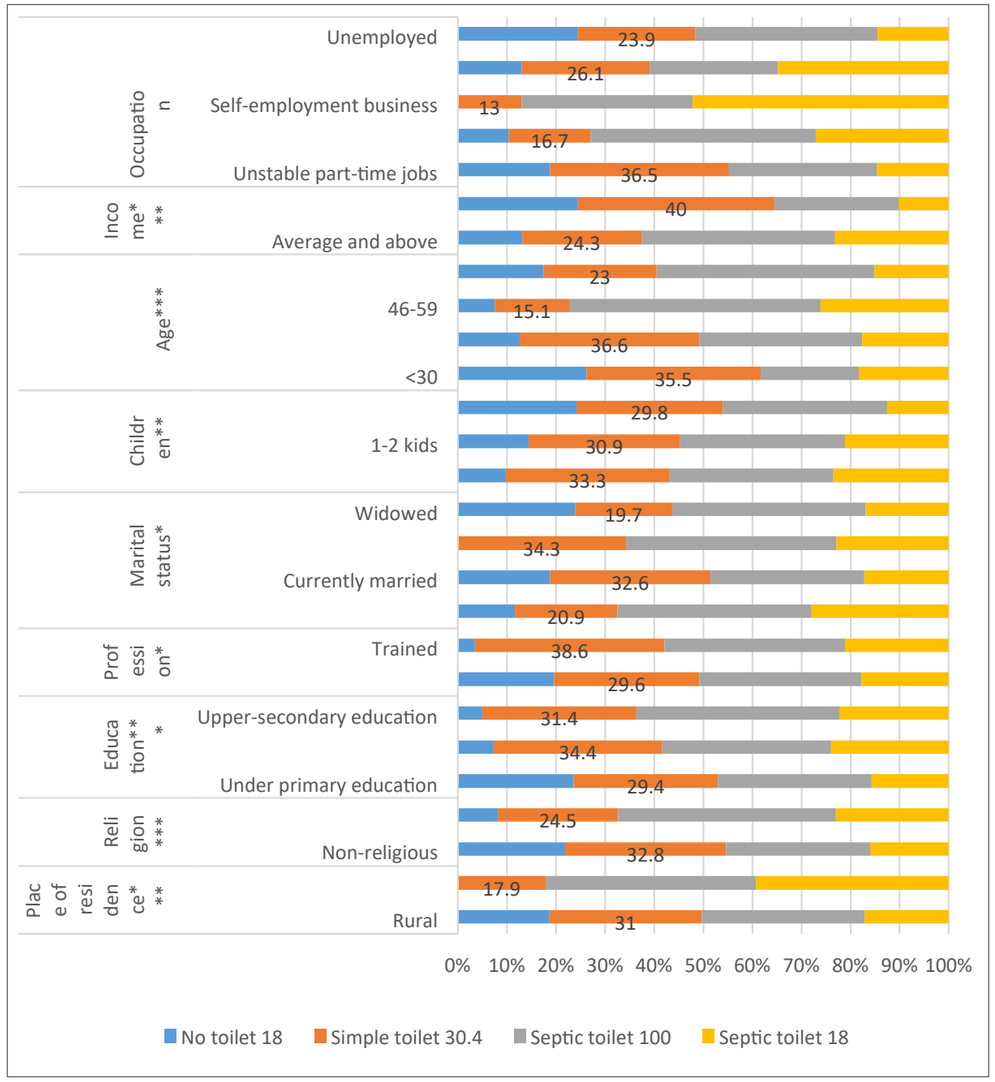

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

3. Supports that Ethnic Minority Women Receive Nowadays

Ethnic minority women have adequate understanding and access to policies that protect and support ethnic minorities. The policy that is most known to them is granting free health insurance cards (54.2 per cent), an important state policy to protect and support the health care of ethnic minority women. The Vietnamese State's policy on health care support for ethnic minorities is initially reflected in the Law on Health Insurance (there are 17 cases of being granted a free health insurance card, including people who are ethnic minorities living in areas with difficult socio-economic conditions). The majority of ethnic minorities are covered by this policy. The preferential loan policy was well known to 43.7 per cent of ethnic minority women. Followed by policies to support ethnic minority children (34 per cent), policies to support women giving birth in accordance with population policies (31.9 per cent), and vocational training policies (24.1 per cent). It could be said that the percentage of ethnic minority women knowing well about protection and support policies directly related to their rights was quite high (Figure 2).

Figure 2: Percentage of ethnic minority women who know policies for ethnic minorities

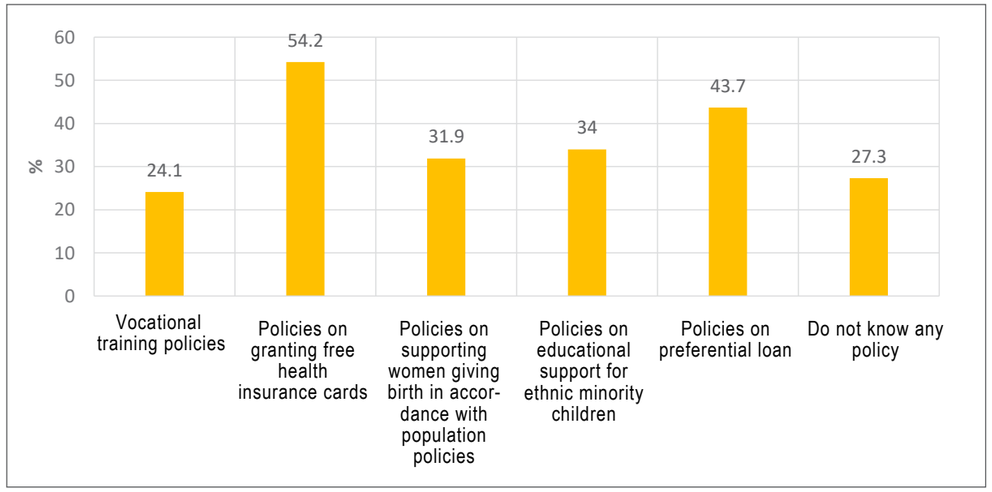

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

It is explicitly clear that the support policies were aimed at the impoverished and single group. The current legal assistance has been directed more towards the more vulnerable ethnic minority women group. It is worth noting that when women were alone (separated, divorced, widowed), they were more proactice in in approaching, learning and participating in legal support (Figure 3).

Regarding medical protection and support, health care, and social insurance, localities have signed contracts for medical examination and treatment covered by health insurance with local medical facilities, organized medical examination and treatment covered by health insurance from the commune level to the district and provincial levels. At the same time, in some localities, the implementation of hospital level transfer and medical treatment at the district level has created favourable conditions for ethnic minorities to receive medical examination and treatment at all medical facilities in the local area without undergoing hospital level transfer procedure. However, the health care of ethnic minority women has been facing many difficulties when the rate of regular and gynaecological examination was low. Childbirth-related behaviours, such as having three prenatal care check-ups and using contraceptive methods were also modest when only about half of ethnic minority women had these behaviours. Ethnic minority

Figure 3: Percentage of ethnic minority women receiving legal support

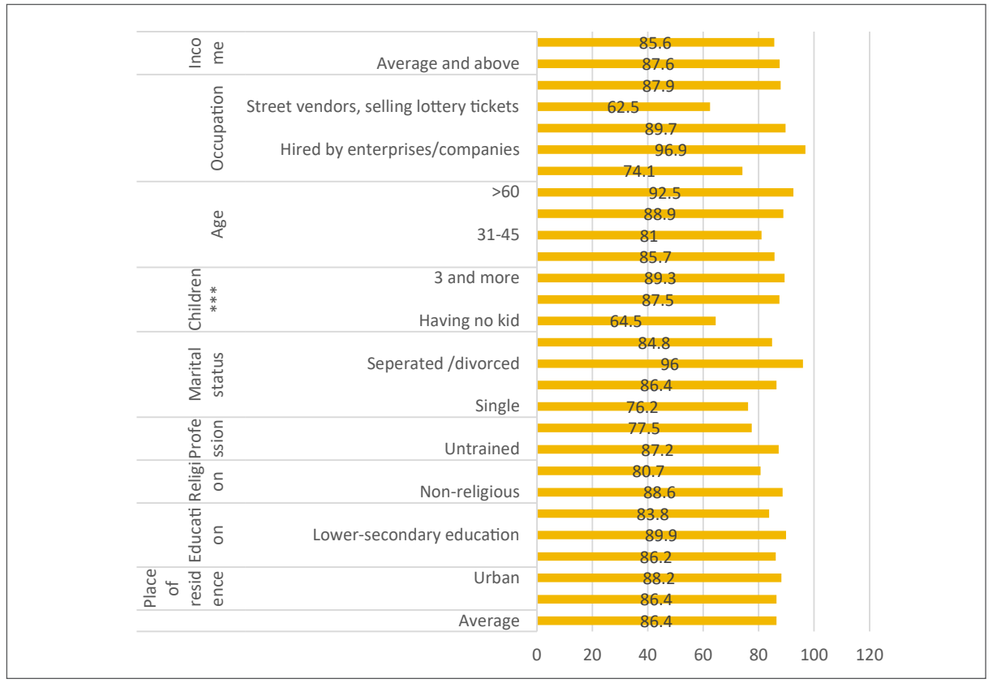

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

women also found it difficult to access health services, particularly maternal and child health care. Furthermore, many of them in remote areas found it difficult to travel when giving birth, they decided to give birth at home rather than going to health facilities. This not only harmed the health of women and children, but it also deprived them of the opportunity to receive health care at medical facilities and benefit from superior policies in medical examination and treatment using health insurance cards. It could be seen that there was a significant social stratification since groups with higher living standards and better education were more engaged in health care.

In 2021, the percentage of ethnic minority women with health insurance cards was fairly high but still lower than the national average and the most important influencing factor was the state's health insurance support policy. *Decision 861/QD-TTg dated 4/6/2021 of the Prime Minister and Decision 433/QD-UBDT of the Committee for Ethnic Minorities* took effect, changing the number of communes in region III (communes with extreme difficulties), communes in region II, communes with extreme difficulties in I, and accordingly changing the number of people who are granted free health insurance cards. Accordingly, health insurance cards are distributed free of charge to ethnic minorities in extremely vulnerable communes. This policy change causes some ethnic minority women in region II to no longer be eligible for free health insurance cards and have not been able to buy or buy health insurance due to economic reasons and needs. Recent adjustments to the policy of providing free health insurance have been likely to drastically change the rate of health insurance coverage among ethnic minorities, including women. Looking at the rate of having health insurance cards by economic, cultural, and social groups of ethnic minority women, the rate of having health insurance among ethnic minority women in rural areas, over 60 years old, and poor women higher than the other groups (Figure 4), demonstrating that the policy's imprint on health insurance support for ethnic minority women was obviously clear.

Figure 4. Percentage of ethnic minority women who have health insurance cards in 2021

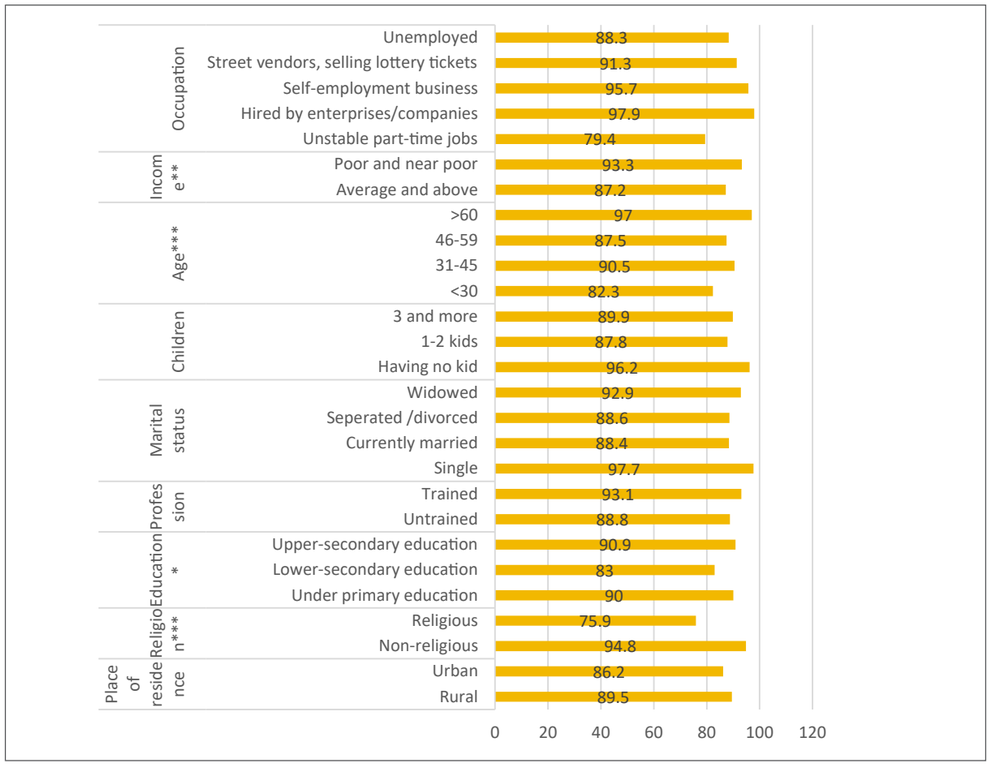

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

The use of health insurance cards has reflected the inequality in the health sector existing in ethnic minority areas today. Health insurance is a support measure to ensure social justice and support more vulnerable groups, especially those in the lower social strata. However, it seems that people in the higher social strata and with respective education, are better off using health insurance more frequently, which creates new inequalities in accessing and using health insurance. Regarding the usage of health insurance card in 2020, each ethnic minority woman has used it on average 5,6 times per year. Particularly, the number of times of use by urban women was higher than that of rural women, women with education above high school were more frequent in usage than those with lower education, single women were higher than widowed, separated, divorced and married women, married women with no kids were higher than those having kids, older women was higher than younger ones, those with high average standards of living was higher than those with low average standards of living (Table 2).

The commune-based medical centre is the primary location for medical examination and treatment for ethnic minority women. Therefore, improving the quality of medical examination and treatment at the grassroots level is an integral priority in policy tools to protect and support ethnic minority women in healthcare and medical services. Grassroots hospitals closest to the population areas and the commune-based medical centres as well, are visited mainly by women who do not practice any religion, have under-primary education, have no training, many children, unstable jobs, and work as street vendors. The grassroots level hospitals serve mostly for the impoverished population, while the provincial hospitals and above often have better-off women come for medical examination and treatment. The private healthcare system is also visited more frequent by women with higher incomes and generally more active.

Table 2: Number of times of using health insurance cards for medical examination and treatment by three specific groups of women

		Ethnic minority woman N=453
	General	5.6
Place of residence	Rural	5.6
	Urban	7.2
Ethnic group	Kinh	na
	Ethnic minorities	na
Religion	Yes	5.6
	No	5.6
Education	Under primary education	5.9
	Lower-secondary education	4.4
	Upper-secondary education	5.8
Training	Untrained	5.8
	Trained	4.3
Marital Status	Single	11.2
	Currently married	5.4
	Seperated/ divorced	4.3
	Widowed	5.6
Number of children	Having no kid	10.1
	1–2 kids	5.6
	3 kids and more	5
Age	<30	6.7
	31–45	4.3
	46–59	3.9
	>60	9.8
Living standard	Poor/ near-poor	5.5
	Average and more	6
Job	Unstable part-time jobs	5.2
	Hired by enterprises/companies	4.5
	Self-employment business	4
	Street vendors, selling lottery tickets	9.5
	Unemployed	9.5

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

Sapa, Vietnam - April 29, 2020: The signature of the Ha Nhi ethnic minority. The woman in this photo is quite old but she still works to make ends meet herself.

Source: iStock.com/Do Thanh Lan

The opportunity to access and benefit from policies on health care in general and reproductive health in particular for ethnic minority women has expanded, but in general is still lower than the national average and there are significant gaps between some ethnic groups. Therefore, the implementation of national health policies and programs should target ethnic minority women in extremely disadvantaged areas, areas with lower socio-economic and cultural development conditions to narrow the gap, so that all ethnic minority women have the best conditions to access and benefit from these policies. Differences in access to and benefit from health policies of ethnic minority women by ethnicity reflect the inequality in the health sector existing in ethnic minority areas today.

In addition to the causes of differences in customs and practices, the level of socio-economic development among ethnic groups, there are also causes of cultural diversity and non-concentrated residence in large, mountainous areas, difficult transportation, long distances from home to medical facilities, difficulties in the health system such as facilities and capacity to meet healthcare and reproductive health needs for the population. Besides, long-standing cultural practices in some ethnic minorities have prevented women from going to medical facilities for prenatal check-ups and for childbirth, affecting reproductive healthcare. In order for all ethnic minority women to be able to access and benefit from effective and equitable health policies, in addition to improving the capacity of the health system in ethnic minority areas, it is necessary to strengthen education, educational attainment, communication activities to raise awareness of ethnic minority women about the benefits of participating in health insurance as well as providing medical examination and treatment with health insurance cards, contributing to the implementation of social security policies. The ethnic component – which is characterized for the cultural dimension – is shown to be a factor affecting the ability to access and enjoy healthcare and reproductive health policies of ethnic minority women today. This study's results are quite similar to the outcome of recent studies on access to and benefits from health policies for ethnic minority women in Vietnam.

Regarding protection and support in the fields of economy, labour and employment, the vast majority of ethnic minority women currently work without salary, income, and employment (Table 1). Most of them work as part-time workers, especially married women, and those with many children. The majority of ethnic minority females work in the region where they live, which limits their social mobility. Women residing in rural and mountainous areas have often unstable employment, such as working in agriculture, and seasonal farming, depending on the demands of the people who hire them. Women with many children, married or widowed, have the highest percentage of employment in this form, due to housework and caregiving responsibilities. This means that if women are unskilled and must take care of their families and children, most of them only could opt for doing unstable jobs near home in their spare time.

Ethnic minority women have little access to paid jobs. It is very difficult to find employment in mountainous areas. Many ethnic minority women do not have full access to development opportunities, which means they are still lagging behind in development priorities. This demonstrates that their social dynamism differs from that of other groups due to the characteristics of their culture, lifestyle associated with their ethnicity, and their sub-culture. It can be seen that they have the burden of taking care of their children, the inertia and hesitancy stemming from a closed and peaceful lifestyle in remote areas, and low social mobility, so they lack the desire for stability. Therefore, it is necessary to pay attention to these characteristics when investing in the development of economy and employment in mountainous areas.

Ethnic minority women tend to work from their early ages, their livelihood activities are heavily dependent on land, and they need initial capital investments. 59 per cent of ethnic minority women get loans for doing business. Specifically, women who do business and trade need to mobilize more capital, so they account for a higher percentage of those with business loans. Ethnic minority women who borrow money for business mainly concentrate in the group with good personal resources and favourable marriage and family conditions (Figure 5).

Access to and support for loans from the Bank for Social Policies, aimed at the weakest and most vulnerable ethnic minority women – the lowest educated group, the poor group, the divorced/closed/widowed/unmarried groups, those with poor health, no income, and many children show the credit effectiveness of the policy packages. At the same time, highly educated, trained ethnic minority women increase their access to and support for economic development. Highly educated and trained women are also more likely to access loans. There are two main sources of loans for ethnic minority women, which are firstly formal loans, from the government, mass organizations, and banks and secondly informal sources from family and friends. Regarding loans for economic development, the most prominent and relevant stem from the official network (53.8 per cent). Thus, with small and simple economic and material supports, the family plays an important role. However, the driving force to stimulate economic development requires the investment of larger capital; therefore, involvement of banks, mass organizations, and the government is needed, and these loans also require mortgage and mortgage procedures in accordance with legal regulations. As a result, loan requirements are therefore often more favourable for groups with good personal and family conditions, while families in poverty, with extreme difficulties, and weak personal resources can hardly prove their financial and business capacity, as well as repayment plans to successfully apply for loans.

Figure 5: Percentage of ethnic minority women getting business loans in 2021

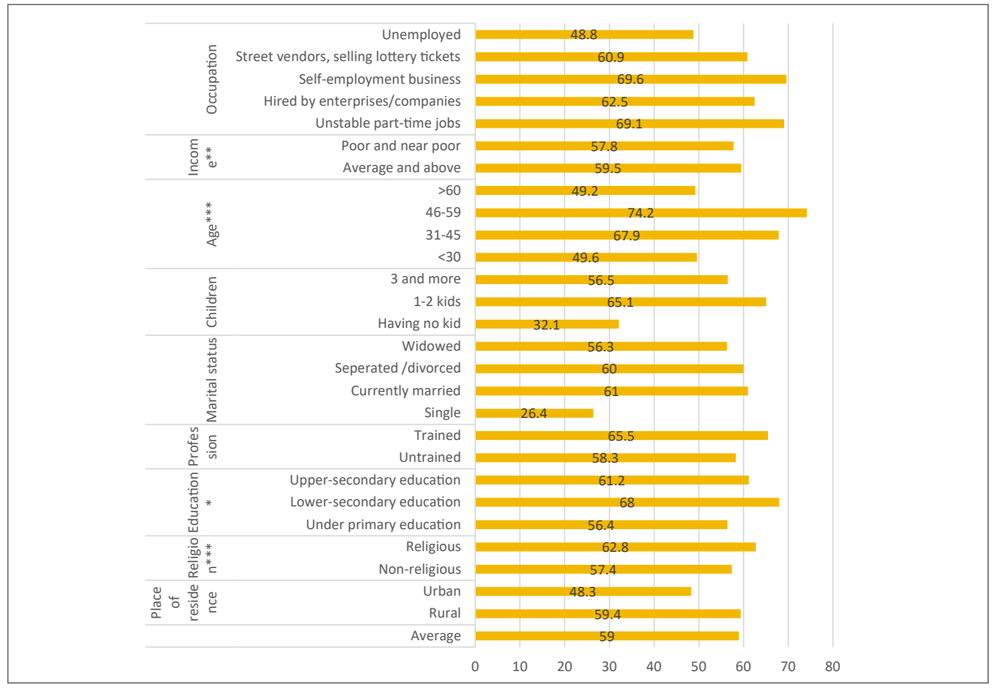

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

4. Gender Roles in the Family

Ethnic minority women have a lower age at marriage compared to the national average. They marry for the first time at the average age of 20.9 years (Figure 6), much earlier than Vietnamese women according to the *2019 National Population and Housing Census* (25.2 years). This pattern was found in many previous studies on women from ethnic minorities. The average age of first marriage was even lower in sociodemographic strata with certain characteristics (such as low education, and rural residence) creating a vicious circle of poverty, unemployment, early marriage, child frequency, and poverty. Because of low education and unemployment, many ethnic minority women chose to stay at home to marry and have children, lacking alternatives in life planning or career-building. A high proportion of ethnic minority women has yet to register their marriage. Women from lower social stratification in terms of education, living standards, and the elder generation have poorer legal compliance in their marriages.

Figure 6: Average age at first marriage N=602

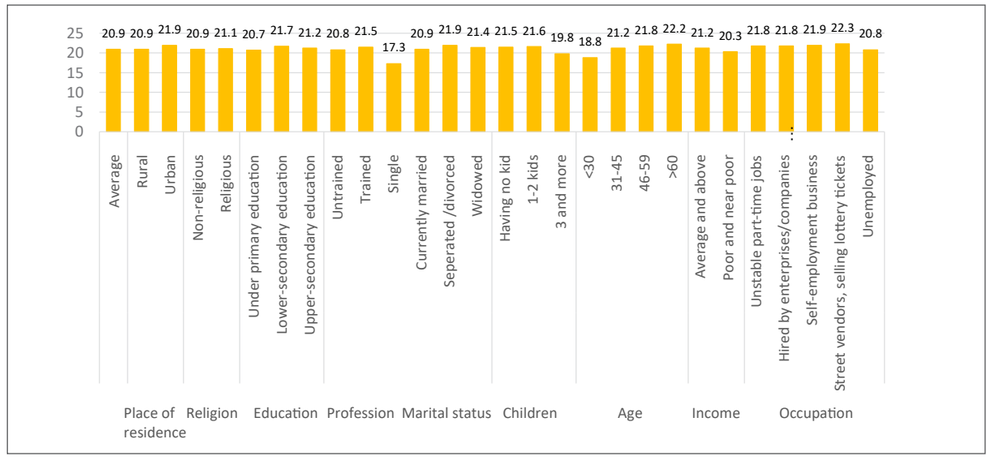

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

In family relationships, men still play the leading role and traditional stereotypes about male-female roles exist. Ethnic minority women take care of the housework and attend village meetings (Figure 7). In case they lack personal connections to find stable jobs and good incomes, their husbands are often the only breadwinners in the family. At the same time, following the traditional division of labour and the related stereotypes, wives are responsible for housework and child rearing, and husbands are in charge of generating the family's income. Women who are the breadwinners fall into two main groups: a better developed group living in more urbanized areas, having better personal resources, and another group consisting of women coming from a difficult personal and family background and receiving less support from their husbands.

The partition of labour in the family by gender is still dominant in minority groups. In the case of men who are breadwinners, it is considered appropriate that they contribute less to housework and living expenses. On the contrary, a considerable proportion of women must endure the double burden of being expected to be breadwinners while also adhering to traditional gender norms and local customs. Women who are single, widowed, separated, or divorced are free to join in social events regardless of their education or career, but married women must obtain permission from their families, particularly from their husbands.

Meetings in villages and residential areas attract a very high percentage of women from all economic, cultural, and social groups. However, due to knowledge barriers, ethnic minority women often have little information about their rights to participate in and benefit from local production development support programs, and they rarely take part in training courses to improve their capacity or register for preferential credit loans

Figure 7: Division of labour in ethnic minority women's families N=687

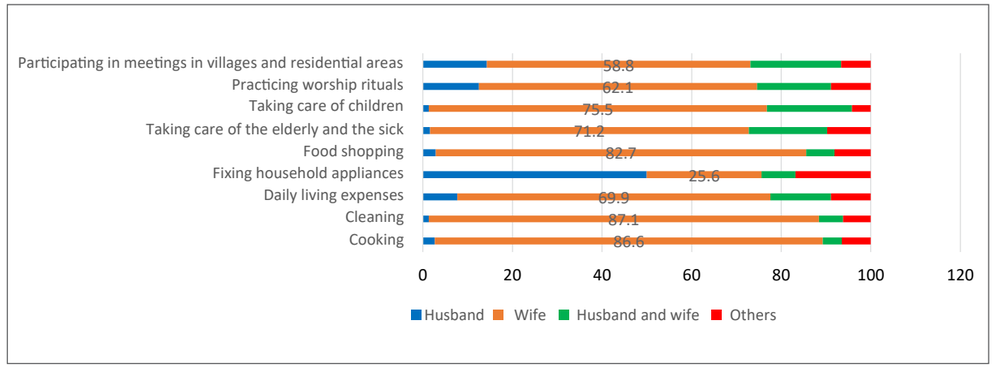

Source: The author combined and calculated the data deprived of the national independent scientific project of "Theoretical and practical bases for proposing solutions to protecting and supporting some typical groups of women" conducted by Dr Bui Thi Hoa, managed by the Central Committee of the Vietnam Women's Union, 2022.

by their own. Support policies for ethnic minority areas also rarely mention the role of women in formulating, implementing, monitoring, and evaluating policies, programs, and plans for their localities' socioeconomic development.

Ethnic minority women rarely participate in social organisations and associations; therefore, most of them are not aware of their self-worth and have not dared to stand up to learn, earn a living and improve their employment and income. Women with a good level of knowledge and favourable personal and family conditions are more likely to attend meetings and contribute their ideas. It is obvious that minority women with higher levels of education have better opportunities to participate in political engagement, which enhances women's understanding and confidence in social activities. Poor and inadequately educated women participate less in all areas of political, associational and community activities. Although the percentage of separated and divorced women is not high, they show increased levels of attachment to most community activities. Political activities in organisations and communities are also perceived by young women at a very low level. To achieve better participation of ethnic minority women in economic, political, and social activities at all levels, local associations, organisations and authorities need to address younger women directly.

In general, there are clear differences between ethnic minority groups of women in terms of understanding, access, and use of opportunities to be protected and supported. Ethnic minority women with the best personal characteristics, the most active, such as those with higher education and vocational training, average or higher living standards and favourable family characteristics, have higher levels of knowledge about policies, are more likely to participate in schooling, especially government training on economic development, receive more economic support, economic development loans and other benefits, and are more involved in political and community activities. This posed questions about the extent to which groups with fewer resources can understand, grasp information and access support resources, and the extent to which policies are accessible for marginalised groups. It seems that young women with good personal and family circumstances are less interested in participating in political activities. They are more concerned with finding employment, working for themselves and their families, and taking care of household chores.

The group of youngest ethnic minority women (under 30 years old) showed intriguing attributes, such as their low knowledge and interest in protection and support activities and their low participation in almost all protective and supporting activities in all areas. Depending on the ethnic group, those with more proficiency in Vietnamese have better access to sources of protection and support.

The network of family and associates is the main source of support in work and life, especially in health care, domestic work, and economic activities of ethnic minority women, especially those who face multiple difficulties in the personal and family spheres.

The *Women's Union* is the main socio-political organisation for ethnic minority women. The government and mass organisations play an important

role in supporting and sheltering disadvantaged women, such as single, childless, elderly, poor, poorly educated and women with many children. These vulnerable women receive, for example, legal and financial support as well as assistance in cases of domestic violence.

Many municipalities have models to support ethnic minority women in the areas of economic development, communication, health care and education. However, the evaluation of the effectiveness of these models by ethnic minority women remains very low because they have difficulty understanding and applying the complex teaching procedures that have not aroused their will and motivation. Most ethnic minority women are aware of the difficulties their families and themselves face in terms of economy, employment, housework, communication, transport and access to basic social services. Therefore, ethnic minority women have great needs in the areas of economy, work, employment, peaceful life, family, spiritual life, emotional life, and education and training.

Sapa, Vietnam - April 14, 2016: Vietnamese school children in the classroom. Rural education at the mountains of Vietnam for Hmong minority kids. Poor village education

Source: iStock.com/ninelutsk

5. Discussion and Recommendations

There are many policies and programmes for ethnic minorities, e.g., schemes for economic and social development (human resource structure), cultural preservation and development, sustainable poverty alleviation, education and training development (preferential admission scheme, support for students and high schools in extremely difficult areas, tuition fee exemption and reduction), health care (health insurance), etc. The priority programmes have helped ethnic minority women and girls to narrow the gender gap with the Kinh population. However, to ensure that ethnic minority women are not left behind, there is a need to closely monitor the implementation of these policies in practice, in addition to designing and publicising policies for this group. For example, there are measures to support ethnic minorities in production such as capital, seedlings and production land, but no measures to promote market linkage and product consumption; there are measures to create favourable conditions for ethnic minority children to attend colleges and universities under a preferential admission programme, but no measures to provide jobs after graduation; the measures to promote vocational training do not really follow the bottom-up approach according to people's needs; there are neither measures to promote people's inner strength and self-improvement nor special measures for ethnic minority women.

Of the 118 policies implemented in ethnic minority and mountainous areas, only 4 policies are related to gender equality (which is about 3.4%). The system of gender equality policies and ethnic minority policies has not been developed from the perspective of taking into account gender factors and the features of ethnic minorities. Consequently, the characteristics of ethnic minority women have not been considered in gender equality policies and ethnic minority policies have not mentioned gender as a factor. As a result, ethnic minority women still seem to be under-addressed and have few opportunities to access policies in general, apart from the two direct measures, including the birth grants measure, which women from poor households receive at birth in accordance with the population policy, and the project to support gender equality activities in areas where ethnic minorities live.

- The main challenges for ethnic minority women are issues of employment, income, inertia, and procrastination due to their living conditions. Therefore, it is necessary to effectively promote the quality of human resources of ethnic minority women in the areas of education, dissemination of policies and laws, and support for employment and economic development, with special attention to the most disadvantaged groups such as women with many children, low education levels, poverty, and single people. To improve the quality of human resources of ethnic minority women, opportunities for disadvantaged ethnic minority women to access and benefit from education and training policies and services need to be improved.
- It is crucial to continue to invest in building and improving the quality of the social service system and basic public services for mountain areas, giving priority to the infrastructure system, basic health services, employment services and social services.
- It is necessary to develop models to support ethnic minority women after vocational training so that they can pursue their careers better; young women who have just completed lower and upper secondary education need to be supported to find jobs in enterprises and industrial parks.
- There is a need to create educational and employment opportunities to solve the problem of early marriage and high number of children.
- In formulating policies, the internal resources and potentials of ethnic minorities must be fostered. Cultural issues must be clearly identified to promote the preservation and promotion of traditional cultural identities of ethnic minorities while respecting cultural diversity.
- Independent scientific assessments specialised in the economic, cultural, and social impact of policies need to be carried out at regular intervals to make appropriate policy adjustments for specific areas and for women. Input and output evaluation are essential before formulating policies for ethnic minority women.
- There is a necessity to continue to exert a strong influence to change society's perceptions and actions towards ethnic minority women; the participation of ethnic minority women in life-changing processes needs to be encouraged.
- At the same time, it is essential to focus on propaganda to enable ethnic minority women to enhance their internal resources and help each other with capital, working days, science and technology, and experience to develop the family economy and stabilise their lives, gradually eliminate hunger, reduce poverty, and prosper in a rightful way.

6. References

Central Population and Housing Census Steering Committee (2019): Report on the official results of the population and housing census on April 1, 2019, Statistical Publishing House.

Bui Thi Hoa (2019): Developing a service system to protect, support and promote social integration for female migrant workers from rural to urban areas. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/van_hoa_xa_hoi/-/2018/815607/phat-trien-he-thong-dich-vu-bao-ve%2C-ho-tro%2C-thuc- day-hoa-nhap-xa-hoi-doi-voi-lao-dong-nu-di-cu-tu-nong-thon-ra-do-thi.aspx.

General Statistics Office (2020): Press release on the results of the 2020 population living standard survey.

Central Vietnam Women's Union (2022): National independent scientific project "Theory and practice to propose solutions to protect and support some specific groups of women". Dr. Bui Thi Hoa is the chairperson.

Committee for Ethnic Minority Affairs, General Statistics Office (2020): Results of the survey to collect information on the socio-economic status of 53 ethnic minorities in 2019. Publishing House. Statistics, Hanoi.

Assoc. Prof. Dr. Tran Thi Minh Thi

Senior Researcher

Editor-in-Chief of the Journal of Family and Gender Studies

Vietnam Academy of Social Sciences

Email: thichuong@gmail.com

First female Chairperson of the National Assembly of Vietnam from 31 March 2016 to 30 March 2021

Source: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Nguy%E1%BB%85n_Th%E1%BB%8B_Kim_Ng%C3%A2n.jpeg

Women in High Office and Leadership Positions

● **Luong Thi Han**

1. Introduction

The rise of female leadership in businesses, education and political positions is changing the traditional perception about women in the world today. In particular, the perception amongst Vietnamese people about a woman's ability to be a successful leader has gone through the most significant change. Therefore, the purpose of this article is to focus on the issue of female leadership and the representation of women in high office and leadership positions in Vietnam. The article begins with a discussion on the attitudes and perceptions of Vietnamese society towards women in leadership roles. The second section presents the challenges faced by female leadership positions in Vietnam. Last but not least, portraits of outstanding female leaders from various sectors such as politics, business and education are exhibited in order to provide an overview of the situation of women in leadership positions in Vietnam. The article is conducted based on the desk review of relevant literature, as well as document analysis including several recent academic papers, and research reports regarding women's leadership.

In Vietnam's contemporary society, women go to work instead of being housewives, and staying full time at home to take care of the family, is becoming a social norm. That may explain why 70.9 per cent of Viet Nam's working-age women participate in the labour force, against 47.2 per cent and 43.9 per cent of the corresponding rate at the global level and Asia and Pacific region respectively (UN Women 2021). However, the story of the actual situation of women in high office and leadership positions within Vietnam warrants further discussion.

From an institutional perspective, Vietnam has built a strong legal framework to boost gender equality in general and to promote female leadership in particular. The National Gender Equality Strategy 2011–2020 set various quotas for women's representation in Party Committees at all levels (25 per cent and above), National Assembly, and People's Councils (35 per cent and above) and ensures having key female leaders at all administrative levels. Remarkably, in the 2016–2020 terms, there was for the first time a woman appointed as Chair of the National Assembly, and 3 out of 19 members of the Politburo were women.

In the business sector, Vietnam is ranked second for having the most women in senior management among Asian countries with 36 per cent of women included in the senior management teams (Thornton 2019). In 2017, Ms. Nguyen Phuong Thao, co-founder and chairman of Sovico Holdings was voted by Forbes magazine as Vietnam's first self-made woman billionaire, highlighting internationally the successful image of Vietnamese women in leadership positions.

Although there have been promising signs regarding women taking on new leadership roles in Vietnam, women have a lower level of representation in leadership positions across sectors at all levels compared to their male counterparts. There are several reasons why there are fewer women in leadership positions than men. These are barriers that mainly stem from gender stereotypes and social norms which often question women's leadership skills and form the double standard in selecting and evaluating women in leadership positions.

2. Attitude and Perception of Vietnamese People toward Women Taking Leadership Positions

As elsewhere in the world, gender stereotypes exist in Vietnam, especially in terms of labelling women with certain standards and specific characteristics. These are the result of historical upheavals in the history of the country, from the historical matriarchy to the period of influence of Confucianism and the communist ideology. It entails the changes over time in social perception toward the role of women in general and women in leadership positions in particular.

The sense of gender equality and the image of Vietnamese women in leadership roles have been soon recognized since the country's ancient times, through founding myths or historical narratives. Vietnamese children are not foreign to the legend of Mother Au Co and Father Lac Long Quan who love and support each other and share equally their parental responsibility by the decision of taking 50 sons to the mountains with the mother and 50 sons to the ocean with the father in order to build up a bright future. The legend proved equal division of labour in child care for husbands and wives in the Vietnamese community (Truong 2008). Also, historical stories about the Trung Sisters and Lady Trieu Thi Trinh highlight the image of Vietnamese Women in leadership positions against foreign invaders. It is believed that Vietnamese people traditionally had an open mindset in terms of gender equality and female leadership.

However, under hundreds of years of Chinese domination, similar to many East Asian countries such as South Korea and Japan, Vietnamese culture was strongly influenced by Confucianism. Confucian doctrines regulated several codes of conduct in society which heavily influenced the perception and attitude of Vietnamese people, especially in terms of gender equality. According to the Confucian philosophy, women were labelled with three obediences and four virtues in which the former refers to their obedience to their father as a daughter, to their husband as a wife, and to their eldest son when widowed, and the latter indicates morality, proper speech, modest manner, and diligent work (Ly 2015). Consequently, for centuries, society assumed women as a secondary role compared to men and their mission was to complete tasks in the household including doing housework, teaching their children, and taking care of husbands and elderly relatives. Women were thus perceived to be in the role of followers rather than leaders.

Despite the influence of Confucianism, Vietnamese women are generally considered to have enjoyed greater freedoms compared to Chinese, South Korean, and Japanese women (Wells 2005). The explanation partly stems from the frequent war periods that Vietnam experienced when men often fought in front line combat while women participated in more activities outside their families and traditional roles to support the war effort. For example, during the Vietnam War, Women held several leading positions in the administration system or in production lines (Vu 2019). Remarkably, women's equal rights with men in both public and private spheres were legally recognized in the first constitution of Vietnam that passed in 1946. This helps to encourage women to participate in social and political life in the anti-colonial movement and the country's liberation and contributes to loosening the dominance of Confucian's code of conduct for women in Vietnamese culture.

Since the reunification in 1975 and especially, after the Renovation Doi Moi, along with the open-door policy Vietnam enjoyed economic growth and made possible transformation of the country in several sectors including economy, culture, and society. With a strong legal framework to empower women, they started taking leading roles in several sectors in politics, business, and education.

Vietnamese women are enjoying the acceptance of society toward the concept of women participating in the labour force in general and taking their rightful place in leading positions in particular. However, they enjoy it with conditions. While the dominance of Confucianism in Vietnamese culture has diminished, Confucian philosophy regarding the responsibility of women in the family persists. Societal expectations remain that women must put family first, do most or all of the housework, take good care of the children, educate them, and preserve family harmony. In fact, women in Vietnam spend 2.5 times the number of hours on housework than men do (Truong 2008). Consequently, Vietnamese women must not only fulfil their role as homemakers but also master the demand of a career outside the home. This causes huge challenges for Vietnamese women in both obtaining and maintaining their leadership positions period.

3. Challenges for Women to Obtain Leadership Positions

As a common stereotype toward women in the world, many Vietnamese believe that being a good leader requires numerous specific personality traits such as being decisive, goal-oriented, and competitive, which are often understood as representing male characteristics. That explains why a man in the workplace is more likely to be promoted to a leadership position than his female counterpart even though both possess equal qualifications. Another barrier that constrains women from obtaining a leadership position is the assumption by Vietnamese people about the level of female commitment at work. Unlike men, women are expected to prioritize family over work. This leads to the assumption that Vietnamese women tend to get more distracted at work by family responsibilities than their male counterparts do. As a result, women are perceived as less conscientious than men in terms of devoting their time and giving priority to the workplace.

In Vietnam, the career life of women legally lasts shorter than men. According to the country's Labour Law, currently the retirement age for women currently is 55 years eight months compared to 60 years six months for men. Many people believe that this could be beneficial to women due to their lower retirement age; however, it is more discriminatory than beneficial to women. Vietnamese women spend comparable amount of time and effort, as compared to their male counterparts, in earning university degrees, qualifications, and the career experience require for advancement to senior positions. Additionally, women often lose at least six months as the result of maternity leave at least once during their career lifetime. This could challenge women with families to manage their time to acquire necessary skills for leadership roles, blocking women's opportunity in obtaining a leadership position helps to encourage the discrimination by employers who would rather choose men because of the perception that they would have longer career lives and less interruption during their working period.

The double-burden norm simultaneously leads women to either question or limit themselves on their capability to gain a leadership position. In the report conducted by Oxfam on gender stereotypes against female leaders in the Vietnamese media, women often undervalue themselves and self-report as lack of knowledge or technical skills and motivation as the cause for not advancing in the public sector. In general, it is likely

that Vietnamese women are not confident enough to take on a leadership role because they fear not fulfilling their dual responsibility at home and work. Also, married women often lack time to acquire the necessary skills and attributes required for leadership roles compared to their male counterparts. Tremendous pressure on women from the societal norm in terms of double standard negatively influences women in the sense of empowering each other in taking a leading role. In their close network environment, women might not want to support or inspire their daughters, close female friends, or colleagues to be ambitious or more competitive to gain a position of leadership because they are afraid that their beloved ones would have hard goals to achieve.

4. Challenges for Women while Being in Leadership Positions

As discussed in the previous section, women living in modern times are expected to master a work career while at the same time fulfilling their family household responsibilities. Therefore, one of the biggest challenges which Vietnamese female leaders are facing is balancing their work and personal life (Schuler et al. 2006). Although there have been more women getting support from family regarding sharing housework load, women who take leading roles in the workplace are likely to feel guilty if they devote more time to their work over their family responsibility or prefer giving priority for work to family matters.

Being in a leadership position, women once again suffer from gender stereotypes in the workplace. Many subordinates evaluate their female leader based on not only their leadership skills or competence but also their female traits such as good-looking, well-dressed, flexible, and modest (Vu et al. 2017). These expectations do not apply to men. This double standard put female leaders under tremendous pressure. In public, a successful story of a Vietnamese female leader most often includes how well she takes care of her family, educate children, and do housework while excelling at work.

Last but not least, Vietnamese female leaders find challenges in participating in social networking events during and after work. In many Asian cultures including Vietnam, socialization after working hours with important people such as colleagues, and business partners is an effective way to strengthen collaboration (Maheshwari and Nayak 2022). Holding a leadership position, women are sometimes required to engage in social network events such as drinking parties, dinner, and meetings after work projects. However, Vietnamese women do not enjoy these social networking events as much as men due to several reasons:

- First, women have more duties at home than men and always lack time to fulfil their dual responsibility at work and home and spending extra time on social networking is hard to manage for Vietnamese female leaders.
- Secondly, because of cultural norms, these social activities are common practices for men but are seen to be unsuitable for women.

As a result, many extrovert and sociable women feel uncomfortable under social prejudice to joining these social network events. This might limit the opportunities to develop women's professional networks.

5. Portraits of Outstanding Vietnamese Female Leaders in Various Sectors.

Politics

Nguyen Thi Kim Ngan

Former National Assembly Chairwoman, the first Chairwoman of Vietnam's 70-year parliament history

Biography

Nguyen Thi Kim Ngan was born on April 12, 1954, in the southern province of Ben Tre's Giong Trom district, Vietnam.

She holds a Master of Economics, majoring in finance and credit, and a Bachelor of Politics. She officially joined the Communist Party of Vietnam on December 9, 1982. Since then, she progressed through various official positions including Deputy Director, Director of the Department of Finance Ben Tre Province Deputy Minister of Finance, Secretary Provincial Party Committee Hai Duong Province.

In 2001, she was elected Member of the Party Central Committee, the highest authority within the Communist Party of Vietnam elected by the Party National Congresses.

In 2006, she was Secretary of the Party Affairs Committee, Standing Deputy Minister of the Ministry of Trade

In 2007 she became the Minister of Labour, Invalids and Social Affairs

In 2011, at the 11th National Congress of Communist Party of Vietnam, she was re-elected to the Party Central Committee, elected to the Secretariat of the Party Central Committee by the Central Committee. Later on, in July of the same year, she was nominated as Vice Chairwoman of the National Assembly

In May 2013 at the 7th Conference of the XI term, she was additionally elected to the Politburo

In 2016 at the 14th Conference, the 11th Party Central Committee, Ms. Nguyen Thi Kim Ngan was elected to become the first female chairperson in the history of Viet Nam's National Assembly for the 2016–2021 term. At 62, she won 95.5 per cent of the votes. (Trang tin lãnh đạo Quốc Hội 2021)

"Before the sacred national flag, the National Assembly, the people and voters nationwide, I vow my resolute loyalty to the nation, the people and the constitution of the Socialist Republic of Vietnam. I pledge to make a concerted effort to accomplish the missions assigned by the party, the state and the people." (VnExpress 2016)

said Ngan as she took the oath of office. Her victory was celebrated as proof of the legislature's policy of empowering women in senior roles. In early 2016, when she held the position of Vice Chairwoman of the XIII National Assembly, Forbes magazine voted her as the most influential woman in Vietnam in the list of 20 women.

First female Chairperson of the National Assembly of Vietnam from 31 March 2016 to 30 March 2021

Source: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Nguy%E1%BB%85n_Th%E1%BB%8B_Kim_Ng%C3%A2n.jpeg

Business

Nguyen Thi Phuong Thao

Co-founder and Chairman, Sovico Holdings
Vietnam's first female self-made billionaire

Biography

Nguyen Thi Phuong Thao was born on June 7, 1970, in Hanoi, Vietnam. She is well known as the first self-made woman billionaire of Vietnam.

In 1992, Nguyen Phuong Thao completed her first Bachelor of Science (BS) in Labour Economic Management, the Plekhanov National Economic University. In 1997, she gained her second BS in Credit and Finance, Institute of Moder. She also holds a Doctoral degree in Economic Cybernetics, Mendeleyev University of Chemical Technology of Russia (Harvard Business School).

In 2007, she started and run her own commercial airline, VietJet Aviation. She made history by forming the first private-owned, low-cost, international airline in Vietnam and becoming the first female President in the aviation industry where traditionally is dominated by male leaders (Forbes 2022)

Her success with VietJet has made her become Vietnam's first self-made woman billionaire in 2017, with a net worth of 2.4 billion US dollar, and the wealthiest self-made woman in Southeast Asia according to Forbes magazines. In 2019, she also was listed as one of 100 most power women in the world, this was the third year in a row she was included in Forbes magazine's list (Vnexpress 2019).

In October 2021, she committed 211 million US dollars to Oxford University's Linacre College for education research and post-graduate scholarships. The college will be renamed Thao College.

Nguyễn Thị Phương Thảo President and CEO of VietJet Air

Source: Linh Phuong Thai/ Bloomberg

Education

Dr Bui Tran Phuong

Former Rector of Hoa Sen University

Biography

Dr Bui Tran Phuong was born in 1950 to a family of generations who had teaching careers. She was thus inspired by her family's tradition and aimed to persuade her career path in higher education.

In 1972 she completed her Bachelor in History from Paris I University and then in 1994 she continued her Master's Degree at Paris VII University. She gained her second Master's Degree in Business Administration from United Business Institute in Belgium in 2003.

In 2008 Ms. Bui Tran Phuong completed her Doctoral Degree at Lyon University, France.

Before 1991, she took her senior position as Head of the Department of Vietnam History and as Vice-head of the School of History at Pedagogy University of Ho Chi Minh City.

In 1991, she started working at Hoa Sen University and held leadership positions including Head of the French Language Department, Head of the Office Management Department, and Vice-President in charge of International Affairs.

In 1996, she was nominated as the President of Hoa Sen University and maintained her position till 2006.

Dr. Phuong was well recognized for her contribution to the development of Hoa Sen University from an occupational training school in 1991 to a college and university in 2006. Her achievement in her leadership position was attracting educators from different backgrounds to work with the university and provide a dynamic educational environment for students.

In 2007, Dr Phuong was listed in Forbes Viet Nam as one of the 20 most influential women in Vietnam for her effective contributions to higher education and college reform in Vietnam.(Tin Hoa Sen 2017)

Bùi Trân Phượng

Source: Business Woman Magazine

6. Conclusion

Women account for more than half of Vietnamese population and Vietnam is currently one of the world's top 15 countries with the highest rate of working female (Nguyen 2002). Additionally, the increasing number of outstanding Vietnamese female leaders in various sectors shows positive signs for the country in terms of promoting gender equality. However, in average the rate of women taking leadership positions across sectors at all levels is far lower than their male counterparts. On the other hand, Vietnamese female leaders is facing several challenges in either obtaining or holding their leadership because of gender stereotypes and social norms. Thus, empowering equally leadership positions regardless of gender is important in Viet Nam to avoid restricting the country itself to a smaller talent leadership pool because of restricting women from advancing the leadership roles.

7. References

Femmes et guerres. http://femmes-guerres.ens-lyon.fr/spip.php?rubrique35.

Forbes (2022). https://www.forbes.com/profile/nguyen-thi-phuong-thao/?sh=401794265391.

Harvard Business School. https://www.hbs.edu/creating-emerging-markets/interviews/Pages/profile.aspx?profile=ntphuongthao.

Ly, T. H. (2015): Confucian Influences on Vietnamese Culture. In: Vietnam Social Sciences, 5(169), 71–82. http://tapchikhxh.vass.gov.vn/anh-huong-cua-nho-giao-trong-van-hoa-viet-nam-n50206.html%0Ahttp://vci.vnu.edu.vn/upload/15022/pdf/576363777f8b9a475e8b4577.pdf.

Maheshwari, G. and Nayak, R. (2022): Women leadership in Vietnamese higher education institutions: An exploratory study on barriers and enablers for career enhancement. In: Educational Management Administration and Leadership, 50(5), 758–775.

Nguyen (2002): Vietnam briefing. https://www.vietnam-briefing.com/news/vietnams-gender-equality-and-prevailing-challenges-in-the-workplace-in-vietnam.html/.

Schuler, S.R. (et al.) (2006): Constructions of gender in Vietnam: In pursuit of the Three Criteria. In: Culture, Health and Sexuality, 8(5), 383–394.

Tin Hoa Sen (2017). https://www.hoasen.edu.vn/forbes-vn-ts-bui-tran-phuong-la-mot-trong-20-phu-nu-anh-huong-nhat-viet-nam/.

Trang tin lãnh đạo Quốc Hội (2021). https://quochoi.vn/pct-nguyen-thi-kim-ngan/Pages/qua-trinh-cong-tac.aspx?ItemID=27966.

Truong, T.T.H. (2008): Women's Leadership in Vietnam: Opportunities and Challenges. In: Journal of Women in Culture and Society, 34(1), 16–21.

UN Women (2021): Country gender equality profile Viet Nam 2021.

Vnexpress (2019). https://e.vnexpress.net/news/business/companies/vietjet-ceo-among-world-s-100-most-powerful-women-4027174.html.

Vu, H.T. (2019): Asian women leadership in news media. Female leadership in Vietnam. In: Asian women leadership: A cross-national and cross-sector comparison.

Vu, T. H. (et al.) (2017): Gender Stereotypes Against Female Leaders in the Vietnamese Media. Oxfam in Vietnam.

Wells, M. (2005): Viet Nam: Gender Situation Analysis, (November).

PhD. Candidate. Luong Thi Han

Entrepreneurship and Innovation, Social entrepreneurship, Organizational Behavior, Corporate Culture.

Department of History and Cultural Studies

Justus-Liebig Universität, Gießen

Email: han.luongthi.vn@gmail.com

Vietnamese food vendor on local market
Source: iStock.com/hadynyah

Women in the Informal Labour Market

● **Duong Kim Anh**

Research on women in labour and employment is always a topic of interest because of the importance of work to women, family, and society, as well as the significant contribution of women in the labour market. The latter always contains gender issues, especially in the informal sector, where the participation of women accounts for a high proportion. Despite being a very large labour force in society, informal women workers are vulnerable to adverse alterations in the socio-economic environment. This paper builds a theoretical and practical basis on the participation and position of women in the informal labour market in Vietnam through an analysis of gender barriers for women and the impacts of the gender division of labour in the family and on the position of women in this respect. The paper also proposes recommendations to promote the role and position of women in this area.

1. Introduction

Labour and employment are important issues for each country, determining the country's sustainable development. The *2030 Agenda for Sustainable Development* has different Sustainable Development Goals (SDGs) related to labour and employment such as SDG1 on poverty eradication, SDG2 on hunger eradication, SDG5 on gender equality and empowerment of women and girls, SDG8 on economic growth and decent work, SDG12 on consumption and production. Research on labour and employment in general is quite extensive, but research on women in the informal sector is still limited; especially research that explores the issues from a gender perspective.

The percentage of women in leadership and management in the formal economy is still very limited, especially the percentage of senior executives and directors. The percentage of women working in the informal labour market is still high. According to a report by the General Statistics Office and the ILO (2018), in the period 2014–2016, men accounted for 56.4 per cent, and women for 43.6 per cent in the informal sector. Women are more disadvantaged than men in terms of employment status. The majority of men in informal employment are wage earners (65.1 per cent), while this proportion of women is only 38.4 per cent. In contrast, in more unstable employment positions such as self-employed and family workers, the proportion of women is higher than that of men (42.6 per cent versus 24.0, respectively in self-employed workers and 16.9 per cent compared with 7.9 per cent in family workers). The percentage of employees with informal employment in the first quarter of 2021 is 60.8 per cent (male) and 52.9 per cent (female) (Ministry of Planning and Investment and General Statistics Office 2021).

Picking the best
Source: Flickr/Jimsolo

Women face barriers in the informal labour market, such as gender discrimination, and risks of gender-based violence; social expectations of what women do and men do make women shoulder a lot of unpaid care work, affecting the full development of women; or limitations in accessing and receiving social welfare.

The COVID-19 pandemic has had a significant impact on the labour market in general and the informal one in particular. Social distancing and restriction of mass gatherings affect all aspects of social life such as labour, employment, income, education, and health. Informal workers, which rely heavily on seasonal and unstable jobs, are even more vulnerable. Not only do women account for a high proportion of informal workers, but women are also the ones who suffer the most from the COVID-19 pandemic as inequality increases. The impact of the COVID-19 pandemic has forced many informal workers, including female, to quit their jobs. No job means no income; and that greatly influences life and well-being of a family; it also affects the results of gender equality promotion, of women's progress and social justice. Research on women in the informal labour market, therefore, becomes even more necessary.

2. Theoretical Basis and Research Methods

Theoretical basis

This paper uses some basic concepts such as informal labour, informal employment, informal labour market, and gender roles. Informal labour and informal employment are two different concepts and categories. Talking about informal labour is talking about people and talking about informal employment is talking about work.

Informal workers are defined as persons with informal employment; they have some obvious characteristics such as: precarious employment, lack of stability, low income, long working hours; they lack a labour contract or have one but are not allowed to pay social and health insurance, allowances, nor can they benefit from other social programmes. These workers often have limited living conditions and live in poverty; limited capacity, knowledge, and economic conditions, thus limiting opportunities for development and social integration.

Informal employment is a concept that has been defined in different ways, but it is difficult to find a specific definition of informal employment. In Vietnam, most jobs in the informal economy are considered informal jobs (GSO and ILO 2018).

Informal labour market, according to General Statistics Office and ILO (2018) is a collection of organizations that produce goods and services with the main goal of creating jobs and income for people. These organizations often operate on a small scale, the employment relationship is mainly based on casual labour, kinship, or personal relationships rather than contractual relationships with official regulations and guarantees.

Gender roles are the functions and responsibilities of women and men according to social and community expectations for each gender. Thus, they are different in each society. In Vietnam, the traditional notion of *men are public, women are private* (society expects men to go out to earn money and take care of important matters; women stay at home to take care of the kitchen) has changed. However, the role and position of women are still limited compared to men, due to the influence of patriarchal ideology.

Theories application

The paper applies two theories: Gender role theory and social network theory.

Gender role theory

Gender roles had been mentioned in the *Harvard Gender Analysis Framework* (known as the *Gender Role Framework*). However, the gender roles mentioned by it are of limited scope and mainly defined as production and reproduction role. This paper applies another model introduced by Carolyn Moser (cited by March et al. 2010), called the *Triple Gender Roles Framework*. Accordingly, in most societies, women and men have three basic functions each: regarding economic production, biological reproduction, and community life.

Production roles are divided into two categories: Production of goods and production in cash. Women and men produce goods/services; part of these can be sold, generating income for the family. Meanwhile, women and men go to work, earn income, that is, to perform paid work.

The *role of reproduction* manifests itself in its biological component or in the reproduction of workforce respectively. Biological reproduction is childbearing and rearing, by contrast the reproduction of workforce is care taking and nurturing (children, family members, the sick, and the elderly).

Community roles include leadership and service and are often a paid. In contrast, community service work is voluntary and unpaid.

Inequality is evident in all aspects of gender roles. In particular, because of their role in reproduction, women generally occupy a lower position, with more women being employed in the informal sector. Biological reproduction and in terms of labour power is largely a duty of women. Regarding the community role, inequality is reflected in the fact that a very low percentage of women are local leaders (in Vietnam except the presidents and vice presidents of the Women's Union); and community service work is mainly performed by women too.

Gender role theory, therefore, pays much attention to a gendered division of labour. Moser (cited by March et al. 2010) presents the *Triple Gender Roles Framework* with six analytical tools, of which the first tool is *defining gender roles,* identifying specific gender-based division a of labour by asking Who does what? However, attention should be paid to how and how often the work is done. Moser also emphasized gender differences in the division of labour, as men often performe only productive activities and community political activities.

Social network theory

A social network is a social structure formed by individuals or organizations bound by mutual dependence. Individuals are often bonded by interdependence through so called knots such as friendship, love, family ties, hobbies, work relationships, etc. According to Lu Thi Mai Oanh and Nguyen Quy Thanh (2019), a social network can also be seen as a source of social capital and personal value gained through it. Social networks consist of different relationships where each person relates to at least two other people, but no one is linked to all the other members. Thus, all human beings live in specific social networks, having more or less tight relationships. The performance of their gender roles is influenced by different people, not only in terms of behaviour, but also by their thoughts and views. Participation in social networks helps facilitating the social inclusion of individuals.

3. The Informal Labour Market and Women's Vulnerability

Herrera and Hidalgo (2013) stated that,

"The informal economy is often seen as a region struggling to survive, a refuge in times of crisis and a steppingstone to finding work in the formal sector."

Migrants make up a sizable proportion of the informal labour market. Studies confirm that it is the area that attracts the most migrants, and that there is a link between the informal economy and poverty and migration (Cling et al. 2013, cited by Vu Thi Cuc 2014). Therefore, the related profile of female migrant workers is described as poor, low-educated, without formal vocational training. This group of persons live in poor conditions; often basic hygiene and sanitation are not guaranteed (Hoang Ba Thinh 2012). Due to their low income and high cost of living, and the remittances needed at home, these workers cannot afford to pay for training to improve their skills. Therefore, opportunities to study and improve their qualifications are very low (Dao Thi Phuong Lien 2020).

From a social point of view, research by Nguyen Xuan Mai and Tran Nguyet Minh Thu (2014) showed that the informal economic sector is the largest source of job creation for disadvantaged groups and therefore, employment in the sector is highly vulnerable. Research by Hoang Ba Thinh (2012) demonstrates that female migrants in the informal sector face more instability, difficulties, and social barriers than men in the same segment of employment. According to Vu Thi Cuc (2014), there are gender differences in career opportunities as well as in the working conditions. Males tend to labour in the construction industry, operate motorbike taxis, and offer services as porters (cửu vạn) while females are mostly self-employed, as street vendors, fruit sellers and housemaids.

Nguyen Xuan Mai and Tran Nguyet Minh Thu (2014) argue that the vulnerability of the informal labour market is affected by economic fluctuations, climate change and urban governance style. In fact, the COVID-19 pandemic also has had a great impact on employment. COVID 19 appeared by the end of 2019, causing heavy damage to the socio-economic development of most countries in the world. The pandemic has directly affected all workforce, but especially older and female employees and first and foremost female migrants in the informal sector. The latter suffered significantly regarding their living conditions, employment, income, physical and mental health during the pandemic (Tran Thanh Hong Lan 2021).

4. Participation and Gender Barriers for Women in the Informal Labour Market

The proportion of women in the informal labour market in Vietnam is higher and characterized by a greater vulnerability compared to men. Women have less opportunities when they enter the labour, thus, to generate income for their families, they are forced to accept unstable employment conditions more often. The *Conference Developing a stable labour supply chain after the COVID-19 pandemic* within the framework of the *Vietnam Economic Forum 2022* held in Ho Chi Minh City on June 5–6, 2022 emphasized that women are more likely to work in unstable forms of employment than men; 31.8 per cent of male informal workers are classified as vulnerable while this figure for women is up to 59.6 per cent.

The proportion of informal work in general and of females particularly is changing, due to alterations in the service and manufacturing sectors, as the share of labour-intensive economic activities is decreasing. Industries 4.0 changes the operation method and the relationship between the elements in the production process and foster online forms. In addition, traditional written contracts have often been replaced by labour contracts through business agreements, cooperation, and oral accords. This creates an even larger number of people working in the informal sector. In addition, the COVID-19 pandemic has caused the loss of formal employment opportunities, which in turn particularly affected women. Many workers, even do not have informal employment opportunities anymore.

Women in the informal labour market have low income. In the respective employment group, the monthly income of men is 10.7 per cent higher than that of women. The gender gap is also evident in the type of work because women's jobs are more vulnerable than that of men. The rate of self-employed and unpaid family workers is 12.4 per cent higher for women than for men.

Women in the informal labour market have limited access to social security such as social insurance, health insurance, education, employment opportunities, training, and social support. The 4th Vietnam Economic Forum held on June 5–6, 2022 in Ho Chi Minh City emphasized that informal workers suffer different disadvantages, up to 97.9 per cent of informal workers are not eligible for social insurance contribution. Only 0.2 per cent paid compulsory social insurance, the remaining 1.9 per cent paid voluntary social insurance. On the contrary, up to 80.5 per cent of formal workers

Chau Doc, Vietnam - Oct 13, 2018: Female farmer working on rice field in Chau Doc, Mekong delta, Vietnam

Source: iStock.com/vinhdav

have social insurance. Up to 43.9 per cent of informal workers are classified as vulnerable workers (32.1 per cent are self-employed and 11.8 per cent are unpaid family workers), while only 14 per cent of formal workers are classified in this group. Women tend to do more vulnerable jobs than men; 31.8 per cent of male informal workers are classified as vulnerable workers while this figure for women is up to 59.6 per cent. While only 1.7 per cent of formal workers are not allowed to sign a labour contract, up to 76.7 per cent of informal workers work without any relevant written contract. Regarding the work being done, specifically, the contract is verbally agreed (62.1 per cent) and without any agreement (14.6 per cent).

Informal female workers are at high risk of gender-based violence. Pressure on income and employment in the context of the pandemic can easily lead to conflicts in personal relations and increase domestic violence. In addition, many of them are immigrants from rural to urban areas, jobbing as street vendors, labourers in wholesale markets, and housemaids. Most of them must rent accommodation. In order to reduce costs, they accept to share rooms with other persons. These rooms are normally not rented for a longer time, cramped, and the living conditions are inadequate. Thus, females face more challenges and gender barriers than men and are at risk of violence and sexual abuse. Women have very specific gender and sex characteristics, so their accommodation, living space and hygiene, sanitary conditions need to be discreet, ensuring security and safety. The results of the basic survey project of the Vietnam Women's Academy in 2014 surveying 1,809 migrant women aged 15 years and more in eight provinces/cities showed that the majority of migrant women rented accommodation in cramped and humid conditions, lacking clean water, electricity, adequate toilets and other essential equipment (Nguyen Thi Thu Hoai 2021). This significantly affects the safety of women and their health, especially the reproductive one.

Limited living and working conditions also significantly affect the social integration of females in the informal sector. They often work freelance or in small-scale organizations, with personal, kinship, and irregular relationships. Therefore, they are limited in both, in social and network relations and insufficiently integrated in organizations, unions, and associations.

Due to limited participation in common activities, the role, voice, and influence of informal female workers in the community is very limited, not yet to mention representation and decision-making. As an outcome, they face difficulties and obstacles in social integration, again especially the females are marginalized who meet three challenges at the same time: being a woman, a migrant, an informal worker. Research by Pham Van Quyet and Tran Van Kham (2016) demonstrates that female informal migrant workers face difficulties in networking and social integration, they often solve their own difficulties in life in the direction of relying on relationships with friends who work and live in the same neighbourhood, and then relationships with relatives and friends in the countryside or the same hometown but currently live in the city, then rely on the government, local unions, and working agencies. Assessments about relying on the help of relationships with local authorities, with mass organizations are with low points.

5. Gender Division of Labour in Vietnamese Households and its Impact on Women's Position in the Informal Labour Market

This paper also analyses the division of work in households in Vietnam, exploring women's participation and contributions in terms of unpaid family labour, in the context that this work has not been calculated into the national GDP, and the effect of this on the position of females in the informal market. The distribution of tasks between husband and wife is an important indicator of gender equality in the family and, therefore, it affects the realization of *Sustainable Development Goals* (Nguyen Huu Minh and Nguyen Thi Phuong 2021). Housework becomes a matter of concern when placing the family in the context of social change and gender equality.

The husband-and-wife relationship in the partition of tasks in the family has had certain changes in the context of general social change, reflected in the increase in the proportion of both husband and wife participating in household chores. At the same time, in some jobs such as communicating with the government on behalf of the family, the percentage of husband and wife doing these same jobs is higher (Nguyen Huu Minh 2020). However, regarding reproductive, health care, and labour reproduction functions, women still perform the main functions. Taking care of the family is still a heavy burden for women. Research by the Vietnam Women's Academy (2021, 31–32) shows that women bear most of the responsibility for housework, followed by taking care of children, applying contraception and finally, caring for older and sick family members. With daily housework such as shopping, cooking, washing, and cleaning the house, women are the main workers, with little sharing from the husband. Related to children's rearing, husbands' share has grown, however, the wife still bears the main responsibility. With care for the elderly and sick, the wife is the primarily responsible, about six times more than the husband.

The change in division of labour in the family is rather slow (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Hong 2018). The proportion of men involved in housework and childcare is still lower than that of women. According to a report by the *Gender Equality Department-Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs and ActionAid Vietnam* (2016), Vietnamese women spend, on average, more than five hours per day doing unpaid housework, by far more than men (from 2 to 2.5 hours). A report based on data of the ILO Labour Employment Survey (2021) also gives similar results. Most women spend a significant amount of their time on housework, 20.2 hours per week compared to men's 10.7 hours. According to the report, nearly 20 per cent of the interviewed men are not involved in housework at all.

A common comment in many studies is that women are often associated with housework, managing household expenses, taking care of the sick/children while the husband is primarily responsible for communicating with the authorities, having major decision in purchasing valuable household goods (Vu Manh Loi et al. 2013; Nguyen Huu Minh and Tran Thi Hong 2018; Nguyen Huu Minh and Nguyen Thi Phuong 2021). Studies also show that the partition of labour in the family can vary by age, education, income contribution, region of residence and traditional culture. For newly married couples, it is mostly the wives which must take care of tasks such as cooking, washing dishes, and doing laundry. The percentage of men engaging in housework during this period is very low. On the contrary, if the family has existed for some time husbands are involved more often (Vu Thi Thanh 2009; Nguyen Huu Minh and Nguyen Thi Phuong 2021).

Vietnamese Bicycle Worker with Hat on Cell Phone Hanoi, Vietnam 2022

Source: iStock.com/Will Langston

Income is also an important factor determining who in the family oversees chores. Nguyen Huu Minh (2016) pointed out that, in the family, if the husband has a significantly higher income than the wife, the wife tends to take on the housework to create favourable conditions for the husband's profession, in order to maximize the family's overall income. When the wife has a higher or equal earnings than the husband, each family member re-thinks its function in terms of generating income. In this case, the husband can participate more in housework. Most studies lead to consistent results: the smaller the income gap between the wife and the husband, the more equal the division of housework between husband and wife (Blair and Lichter 1991, cited by Vu Tuan Huy and Deborah 2000).

There is a significant difference between urban and rural areas: the traditional decision-making power (the husband makes the main decision) to the gender equality model (participation of both, husband and wife) is more common in urban areas and among higher qualified persons (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Hong 2018). According to Nguyen Xuan Thang (2019), in urban families, husbands tend to participate in housework more than in rural families. In addition, the presence of domestic workers in many urban families is a factor that helps to reduce the housework of the wife in the family. Research by Vu Tuan Huy and Deborah (2000) indicates that girls have a more important role than boys in reducing the burden of unpaid care work for women. However, this poses major problems for the function of socializing gender roles for children.

Female workers planting rice in Vietnam

Source: iStock.com/guenterguni

In terms of cultural factors, longstanding gender roles have a great influence on the division of labour in the family. Traditional stereotypes determine that housework and childcare are responsibilities and duties of the wife, an idea which is not only expressed by men but also by women (Vu Thi Thanh 2009; Nguyen Huu Minh 2016).

It can be concluded that the gender division of labour in Vietnamese families still exists in a traditional form. Women also have to spend more time on unpaid care work, which significantly affects their position and contribution in both the informal and formal labour markets. Since everyone's time is limited, engaging in domestic work restricts women's lives outside the family. This inequality prevents women from participating in the labour market; their position is therefore difficult to improve, especially for housemaids and self-employed women, workers in traditional craft villages and in individual non-agricultural businesses, and irregular families.

6. Conclusion

Women make an important contribution to the labour market, especially the informal one. However, the role and position of women remains limited due to various obstacles such as gender inequalities and income gaps, limited access to social security, limitations in social capital and level of social inclusion, and inequality in the family. In order to improve the position of women in the informal labour market, the following recommendations need to be considered:

- Restoring livelihoods for informally employed people, especially women, after the COVID 19 pandemic: creating employment opportunities, ensuring a minimum income for them, and promoting sustainable poverty reduction. This needs to be promoted through the creation of livelihood resources and capital to provide them with labour market information and job transition mechanisms; to match workers with local enterprises to develop labour resources; to counsel and support workers to access labour and employment information quickly, reliably and safely.
- Support women informal workers not only through emergency assistance to help them cope with the pandemic, but also by continuing to address strategic gender needs such as employment, health care, more educational opportunities for workers and their children.
- Communication on women informal workers must be gender-sensitive and help to promote equality for women informal workers and protect their labour rights. Opportunities for access to social security measures for informal workers, especially informal migrant workers, need to be improved to enable them to better connect with the social community, especially the local communities to which they have migrated. There is a need to realise the roadmap for the implementation of Vietnam's Sustainable Development Goals, in particular SDG5 (Gender equality and empowerment of women and children), SDG3 (For healthy lives and happiness) and SDG8 (Decent economic growth and jobs).

More activities are needed by introducing policies towards women, addressing gender inequalities in family and in society, reduce the time to perform unpaid care work and increase the sharing of household responsibilities between men and women.

7. References

Dao Thi Phuong Lien (2020): Labor in the informal economy in Vietnam: Current status and some recommendations. In: Journal of World Economic and Political Issues, 6. (Lao động trong khu vực kinh tế phi chính thức ở Việt Nam: Thực trạng và một số đề xuất. Tạp chí Những vấn đề Kinh tế và chính trị thế giới).

Gender Equality Department (Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs) and ActionAid Vietnam (eds.)(2016): Research report "Unpaid care work – Love is sharing." (Báo cáo nghiên cứu "Công việc chăm sóc không lươngYêu thương là san sẻ").

General Statistics Office and ILO (2018): Informal Labor Report 2016. Hanoi. (Báo cáo lao động phi chính thức 2016. Hà Nội).

Herrera, J. and Hidalgo, N. (2013): Small informality dynamics and poverty in Peru: A multidimensional data approach in: The informal economy in developing countries. Hanoi. (Động thái của các cơ sở phi chính thức nhỏ và tình trạng nghèo đói ở Peru: một cách tiếp cận dữ liệu đa chiều trong Kinh tế phi chính thức tại các nước đang phát triển. Hà Nội).

Hoang Ba Thinh (2012): Female migrant workers working in the informal sector and their access to social security. International conference "Social security for the informal sector: Issues and prospects." (Lao động nữ di cư làm việc ở khu vực phi chính thức và mức độ tiếp cận an sinh xã hội. Hội thảo quốc tế "An sinh xã hội cho khu vực phi chính thức: Vấn đề và triển vọng").

ILO (2021): Gender and the labor market in Vietnam. Data-based analysis of the Vietnam labor-employment survey. Hanoi. (Giới và thị trường lao động ở Việt Nam. Phân tích dựa trên số liệu Điều tra Lao động. Việc làm Việt Nam. Hà Nội).

Lữ Thị Mai Oanh and Nguyễn Quý Thanh (2019): Lý thuyết mạng lưới xã hội trong nghiên cứu tin đồn. Tạp chí Khoa học xã hội Việt Nam, số tháng 8/2019, 68–76. (Social network theory in rumour research. In: Vietnam Journal of Social Sciences, August 2019 issue, 68–76)

March, C., Smyth, I. and Mukhopadhyay, M. (2010): A guide to gender analysis framework. Oxford.

Ministry of Planning and Investment & General Statistics Office (2021): Labor and employment survey report in the first quarter of 2021. (Báo cáo điều tra lao động việc làm quý 1/2021).

Nguyen Huu Minh (2016): Marriage in contemporary Vietnamese society. Chapter III. Hanoi. (Hôn nhân trong xã hội Việt Nam đương đại. Chương III. Hà Nội: Nxb Khoa học xã hội).

Nguyen Huu Minh and Nguyen Thi Phuong (2021): Gender division of labor in the family in Ho Chi Minh City. In: Regional Sustainable Development Journal, 11, 1. (Phân công lao động theo giới trong gia đình ở thành phố Hồ Chí Minh. Tạp chí Phát triển bền vững vùng, 11, 1).

Nguyen Huu Minh and Tran Thi Hong (2018): Some characteristics of changes in Vietnamese families over the past few decades. In: Journal of Family & Gender Studies, 4. (Một số đặc điểm sự biến đổi gia đình Việt Nam trong mấy thập niên qua. Tạp chí Nghiên cứu Gia đình & Giới, 4).

Nguyen Thi Thu Hoai (2021): Ensure housing rights for migrant women in accordance with current laws. In: State Management Review, No. 311, 69–73. Bảo đảm quyền về nhà ở cho phụ nữ di cư theo quy định của pháp luật hiện nay. Tạp chí Quản lý Nhà nước, số 311, tr. 69–73).

Nguyen Xuan Mai and Tran Nguyet Minh Thu (2014): The Informal Economic Sector from an Economic Sociological Perspective. In: Journal of Sociology, 1. (Khu vực kinh tế Phi chính thức từ góc nhìn Xã hội học kinh tế. Tạp chí Xã hội học, 1).

Nguyen Xuan Thang (2019): Changing trends of Vietnamese family characteristics in the process of international integration. Ministry level project 2017–2018. Vietnam Academy of Social Sciences. (Xu hướng biến đổi của đặc điểm gia đình Việt Nam trong quá trình hội nhập quốc tế. Đề tài cấp Bộ 2017–2018 Viện Hàn Lâm KHXH Việt Nam).

Pham Van Quyet and Tran Van Kham (2016): Social network and social inclusion of poor migrant workers in urban areas of Vietnam. In: Journal of Political Theory Issue 4-2016. (Mạng lưới xã hội và hòa nhập xã hội của lao động nhập cư nghèo tại các đô thị Việt Nam. Tạp chí Lý luận chính trị số 4-2016).

Tran Thanh Hong Lan (2021): Impact of the COVID-19 pandemic on migrant workers in the informal sector in Vietnam. In: Journal of Social Science, 11. (Ảnh hưởng của đại dịch COVID 19 đến lao động di cư khu vực phi chính thức ở Việt Nam. Tạp chí Khoa học Xã hội, 11).

Vietnam Women's Academy (2021): Survey results Women's decision-making power in performing family functions today. Hanoi. (Kết quả điều tra Quyền quyết định của phụ nữ trong thực hiện các chức năng gia đình hiện nay. Hà Nội).

Vu Manh Loi (et al.) (2013): Division of labor and decision-making power in rural families in the Northern Delta. In: Journal of Family and Gender Studies, 1. (Phân công lao động và quyền quyết định trong gia đình nông thôn đồng bằng Bắc bộ. Tạp chí Nghiên cứu Gia đình và Giới, 1).

Vu Thi Cuc (2014): Women workers in the informal sector today. In: Journal of Family and Gender Studies (5) (Lao động nữ trong khu vực phi chính thức hiện nay. Tạpchí Nghiên cứu Gia đình và Giới (5)).

Vu Thi Thanh (2009): Gender inequality between husband and wife in rural Vietnamese families today. In: Journal of Family and Gender Studies, 1. (Bất bình đẳng giới giữa vợ và chồng trong gia đình nông thôn Việt Nam hiện nay. Tạp chí Nghiên cứu Gia đình và Giới, 1).

Vu Tuan Huy and Deborah, S. C. (2000): Division of housework in the family. In: Journal of Sociology, 4, 72. (Phân công lao động nội trợ trong gia đình. Tạp chí Xã hội học, 4, 72).

Dr. Duong Kim Anh

Department of Gender and Development

Vice Director, Vietnam Women's Academy

Email: duongkimanh@vwa.edu.vn

Woman victim of harassment, depression, drug addiction, human trafficking. PTSD post-traumatic stress

Source: iStock.com/Kamionsky

Domestic Violence Against Women in Vietnam

● **Nguyen Huu Minh**

Domestic violence means an intentional act by a family member which causes or potentially causes physical, emotional, financial damage to other members of a family (The National Assembly 2007: Law on Domestic Violence Prevention and Control). *Domestic violence against women* is a form of domestic violence that includes many different types, such as abuse perpetrated by a husband/ a cohabiting partner against his wife, violence perpetrated by parents against their adult daughters, and violence perpetrated by family members against daughters-in-law or sisters-in-law. In this article, domestic violence against women focuses on violence perpetrated by husbands against their wives within families and violence between men and women cohabiting as intimate couples (or can be called husband-to-wife violence). Some people believe that marriage is often the crystallization of love, and that husband and wife are close people who love each other, so this form of violence may be rare. However, in reality, violence perpetrated by husbands can be quite common throughout many women's lives. Therefore, many studies have been conducted on this form of violence.

Domestic violence perpetrated by a husband against his wife causes many negative consequences for the family's development in general and family members' lives individually, especially for women and children. Fear of violence, which reduces women's mobility and limits their access to resources and basic activities, can cause economic losses to society as a whole (United Nations 1995, 74). Understanding the negative consequences caused by this type of behavior, the Vietnamese Party and State have adopted many policies and interventions to prevent and reduce the harmful effects of domestic violence (DV) over the years. In 2007, the National Assembly passed the *Law on Domestic Violence Prevention and Control* (Law on DVPC), which was an important milestone in domestic violence prevention. Over the past 15 years, with the determination of the Party, State, and the whole society, the fight against domestic violence in Vietnam has achieved remarkable achievements. However, numerous problems remain and need attention in the prevention and control of domestic violence in Vietnamese households, especially husband-to-wife violence.

This article focuses on analyzing the violence caused by the husband/intimate partner to his wife (or equivalently used in the article as domestic violence against women) and includes 4 main contents: The current situation of husband-to-wife violence; Related factors; Consequences of violence; and Women's responses to acts of violence. The data used in this article is mainly synthesized from research results over the past two decades, especially findings from large-scale national surveys such as *The 2010 National Study on Violence Against Women* (abbreviated as the 2010 Violence Study); *The 2019 National Study on Violence Against Women* (abbreviated as the 2019 Violence Study); *The national research project of "Some fundamental issues of gender equality in ethnic minority areas in Vietnam" 2020* (abbreviated as The 2020 research project on Ethnic Minorities). In addition, findings from other studies were also analyzed and synthesized. The source citations will be presented for each corresponding finding.

1. The current situation of husband-to-wife violence

Violence against women in general

Over the past two decades, there have been many studies on husband-to-wife violence, especially the two nationally representative surveys mentioned above, one conducted in 2010 (General Statistics Office – GSO 2010), and the other conducted in 2019 (The Ministry of Labour - Invalids and Social Affairs – MOLISA and other agencies, 2020). Research results show that, after nearly 10 years since the first survey, the actual situation of husband-to-wife violence has decreased but not significantly. Data from the 2010 Violence Study (GSO 2010) showed that, during the 12 months prior to the survey, the percentage of married women who experienced one of the three types of physical, emotional, and sexual violence committed by their husbands was 27%. Meanwhile, the 2019 Violence Study showed that the prevalence of all forms of violence has not decreased; particularly, 27.8% of women participating in the survey suffered from at least one act of physical, sexual, and mental violence and controlling behaviors (MOLISA and other agencies 2020).

Figure 1. Percentage of women experiencing violence perpetrated by their husbands/intimate partners in the 2010 survey and the 2019 survey.

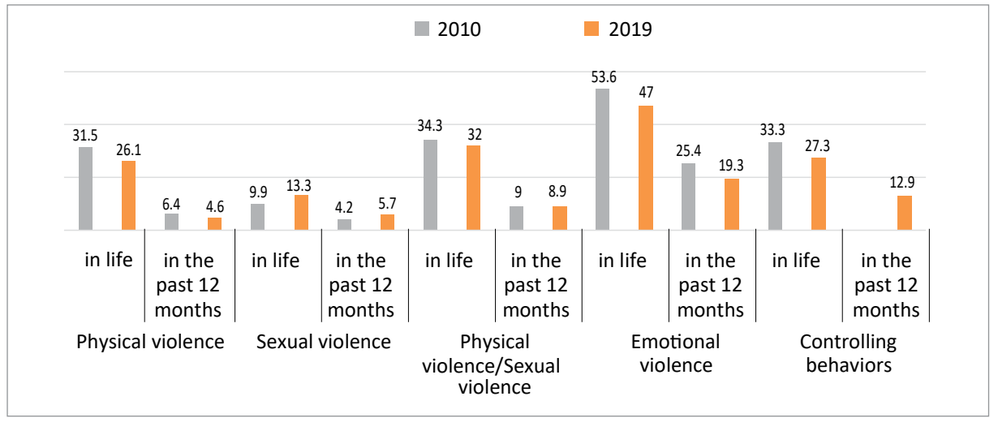

Source: Cited from the Summary of the 2019 National Study on Violence Against Women Results (MOLISA and other agencies 2020, 39)

More specifically, the 2019 survey data (MOLISA and other agencies 2020) showed that in the 12 months prior to the survey:

- 4.6% of participants were victims of physical violence caused by husbands/intimate partners;
- 19% of participants were victims of emotional violence perpetrated husbands/intimate partners;
- 13% of participants experienced one or more controlling behaviors from their husbands/intimate partners;
- 12% of participants are victims of economic violence commited by husbands/intimate partners;
- 5.7% of women have suffered sexual violence from husbands/intimate partners.

The proportion of women suffering from physical and/or sexual violence committed by their husbands/intimate partners is often used for international comparisons and for monitoring over time. In Vietnam, 8.9% of women experienced this type of violence in the 12 months before the survey. Overall, in the 12 months prior to the survey, 31.6% of women experienced at least one form of physical, sexual, emotional, or economic violence, or controlling behaviors caused by their husbands/intimate partners. These rates are higher in rural areas than in urban areas.

Psychological violence includes emotional violence and controlling behaviors. Emotional violence perpetrated by husbands/intimate partners is the most common form of violence mentioned by Vietnamese women – 19.3% of the participants experienced this form of violence in the 12 months prior to the survey. 12.9% of the participants suffered from one or more controlling behaviors from their husbands/intimate partners in the 12 months prior to the survey.

One out of every ten women (11.5%) experienced economic violence in the 12 months prior to the survey.

It is noticeable that the proportion of women women aged aged 20 to 44 who experienced physical and/or sexual assault in the 12 months preceding the survey (from 8.5% to 12.1%) was greater than that of women aged 45 or older (from 6.2% to 7.6%). And that the proportion of women aged from 20 to 44 who experienced physical and/or sexual violence in the 12 months prior to the survey (from 8.5% to 12.1%) was higher than the proportion of women aged 45 or older (from 6.2% to 7.6%).

The data also revealed that the proportion of women with disabilities who were victims of husband-to-wife violence was larger than that of women without disabilities in all forms of violence. For example, 33% of women with disabilities experienced physical violence committed by their husbands/intimate partners compared to 25.3% of women without disabilities.

Another remarkable feature when analyzing forms of husband-to-wife violence is the combination of multiple forms of violence at the same time. Nearly a quarter of women (22.1%) have experienced both physical and emotional violence in their lifetime. The percentage of women suffering from sexual violence accompanied by emotional violence in their lifetime was 10.9%, higher than the proportion of women experiencing sexual violence accompanied by physical violence (7.3%).

However, according to the results of two studies on specific acts of violence that occurred during the 12-month period prior to the survey, while the percentage of sexual violence in 2019 was 1.3% higher than that in 2010, the percentages of the remaining forms of violence in 2019 have all decreased compared to 2010. For example, the rate of physical violence decreased by 1.8 percentage points, and the rate of emotional violence dropped by 6.1 percentage points. The increase in the form of sexual violence can be attributed to respondents being more open to talking about sex and sexual violence than they were 9 years ago.

Domestic violence against ethnic minority women

There are certain differences in husband-to-wife violence between the Kinh and ethnic minorities. Although the 2019 study on violence against women reached only a small number of ethnic minority women (about 1000 women), it did provide a relatively reliable picture of the husband-to-wife violence between ethnic groups. In general, the percentage of ethnic minority women suffering from physical violence was higher than that of Kinh women, but the level of physical violence also varied by ethnic groups. For example, the proportion of Thai women (2.2%) who were victims of physical violence in the 12 months prior to the survey was lower than that of Kinh women (4.1%). The proportion of Khmer women experiencing physical violence was equal to that of Kinh women

Figure 2: Husband-to-wife violence during the 12 months prior to the survey (The research project on Ethnic Minorities 2020; 2894 people; %)

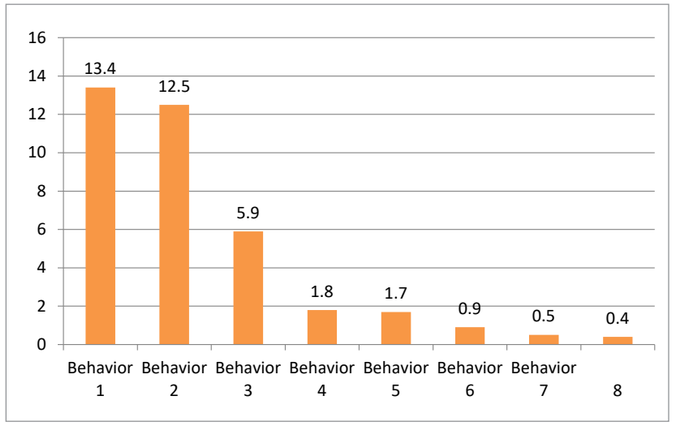

Notes on behavior: 1. Threatening in any way (such as scowling, yelling, smashing furniture, threatening to use weapons); 2. Humiliating or insulting; 3. Slapping, hitting, punching, kicking, pushing and shoving, choking, pulling hairs, throwing objects; 4. Using or taking part of income/savings without the other person's permission; 5. Preventing the other from meeting with friends; 6. Forcing sexual intercourse when the other has refused; 7. Preventing the other from contacting with her family; 8. Refusing to use contraception or prevent the other from using contraception.

Source: Survey data from the 2020 research project on Ethnic Minorities (Nguyen Huu Minh 2020)

(4.1%). Meanwhile, the percentages of women experiencing physical violence among some other ethnic groups such as Tay and Nung (6.3% and 9.6% respectively) were significantly greater than that of Kinh women. Similarly, the percentage of ethnic minority women suffering from emotional violence during the 12 months prior to the survey was also higher than that of Kinh women.

The results of *the 2020 research project on Ethnic Minorities* (Nguyen Huu Minh 2020), which interviewed a total of 2,894 ethnic minorities, provided a more detailed picture of husband-to-wife violence during the 12 months prior to the survey. Specifically, there was a large percentage of ethnic minority women who were physically and mentally abused by their husbands. Economic and sexual violence remained. (See Figure 2)The eight separate behaviors of violence above are grouped into four groups of violence including physical violence (behavior No. 3), mental violence (behaviors No.1, No.2, No.5, No.7, No.8), sexual violence (behavior No.6), financial violence (behavior No.4). The results showed that the general picture of husband-to-wife violence in the 12 months prior to the survey according to 4 groups of violence were 5,9%, 20,7%, 0,9%, and 1,8%, respectively (see Figure 3). These figures were quite similar to those in *the 2019 Violence Study* (MOLISA and other agencies 2020) on the overall proportion of women suffering from domestic violence, in terms of physical and emotional violence. However, percentages of sexual and financial violence in this study were lower than those found in *the 2019 Violence Study* (possibly because there were more specific behaviors of these two types of violence were listed).

Among areas of ethnic minorities answering the survey, the Central Highlands had the highest rates of violence of all three violence groups, especially emotional violence at 46% while those of other areas in Vietnam were under 18%. The South-Central Coast and Mekong River Delta regions had the lowest percentages of violence.

Thus, it could be seen that domestic violence against women remains a relatively serious problem and needs further attention.

Figure 3. Husband-to-wife violence during 12 months by ethnic group (%)

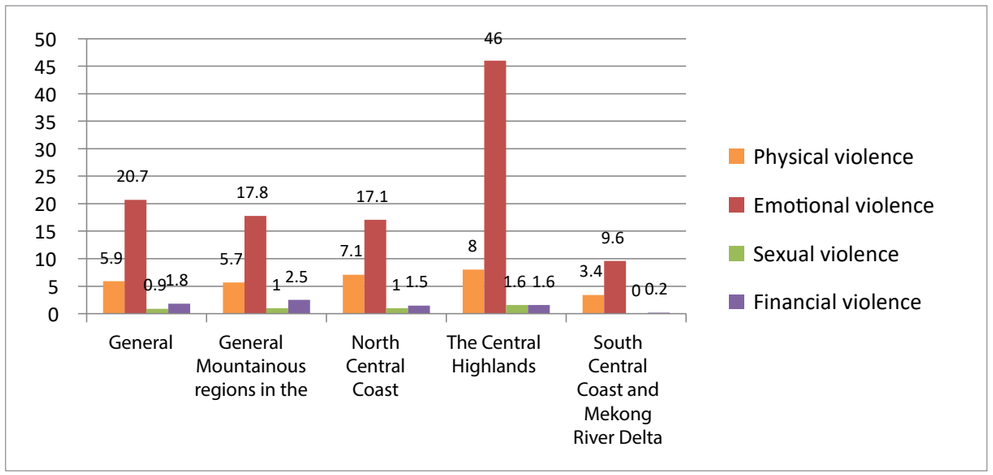

Source: Survey data from the 2020 research project on Ethnic Minorities (Nguyen Huu Minh 2020)

2. Factors associated with domestic violence against women

Factors related to husband-to-wife violence could be classified into three groups consisting of personal factors, factors related to family and community and structural factors related to rights. These factors intertwine, forming many layers and having complex impacts on domestic violence against women.

Personal factors

Personal factors include the perception of the wife and husband and some other characteristics such as habits of using alcohol, drug, and gambling; adultery and jealousy; and age, education, place of residence, and poverty.

First of all, this is husband and wife's awareness of domestic violence against women and how to deal with it. In general, after the government implemented communication activities for years, people have identified many types of violence. However, up to now, a large part of the population has not fully perceived domestic violence against women, especially types of domestic violence. Most people only consider behavors of physical violence as behaviors of law violations. Social controlling behaviors and aspects of sexual violence have not been fully perceived. Inadequate awareness of violence against women was the primary cause of the above-mentioned behaviors of violence.

For example, *the 2010 Violence Study and the 2019 Violence Study* revealed that more than half of the women interviewed (51.8%) agreed with the statement that husbands were also justified in physically hurting their wives for at least one reason, such as the wife has been unfaithful (45.2%), or the wife has "failed to take care of the children" (27%). Similar results have been found in a plethora of studies (The Institute for Family and Gender Studies 2012; Tran Tuyet Anh et. al. 2015; Nguyen Huu Minh 2020). More surprisingly, the percentage of women who agreed with husbands committing physical or mental abuse against their wives when they "made mistakes" according to common sense, or "refusing to have sex," was greater than the percentage of males! (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009; The Institute for Family and Gender Studies 2012; Tran Tuyet Anh et. al. 2015; ACDC 2022; etc.). This view was more strongly supported by women with low levels of education and women living in rural areas than women in urban areas. Women who were victims of violence were also more likely to forgive and justify acts of violence committed by their husbands/intimate partners than women who had not experienced domestic violence. It is women's perception of agreeing with their husbands' violent behaviors contributing to worsening domestic violence against women.

Behaviors between husband and wife and conflicts between generations are common causes of domestic tensions and violence. Abusers' habits and addiction of alcohol, drugs and gambling are not only the cause of husband-to-wife violence but also the factors that perpetuate and increase the violence. Adultery would directly cause domestic violence, especially husband-to-wife violence. This reason has been cited more and more in recent studies, in the context of industrialization and market economy. Excessive jealousy frequently associated with an angry attitude, lack of control is also a favorable mental state causing violent behaviors (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009; GSO 2010; MOLISA and other agencies 2020; Nguyen Huu Minh 2020).

For example, "family problems" (50.8%) were the most frequently cited causes leading to violence against women suffering from physical violence committed by husbands/intimate partners in the 2019 Violence Study. It is noteworthy that the rate of domestic violence caused by this reason has increased significantly after nearly 10 years, compared to only 27.8% in 2010. Being drunk took the second place in the reasons leading to husband-to-wife violence, specifically 40.9% of respondents considered that their husbands were "drunk" as a reason. Notably, the rate of domestic violence caused by this reason also increased significantly (by approximately 13 percentage points) after nearly 10 years (MOLISA and other agencies 2020). Being "drunk" was also the most reported reason causing husband-to-wife violence among ethnic minorities, accounting for about 31%, almost 3 times higher than the second reason (Nguyen Huu Minh 2020). Although drunkenness was just an "excuse" in many cases, there might be many other hidden reasons it, the high rate of domestic violence associated with drunkenness suggests that limiting alcohol consumption could be one of important measures to prevent domestic violence against women in the coming time. Meanwhile, the reason "financial problems" (18.8%) was given with a lower rate than in 2010 (24.7%).

Husband-to-wife violence might occur at any age, but young families are at greater risk because they are not fully prepared to adjust to shared life and family responsibilities (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009). The 2019 Violence Study also found that older women were less likely to experience violence. Low education was often associated with a lack of skills to deal with and resolve family tensions, thus increasing domestic violence (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009; MOLISA and other agencies 2020). Husband-to-wife violence was more common in households in rural areas than in urban areas because of the limited scope of communication and many gender stereotypes in the ways people handle family conflicts. Poverty has also increased domestic violence due to many conflicts and tensions arising from deprivations and urgent matters in daily life (Vu Manh Loi et. al. 1999; Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009; Tran Tuyet Anh and et. al. 2015). In recent years, the factor of developed market has had impacts on increasing the possibility of domestic violence due to couples focusing on economic issues without paying attention to each other or the increase in adultery problems (Nguyen Huu Minh 2020).

Close-up portrait of alone, stressed young woman sitting in darkness and crying with covering her face with hands.

Source: iStock.com/deepart386

Family and community factors

Family and community factors that increase violence include:

(1) women's concerns for saving face of the family and

(2) the community's tolerance for violence.

The stereotypes about the responsibilities of wives, and the expectations of maternal and paternal relatives, etc., have always forced women to worry about saving the "face" of the family, considering it more important than the safety and health of themselves and other family members. Therefore, only when husbands committed violent forms with serious consequences, would the wife have strong responses such as retaliating, asking for outside assistance. Other cases of violence were often masked by the notion of "xấu chàng hổ ai" (when husbands do bad deeds, family members also get notoritey and feel shameful) because women felt ashamed to face their relatives, friends, neighbors, and colleages. Many women were also afraid that if they reported domestic violence to the authorities, their children would not be able to grow up in a "full" (with both parents) family. This has contributed to the increase in cyclical violence behind the curtain of families' fake happiness.

The 2010 Violence Study and the 2019 Violence Study showed that women were more likely to be victims of domestic violence when they had experienced violence in the past, forgiven their husbands' violent behaviors, or had husbands who had grown up witnessing domestic violence (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009; GSO, 2010; MOLISA and other agencies 2020). If behaviors of domestic violence are promptly criticized and punished by family members, violence will soon end.

Community's tolerance for domestic violence could be explained by a popular fact that they found domestic violence as something that "happens in every family". As a result, punishments were not heavy enough to be a deterrent to violent offenders. In addition, people mainly advised victims of domestic violence to "bear with it", without criticizing the perpetrators of violence. Therefore, the victims of domestic violence would feel a loss of faith in community support.

Rights-related factors

Rights-related factors include:

(1) Gender stereotypes about the rights of women and men;

(2) Economic inequality;

(3) Awareness, responsibilities and skills of related officials (Nguyen Huu Minh 2016).

Traditional stereotypes of genders, considering men as "breadwinners", "chồng chúa, vợ tôi" (A wife is expected to submit to her husband) are the basic factors that govern perceptions, attitudes and behaviors of many men and women about their positions within the family, and are the root of domestic violence. Kramarae and Spencer (2000) showed that husband-to-wife violence was not merely about gaining and maintaining men's control, but also reminded women of their dependent positions. *The 2019 Violence Study* showed that about one-third of Vietnamese women supported men as decision makers and heads of the households (35.9%). *The 2020 research project on Ethnic Minorities* and *the study on Gender-Based Violence against Women and Girls with Disabilities in 3 Central Provinces* (ACDC 2022) also showed similar results. Women living in rural areas supported this point of view more than women residing in urban areas. Women with low levels of education were more likely to agree with these viewpoints. Notably, this change in gender stereotypes has taken place relatively slowly. According to *the 2010 Violence Study* and *the 2019 Violence Study*, the percentages of women agreeing with the statement that "A good wife must obey her husband even if she disagrees" were the same (27%). However, the positive point is that the change has taken place more among the younger women, expressing a more favorable perception of their powers than the older women (MOLISA and other agencies 2020).

Rights-related factors have significant impacts on the ways of thinking and behaving of wives, husbands, families, communities and related officials, contributing to gaining and maintaining husbands' absolute power in the family. This is posing a lot of challenges in the prevention of domestic violence.

Economic inequality was clearly seen in women's economic dependence on their husbands, which reduced women's autonomy and made many women to submit to their husbands' absolute power. *The 2019 Violence Study* found that working women, or women with more decent jobs, were less likely to suffer from violent behaviors perpetrated by their husbands.

Inadequate awareness of women's rights among some officials was also an issue preventing them from fulfilling their responsibilities in the prevention and control of husband-to-wife violence. In many cases, some law enforcement officers emphasized the integrity of the family rather than the safety and the legal protection of women and individuals. These officials had the tendency to persuade women to bear violence for a "happy family" (Nguyen Huu Minh và Tran Thi Van Anh 2009; Duvvry et. al. 2013; Ministry of Culture, Sports and Tourism 2018). That has contributed to prolonging women's "living with violence" situation.

Organizations' domestic violence prevention and intervention activities played important roles in preventing and controlling domestic violence. In general, people highly appreciated current domestic violence intervention activities, especially those of the reconciliation committees and some organizations such as the Women's Union, the police force, and inter-household groups, etc. (Tran Tuyet Anh et.al. 2015). However, domestic violence intervention activities in some localities have not been implemented promptly and effectively. For example, reconciliation and intervention activities focused mainly on physical violence and violent acts that caused serious injuries or negatively affected social security and order. The coordination of activities has not yet been assigned clearly and specifically in some localities. In some places, domestic violence intervention was considered the main responsibility of the grassroots Women's Union or the police force. The implementation of regulations on activities to support domestic violence victims has not been thoroughly implemented (Duvvry et al. 2013; Tran Tuyet Anh et. al. 2015; Ministry of Culture, Sports and Tourism 2018; Dang Thi Hoa 2018).

The activities of checking and updating information on domestic violence against women in general also showed weaknesses. Up to now, the management organizations have not yet had a reliable statistical system on the behaviors of husband-to-wife violence. This has made it difficult to develop action programs to prevent domestic violence at all levels. Inflexible adherence to intervention process has reduced promptness in dealing with domestic violence, slowing down interventions in behaviors of husband-to-wife violence in many situations (Tran Tuyet Anh and et. al. 2015; Ministry of Culture, Sports and Tourism 2018).

In terms of legal documents, some laws are often too generalized, and it is necessary to have guiding documents for law implementation. However, these documents are frequently issued behind schedule. Some provisions in these texts are unlikely to be implemented. For example, the regulations on reporting the situation of domestic violence prevention and control by the commune People's Committees on the socio-economic situation; the establishment of support facilities for domestic violence victims, counseling facilities of domestic violence prevention; activities of collecting and reporting the of domestic violence at agencies and localities; etc. (Tran Tuyet Anh et. al. 2015; Nguyen Huu Minh et. al. 2014; Ministry of Culture, Sports and Tourism 2018).

It can be seen that, although the Party, State and social organizations have made a lot of efforts in implementing domestic violence prevention and control activities over the past years, the results of these activities have not been as planned. Behaviors of husband-to-wife violence still repeat, the victims of violence have not received timely support, most of the perpetrators of domestic violence have not been properly prosecuted in accordance with the law. This is one of the challenges in today's prevention and control of domestic violence against women.

3. Consequences of domestic violence against women

Family is the "home" for every human being. But in many cases, husband-to-wife violence makes women feel threatened and insecure in an environment that is supposed to be the safest place for them. The consequences of husband-to-wife violence have affected many family members, which can be seen in many different aspects and levels. The followings are some of the consequences for women's health, economic activities, children's development, and the general development of the community.

Consequences for women's health

The most visible consequence of husband-to-wife violence is harms to women's health. First of all, those are physical injuries. Many victims have reported being hit on vulnerable parts of the body, such as the head, face, eyes, which potentially resulted in death, and long-term sequelae. The results of *the 2019 Violence Study* showed that 23.3% of women experiencing physical and/or sexual violence committed by their

husbands/intimate partners have been injured due to domestic violence. Most of these women were injured more than once in their lives. Nearly one tenth of women (8.0%) reported being victims of physical and/or sexual violence perpetrated by their husbands/partners. These victims suffered from injuries and required medical treatment. Among women requiring medical treatment for the trauma of domestic violence, two-thirds (66.3%) actually received treatment. *The study on Gender-Based Violence against Women and Girls with Disabilities in 3 Central Provinces* (ACDC 2022) also found that even women with disabilities were still subjected to husband-to-wife violence behaviors, such as hitting, punching, kicking, pushing and shoving, choking, pulling hairs, etc.

In particular, the consequences of domestic violence are even greater for pregnant women. According to the results of *the 2019 Violence Study*, women suffering from domestic violence committed by their husbands/intimate partners have a higher risk of miscarriage, stillbirth and abortion than women experiencing no domestic violence committed by their husbands/intimate partners (MOLISA and other agencies 2020).

Husband-to-wife violence caused serious effects on women's mental health. *The 2019 Violence Study* shows that women suffering from domestic violence committed by their husbands/intimate partners have a higher risk of facing mental health problems than women who have never experienced domestic violence perpetrated by their husbands/intimate partners. Brutal acts of domestic violence and physical pains haunt women's lives, making them afraid of their own husbands - who were supposed to be the person closest to them (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009). In particular, behaviors of sexual violence caused long-term psychological and spiritual damages with very serious impacts

Husband-to-wife violence was also a factor making the family atmosphere tense and suffocating. Some women tried to maintain their marriage so that their children could have both parents, which means that their agony and unhappiness will last their entire lives (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009). Thus, husband-to-wife violence caused both a lot of physical and mental trauma to the woman at the time and long-term sequelae later on.

Impacts on economic activities

Economic losses caused by violence against women may include:

(i) Direct costs related to hospitalization, repair or replacement of damaged/destroyed properties in the family;

(ii) The opportunity cost incurred when women cannot do paid or unpaid jobs and their husbands/intimate partners cannot go to work; and

(iii) Losses in labor productivity to the Vietnamese economy.

According to *the 2019 Violence Study*, women who suffered from violence committed by husband/intimate partners in the 12 months prior to the survey lost an average of VND 9,426,500, equivalent to a quarter of their annual income. Women experiencing domestic violence committed by husband/intimate partners typically had a 30.8% reduction in annual income compared to women who have never experienced domestic violence. Vietnam's total loss of labor productivity due to physical and/or sexual violence against women aged 15 - 64 was equivalent to 1.81% of GDP in 2018. This loss in labor productivity was comparable to that of *the 2012 Study on Economic Losses from Domestic Violence in Vietnam*, which was approximately 1.78 % of GDP (Duvvry et. al. 2013)

Impacts on children and intergenerational issues

Husband-to-wife violence has not only caused health or economic consequences for "đầu gối, tay ấp" (cohabitants, intimate partners) but also made children go through profound trauma. Images of domestic violence witnessed by children, even if they were not direct victims, could be permanently imprinted and had severe effects throughout their childhood and their lives later on. Children would no longer find affectionate relationships in the family and had the tendency to be so distant from their family and friends and shameful to face their friends and neighbors. Most of the interviewees believed that parents who committed domestic violence were bad examples and could not teach their children properly (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009).

Silence Hurts Exhibition | RMIT Vietnam
Source: RMIT University Vietnam

Children who watched their mothers being victims of husband-to-wife violence and were not provided with enough care and attention were more likely to grow bored, readily susceptible to harmful social influences, or victims of social evils. According to several studies, exposing children to violent behaviors allowed them to get used to using violence against others (Committees for Population, Family and Children 2004; Ministry of Culture, Sports and Tourism and other agencies 2008).

The younger children are, the more likely they are to be seriously affected by violence since they are severely affected mentally and emotionally during the period of development and socialization. When children grow up, they may have troubles at school, lack social skills, lack self-confidence, be prone to get bored and anxious, etc. They may engage in behaviors such as wasting money, having teenage pregnancy, breaking the law and continuing to fall into the circle of domestic violence (become victims or perpetrators of domestic violence). (http://www.unicef.org/media/media_35151.html).

According to *the 2019 Violence Study*, 61.4% of participants reported that their children witnessed husband-to-wife violence. Qualitative interviews revealed that seeing husband-to-wife violence had harmful impacts on children. The data also showed that Vietnamese women who were victims of husband-to-wife violence had witnessed domestic violence when they were kids.

Negative consequences for community stability

Many people often think that domestic violence against women is a family affair, so the consequences (if any) caused by this behavior are also family issues. However, research results have disclosed that domestic violence against women also led to serious consequences for the community's order and stability.

Arguing, criticizing, and hurting each other within the family have huge influences on the lives of their neighbors, causing them to suffer indirectly from violence. There have been several cases when neighbors who intervened in domestic violence became victims of violence. Domestic violence against women, on a more serious level, requires the entire community to work together to address it, affecting localities' socio-economic development (Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh 2009).

Domestic violence and its consequences have had adverse impacts on individuals, families, and communities, especially women and children. It not only affected those who directly suffered from violence, but also would lead to consequences for future generations.

4. Women's responses to husband-to-wife violence

Women respond to husband-to-wife violence in two ways. The first way is to remain silent and continue to suffer, while the second way is to actively communicate, report, and seek help from families, friends, and organizations.

Silence, and passive tolerance

More attention should be paid to women's silence and tolerance to husband-to-wife violence. According to *the 2019 Violence Study*, about half (49.6%) of women suffering from physical and/or sexual violence committed by their husbands/intimate partners did not tell anyone about this problem (before being interviewed). Silence and tolerance were also ethnic minority women's main responses to domestic violence. *The 2020 research project on Ethnic Minorities* (Nguyen Huu Minh 2020) revealed that 72.1% of women kept silent about their husband's violent acts. Many women believed that a good woman should continue to suffer from domestic violence for the sake of her family and her husband's reputation. They also

thought that violence was a family affair, and that sharing the problem would make their own family feel embarrassed. To save the face of her husband as well as her family, women chose to bear domestic violence to survive, and did not dare to reach out for help.

With that awareness in mind, women shared husband-to-wife violence with husbands' family members, and did not tell her maternal family members. These women believed that married women should follow their husbands' family and that their parents and siblings would find difficult it to help as they often lived far away. In addition, women did not want to let their maternal family members know about husband-to-wife violence to save 'face' for their husbands. Women only told their biological parents when the problem was very serious and the risk of getting divorce was inevitable (MOLISA and other agencies 2020).

Positive responses

Women's positive responses were seen in their choice to share the problem with their relatives and government's organizations to seek help. As mentioned above, the percentage of women sharing about the problem of husband-to-wife violence facing them was low. The percentage of women making positive responses through the support of organizations was even lower. The 2019 Violence Study found that most women (90.4%) who experienced physical and/or sexual violence committed by their husbands/intimate partners did not seek help from the goverments' service providers. This rate was even higher than the 87.1% reported in *the 2010 Violence Study* (MOLISA and other agencies 2020). The percentage of ethnic minority women reporting domestic violence to competent officials was also low, less than 2% (Nguyen Huu Minh 2020).

The main reason women did not seek help was that they thought "violence is normal or not serious" (49.7% of women not seeking help). Many have argued that one should only report serious situations or when the victim cannot tolerate further violence. 69.7% of the women who sought help reported that was they could not bear the violence any longer.

Among those who sought help from organizations, they often turned to the police (4.8% of women experiencing physical and/or sexual violence committed by their husbands/intimate partners) because they understood that domestic violence behaviors were illegal and because family members could not help to end the violence. Some people also reported the problem to local authorities when they decided to divorce or when the level of violence was too serious to suffer.

ILO Asia Pacific. Launch of the Code of Conduct on Sexual Harassment at Workplace

Source: ILO/DUC

- 3,6% of respondents reported the problem to local authorities;
- 2.3% of respondents reported the problem to hospitals or medical staff;
- 2.3% of respondents reported the problem to courts or legal assistance centers, and
- 2.3% of women reported the problem to the Women's Union.

It is worth noting that about 19.3% of women who suffered from husband-to-wife violence had to leave home at least once, but they mostly stayed at relatives' houses for a few days and then returned home. None of them mentioned staying in shelters for victims of domestic violence (MOLISA and other agencies 2020).

Analysis of the effectiveness of interventions in domestic violence prevention and control models implemented in the community has shown that if these models were effective or helpful, women would reveal their status when it came to domestic violence (Tran Tuyet Anh and et. al. 2015; Dang Thi Hoa 2018). It is urgent to break the silence and raise people's awareness of domestic violence. In addition, there have not been enough domestic violence prevention and control facilities and support centers for victims; simultaneously, people have not been fully informed about these facilities, making it difficult to seek aid when needed.

5. Conclusion and recommendations

Husband-to-wife violence has been taking place seriously and leading to many consequences for women's physical and mental health, economic development, family breakdown, and child development, and community's order. It is remarkable that a large proportion of women tolerated domestic violence, did not dare to speak up about their situation, allowing violent acts to continue. Many different factors at the individual, community and societal levels have been intertwined and had common impacts on preventing and controlling violence against women.

People's understanding of domestic violence against women is still lacking. Most of them are primarily concerned with physical violence and regard it as a violation of the law, unaware to acts of social control and sexual violence. Domestic violence against women is strongly associated to poverty and deviant behaviors such as drunkenness, gambling, adultery, and so on. "Being drunk" is a significant factor leading to husbands' violence behaviors against his wives. The analysis has shown that the prompt intervention of family members, neighbors, friends and government's organizations and associations has the effect of preventing tensions from escalating into violence. The following are some recommendations for improving the effectiveness in prevention and control of domestic violence against women.

- It is necessary to further promote awareness-raising communication among grassroots officials and people in the community, particularly those responsible for domestic violence prevention, members of groups of families with high risk of domestic violence, such as families with people who abuse alcohol, poor families. People need to know how to identify acts of domestic violence, measures to prevent and intervene when necessary, places to consult when domestic violence occurs, as well as understanding their rights and responsibilities in the family as well as in society. Communication materials should be developed in accordance with the culture of each area, region, and ethnic group, especially those who are not fluent in the official language. Attracting men and boys to participate in initiatives of preventing domestic violence against women should be prioritized. It is necessary to have appropriate forms of propaganda and education to change the perception of women who are victims of domestic violence about seeking help when there is a risk of violence.
- Processes and procedures for dealing with domestic violence incidents must be improved. It is necessary to simplify administrative procedures in identifying violent cases as a basis for handling criminal acts. In some urgent cases, authorities need to be flexible in applying the intervention process to rescue victims. The role of Vietnam women union cadres, cultural, social, and health workers in reconciliation, intervention, screening, and assistance for victims of domestic violence must be strengthened. It is necessary to organize training programs for staff working in conciliation and counseling at the grassroots levels so that they have the necessary knowledge on law, psychology, social work, skills, and may eventually recommend useful solutions to those in need. Favorable conditions should be created for reliable facilities in helping domestic violence victims while disseminating these addresses more widely to the people.
- It is critical to encourage the community to have an active part in detecting, preventing, and intervening in cases of domestic violence against women. Those who participate in activities to help victims need to receive support from all levels of government, socio-political organizations in order to limit revenge, conflicts or hindrance from those who commit or conceal acts of domestic violence against women.

Family violence includes physical, sexual, emotional and psychological abuse.

Source: Vietnam Television

- Fully understanding of domestic violence against women and its influencing factors is the basis for taking appropriate prevention measures. There should be coordination between research, assessment of the situation and implementation of policies on domestic violence prevention and control among ministries and sectors in a unified manner. At the same time, it is crucial to avoid overlapping and wasting national budget in the process of developing, deploying the models of domestic violence prevention and control at the grassroots. Conducting systematic research on the status of domestic violence and developing a national database on domestic violence are necessary. In the short term, we should focus on collecting accurate data and analyzing serious and systematic acts of domestic violence, thereby taking measures to reduce these acts. Policy makers and officials at all levels, especially at the grassroots level, must be provided with adequate and timely information on domestic violence against women so that they can better understand and effectively implement domestic violence prevention.
- The model of domestic violence prevention and control needs to mobilize the participation of the whole community, including government officials, associations and all individuals, especially abusers and victims of domestic violence. Roles and responsibilities of stakeholders in supporting and dealing with domestic violence need to be clearly and specifically defined in order to promote the efficiency of each department and organization in the process of implementing domestic violence prevention and control. Particular attention should be paid to how to approach and support domestic abusers to change their behaviours. Balancing resources to ensure the sustainability of intervention models is of importance.

Full attention to the aspects mentioned above will be the foundation for more effective domestic violence prevention and control.

References

ACDC (2022): Report "Input assessment on gender-based violence against women and girls with disabilities in 3 provinces of Quang Tri, Thua Thien Hue and Quang Nam" prepared by the Community Development Institute (ACDC).

MOLISA, Department of Planning and Investment, Australian Aid and UNFPA (2020): National Survey of Violence Against Women in Vietnam 2019. Summary Report.

Ministry of Culture, Sports and Tourism (CST) (2018): Report on the results of 10 years of implementation of the Law on Domestic Violence Prevention and Control. Proceedings of the Conference summarizing the 10 years of implementation of the Law on Domestic Violence Prevention and Control.

Ministry of Culture, Sports and Tourism (2018): Report on the implementation of policies and laws on domestic violence prevention and control for the period 2008-2017.

Ministry of Culture, Sports and Tourism, General Statistics Office, Institute for Gender and Family Studies, UNICEF (2008): Results of the Vietnam Family Survey 2006. Hanoi.

Dang Thi Hoa (Ed) (2020): Domestic violence in Vietnam - Current status and influencing factors. Social Science Publishing House. Hanoi.

Dang Thi Hoa (2018): The influence of socio-economic and environmental factors on current domestic violence. Report on a ministerial-level project under the Program "Research and overall assessment of the family in the period of national industrialization and modernization and international integration", Vietnam Academy of Social Sciences.

Duvvry, Nata; Nguyen Huu Minh and Patricia Carney (2013): Estimating economic losses from violence against women in Vietnam (Vietnamese and English). UN in Vietnam.

http://www.unicef.org/media/media_35151.html. Retrieved on 11/8/2008.

Kramarae, Cheris and Dale Spencer (2000): Ability-Education. Pp. 413-419 in Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge, vol. 1. New York: Routledge.

Nguyen Huu Minh and Tran Thi Van Anh (editors) (2009): Domestic Violence Against Women in Vietnam- Status, Progress and Causes. Social Science Publishing House. Hanoi.

Nguyen Huu Minh, Tran Thi Hong, Tran Thi Cam Nhung (2014): "Gender-Based Violence: Some Legal and Policy Aspects in Vietnam". Journal of Family and Gender Studies, Vol. 24, Issue 3, p. 34-49.

Nguyen Huu Minh (2016): Marriage in contemporary Vietnamese society. Social Science Publishing House. ISBN: 9786049-446276

Nguyen Huu Minh (2020): Some basic issues of gender equality in ethnic minority areas of our country. State-level summary report.

National Assembly of the Socialist Republic of Vietnam (2007): Law on Prevention of Domestic Violence 2007.

General Statistics Office (GSO) (2010): "To endure is to die": Results of the National Study on Domestic Violence against Women in Vietnam.

Tran Tuyet Anh (editor), Nguyen Huu Minh, Pham Quoc Nhat, Tran Thi Hong, Lo Viet Phuong, Ha Thi Minh Khuong (2015): Activities to prevent and combat domestic violence in Vietnam today. Social Science Publishing House.

United Nations Development Program (1995): Vietnam Through the Lens of Gender. Hanoi.United Nations 1995:74

Committee on Population, Family and Children (2004): Awareness of domestic violence and domestic violence in the Southeast region, 2004.

Family and Gender Research Institute (2012): Overview Report of the Ministerial Program "Building Vietnamese Families 2011-2020".

Vu Manh Loi, Vu Tuan Huy, Nguyen Huu Minh, and Jennifer Clement (1999): Vietnam: Gender-Based Violence. Published in English-Vietnamese by the World Bank. November 1999.

Prof. Dr. Nguyen Huu Minh
Institute for Family and Gender Studies
President of Vietnam Sociological Association
Email: minhnguyenifgs@gmail.com

A happy same-sex couple in bed room at home stock photo
Source: iStock.com/Makidotvn

Women, Gender, and Sexual Minorities

● **Tran Thuy Duong**

1. Introduction

On 3 August 2022, Vietnam's Ministry of Health published a document confirming that homosexuality was not a disease and thus did not need to be cured or converted (Hanoi Department of Health 2022). This document, although published after 32 years of WHO' declassification of homosexuality as mental illness, marks an important milestone for LGBTQI+ community in Vietnam. Beside preventing coercive medical intervention of people's genders and sexualities, the document definitely contributes to reduce social stigma towards people in sexual minority communities. Together with recently renewed advocacy campaigns by civil society organisations such as Tôi đồng ý (I Do), it is worth reviewing research on LGBTQI+ topics in the country, particularly on female groups who are often marginalised and less visible in Pride movements.

The LGBTQI+ community in Vietnam has been studied for decades. Research started with a pathological approach and then specially focused on social movements in relation to civil society and democracy building. At the beginning of LGBTQI+ studies in Vietnam, most of the scholarship came from a pathological approach. Homosexual men in Vietnam were mentioned as early as 1899 (Jacobus X. 1900). At that time, homosexuality and transgenderism were still considered diseases, and most studies appeared in medical anthropology forums and focused on what were considered the pathologies of transgenderism. In 1975, studies started to shift towards a social approach. Heiman and Cao Van Le published an article about transgendered people in Vietnam and how the society sees transgenderism. This research on transsexualism highlights the way the public perceived non-normative behaviour in Vietnam at a critical period of post-war reunification. Frank Proschan (2002) conducted research on the subjectivity formation of homosexual men in Vietnam during the 1990s and early 2000s. His article was one of the earliest studies of LGBT+ people in Vietnam and several such studies by others have followed.

A female couple with mountain view stock photo
Source: iStock.com/Schwin Pikulsawad

From 2010, more studies have been done on the subject with a variety of focuses. The Institute for Studies of Societies, Economy, and Environment (iSEE) has participated in several sexuality research projects mainly focused on rights, family relations, and stigma. iSEE and the Academy of Journalism and Communication (2011) conducted pioneering research about the LGBT+ community portrayed in Vietnamese media. The research was based on a textual analysis of 502 print and online articles from 2004 and highlighted the role of media in perpetuating social stigma towards LGBT+ people. Moreover, iSEE's research played an important role in policy advocacy during the early 2010s. In another research focus, Nguyen Thu Huong (2019) studies transgender women and analyses their journey of transitioning. Her research is significant in understanding how current overlapping discourses of sex and gender place transwomen into medically vulnerable situations. From a legal perspective, Truong Hong Quang (2015; 2019) mainly focuses on LGBTQI+ rights including adoption rights. His two studies are significant to understand the current legal framework relating to LGBT+ rights in Vietnam, which influence people's perception of queerness. Some other comprehensive research focusing on LGBTQI+ right movements have been published recently such as T*he Vietnamese LGBT Movement and the Media: Framing and re-framing homosexuality in Vietnamese public and media discourses* (Faludi 2016), Leave No One Behind: *The LGBTQ Movement Fighting for Rights and Recognition in Vietnam* (Rydström, Nguyen Thu Huong and An Hoang 2021), and *Social changes in contemporary Vietnam: A study of the LGBT movement* (Pham Quynh Phuong 2022). Additionally, the studies of Richard QA Tran (2014; 2020) also play an important role in understanding the queer topic in Vietnam from a historical perspective.

While the publications have been effectively portraying Vietnamese LGBTQI+ communities, there are rooms left to study women in sexual minority groups (queer or non-heterosexual women). Instead of drawing a picture of social movements with all groups, organisations, and events supporting the LGBTQI+ rights, which have been effectively illustrated in the mentioned literature, this article aims to examine how the topic of female sexualities has been studied and reviewed by current scholars who work on the female sexual minority in Vietnam. The main approaches include social changes under neoliberal influences, community formation, and mental health. By examining existing publications on the topic of women's gender and sexuality, this chapter will discuss the large rooms left to discover and some possible approaches for future research.

2. Vietnamese Female Sexualities

Due to Vietnam's historical context, in which Confucianism, socialism, and neoliberalism have different influences in rural and urban settings, there are significant distinctions in the construction of gender and sexualities in each area. Studies on the topic of female sexualities therefore tend to focus either on cities or villages.

Rural women

Rydström (2006; 2009) studied female sexuality in rural communes in Vietnam after the Renovation Policy was established in 1986. The first study shows that Vietnamese female sexuality is heavily shaped by Confucianism and the term *social evils* introduced by the communist government, particularly for people in rural areas. Rydström draws some findings from observing the process of becoming males and females of boys and girls in five families she lived with during her field trips in a Northern village named Thinh Tri. Female sexuality is interwoven with morality and thus needs to be controlled. The idea of restricting female sexuality can be linked to Ortner's concept of nature vs culture (1972). Controlling natural female sexual desires is a part of making women culturally acceptable. Rydström analyses an intersection between ideas of female sexuality, *polluted* cultures from the outside world, and the struggle between conservative and progressive political forces. The interaction of these factors often leaves women with more risks than men, both physically and mentally. Rydström's study helps illuminate how female sexuality is socialised in a conservative commune and its connection to a wider context of a Confucian country that has just opened its door to the world. The process of becoming women is tight knitted in a network of morality, social norms, government authority, and women's own agency.

In her second study on the same topic in 2009, Rydström provided a further analysis of moralising female sexuality using the concept of morality by Foucault and Butler. The study unpacks the entanglement of sexuality and morality of women in a communist Confucian society. However, female sexuality in the research focuses mainly on heterosexual sex outside of marriage, either premarital or extramarital. Rydström suggested further research on national and local discourses in Vietnam to analyse the process of moralising sexuality, and to see how morality has been gendered. Her study contributes to an interesting academic discussion of power, morality, and people's sexuality initiated by Foucault and developed by Butler. Moreover, the study also pays attention to females, a neglected and often mystified group when it comes to exploring sexuality. However, besides oppression caused by patriarchy, it is also necessary to study how women survive and challenge patriarchal norms.

The sacrifice discourse is well analysed in gender studies in Vietnam, particularly during the war period. However, Lainez (2012) pays more attention to another aspect of sacrifice that exists in market-oriented economy in the rural South of Vietnam, the commodified sex. The article is about the role of *the family in the commodification of women's sexuality*, particularly the mother-daughter relationship, to understand the narratives from the women's side. Sacrificial behaviours of young women for the benefit of their parents, including commodified sex, are labelled gratitude and filial duty. The author argues that different from the common understanding of prostitution or commodified sex in Vietnam, which is often narrowed and simplified, the case study presented in the study shows that a young woman can actively participate in the practice and receive encouragement and even forces from her mother. The interlocutor is under the control of her mother and has some forms of agency to select and exploit her sexual relationships. The gatekeepers of patriarchal values, including silencing young women's voices, are many times older women in families as illustrated in Gammeltoft's research (1999). The study shows how a mother-in-law taught her daughter-in-law about the necessary submission of women to her husband's family.

Women in cities

Moving to an urban area, Nguyen Bich Thuan and Mandy Thomas (2004) have a study on the construction of gender and sexuality by young women in the era of technology and the Internet. The article analyses the way young Vietnamese women participate in popular culture in post-socialist Vietnam. The first dimension that the article explores is how technologies including the Internet have brought chances to young women to express their desires and sexuality while limited choices for young men. Furthermore, the study describes the negotiation process between state and cultural product consumers about the censorship of western and "poisonous" culture to protect "the legacy of the socialist past" (Nguyen Bich Thuan and Thomas, 139). The youth's resistance, although not radical, in the form of cultural product consumption, is more difficult to control by the state. Young women's desires for fashion, love, or money are viewed as demonised, at the same time as western modern and independent. A Lowe's study (Lowe 1996, 84) reveals that Vietnamese women have always found a way to resist the social construction of womanhood in relation to nationalism, even in war periods. Their resistance can be in the form of not following dress codes or challenging the state's control of children and their labour, or not giving up the "for profit" mentality while doing business (Lowe 1996, 83). In modern days, when the war legacies fade, young girls utilise technologies to pursue their desires and aspirations and distance themselves from nationalism. The study suggests more studies of young women who grew up after the war and are strange to communist ideology. In a society with great respect for seniority, young people can be overlooked when it comes to identifying actors shaping the society. In fact, millennials, and Gen Z, with their unparalleled characteristics resulting from their unique emancipation from their parents' generations, can play a key role in

shaping Vietnam's desires and sexual expressions. The article suggests further research into the agency of young women in an exciting period in Vietnam, the period of technologies, the Internet, globalisation, and the neoliberal market-oriented economy.

The 'other' Vietnamese female sexualities

Although calling it Vietnamese women / women, most of the research mentioned focuses on the Kinh people, the majority ethnic group in Vietnam, and less attention is paid to ethnic minorities or international Vietnamese migrants. The study by Nguyen Thu Huong (2013) fills this gap by focusing on the intersection of gender, sexuality, and politics in ethnic minorities groups in mountainous Vietnam. Based on a long-term field work for her doctoral thesis, Nguyen Thu Huong points out that family fame and benefits, rather than the well-being of the victim, are prioritised when dealing with consequences of rape. In closely knitted communities in the Dao and Hmong ethnic groups, kin systems play a key role in managing people's lives. Therefore, rape is considered to be more likely to be a matter of shame for the victim's kin and less likely a crime. The settlement thus is negotiated by families and relatives from both sides of the victim and the rapist. The study shows the importance of cultural understanding in studying sexual violence, especially in non-Western societies.

On another note, Lan Anh Hoang and Brenda Yeoh (2015) conduct a study on Vietnamese migrant women's sexualities. Participants in this study migrate to Taiwan to earn income to support their families in Vietnam. The authors emphasise women's agency in their sexual life, often extramarital and their rationales for it. They also challenge the dichotomy of intimacy versus sex commodification. Love and desire are not necessarily separated from pragmatism in the participants' lives in the study. This research shares a similar view on women's agency to use their sexuality for economic benefits with the study by Lainez (2012). However, active participation in sex or love, while, on the one hand, illustrating women's agency, on the other hand, may not represent women's freedom of choice, since it sticks to gender stereotypes, such as the role of women to accommodate men's pleasure, or the assumption that their choices always revolve around emotions and love.

3. Lives of queer women

Women, except transwomen, are less likely to be the focus of Vietnamese LGBTQI+ research and less visible in the right's movement. Direct attention to women in sexual minorities is found in few studies including Newton's PhD thesis in 2012 (Newton 2012) and Trang Nguyen's studies in 2010 and 2014 (Trang Nguyen et al. 2010; 2014), which will be analysed in the following section. While Newton focuses on active choice of lesbian in Saigon to form a community by being strategically invisible in public's eyes, Trang Nguyen et al. (2010) pays more attention to pressure and challenges that queer women face within their families as well as how they deal with families' expectations. Different from mainstreaming research approaches, these studies do not only investigate how dominant discourses impact queer women, but they also examine how queer women disrupt and challenge the status quo to manipulate their own space and freedom. Another research approach on the topic of female queers is mental wellness. Some studies illustrate the hidden injuries of queer women in a patriarchal society with distinct gender roles and assumption of clear binary gender expressions. The injuries are caused by internalised homophobia and burden to satisfy parents' expectations.

Navigating queer lives in a heteronormative society

In her pioneering study, Newton (Newton 2012) pays particular attention to the lesbian community in Ho Chi Minh City, or the former name she prefers – Saigon. The topic of female sexual minorities is studied from a community perspective rather than individual identities. Newton situates the topic at a conjunction with several historical contingencies including economic reformation, the Vietnamese State's cultural campaigns to protect traditional values, and the international LGBT rights movement. The theoretical framework of the study is queer political economy and the author argues that it is necessary to focus on the community (of the lesbian). The lesbian community in Saigon has actively participated in civil society outside of the general movement led by non-governmental organisations.

Source: iStock.com/LaylaBird

In an article published four years after her Ph.D., when studying queer in/visibility in an urban setting (Saigon), Newton (2016) uses contingent invisibility as a theoretical framework to look at liminal space of the lesbian community. The community appears to actively and strategically choose to remain invisible. Newton argues that the formation of the lesbian community in Saigon is a social process, in which the community mobilises in and between a liminal space, *contingent invisibility*. The contingent visibility is situated in conjunction with power, space, and community (Newton 2016, 112). Newton also argues that contrasting to the Western belief, in which queer visibility represents resistance and invisibility signifies "deficiency" (Newton 2016, 114), invisibility is a strategic choice and a form of resistance that the lesbian community in Saigon employs.

Another study focuses in particular on non-heterosexual women in Hanoi and surrounding areas conducted in Vietnamese by Trang Nguyen and her colleagues (Nguyen et al. 2010) at the Institute of Social, Economic, and Environment Studies (iSEE). Using qualitative methods, the study aims to explore life challenges and coping strategies, particularly in relation to a heteronormative society, of 40 women who love women. Planning to publish a series of five reports portraying different aspects of sexual minority women's lives, iSEE eventually released one publication, which was about their relationship with parents. The study is the first to focus on non-heterosexual women in Vietnam. The ethnographic data collected in nine months (Nguyen et al. 2010, 6) is rich and helpful to understand women's sexuality, which is neglected in both public discussion and gender and sexuality studies in the country. Different strategies of sexual minority women to cope with heteronormative urban are well analysed. However, the study has not touched on how expected gender roles and characteristics shape non-heterosexual women's experiences. In a society where gender expression and sexual orientation/identity are mingled based on heteronormative standards, the construction of femininity in sexual minority groups can be different form the majority. Additionally, more research is necessary to examine how filial piety affects the coping strategies of non-heterosexual women in a Confucian society as Vietnam.

Hidden injuries

Also focusing particularly on female queers, Trang Nguyen (2014) conducted a comprehensive study on the connection between social stigma and mental health in women in sexual minorities and transmen in Vietnam. The study was the first scholarly research to address negative family treatment and the well-being of these minority populations. Using person-centred approach, the study illustrates sexual minority women's and transmen's life experiences in relation to family and social support. Due to the approach, the research by Nguyen provides rich data on two population groups, especially women of sexual minorities who are less visible in society and for academia than other groups. The research is helpful to understand interlocutors' experiences around a special period of legal changes in Vietnam. Furthermore, there were many changes in public recognition of LGBTQI+ communities during the time the study was conducted. As mentioned in the study, the first *Pride* was organised in Vietnam in 2012. The first same-sex couples which asked for legal marriage certificates but was refused by the local authorities already dates back in 1998 (ANTD 2011). The new motto *homosexuality* is not a disease was widely spread by an advocacy campaign. These conditions created possibilities for LGBTQI+ communities like never before. Therefore, a record of their experiences and stories as this dissertation during that time are critical in academia. Furthermore, since in the Vietnamese study, family is always identified as a key actor in the construction of self-hood, the study by Trang Nguyen is a valuable source for quantifiable examination of family impacts, especially in the mental well-being of the non-heterosexual population.

The relationship between Confucianism and internalised homonegativity in Vietnam is explored in the article by Tam Nguyen and Holly Angelique (2017). Using quantitative methods, the article shows that early exposure to Confucianism in the lives of non-heterosexual individuals can lead to their internalisation of homonegativity, which can be more significant in male participants than in female participants. Confucianism is indicated by "filial piety, traditional gender roles, and communalism" (Tam Nguyen and Angelique, 1626). Although Vietnam has opened its door to a global and market-oriented economy for decades, Confucian influences still play significant roles in people's mindset. Nonheterosexuality or queerness seems to challenge these Confucian gender roles in different ways. In the study, Tam Nguyen and Angelique state that the more and the earlier queer people learn about Confucian, the more homonegative they become. The possibility of not having children that opens to many same-sex couples (especially male) challenges people's Confucian responsibility to continue their patrilineal line. Moreover, pressure to maintain family honour (Tam Nguyen and Angelique, 1626) puts a burden on queer people's psychology when it comes to who they get married with or whether to get married at all. The study seems to suggest that filial piety, which is one of highest moral values in Confucianism, has impacts on the process of internalised homonegativity. Confucianism gives specific roles and defines specific behaviours for each gender. Same-sex couples and transgender population may not follow these traditions, hence can disrupt the normalcy of binary gender roles. In addition, the declaration of personal sexual and gender identity that signifies individualism also seems to be against communalism that Vietnam values for a long time. On another note, the study indicates that men and women do not have significant differences in the connection between the internalisation of homonegativity and self-esteem. In other words, this connection is almost genderless. While Confucianism requires gendered specific duties and roles and heavily impacts on homonegativity and self-esteem, it is unclear why the two factors (homonegativity and self-esteem) are not different in two genders. Therefore, more research, possibly using qualitative methods, are needed on this topic. In addition, ethnographic data can help to illuminate reasons of gendered differences in the level of internalised homonegativity.

On the same topic of wellness, a recent study by Duc et al. (2020) explores the depression of women of sexual minorities in relation to their internalised homophobia and self-disclosure. The psychological study suggests that by disclosing their sexuality, this female group experiences less self-stigmatisation and discrimination from their close social groups. However, due to its limited sample (young participants who have access to the Internet), the study lacks a deeper analysis of the life experiences of non-heterosexual women in relation to the broader context of society. Another study focusing on the well-being of women from sexual minority groups in Vietnam was published by Trang Nguyen et al. in 2016. The group of authors developed an internalised homophobia scale to examine non-heterosexual women in the country. Two factors that were correlated with each other are self-stigma and sexual prejudice (Trang Nguyen et al. 2016, 1329). These studies are beneficial to both academic understanding of the wellbeing of sexual minority women and policy advocacy in Vietnam.

4. Possible study of (post) socialist sexualities in Vietnam

Scholarly work on female sexualities in Vietnam has incorporated different aspects of local cultures and politics, including Confucianism, Socialism, War Legacy and the Open-Door period. However, there are a lot of rooms left for theoretical discussions of the construction process of female sexualities in relation to power at the intersection of neoliberal economy, post-socialist politics, and patriarchal cultures mixed with matriarchal past. In addition, the research approach can focus more on decolonisation as well as employ queer theory, to challenge western assumption of female sexuality in a post-colonial country.

Newton's intensive research (2012; 2016) is effectively queering the studies of women in sexual minority communities in Vietnam. Her dissertation and her following article challenge the western assumption that queer invisibility is always a negative indication or a signifier of being oppressed. The lesbian community in Saigon actively chose to be invisible and manipulate urban space to build the community with a variety of events and activities. By showing the agency of young women of sexual minorities claiming space in a postcolonial urban setting, Newton's studies successfully portray a broader picture of the impact of the Vietnamese neoliberal context on queer communities. She points out that it is not the institutionalised NGOs but rather the grass rooted groups themselves that create accessibility for people to form a community (Newton 2012, Chapter 7). Newton's study (2016, 116) also challenges queer research focusing on gay men by arguing that gay men's visibility, especially in public space, is not the only right representation of *queer visibility*. Together with the way Vietnamese women traditionally occupied petty trade, as shown in previous sections, it would be interesting to examine how queer women claim space in the commercial sector, which is often seen as men's space in other societies due to the division of labour between sexes. In addition, Newton gives more nuances on the cultural differences in understanding gender and sexuality spectrum by analysing the term gender in Vietnamese. She finds that when studying terms for lesbian people, while the western binary structure consists of butch and femme, Vietnamese culture is more ternary with butch-soft butch-femme system. The author calls it a "three gender" system (Newton 2012, Chapter 4). Vietnamese people also use the third gender (giới tính thứ ba) to call non-heterosexual people. That may be a way to incorporate queerness into a gender system, but at the same time one can argue that it is just an extension of the binary system itself. The spectrum of gender and sexuality with Female/Male or Men/Women at the two ends was created to be inclusive, but it still represents binary as a central concept. However, without binary terms of gender as reference points, it can be hard to think about gender and sexuality.

5. Conclusion

So far, queer studies in Vietnam have examined the topic from different approaches and the formation and negotiation of gender norms in relation to political and economic changes. Indebted to Newton's studies, I suggest that the focus solely on the neoliberal economy and (post)socialist politics and global right movements does not help to understand the nuances of Vietnamese gender, such as the three-gender framework used by the lesbian community that Newton points out. The global right movements, which dictate NGOs' activities and programs, on the one hand help to promote queer rights at the society and state level, on the other hand, can blur local characteristics by introducing the concept and categories of sexual orientation and gender identity (SOGI). As shown elsewhere (Richard QA Tran 2020), while Vietnamese governments in history had some tolerance towards non-heterosexual people, pathological approach during French colonisation and cultural campaign (Social Evils) during the 1990s seem to create homophobia in Vietnamese society. With deconstruction of these approaches in recent years and new understanding of gender and sexuality, what implications can there be for queer women?

6. References

ANTD, An ninh Thủ đô (2011): Bi kịch từ thế giới người đồng tính (Phần 2): Đằng sau hôn nhân... của người đồng tính. [Tragedies from the world of homosexual people (Part 2): Behind same-sex marriage]. https://www.anninhthudo.vn/dang-sau-hon-nhan-cua-nguoi-dong-tinh-post119528.antd.

Faludi, Laura (2016): The Vietnamese LGBT Movement and the Media: Framing and Re-framing Homosexuality in Vietnamese Public and Media Discourse.

Gammeltoft, Tine (1999): Women's Bodies, Women's Worries: Health and Family Planning in a Vietnamese Rural Community. Richmond.

Hanoi Department of Health (2022): Ministry of Health rectifies medical examination and treatment for gay, bisexual, and transgender people. Online access at https://soyte.hanoi.gov.vn/tin-tuc-sukien/-/asset_publisher/4lVkx5Jltnbg/content/bo-y-te-chan-chinh-cong-tac-kham-chua-benh-oi-voi-nguoi-ong-tinh-song-tinh-va-chuyen-gioi?_101_INSTANCE_4lVkx5Jltnbg_viewMode=view.

Heiman and Cao-Van-Lê (1975): Transsexualism in Vietnam. In: Archives of Sexual Behavior, 4(1), 89–95.

Hoang and Yeoh, B.S.A. (2015): I'd do it for love or for money: Vietnamese women in Taiwan and the social construction of female migrant sexuality. In: Gender, Place and Culture: a Journal of Feminist Geography, 22(5), 591–607.

Institute for Studies of Society, Economy and Environment, and Academy of Journalism and Communication (ed.) (2011): Sending the wrong messages – the portrayal of homosexuality in the Vietnamese printed and online press. Hanoi.

Jacobus X. (1899): The Ethnology of the Sixth Sense: Studies and Researches into its Abuses, Perversions, Fillies, Anomalies, and Crimes. Paris.

Lainez (2012): Commodified Sexuality and Mother-Daughter Power Dynamics in the Mekong Delta. In: Journal of Vietnamese Studies 7(1), 149–180.

Lowe, Viviane (1996): Women in Arms: Gender and Nation in the Democratic Republic of Vietnam (1965–1975). Master thesis, access online at https://openresearch-repository.anu.edu.au/handle/1885/3/browse?type=author&order=DESC&rpp=90&value=Lowe%2C+Viviane.

Newton, Natalie N. (2012): A queer political economy of community: Gender, space, and the transnational politics of community for Vietnamese lesbians (les) in Saigon. ProQuest Dissertations Publishing.

Newton, Natalie N. (2016): Contingent Invisibility: Space, Community, and Invisibility for Les in Saigon. In: GLQ, 22(1), 109–136.

Nguyen, Bich Thuan and Thomas, M. (2004): Young women and emergent post-socialist sensibilities in contemporary Vietnam. In: Asian Studies Review, 28(2), 133–149.

Nguyen, Trang (et al.) (2010): Sống trong một xã hội dị tính: Câu chuyện từ 40 người nữ yêu nữ: Quan hệ với cha mẹ [Living in a heterosexual society: Stories from 40 women who love women: Relationships with parents]. Hanoi.

Nguyen, Trang (2014): Negative family treatment's effects on the well-being of sexual minority women and transmen in Vietnam, and the roles of sexuality-related social support and social connection. ProQuest Dissertations Publishing.

Nguyen, Poteat (et al.) (2016): The Internalized Homophobia Scale for Vietnamese Sexual Minority Women: Conceptualization, Factor Structure, Reliability, and Associations with Hypothesized Correlates. In: Archives of Sexual Behavior, 45(6), 1329–1346.

Nguyen, Tam and Holly, Angelique (2017): Internalized Homonegativity, Confucianism, and Self-Esteem at the Emergence of an LGBTQ Identity in Modern Vietnam. In: Journal of Homosexuality, 64:12, 1617–1631.

Nguyen Thu Huong (2019): From silicone and hormone injecting to sex reassignment surgery: the precarious road to becoming female of transgender funeral performers in Ho Chi Minh City, Vietnam. In: Culture, Health & Sexuality, 21(9), 999–1011.

Nguyen Thu Huong (2019): At the Intersection of Gender, Sexuality and Politics: The Disposition of Rape Cases among Some Ethnic Minority Groups of Northern Vietnam. Sojourn, 28(1), 132–151.

Ortner, Sherry (1972): Is Female to Male as Nature Is to Culture? In: Feminist Studies, 1(2), 5–31.

Pham, Quynh Phuong (2022): Biến đổi xã hội ở Việt Nam đương đại: Một nghiên cứu về phong trào của người đồng tính, song tính và chuyển giới. [Social changes in contemporary Vietnam: A study of LGBT movement].

Proschan, Frank (2002): Syphilis, Opiomania, and Pederasty: Colonial Constructions of Vietnamese (And French) Social Diseases. In: Journal of the History of Sexuality, 11(4), 610–636.

Rydström, Helle (2006): Sexual Desires and Social Evils: Young women in rural Vietnam. In: Gender, Place and Culture: a Journal of Feminist Geography, 13(3), 283–301.

Rydström, Helle (2009): Moralising Female Sexuality: The Intersections between Morality and Sexuality in Rural Vietnam. In: The Anthropology of Moralities. Berghahn Books.

Rydström, Helle, Nguyen, Thu Huong and Hoang, An (Accepted/In press): Leave No One Behind: The LGBTQ Movement Fighting for Rights and Recognition in Vietnam. In: Hansson, E. and Weis, M. (eds.): Handbook on Civil Society in Asia. Routledge.

Tran, Thi Minh Duc (et al.) (2020): Sexual self-disclosure, internalized homophobia and depression symptoms among sexual minority women in Vietnam. In: Health Psychology Open, 7(2).

Tran, R.Q.A. (2014): An Epistemology of Gender: Historical Notes on the Homosexual Body in Contemporary Vietnam, 1986–2005. In: Journal of Vietnamese Studies, 9(2), 1–45.

Tran, R.Q.A. (2020): Sexuality as Translation. Locating the Queer in a 1920s Vietnamese Debate. In: Annali di Ca' Foscari. Serie orientale, 56, 353–378.

Truong, Hong Quang (2015): Người đồng tính, song tính và chuyển giới tại Việt Nam và vấn đề đổi mới hệ thống pháp luật [Homosexual, bisexual and trans people in Vietnam and reformation of law system]. Hanoi.

Truong, Hong Quang (2019): Quyền của người đồng tính, song tính, chuyển giới và liên giới tính theo pháp luật Việt Nam hiện nay [Rights of homosexual, bisexual and trans people in current Vietnamese law]. PhD diss., Graduate Academy of Social Sciences.

ThS. Trần Thuỳ Dương

Hướng nghiên cứu: Nhân học Phát triển

Khoa Nhân học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: tranthuyduong156@gmail.com

UN Women Orange the World 2018 - Viet Nam - Speak Up for Gender Equality Event
Source: UN Women/Duc Nguyen

Laws, Regulations and Programmes

● **Nguyen Thi Thuy Trang**

Gender equality is one of the basic rights of Vietnamese citizens as specified in legal documents and in international conventions that Vietnam has signed. Vietnam is one of the countries that give gender equality work certain priorities. This is shown first in the Constitutions of the nation. In order to concretize the provisions of the Constitution, many laws and legal documents on gender equality and women's rights have been promulgated. Gender equality has been integrated into the socio-economic development policies, programmes, and projects, creating a premise for more effective implementation, especially policies related to the equal roles and positions of men and women. In addition, the promotion of gender equality is also carried out through many programmes, strategies, and activities at different levels, from central to local. Socio-political agencies and organizations, such as: *Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs, National Committee for the Advancement of Women in Vietnam, Central Committee of Vietnam Fatherland Front, The Central Committee of the Vietnam Women's Union* and local agencies and authorities have also strongly implemented the programmes and activities promoting gender equality, focusing on raising awareness about its implementation; developing appropriate communication products to propagate and disseminate about gender equality; and organizing experiential learning activities, conferences, and seminars.

1. Gender Equality Issues in the Constitutions of Vietnam

Right in the first Constitution of Vietnam in 1946, after President Ho Chi Minh read the Declaration of Independence declaring the birth of the Democratic Republic of Vietnam on September 2, 1945, there were provisions on gender equality. Article 9 of the 1946 Constitution states: "Women are equal to men in all respects." And in his Testament, President Ho Chi Minh also pondered the role and position of women:

"The Party and Government need to have a practical plan to foster, promote and help so that more and more women are in charge of all jobs, including leadership. Women themselves must strive to rise. It was a revolution that brought true equality for women."

In the 1959 Constitution, women's rights and obligations are clearly defined. Article 24, Chapter 3 of the 1959 Constitution provides:

"Women of the Democratic Republic of Vietnam have equal rights with men in terms of political, economic, cultural, social and family activities.

For the same work, women receive the same wages as men. The State ensures that female workers and public employees have the right to take leave before and after childbirth while still enjoying their full salary.

The State protects the rights of mothers and children, ensures the development of maternity homes, day-care centres, and kindergartens.

The State protects marriage and the family."

In the 1980 Constitution, women's rights were both incorporated into the basic rights of citizens and separately regulated to create important highlights and affirm women's rights. Article 55 provides:

"All citizens are equal before the law."

This is the most common rule for all genders, showing no discrimination in front of society. Article 57 provides:

"Citizens of all ethnicities, genders, social classes, etc. from 21 years of age or older can be elected to the National Assembly and People's Councils at all levels."

Article 63 states:

"Women and men have equal rights in all aspects of politics, economy, culture, society and in family. The State and society have the responsibility to raise women's political, cultural, scientific, technical, and professional qualifications, and constantly promote the role of women in society.

The State has a labour policy suitable to women's conditions. Men and women with the same job receive equal wages. Women have the right to take leave before and after giving birth and receive full salary if they are workers or employees, or maternity allowance if they are members of cooperatives.

The State and society are in charge of building maternity homes, kindergartens, public canteens and other social welfare facilities, creating favourable conditions for women to work, study, exercise and rest."

Article 65 emphasizes:

"Marriage must be on the voluntary, progressive, and monogamous principle; husband and wife are equal. The state and society do not accept discrimination between children."

In the 1992 Constitution (amended and supplemented in 2001) the above provisions were basically kept unchanged. Article 63 states:

"Female and male citizens have equal rights in all aspects of politics, economy, culture, society and family. All acts of discriminating against women and insulting women's dignity are strictly prohibited."

The Constitution 2013 has more specific provisions on women's rights based on inheriting and developing the provisions of the previous constitutions. Regulations from Article 14 to Article 49, Chapter II of the Constitution 2013 stipulate human rights and civil rights, including women's rights. As citizens, women have political, civil, judicial, economic, labour and employment, cultural and educational rights and rights related to proceedings, etc.

In addition, women also have the right to be created conditions for comprehensive development and promoting their role in society, to have protection in marriage and family and the rights of mothers, and to receive protection, health care and family planning. Thus, the provisions on women's rights in Vietnam in the Constitution clearly show the view that women are "equal and have priority."

2. Laws and Legal Documents

To concretize the provisions of the Constitution on women's rights, in addition to the Law on Gender Equality, gender issues and women's rights are integrated in many other laws and legal documents:

The *Law on Gender Equality* was passed by the National Assembly on November 29th, 2006 and took effect on July 1st, 2007. The Law consists of 44 articles divided into 6 chapters with the objective of eliminating gender discrimination, creating equal opportunities for men and women in socio-economic development and human resource development, achieving substantive gender equality between men and women and establishing and strengthening cooperative and supportive relations between men and women in all areas of social and family life.

The *Law on Promulgation of Legal Documents* in 2015 amended and supplemented in 2020 stipulates the principles of formulating and promulgating legal documents to ensure the integration of gender equality issues in legal documents. Regulations on mainstreaming gender equality in the entire process of drafting legal documents with specific provisions on responsibilities, contents, procedures and documents, starting right from the time of proposing Law and ordinance building program.

The *Law on Marriage and Family* (2000, 2014) is based on the principle of equality between husband-and-wife. Article 19 of this Law stipulates:

"Husband and wife are equal to each other, have equal obligations and rights in all aspects of the family life."

Clause 1, Article 29 of the *Law on Marriage and Family 2014* provides:

"Wife and husband are equal in terms of rights and obligations in creating, possessing, using and disposing of common property, regardless of household labour and income earners."

The *Law on Social Insurance* (2006, 2014) ensures (considering gender specific factors) for women to enjoy benefits in case of sickness, maternity, occupational accident, occupational disease, retirement, death, unemployment, and loss of working capacity. Female employees are entitled to antenatal care benefits (salaried leave), maternity leave with maternity allowance equal to 100 per cent of salary, health care after giving birth if their health is weak.

Following the *Labour Codes of 2005 and 2012, its latest version from 2019* dedicates the entire Chapter X with the content of specific regulations for the rights of female employees and ensuring gender equality. Article 135 of the Labour Code 2019 represents the state's policy towards female and male workers and gender equality, which is consistently stipulated throughout the Labour Code as well as other related legal documents.

Article 8, Article 9 of the *Law on Election of Deputies to the National Assembly and Deputies to People's Councils 2015* stipulates:

"The number of women nominated for the National Assembly election is estimated by the National Assembly Standing Committee on the basis of the proposal of the Presidium of the Central Executive Committee of the Vietnam Women's Union, ensuring that there are at least thirty five percent of the total number of people in the official list of People's Council candidates are women."

Regarding the *Law on Government Organization* (2015): Ensuring gender equality is one of the principles of organization and operation of the government and stipulating the tasks and powers of the government in ensuring equal rights of men and women in terms of political, economic, cultural, social and family. Other important legal frameworks are:

- *Employment Law* (2013): The state has policies to support employers to employ many employees who are people with disabilities, female employees, and ethnic minority workers and ensure the equality in employment and income opportunities.
- *Law on Vocational Education* (2014): Learners who are women and rural workers when participating in elementary level training programs and training programs for less than 3 months are supported with training costs according to regulations of the Prime Minister.
- *Law on Residence* (2006), *Law on Prevention and Combat of Domestic Violence* (2007), *Law on Nationality* (2008), etc.

There are rights regulated by laws to ensure equal rights of men and women and eliminate discrimination. But there are also priority rights (in recruitment, job arrangement, retirement, etc.) that create favourable conditions for women to demonstrate their abilities to take care of their family, contribute to the society, and at the same time avoid risks in career, family life and society.

3. Joining International Treaties

Vietnam has also demonstrated efforts in implementing its commitments to international conventions and laws on gender equality, such as the *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* (CEDAW), the *Beijing Platform and Statement of Action*, the *Millennium Development Goals* (MDGs) and the *Sustainable Development Goals* (SDGs).

Vietnam is one of the first countries in the world to join the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW); the government representative signed it on July 29, 1980 and the Council State ratified it on November 27, 1981. CEDAW took effect in Vietnam from March 19, 1982.

As a party of the Convention, Vietnam has always actively implemented its provisions and completed periodical reports on the implementation of CEDAW, especially the internalization of CEDAW into domestic law. The internalization of CEDAW in Vietnamese law can be understood as the process when the competent state agencies carry out necessary activities to transform CEDAW regulations into domestic legislation through amendments, supplements, and promulgation of new legal documents to suit the content of CEDAW or include CEDAW's provisions in the content of new amendments, supplements, and promulgations. Since joining CEDA, the internalization of CEADAW in the Vietnamese legal system has achieved many positive results.

4. Programs, Strategies and Activities on Gender Equality

Promoting gender equality is considered a key task to realize Vietnam's socio-economic development goals and is being implemented actively and effectively. Many programs, strategies, and policies on gender equality have been developed and implemented:

- Decision No. 822/QD-TTg dated October 4, 1997, of the Prime Minister promulgating the National Action Plan for the Advancement of Vietnamese Women until 2000;
- Decision No. 19/2002/QD-TTg dated 21/01/2002 of the Prime Minister approving the National Strategy for the Advancement of Women in Vietnam until 2010.
- The National Committee for the Advancement of Women in Vietnam issued Guidelines for mainstreaming gender in policy making and implementation in 2004.
- Resolution No. 11-NQ/TW dated April 27, 2007, of the Politburo on women's work in the period of accelerating industrialization and modernization of the country.
- Decree No. 70/2008/ND-CP dated June 4, 2008, detailing the implementation of a number of articles of the Law on Gender Equality.
- Decree No. 48/2009/ND-CP dated May 19, 2009, of the Government on measures to ensure gender equality.
- Decree No. 55/2009/ND-CP dated June 10, 2009, of the Government on sanctioning of administrative violations on gender equality.
- Decision No. 2351/QD-TTg dated December 24, 2010, of the Prime Minister approving the National Strategy on Gender Equality for the 2011–2020 period. The Strategy has set out basic objectives to ensure greater gender equality in terms of opportunities, participation and benefits in political, economic, cultural and social fields, contributing to the rapid and sustainable development of the country, including: (1) Promoting the participation of women in leadership and management positions, in order to gradually reduce the gender gap in the political field; (2) Reducing the gender gap in the economic, labour and employment fields; (3) Increasing the access of poor women in rural areas and ethnic minority women to economic resources and the labour market; (4) Improving the quality of female human resources, gradually ensuring the equal participation of men and women in education and training; (5) Ensuring gender equality in accessing and enjoying health care services; (6) Ensuring gender equality in the fields of culture and information; (7) Ensuring gender equality in family life and gradually eliminating gender-based violence; (8) Improving state management capacity on equality regarding insurance; etc.
- Circular No. 17/2014/TT-BTP of the Ministry of Justice: Regulations on integrating gender equality issues in legal documents.
- Resolution No. 28/NQ-CP dated March 3, 2021, of the Government promulgating the National Strategy on Gender Equality for the 2021–2030 period.

After the completion of the *National Strategy on Gender Equality* for the period 2011–2020, the government issued Resolution No. 28/NQ-CP dated March 3, 2021 promulgating the *National Strategy on Gender Equality for the period of 2021–2030* with the overall goal of further narrowing the gender gap and creating conditions and opportunities for women and men to participate and enjoy equal benefits in all areas of life and society, contributing to sustainable development of the country. The Strategy sets out 20 indicators of six targets in all areas. To implement this strategy, the government also provides general solutions and specific solutions in the implementation organization, clearly assigning responsibilities of ministries and branches.

5. Challenges

According to the *Global Gender Gap Report* (WEF 2020), in ten years from 2011 to 2020, Vietnam's gender equality index (ranked in four areas: politics, economy, education, and health) is unstable and tends to go down, from 79/135 countries (in 2011) to 83/145 (in 2015) and 87/153 (in 2020). Violence against women in the family and in society is still quite common. The *National Survey on Violence Against Women in Vietnam* in 2019 shows that nearly 2 out of 3 women have experienced physical, sexual, emotional, or economic violence or abuse by their husband or partner or they have been controlled at least once in their life. Nearly one in three women is currently experiencing violence (Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs 2019).

The gender imbalance at birth is also a major challenge. Although in 2019, the sex ratio at birth fell to 111.5 boys per 100 girls, it is still very high. Harmful gender practices through foetal sex selection have led to an increase in the sex ratio at birth. This is one of the reasons why Vietnam has dropped in the ranking of the gender gap. In 2020, Vietnam ranked 87/153, with a total score of 0.7, down ten places compared to 2018 and 15 places compared to 2010 while the score has increased (World Economic Forum 2020).

There are limits in the monitoring, supervision, evaluation and inspection, examination, and handling of violations of the law on gender equality in the fields of economy, labour, and employment. In fact, there are currently no policies to attract primary and preschool teachers who are male, and to provide scholarships for girls. Policies to support female cadres, civil servants and public employees when participating in training and fostering with children under 36 months of age are generally prescribed in *Decree No. 101/2017/ND-CP dated September 1, 2017, of the Government on the training and retraining of cadres, civil servants and public employees.* Most vocational education and training policies do not directly address women or men, but there are provisions for existing gender inequalities in education and training.

The *Strategy for the period 2011–2020* has not mentioned gender issues in the field of science and technology. Although Article 15 of the Law on Gender Equality stipulates gender equality in accessing and applying science and technology, so far there are no guidelines for the implementation of regulations on gender equality in the field of science and technology (Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs 2021).

In developing high-quality human resources, especially at the doctoral level, the gender gap is still quite large. This is mainly due to barriers related to marriage, childbearing, and family responsibilities. The guarantee of gender equality in accessing and enjoying health care services is rather low. According to the *Government's Report No. 474/BC-CP dated October 6, 2020,* on the implementation of the national goal of equality in 2019 and in the 2011–2020 period, only 14 targets have been achieved; 7/22 targets have not been achieved and one indicator has not had enough grounds to evaluate the results (while the National Strategy on Gender Equality for the period 2011–2020 sets out 22 specific targets). Data in 2019 provided by the Ministry of Home Affairs shows that the percentage of state agencies with 30 per cent or more women having female key staff is: 53 per cent (ministries/sectors), 45.52 per cent (provincial levels), 53.74 per cent (district level) and 35.64 per cent (commune level) (Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs 2021).

Cove page of Global Gender Gap Report
Source: World Economic Forum

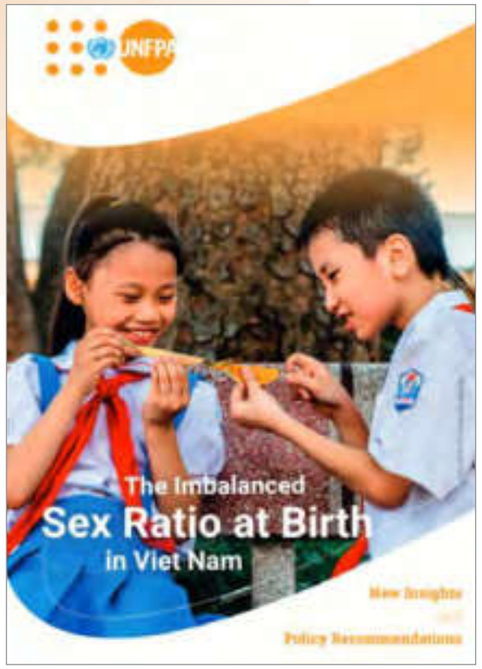

The imbalanced Sex Ratio at Birth in Viet Nam: New insights and policy recommendations
New insights and policy recommendations
Source: UNFPA

CEDAW logo
Source: CEDAW, UN

Female National Assembly (NA) deputies at the third session of the 15th NA in June 2022. The percentage of women in the NA is now at 30.26 per cent. — VNA/VNS Photo
Source: Vietnam News

UN Women
Orange the World 2018 - Viet Nam - Speak Up for Gender Equality Event
Source: UN Women

Garment employees are seen working in a clothing factory in Vietnam.
Source: Better Work Programme

Digital marketing team
Source: Flickr/Den led Bac Lieu

6. References

Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs (2021): Report on reviewing the implementation of the National Strategy on Gender Equality for the 2011–2020 period. Hanoi.

Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs, General Statistics Office and United Nations Population Fund in Vietnam (2019): Summary report: Results of the national survey on violence against women in Vietnam in 2019 – Journey to change. Hanoi.

World Economic Forum (2020): Gender Gap Report 2020. http://www3.weforum.org.

Dr. Nguyen Thi Thuy Trang
Head of Department of International Development Studies
Faculty of International Studies
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: trangqt@vnu.edu.vn/ trangntt84@yahoo.com

Country Report No 5 | 2022

Women in Vietnamese Society

Báo cáo Quốc gia

VIỆT NAM

Báo cáo cung cấp thông tin độc lập thường niên về các vấn đề chính trị, kinh tế và xã hội của một quốc gia đang trong quá trình chuyển đổi

Số 5 | 2022

Phụ Nữ Trong Xã Hội Việt Nam

USH
Hanns Seidel Foundation
JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN
NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

Trụ sở chính: 64 Bà Triệu, TP. Hà Nội | Điện thoại: (024) 62631704

Website: nxbthanhnien.vn | **Email:** info@nxbthanhnien.vn

Chi nhánh: 145 Pasteur, P.6, Q3, TP. Hồ Chí Minh | Điện thoại: (028) 39106963

Báo cáo Quốc gia Việt Nam –
Báo cáo cung cấp thông tin độc lập thường niên về các vấn đề chính trị, kinh tế và xã hội của một quốc gia đang trong quá trình chuyển đổi.

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Biên tập nội dung: Phạm Quang Minh - Detlef Briesen - Nguyễn Thị Thùy Trang

Giám đốc - Tổng Biên tập: Lê Thanh Hà

Biên tập: Nguyễn Tiến Thăng

Liên kết xuất bản:

Quỹ Hanns Seidel Stiftung

Địa chỉ: P. 703, Tòa nhà Opera Business Center, 60 Lý Thái Tổ, Hà Nội, Việt Nam.

Bìa &Trình bày: *Công ty CP Truyền thông Thương mại Xanh*

Cover photo: *Orange the World 2018 - Viet Nam - Dance For Kindness Event*
Source: UN Women/Hieu Nguyen

In 200 cuốn, khổ 20,8 x 29,5cm, tại công ty TTHH Mỹ Thuật Hoàng Gia
Số 22/122 Đường Láng. Phường Thịnh Quang, Đống Đa, TP. Hà Nội.

Số xác nhận XB: 4756-2022/CXBIPH/28-150/TN

Theo QDDXB Số: 2718/QĐ-NXBTN

In xong và nộp lưu chiểu tháng 12 năm 2022

Mọi hành vi sao chép, phân phối lại và dịch lại tài liệu đều bị cấm. Bản quyền và quyền xuất bản ấn phẩm này thuộc về Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.

Hanns Seidel Foundation chỉ hỗ trợ về mặt tài chính và kỹ thuật cho việc xuất bản ấn phẩm này, các bài viết trong ấn phẩm chỉ phản ánh quan điểm cá nhân của các tác giả được nêu tên trong mỗi bài viết và không nhất thiết thống nhất với quan điểm của Hanns Seidel Foundation và/ hoặc trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.

Về tổ chức Hanns Seidel Foundation

Hanns Seidel Foundation (HSF) là một tổ chức chính trị của Cộng hòa Liên bang Đức và được thành lập tại Munich năm 1967. Hiện nay, HSF đang triển khai thực hiện hơn 80 dự án tại 60 quốc gia trên khắp thế giới. HSF cam kết thúc đẩy dân chủ, hòa bình và phát triển. Hoạt động của HSF dựa trên lý tưởng về con người bao gồm tự do cá nhân, phát triển và tự chủ cũng như trách nhiệm xã hội và sự đoàn kết. HSF đã triển khai các dự án tại Việt Nam trong suốt ba thập kỷ qua. Kể từ khi thành lập văn phòng đại diện tại Hà Nội vào năm 2011, HSF không ngừng tăng cường hợp tác với các đối tác Việt Nam nhằm mục tiêu thúc đẩy phát triển kinh tế, xã hội và thể chế, đặc biệt tập trung vào các vấn đề an sinh xã hội, phát triển bền vững và quản trị toàn diện.

Hãy theo dõi HSF Việt Nam trên Facebook để cập nhật những thông tin về hoạt động của chúng tôi tại:

https://www.facebook.com/HSF.Vietnam

Lời tựa

TS. Nguyễn Thị Thùy Trang

Trịnh Ngọc Mai

Những ai quan tâm đến các vấn đề về giới có thể quan sát được những điều thú vị ở Việt Nam: một đất nước đang phát triển và chịu ảnh hưởng sâu sắc bởi Nho giáo được xếp hạng trung bình về bình đẳng giới trong khu vực châu Á – Thái Bình Dương với mức bình đẳng cao hơn các nước phát triển như Nhật Bản và Hàn Quốc, nhưng lại thấp hơn so với Đông Timor và Lào. Mặc dù có đến hai ngày lễ dành cho phụ nữ trong một năm và phụ nữ có thể đảm nhiệm những vị trí quan trọng – thậm chí là người đứng đầu Quốc hội, các phong trào như #Metoo, TIME'S UP hay Equal Pay dường như không có sức lan tỏa lớn tại đây.

Trong cuốn Báo cáo Quốc gia số 5 với chủ đề "Phụ nữ trong Xã hội Việt Nam", chúng tôi tập trung vào các vấn đề về giới tại quốc gia này. Cuốn báo cáo sẽ phác họa một bức tranh lớn về phụ nữ Việt Nam, - không phân biệt tuổi tác, dân tộc, xu hướng tính dục, nghề nghiệp hay địa vị xã hội. Đặc biệt, các tác giả cũng sẽ giải thích tại sao từng phần của bức tranh lại có hình dáng và màu sắc như vậy. Cuốn báo cáo đề cập đến nhiều chủ đề quan trọng như các chính sách bình đẳng giới, vấn đề bạo lực trên cơ sở giới, phụ nữ với phát triển bền vững, và sự tham gia của phụ nữ trong các khía cạnh của đời sống kinh tế, xã hội và chính trị ở Việt Nam. Chúng tôi hy vọng rằng ấn phẩm lần này sẽ đóng góp vào những thảo luận chính sách và hàn lâm về bình đẳng giới tại Việt Nam, đồng thời sẽ mang tới cho độc giả quốc tế những cái nhìn mới mẻ về vấn đề này trong bối cảnh xã hội Việt Nam.

Là một phần của loạt ấn phẩm Báo cáo Quốc gia về Việt Nam, Báo cáo lần này cũng là kết quả của sự hợp tác thành công giữa Tổ chức Hanns Seidel Foundation, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (ĐHKHXH&NV)/ Đại học Quốc gia Hà Nội và Đại học Justus Liebig Gießen, CHLB Đức. Chúng tôi xin cảm ơn tất cả những người đã tham gia vào việc xuất bản cuốn Báo cáo Quốc gia này. Đặc biệt, chúng tôi xin chân thành cảm ơn GS. TS. Phạm Quang Minh - Trường ĐHKHXH&NV và TS. Detlef Briesen – Đại học Justus Liebig Gießen vì thời gian, nỗ lực và và tâm huyết mà các giáo sư đã dành cho dự án này. Chúng tôi cũng xin gửi lời cảm ơn đến Ngài Michael Siegner – Trưởng đại diện Tổ chức Hanns Seidel Foundation vì những hỗ trợ liên tục Ông dành cho dự án xuất bản Báo cáo Quốc gia về Việt Nam. Cuối cùng, chúng tôi hy vọng sẽ nhận được những thảo luận thẳng thắn và sôi nổi về chủ đề này tại Tọa đàm công bố Báo cáo dự kiến được tổ chức vào Ngày Quốc tế Phụ nữ năm sau.

TS. Nguyễn Thị Thùy Trang

Trưởng Bộ môn Nghiên cứu Phát triển quốc tế
Khoa Quốc tế học
Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn
Đại học Quốc gia Hà Nội

Trịnh Ngọc Mai

Cán bộ Chương trình
Tổ chức Hanns Seidel Foundation tại Việt Nam

Giới thiệu

Detlef Briesen

Phạm Quang Minh

Ấn bản mới của Báo cáo Quốc gia đề cập đến tình hình xã hội của phụ nữ và trẻ em gái ở Việt Nam. Chúng tôi bắt đầu với một nhận xét: nếu so sánh với các quốc gia Đông Nam Á khác, có thể nhận thấy phụ nữ ở Việt Nam có địa vị xã hội khá cao. Cánh cửa đến với nhiều ngành nghề và thứ bậc xã hội đang rộng mở với phụ nữ Việt Nam. Có nhiều nguyên nhân lý giải cho thực tế đó và ấn phẩm lần này sẽ thảo luận một số nguyên nhân. Nguyên nhân đầu tiên là các yếu tố truyền thống: Phụ nữ có tầm quan trọng to lớn trong xã hội nông nghiệp trồng lúa nước vốn chiếm ưu thế cho đến vài thập kỷ trước. Trong xã hội đóng khung bởi tư tưởng Nho giáo, đàn ông được yêu cầu học hành để đạt được thành công trong khoa cử và địa vị trong xã hội, phụ nữ chịu trách nhiệm cung cấp sinh kế cho gia đình. Bước vào Thế kỷ 20, xã hội đã có những thay đổi: Đảng Cộng sản Việt Nam không ngừng vận động đảm bảo quyền bình đẳng cho phụ nữ và từ năm 1986, với công cuộc Đổi mới đất nước, sự phát triển xã hội thúc đẩy hơn nữa quyền bình đẳng cho phụ nữ. Ngày nay, quan điểm cho rằng phụ nữ ở Việt Nam có thể nắm giữ hầu hết các vị trí trong xã hội và các bé gái nên có cơ hội phát triển bình đẳng đã được chấp nhận rộng rãi hơn.

Một biểu tượng và cũng được coi là chỉ dấu cho thấy những gì đã đạt được và những gì cần tiếp tục phấn đấu là ở Việt Nam, trong một năm có đến hai ngày lễ dành cho phụ nữ được tổ chức rộng rãi trên khắp đất nước: ngày 20 tháng 10 hàng năm là Ngày Phụ nữ Việt Nam và ngày 8 tháng 3 hàng năm là Ngày Quốc tế Phụ nữ. Tuy nhiên, trong hai dịp này, phụ nữ không chỉ được nhận hoa mà còn được tổ chức tiệc chiêu đãi và có những trao đổi vui vẻ. Các vấn đề chính trị như bình đẳng, phân chia địa vị xã hội và bạo lực tình dục cũng đang được giải quyết. Tất cả những điều này cho thấy một thực tế là nam giới và trẻ em trai, và phụ nữ và trẻ em gái ở Việt Nam có lẽ không bình đẳng như thoạt nhìn.

Trình bày các vấn đề liên quan đến phụ nữ ở Việt Nam theo một cách khác biệt, không chịu ảnh hưởng bởi hệ tư tưởng, dựa trên thực tế, và cũng giống các ấn bản trước, hướng tới nhiều đối tượng độc giả, một lần nữa là mục tiêu quan trọng nhất của Báo cáo Quốc gia của chúng tôi. Chúng tôi hy vọng rằng quý vị độc giả sẽ có những cảm nhận tương tự và xin một lần nữa gửi lời cảm ơn tới tất cả những người đã tham gia thực hiện báo cáo này - trước hết và quan trọng nhất là Quỹ Hanns Seidel Việt Nam, cũng như tất cả các tác giả đã đóng góp bài viết và tham gia thiết kế để hoàn thiện báo cáo.

Detlef Briesen

Phạm Quang Minh

https://www.ussh.vnu.edu.vn
https://www.uni-giessen.de

Công nhân may đang làm việc trong một nhà máy quần áo ở Việt Nam.
Nguồn: Better Work Programme

Contents

Phụ nữ trong xã hội Việt Nam 11
Detlef Briesen, Phạm Quang Minh và Nguyễn Thị Thùy Trang

Vai trò của phụ nữ Việt Nam trong xã hội: Góc nhìn lịch sử 21
Đào Đức Thuận và Nguyễn Văn Ngọc

Hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay và vai trò của truyền thông 33
Nguyễn Thị Thúy Hằng

Tổng quan về bình đẳng giới ở Việt Nam trong các lĩnh vực chính trị; kinh tế; y tế; giáo dục, đào tạo; thông tin, truyền thông; và đời sống gia đình 47
Nguyễn Tuấn Anh

Chính sách bình đẳng giới ở Việt Nam 57
Nguyễn Đức Vinh

Bình đẳng giới - Cơ hội thúc đẩy giáo dục cho trẻ em nữ ở Việt Nam hiện nay 69
Đào Hương Thuỷ

Trao quyền cho phụ nữ
Nhìn lại các lĩnh vực quan trọng của chính sách bình đẳng giới ở Việt Nam 79
Nguyễn Thị Phương Mai

Chính sách phụ nữ dân tộc thiểu số và tính bền vững 87
Trần Thị Minh Thi

Phụ nữ trong những vị trí lãnh đạo và cấp cao 103
Lương Thị Hân

Phụ nữ trong thị trường lao động phi chính thức 113
Dương Kim Anh

Domestic Violence Against Women in Vietnam 123
Nguyễn Hữu Minh

Phụ nữ, Giới tính và Các nhóm thiểu số tình dục 137
Trần Thùy Dương

Luật pháp, Quy định và Chương trình 147
Nguyễn Thị Thùy Trang

Sự khởi đầu của phong trào xã hội của phụ nữ:
Clara Zetkin và Rosa Luxemburg, Magdeburg, nước Đức năm 1910
Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zetkin_luxemburg1910.jpg

Phụ Nữ Trong Xã Hội Việt Nam

● **Detlef Briesen, Phạm Quang Minh và Nguyễn Thị Thùy Trang**

Báo cáo Quốc gia số này đề cập đến thực trạng xã hội của phụ nữ ở Việt Nam. Chúng tôi cố gắng giới hạn một lĩnh vực nghiên cứu và thảo luận phức tạp có thể chứa đựng nhiều vấn đề, thường là những vấn đề liên quan đến hệ tư tưởng, đặc biệt là ở Bắc Bán cầu và cả trong lý thuyết hậu thuộc địa. Mặt khác, cách tiếp cận của chúng tôi mang tính thực nghiệm hơn: chúng tôi không quan tâm quá nhiều đến lý thuyết về giới, không phải vấn đề liệu giới tính sinh học có phải chỉ là một cấu trúc văn hóa hay không, chúng tôi không giải quyết các vấn đề quan trọng như ngôn ngữ trung lập về giới, lồng ghép vấn đề giới và chúng tôi cũng không đi sâu về mặt chính trị hay ý thức hệ, đặc biệt là không nhằm thúc đẩy các hình thức của chủ nghĩa vị nữ, các hình thức đa dạng đến mức khó kiểm soát đang tồn tại ở phía Bắc và Nam Bán cầu.

Tuy nhiên, sau đây là một nhận định sơ bộ của chính chúng tôi: tất cả các tác giả của báo cáo này đều đồng ý rằng tất cả mọi người đều bình đẳng và nên có cơ hội phát triển như nhau – bất kể họ đến với thế giới như thế nào, mang giới tính gì hay có các mục tiêu nào liên quan đến giới tính, bất kể những mục tiêu này có thể bắt nguồn từ đâu. Karl Marx đã từng viết rằng con người không viết nên lịch sử của bản thân bằng lý trí tự do nhưng họ tự viết nên lịch sử đó. Do đó, các xã hội được hình thành trong các hành động cụ thể của con người. Ở Việt Nam cũng như vậy: mọi người tự tạo ra các điều kiện xã hội của họ, trong sự đồng thuận hay bất đồng với những người khác, và họ cố gắng sống theo cách họ muốn nhất có thể, dù là đàn ông hay phụ nữ hay giới tính khác. Rõ ràng là điều này không phải lúc nào cũng dễ dàng và có thể vấp phải nhiều giới hạn.

Với nhiều vấn đề cần được tìm hiểu như vậy, một lần nữa, như trong các Báo cáo quốc gia trước đây, chúng tôi tập trung vào việc xác định tri thức khoa học: do đó, chúng tôi áp dụng cách tiếp cận thực nghiệm hơn là cách tiếp cận quy chuẩn. Chúng tôi sẽ không chỉ ra có những định kiến nào đối với phụ nữ, mà chúng tôi sẽ cố gắng tìm hiểu xem phụ nữ và trẻ em gái thực sự sống như thế nào, hiện nay họ phải đối mặt với hình mẫu trách nhiệm nào và những vấn đề gì và trên hết, những nỗ lực nào đang được thực hiện ở Việt Nam ngày nay nhằm cải thiện tình hình của họ và đặt họ ngang hàng với nam giới và trẻ em trai về các cơ hội trong cuộc sống. Một lần nữa, chúng tôi sẽ trình bày các sự kiện được xác định trong quá trình này một cách khách quan nhất có thể, hướng tới nhiều đối tượng độc giả nhất có thể, trong nước và quốc tế. Do đó, Báo cáo Quốc gia của chúng tôi được xác định bởi một số câu hỏi cơ bản sau:

- Thực trạng xã hội của phụ nữ và trẻ em gái ở Việt Nam như thế nào?
- Vấn đề này diễn ra như thế nào trong lịch sử? Hiện đang thay đổi gì và theo chiều hướng nào?
- Chính phủ và các sáng kiến xã hội từ các tổ chức khác đóng vai trò gì trong vấn đề này?

Điều này cần phải bắt đầu bằng việc xem xét tổng quát nguồn gốc của chính sách đối với phụ nữ nói chung cũng như cụ thể của Việt Nam. Việc này là cần thiết bởi không phải tất cả độc giả ở Việt Nam đều đã quan tâm đến phong trào phụ nữ quốc tế; và ngược lại, chỉ một số ít độc giả quốc tế biết đến những nét đặc thù về chính trị của chủ đề phụ nữ, phong trào phụ nữ và nữ quyền ở Việt Nam.

1. Một số thuật ngữ: Nữ quyền, Phong trào phụ nữ, Chính sách phụ nữ

Với một chủ đề liên quan sâu rộng như vậy, có lẽ cần nhắc lại một số câu hỏi cổ điển: phụ nữ là những người như thế nào, họ nên trở thành người như thế nào và mọi người cho rằng họ phải như thế nào là một số trong số những câu hỏi lớn nhất trong lịch sử văn hóa của loài người nói chung. Hầu như không có tôn giáo, triết lý, học thuyết chính trị, v.v. nào không đề cập đến vấn đề cơ bản này và đưa ra những tuyên bố mang tính quy chuẩn: ví dụ, Kinh Thánh Cựu Ước, và sau đó là cả Hồi giáo, Khổng giáo, và ở một mức độ thấp hơn như Phật giáo và Cơ đốc giáo trong nhiều thế kỷ đã chiếm độc quyền trong việc áp đặt các định kiến về phụ nữ trong nhiều thế kỷ ở các khu vực văn hóa đa dạng nhất. Các hệ quy chiếu dựa trên tôn giáo cũ hơn, những hệ quy chiếu hoàn toàn khác, đã được kết hợp hoặc loại bỏ trong quá trình này. Cũng có một thực tế xã hội trong đó các quy định chính thức và không chính thức phức tạp không phải lúc nào cũng phù hợp với giáo lý của các hệ thống tín ngưỡng chính. Đối với châu Âu, trong những năm gần đây, người ta đã nhiều lần chỉ ra rằng hoàn cảnh của phụ nữ phức tạp hơn nhiều so với những gì có thể suy ra từ những khuôn mẫu được truyền lại. Và ở Việt Nam cũng vậy, trong lịch sử, phụ nữ có lẽ có quyền tự quyết hơn nhiều so với những gì thường được thấy qua luận điểm chính thức của Nho giáo (Dutton 2012). Ví dụ, một mặt, trong khuôn khổ của xã hội làng xã, kinh tế gia đình chủ yếu dựa vào trồng lúa, đánh bắt cá và nghề thủ công. Mặt khác, xã hội đó cũng bao gồm tầng lớp xã hội và văn hóa của nó, như được thấy thông qua tác phẩm Truyện Kiều của Nguyễn Du, một

Simone de Beauvoir ở Bắc Kinh năm 1955

Nguồn: Liu Dong Ao (1955), available at https://www.delo.si/images/slike/2018/12/17/o_416925_1024.jpg

tác phẩm được coi như sử thi dân tộc của Việt Nam, có lẽ được viết vào thập kỷ thứ hai của thế kỷ 19. Cách diễn giải phổ biến cho tác phẩm này là nó chứa đựng sự phê phán rõ ràng về quan điểm đạo đức của Nho giáo và nghĩa vụ của người con gái đối với gia đình gắn liền với nó quan điểm đạo đức đó. Trong tác phẩm này, Nguyễn Du phê phán định nghĩa về vai trò của người phụ nữ trong Nho giáo từ góc độ gần gũi với người Việt và thực tiễn xã hội của họ (Nguyễn Du https://www.loc.gov/item/2021667457).

Tuy nhiên, với sự đô hộ của Pháp ở Việt Nam từ giữa thế kỷ 19, vấn đề về phụ nữ nảy sinh theo một cách mới, và sự phát triển của vấn đề ở châu Âu có ý nghĩa quyết định đối với thực tế này. Ở châu Âu cũng vậy, diễn ngôn của các nhà thờ Thiên chúa giáo, các nhà cầm quyền và trí thức đã phân công rõ ràng vai trò của đàn ông và phụ nữ, nhưng những vai trò này không phải lúc nào cũng được phản ánh bình đẳng trong thực tế xã hội. Điều này đã thay đổi từ thế kỷ 18 trở đi, một mặt là do trong thời kỳ Khai sáng, những trí thức quan trọng nhất bắt đầu nhấn mạnh đến sự bình đẳng của tất cả mọi người (Taylor/Knott 2016). Mặt khác, thực tế xã hội ấy mâu thuẫn với một chủ trương điển hình khác vào thời điểm đó: thống nhất các tiêu chuẩn của luật pháp và loại bỏ tính không xác định về mặt pháp lý vốn vẫn là đặc trưng của đời sống xã hội, bao gồm những vấn đề liên quan đến phụ nữ.

Nói tóm lại, mặc dù có những ý tưởng về sự bình đẳng dựa trên quan điểm Khai sáng, phụ nữ vẫn bị thiệt thòi so với nam giới một cách có hệ thống, theo nhiều cách khác nhau, đặc biệt là trong việc hình thành nhà nước pháp quyền và có sự tham gia kể từ cuối thế kỷ 18. Phụ nữ không được trao quyền công dân đầy đủ (và do đó cũng không có quyền bầu cử hoặc ứng cử), và họ nhận sự giám hộ của người thân là nam giới hoặc chồng đối với các vấn đề cá nhân và kinh tế (ngay cả khi đã đến tuổi trưởng thành). Ví dụ, ở Tây Đức, các ông chồng có thể cấm phụ nữ đi làm và đảo ngược các giao dịch hợp pháp, chẳng hạn như với bất kỳ hoạt động mua bán nào, và điều này vẫn tồn tại kể cả sau Chiến tranh thế giới thứ hai. Có xu hướng coi họ, giống như trẻ vị thành niên, chỉ có khả năng tự chịu trách nhiệm hạn chế. Hơn nữa, phụ nữ và trẻ em gái bị từ chối tiếp cận với nhiều ngành nghề hay tham gia đào tạo ở trình độ học vấn cao hơn. Ngoài ra, xuất hiện một hình ảnh xã hội gắn phụ nữ với công việc tạm thời trước khi kết hôn, rồi làm nội trợ và làm mẹ. Tuy nhiên, hình ảnh này không đại diện cho tất cả các bối cảnh xã hội, đặc biệt là không phải đối với tầng lớp lao động và ở các thành phố.

Betty Friedan, tác giả và nhà nữ quyền Mỹ

Nguồn: Fred Palumbo (1960), available at the Library of Congress https://loc.gov/pictures/resource/cph.3c15884/

Do đó, sự phân biệt đối xử về mặt pháp lý và xã hội đối với phụ nữ và trẻ em gái cũng như quyền bình đẳng của họ so với nam giới đã trở thành mục tiêu của một phong trào phụ nữ kiểu mới bắt nguồn từ châu Âu và Bắc Mỹ ngay từ trước Thế chiến thứ nhất (Waldschmidt-Nelson/Schüler 2017). Vì hơn 50 phần trăm dân số thế giới là phụ nữ, không có gì đáng ngạc nhiên khi phong trào này nhanh chóng diễn ra dưới nhiều hình thức và ở nhiều nơi khác nhau. Nó nhanh chóng dẫn đến các phong trào phụ nữ tư sản, xã hội chủ nghĩa, vô chính phủ và chống thực dân, với những thành công quan trọng, đặc biệt là sau năm 1918 và sau năm 1945: Nguyên tắc bình đẳng được đưa vào nhiều bản hiến pháp lúc bấy giờ và sau đó, sự phân biệt đối xử về mặt pháp lý dần dần bị xóa bỏ – chẳng hạn như quyền bầu cử và những bất lợi pháp lý trong luật dân sự. Tuy nhiên, ngay cả sau khi vấn đề bình đẳng được đề cập chính thức trong các bản hiến pháp, phải mất vài thập kỷ và nhìn chung, đến nay vấn đề bình đẳng về quyền của phụ nữ vẫn còn khá phức tạp: Quyền của phụ nữ không thực sự tiến bộ hoặc thậm chí có xu hướng xấu đi trở lại ở phần lớn các quốc gia trên thế giới (Chancer 2019). Và ngay cả ở những quốc gia nơi sự bình đẳng được công nhận một cách chính thức và hợp pháp, vẫn tồn tại những bất lợi rõ ràng đối với bộ phận dân số là nữ giới. Điều này đã dẫn đến các khái niệm mới về thúc đẩy và trao quyền cho phụ nữ và trẻ em gái (nghĩa là trong chính sách dành cho phụ nữ) và sự tái định vị trong phong trào phụ nữ hoặc trong chính chủ nghĩa nữ quyền (Stansel 2010; Tong 2013).

Bởi vì không chỉ tồn tại một vấn đề liên quan đến phụ nữ và trẻ em gái hay một hình thức duy nhất của nữ quyền hay phong trào phụ nữ, những mong muốn và sự tự xác định của phụ nữ đã được thể hiện rất khác nhau trong các văn bản cổ điển về nữ quyền, từ Clara Zetkin đến Simone de Beauvoir và Betty Friedan đến Kate Millett (Zetkin 1889; De Beauvoir 1949; Millett 1970; Friedan 1997). Mặt khác, phong trào nữ quyền trên phạm vi toàn cầu đã chia thành nhiều trường phái khác nhau, kể cả về ý thức hệ: ví dụ từ chủ nghĩa nữ quyền tập trung chủ yếu vào bình đẳng về mặt pháp lý đến ý tưởng thay thế chế độ phụ hệ bằng sự thống trị của phụ nữ đối với nam giới trong một số phiên bản nhất định của chính sách xã hội nữ quyền và thậm chí trong chính sách đối ngoại (Pulkkinen 2016).

Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Đại hội đại biểu phụ nữ toàn quốc lần thứ 3, tháng 3 năm 1961

Nguồn: Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2022): https://bvhttdl.gov.vn/day-manh-cong-tac-tuyen-truyen-trong-hoc-va-lam-theo-bac-o-ha-noi-2022022114255607.htm

Do những điều không xác định này, ý nghĩa thực sự của chủ nghĩa nữ quyền là một thuật ngữ phân tích để mô tả các lý thuyết chính trị tìm cách xóa bỏ hoặc thậm chí đảo ngược hệ thống phân cấp hoặc sự khác biệt giữa hai giới thông qua các chính sách như vậy. Có lẽ trọng tâm của những lý thuyết và sáng kiến rất đa dạng này là một chẩn đoán cốt lõi, theo đó vẫn còn sự bất bình đẳng giữa phụ nữ và nam giới trong sự tham gia chính trị, kinh tế và văn hóa trong đời sống xã hội. Theo đại đa số các lý thuyết nữ quyền, những chẩn đoán về bất bình đẳng này dựa trên các hình thức bạo lực (mặc dù được hiểu theo những cách khác nhau) cần phải vượt qua để tất cả mọi người có một cuộc sống tự quyết. Đây là mục tiêu thực tế của chính sách dành cho phụ nữ và câu hỏi được tranh luận nhiều hiện nay là biện pháp nào nên hoặc được phép sử dụng để đạt được mục tiêu này và các thuật ngữ như bình đẳng, cơ hội bình đẳng trong cuộc sống và sự tham gia được định nghĩa như thế nào.

2. Phụ nữ trong xã hội Việt Nam kể từ thập niên 1930

Ở Việt Nam, quyền bình đẳng về mặt pháp lý cho toàn bộ nữ giới trong quan hệ với nam giới lần đầu tiên được xác lập trong Hiến pháp của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa năm 1946. Một quá trình bắt đầu nhằm đưa phụ nữ lên vị trí bình đẳng với nam giới trong chính trị cũng như trong đời sống kinh tế và xã hội và đưa ra nguyên tắc trả lương bình đẳng cùng các quy định bảo vệ đặc biệt cho phụ nữ, ví dụ như trong môi trường làm việc hay liên quan đến vấn đề thai sản (Mai Thị Thu/Lê Thị Nhâm 1978; Bác Hồ và Phong trào giải phóng phụ nữ Việt Nam 2022).

Kể từ khi Đảng Cộng sản nắm quyền lãnh đạo chính trị ở miền Bắc từ năm 1954 và trên toàn Việt Nam từ năm 1975, chính sách đối với phụ nữ Việt Nam ban đầu theo một mô hình đã được phát triển trong bối cảnh xã hội chủ nghĩa, đặc biệt là ở các nước thuộc Khối Đông Âu. Phiên bản xã hội chủ nghĩa của phong trào vì quyền của phụ nữ dựa trên nguyên tắc bình đẳng giữa nam và nữ và rất hoài nghi về những ý tưởng về sự khác biệt tự nhiên sâu rộng. Các nền tảng đã được các tác giả như August Bebel và Clara Zetkin đặt ra trước Thế chiến thứ nhất có ý nghĩa quyết định đối với tất cả các tổ chức phụ nữ xã hội chủ nghĩa (Bebel 1885; Zetkin 1889). Các giả định cơ bản của họ là:

- Thứ nhất, việc làm có thu nhập cao của phụ nữ đồng thời và tất yếu dẫn đến sự thay đổi trong quan hệ giới trong cuộc sống cá nhân và trong gia đình.
- Thứ hai, với việc phụ nữ tham gia vào thị trường lao động, sự bình đẳng giữa nam và nữ cũng được thiết lập trong lĩnh vực công.

Hội Liên Hiệp Phụ Nữ Việt Nam (HLHPNVN) cũng được thành lập trong bối cảnh xã hội chủ nghĩa này. Ngày nay, tổ chức này vẫn tổ chức chính trị xã hội lớn nhất của phụ nữ bởi đây là tổ chức đầu tiên và duy nhất của phụ nữ ở Việt Nam, đại diện và bảo vệ các quyền và lợi ích của họ. Hội Liên hiệp Phụ nữ là một phần của một loạt các tổ chức trực thuộc do Đảng Cộng sản thành lập hoặc phối hợp với Đảng trong khuôn khổ của Mặt trận Tổ quốc. Hiện nay, Hội Liên hiệp Phụ nữ có hơn 13 triệu hội viên ở khắp mọi miền của Việt Nam (Waibel/Glück 2013).

Hội Liên hiệp Phụ nữ được thành lập trong bối cảnh cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc từ những năm 1930 với sự tham gia của các thành phần dân tộc chống thực dân. Điều này đánh dấu một điểm khác biệt so với các phong trào phụ nữ xã hội chủ nghĩa ở châu Âu. Do đó, mục đích thành lập Hội Liên hiệp Phụ nữ là vận động phụ nữ Việt Nam đấu tranh đồng thời chống lại chính quyền thực dân, chủ nghĩa đế quốc tư bản và chống lại sự áp bức đối với phụ nữ, những người yếu thế nhất trong các tầng lớp xã hội. Do đó, ba mục tiêu này (giải phóng dân tộc, xóa bỏ bóc lột nói chung và áp bức phụ nữ nói riêng) có mối liên hệ trực tiếp với nhau và việc huy động phụ nữ được coi mang lại tiềm năng to lớn cho cách mạng xã hội và quốc gia. Như vậy, hoạt động chính trị của phụ nữ có ý nghĩa rất lớn đối với cuộc kháng chiến chống Pháp và càng được đẩy mạnh trong cuộc kháng chiến chống Mỹ sau năm 1954. Trong những năm 1950 và 1960, mô hình nữ quyền xã hội chủ nghĩa đã hình thành và được quảng bá qua tạp chí Phụ Nữ Việt Nam: Nhìn từ góc độ này, phụ nữ trở thành những chủ thể quyết định của cuộc cách mạng dân tộc và xã hội. Vai trò của họ càng được mài giũa qua các cuộc vận động chính trị như Phụ nữ Năm tốt hay Ba đảm đang. Năm tốt nói đến bổn phận của phái nữ: làm phụ nữ, làm mẹ, làm vợ, làm công dân, làm người Việt Nam. Theo đó, phụ nữ phải tham gia bình đẳng vào mọi nhiệm vụ kinh tế, chính trị và xã hội và sự tham gia này được đảm bảo bằng định mức cụ thể: từ năm 1968, phụ nữ phải chiếm ít nhất 30% biên chế của các tổ chức chính phủ. Ngoài ra, còn có phong trào Phụ nữ Ba đảm đang trong thời chiến, cụ thể là đảm nhận mọi công việc mà nam giới đang nhập ngũ không thể thực hiện được, luôn hỗ trợ chiến sĩ và sẵn sàng tham gia các hoạt động chiến đấu nếu cần thiết (Pettus 2004).

Ngay cả sau kháng chiến chống Mỹ, tổ chức chính trị xã hội này của phụ nữ ban đầu vẫn được duy trì. Năm 1976, Hội Liên hiệp Phụ nữ phát động cuộc vận động mới: Người phụ nữ mới trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Điều này chủ yếu nhằm vận động phụ nữ Việt Nam tham gia xây dựng lại đất nước đã thống nhất nhưng bị chiến tranh tàn phá. Tuy nhiên, khi chiến tranh chống Mỹ kết thúc, với việc thành lập Nhà nước Việt Nam toàn dân và đặc biệt là trong khuôn khổ chính sách đổi mới từ năm 1986, định nghĩa về phụ nữ xã hội chủ nghĩa dần thay đổi. Một yếu tố quan trọng ở đây là những người hoạch định các mục tiêu của Đảng Cộng sản hoặc Hội phụ nữ, thường được xác định trong các cuộc bầu cử Quốc hội cho nhiệm kỳ 5 năm.

Các mục tiêu mà Hội Liên hiệp Phụ nữ đặt ra cho các thành viên của mình từ năm 1986 trở đi là hoàn toàn mới: kể từ đó, phụ nữ phải tham gia vào công cuộc đổi mới đất nước thông qua học tập, làm việc và cam kết với gia đình. Thời chiến tranh đã qua, một chuẩn mực xã hội mới phải được tạo ra. Kể từ bước ngoặt này, Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam và Đảng Cộng sản Việt Nam đã cố gắng tổng hợp những lý tưởng giải phóng của phong trào phụ nữ xã hội chủ nghĩa với những ý tưởng truyền thống hơn về phụ nữ Việt Nam. Minh chứng cho những thay đổi này có thể được tìm thấy tại Bảo tàng Phụ nữ ở Hà Nội, mở cửa vào năm 1987. Bảo tàng không chỉ thể hiện tầm quan trọng chung của phụ nữ đối với Việt Nam và lịch sử đất nước, mà còn cho thấy sự thay đổi về thời trang và gia đình.

Kể từ thời kỳ Đổi Mới, một nguyên tắc định hướng phức tạp cho chính sách phụ nữ đã xuất hiện ở Việt Nam nhằm cố gắng kết hợp hai yếu tố: yếu tố đổi mới và yếu tố truyền thống. Do đó, chính sách đối với phụ nữ trong những thập kỷ gần đây hướng tới mục tiêu:

- đảm bảo hoạt động nghề nghiệp của phụ nữ và sự tham gia đầy đủ và bình đẳng của họ vào mọi mặt của đời sống xã hội,
- và nhấn mạnh nghĩa vụ đặc biệt của phụ nữ trong việc bảo tồn truyền thống dân tộc, phòng chống các tệ nạn xã hội, trong cuộc sống gia đình và trong giao tiếp xã hội (Chiricosta 2010).

Do đó, phụ nữ không chỉ được tạo điều kiện mà còn được khuyến khích tham gia độc lập vào mọi nhiệm vụ xã hội và trong đời sống xã hội. Ví dụ, hiếm có quốc gia nào khác ở Đông Nam Á có nhiều phụ nữ giữ ghế trong Quốc hội như ở Việt Nam. Tuy nhiên, nam giới vẫn có sự quyết đoán và thành công trong nghề nghiệp hơn. Điều này tương phản ở một mức độ nào đó với hình ảnh được cho là lý tưởng của người phụ nữ Việt Nam theo quan niệm về Tứ đức của Nho giáo. Theo Nho giáo, người phụ nữ nên sở hữu bốn đức tính:

- Công: Khéo léo trong công việc,
- Dung: Sắc đẹp,
- Ngôn ngữ: Ăn nói khéo léo,
- Hạnh: Dịu dàng (Ngô Thị Ngân Bình 2004).

Do đó, trong những thập kỷ gần đây, chính sách phụ nữ của nhà nước Việt Nam đã cho thấy tính bao trùm và điều này được tạo điều kiện thuận lợi bởi thực tế Tứ đức của phụ nữ là một mô hình khá mơ hồ về hành vi của phụ nữ, chứ không phải là một định nghĩa nhiệm vụ cụ thể theo giới. Trong khuôn khổ nỗ lực cân bằng các truyền thống và quan niệm vốn không hề dễ dàng, các lĩnh vực hoạt động của Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam đã thay đổi, phần lớn được định hướng bởi các mục tiêu hoạch định chính trị chung do Đảng đặt ra cho mỗi năm năm sau cuộc bầu cử Quốc hội. Mặc dù vậy, mục tiêu chung của Hội Liên hiệp Phụ nữ vẫn là vận động cho sự bình đẳng của phụ nữ ở Việt Nam. Kể từ năm 1992, lần đầu tiên Hội Liên hiệp Phụ nữ đã đặt ra những ưu tiên hành động mới:

- Phụ nữ hỗ trợ lẫn nhau để cải thiện tình hình kinh tế của các hộ gia đình và truyền đạt kiến thức kinh tế để quản lý hộ gia đình tốt hơn trong cuộc chiến chống đói nghèo,
- Chống suy dinh dưỡng trẻ em và giảm số học sinh bỏ học,
- Cải thiện khả năng tiếp cận các dịch vụ y tế và thúc đẩy xóa mù chữ, đặc biệt là ở khu vực nông thôn và tăng khả năng tiếp cận giáo dục nói chung,
- Bảo vệ quyền lợi chính đáng của phụ nữ

Vai trò chính trị-xã hội của Hội Liên hiệp Phụ nữ thậm chí còn tăng hơn nữa vào năm 2008: trong hoạt động kế hoạch hóa gia đình hoặc hạn chế sinh, thúc đẩy các dịch vụ tự nguyện vì lợi ích chung, các vấn đề liên quan đến bình đẳng giới tại nơi làm việc và cuối cùng là tăng chỉ tiêu cán bộ của chính Hội LHPN Việt Nam. Trong những năm gần đây, Hội Liên hiệp Phụ nữ đã tăng cường cam kết chính trị xã hội của mình ở mức độ lớn hơn: Các nhóm mục tiêu hiện nay là phụ nữ và trẻ em nghèo và dễ bị tổn thương trong xã hội Việt Nam. Có sự phân hóa rõ ràng giữa các nhiệm vụ của Hội LHPN ở các thành phố lớn với khu vực nông thôn và các vùng dân tộc thiểu số. Tại các thành phố lớn, Hội LHPN tổ chức nhiều hoạt động làm sạch, đẹp thành phố, bảo vệ môi trường, thể thao quần chúng và giáo dục phụ nữ (Hội LHPN Việt Nam 2022). Mặt khác, ở nông thôn và các vùng sâu vùng xa, các ưu tiên quan trọng nhất là đấu tranh chống đói nghèo, bạo lực và bóc lột (tình dục) cũng như bình đẳng hơn trong giáo dục và thăng tiến nghề nghiệp. Đặc biệt ở các vùng dân tộc thiểu số, Hội Liên hiệp Phụ nữ hiện đang thực hiện nhiều hoạt động để trao quyền cho phụ nữ và tìm cách để họ tham gia tạo sinh kế bền vững (Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam (Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam) CSO, Đối tác 2022).

Công việc của Hội LHPN Việt Nam đã được thể hiện song song trong các quy định pháp luật về địa vị pháp lý của phụ nữ trong những năm gần đây, có thể được đề cập ngắn gọn ở đây như sau (Fontana 2018):

- Hiến pháp Việt Nam sửa đổi năm 2013 ghi nhận bình đẳng nam nữ tại Điều 26 và đề cập đến chính sách bình đẳng giới của Nhà nước. Hiến pháp cũng đề cập đến nghĩa vụ hành động và nghiêm cấm mọi hành vi phân biệt đối xử dựa trên giới tính.
- Ngoài ra, Việt Nam đã phê chuẩn các văn kiện quốc tế quan trọng nhất về nhân quyền, đặc biệt là Công ước về Xóa bỏ mọi Hình thức Phân biệt Đối xử với Phụ nữ (CEDAW) và cam kết đạt được bình đẳng thực sự giữa nam và nữ trên cơ sở các văn kiện này (Freeman /Chinkin/Rudolf 2012)
- Tiếp nối điều này, lần sửa đổi mới đây của Bộ Luật Lao động Việt Nam vào năm 2019 xem xét lại cách tiếp cận trước đây về bảo vệ quyền của phụ nữ, đặc biệt là phát triển các hình thức bảo vệ mới chống lại quấy rối tình dục tại nơi làm việc.

3. Nội dung của Báo cáo Quốc gia số này

Bằng cách chọn một vài vấn đề quan trọng nhất, chúng tôi đang cố gắng hoàn thành một nhiệm vụ: Phân tích tình hình của phụ nữ và trẻ em gái ở Việt Nam hiện nay và triển vọng của tình hình trong tương lai. Ngoài phần giới thiệu này, ấn phẩm của chúng tôi được chia thành bốn phần.

Phó Chủ tịch nước Đặng Thị Ngọc Thịnh (thứ 7 từ bên phải) và các đại biểu dự Đại hội đại biểu phụ nữ toàn quốc lần thứ 14 (Ảnh: VNA)
Nguồn: https://en.vietnamplus.vn/women-union-leader-women-contributing-to-national-development/195526.vnp#&gid=1&pid=2

Trong phần đầu, chúng tôi xem xét sự phát triển chung của tình hình phụ nữ ở Việt Nam. Hai tác giả Đào Đức Thuận và Nguyễn Văn Ngọc cho thấy vai trò của phụ nữ ở Việt Nam nhìn chung đã thay đổi như thế nào trong thế kỷ 20. Tác giả Nguyễn Thị Thúy Hằng sau đó mô tả sự thay đổi này chi tiết hơn, xem xét các hình mẫu phụ nữ từ góc nhìn của truyền thông. Tác giả Nguyễn Tuấn Anh sau đó mô tả vị thế của Việt Nam hiện nay trong lĩnh vực bình đẳng giới.

Phần thứ hai thảo luận về các khía cạnh khác nhau của chính sách phụ nữ:

- Tác giả Nguyễn Đức Vinh phân tích vấn đề thường được gọi ở châu Âu là trao quyền và thúc đẩy phụ nữ.
- Tác giả Đào Hương Thủy nói về giáo dục, khuyến khích nữ sinh và sự bất cân xứng trong lựa chọn nghề của giới trẻ.
- Tác giả Nguyễn Thị Phương Mai bàn về thúc đẩy nghề nghiệp và nâng cao năng lực cho phụ nữ, đặc biệt là trong kinh doanh.
- Và Tác giả Trần Thị Minh Thi phân tích hoàn cảnh đặc biệt của phụ nữ vùng dân tộc thiểu số và nỗ lực vận động phụ nữ ở các vùng đó phát triển bền vững.

Trong phần thứ ba, chúng tôi bàn luận những thách thức cụ thể,

- ví dụ, trong nhóm nữ lãnh đạo đang phát triển (Tác giả Lương Thị Hân),
- với những vấn đề cụ thể của thị trường lao động phi chính thức (Tác giả Dương Kim Anh),
- hay vấn đề bạo lực gia đình (Tác giả Nguyễn Hữu Minh),
- và tình trạng thiểu số tính dục trong nước (Tác giả Trần Thùy Dương).

Phần thứ tư một lần nữa được biên soạn bởi Tác giả Nguyễn Thị Thùy Trang với những thông tin quan trọng nhất về chủ đề này.

Chúng tôi hy vọng sẽ giới thiệu ấn phẩm này tới đông đảo công chúng hơn vào Ngày Quốc tế Phụ nữ 8 tháng 3 năm 2023 và hiện đang nghiên cứu các ý tưởng cho hai số tiếp theo của Báo cáo Quốc gia cho năm 2023.

4. Tài liệu tham khảo

Bebel, August (1885): Women in the Past, Present, and Future (Phụ nữ trong quá khứ, hiện tại và tương lai). London.

Chancer, Lynn S. (2019): After the Rise and Stall of American Feminism: Taking Back a Revolution (Sau sự trỗi dậy và ngưng trệ của chủ nghĩa vị nữ: Quay lại một cuộc cách mạng). Stanford.

Chiricosta, Alessandra (2010): Following the trail of the fairy-bird: The search for a uniquely Vietnamese Women's Movement. In: Roces, Mina/Edwards, Louise (eds.): Women's movements in Asia: Feminism and transnational activism (Theo dấu cánh chim tiên: Đi tìm Phong trào Phụ nữ Việt Nam độc đáo. Trong: Roces, Mina/Edwards, Louise (eds.): Phong trào phụ nữ ở châu Á: Nữ quyền và hoạt động xuyên quốc gia). London. 124–144.

De Beauvoir, Simone (1949): Le deuxième sexe (Giới tính thứ hai). Paris.

Dutton, George Edinson (2012): Sources of Vietnamese Tradition (Introduction to Asian Civilizations) (Cội nguồn truyền thống Việt Nam (Giới thiệu các nền văn minh châu Á)). Washington.

Fontana, Sina (2018): Frauenrechte in Vietnam – zur Berücksichtigung von Gleichstellungsfragen im Reformprozess (Quyền của phụ nữ ở Việt Nam – về việc xem xét vấn đề giới trong quá trình đổi mới). In: Zeitschrift des Deutschen Juristinnenbundes 4/2018. 233 – 234.

Freeman, Marsha A./Chinkin, Christine/Rudolf, Beate (2012): The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: A Commentary (Công ước của Liên hợp quốc về xóa bỏ mọi hình thức phân biệt đối xử với phụ nữ: Bình luận). Oxford Commentaries on International Law. Oxford.

Friedan, Betty (1997): The Feminine Mystique (Bí ẩn nữ giới). New York.

Mai Thi Thu/Le Thi Nham Tuyet (1978): Women in Viet Nam (Phụ nữ ở Việt Nam). Hanoi.

Millett, Kate (1970): Sexual politics (Chính trị giới). Garden City.

Ngo Thi Ngan Binh (2004): The Confucian Four Feminine Virtues (Tứ đức của phụ nữ Nho giáo theo Nho giáo Trong: Drummond, Lisa/Rydström, Helle (eds.): Thực tiễn về giới ở Việt Nam đương đại). In: Drummond, Lisa/Rydström, Helle (eds.): Gender practices in contemporary Vietnam. Singapore. 47–74.

Nguyễn Du (1894): Truyện Kiều (The Tale of Kiều). Scanned copy in World Digital Library, Library of Congress. https://www.loc.gov/item/2021667457.

Pettus, Ashley (2004): Between Sacrifice and Desire: National Identity and the Governing of Femininity in Vietnam (Giữa Hy sinh và Khát vọng: Bản sắc Dân tộc và Quản trị Nữ quyền ở Việt Nam). London.

Pulkkinen, Tuija (2016): Feelings of Injustice: The Institutionalization of Gender Studies and the Pluralization of Feminism (Cảm giác bất công: Thể chế hóa Nghiên cứu Giới tính và Đa nguyên hóa Chủ nghĩa Nữ quyền). In: Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies 27 (2). 103–124.

Stansell, Christine (2010). The Feminist Promise: 1792 to the Present (Lời hứa nữ quyền: 1792 đến nay). New York.

Taylor, Barbara/Knott, Sarah (2016): Women, Gender and Enlightenment (Phụ nữ, Giới tính và Khai sáng). London.

Tong, Rosemarie (2013). Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction (Tư tưởng nữ quyền: Giới thiệu toàn diện hơn). Boulder.

Uncle Ho and the Vietnamese Women's Liberation Movement (2022) (Bác Hồ và phong trào giải phóng phụ nữ Việt Nam). https://baotangphunu.org.vn/en/uncle-ho-and-the-vietnamese-womens-liberation-movement/.

Vietnam Women's Union (2022): Orientation and Tasks for the 2017–2022 Term (Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam (2022): Phương hướng, nhiệm vụ nhiệm kỳ 2017–2022). http://vwu.vn/vwu-action-plans.

Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, Các tổ chức và đối tác (eds) (2022): https://www.care.org.vn/project/vietnam-womens-union-vwu/.

Waibel, Gabi/Glück, Sarah (2013): More than 13 million: mass mobilisation and gender politics in the Vietnam Women's Union (Hơn 13 triệu hội viên: vận động quần chúng và chính trị giới trong Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam). In: Gender & Development, 21:2. 343–361.

Waldschmidt-Nelson, Britta/ Schüler, Anja (2017): Forging bonds across borders. Transatlantic collaborations for women's rights and social justice in the long nineteenth century (Giả mạo trái phiếu xuyên biên giới. Hợp tác xuyên Đại Tây Dương vì quyền của phụ nữ và công bằng xã hội trong thế kỷ 19 lâu dài). Washington.

Zetkin, Clara (1889): Die Arbeiterinnen- und Frauenfrage der Gegenwart (Nữ công nhân và vấn đề phụ nữ hiện nay). Berlin.

TS. Detlef Briesen

Hướng nghiên cứu: Lịch sử đương đại

Khoa Lịch sử và nghiên cứu văn hóa

Đại học Justus-Liebig Gießen

Cố vấn giáo dục của DAAD tại Vietnam

Email: detlef.briesen@geschichte-uni.giessen.de

TS. Nguyễn Thị Thùy Trang

Trưởng Bộ môn Nghiên cứu Phát triển quốc tế

Khoa Quốc tế học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: trangqt@vnu.edu.vn/ trangntt84@yahoo.com

GS. TS. Phạm Quang Minh

Khoa Quốc tế học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: minhpq@ussh.edu.vn

Hai phụ nữ ở Sài Gòn, 1890-1923

Nguồn: David Shapinsky (n.d.), available at the Library of Congress: http://loc.gov/pictures/resource/cph.3b44777/

Vai trò của phụ nữ Việt Nam trong xã hội: Góc nhìn lịch sử

● **Đào Đức Thuận và Nguyễn Văn Ngọc**

1. Dẫn nhập

Ngày nay, các quốc gia trên thế giới đều không thể phủ nhận những đóng góp của phụ nữ đối với sự phát triển của nhân loại. Việc đánh giá vai trò của phụ nữ đối với xã hội phụ thuộc vào đặc điểm của từng nền văn hóa. Trong lịch sử phát triển của quốc gia- dân tộc, phụ nữ ở Việt Nam được cho là có vai trò không thể thiếu đối với sự tồn tại và phát triển của gia đình và cộng đồng. Nghiên cứu về vai trò của phụ nữ ở xã hội Việt Nam qua các thời kỳ lịch sử là một việc có ý nghĩa.

Việt Nam là một quốc gia đa sắc tộc. Cho đến nay, theo thống kê từ chính phủ, trên lãnh thổ Việt Nam ghi nhận tồn tại sự của 54 tộc người, trong đó người Kinh (Việt) chiếm đa số. Mỗi tộc người mang một sắc tố đặc trưng trong bức tranh văn hóa Việt Nam thống nhất và đa dạng. Có một sự thật là, sự phát triển không đồng đều giữa các tộc người đã trở thành rào cản to lớn cho sự phát triển của Việt Nam, trong đó có phụ nữ. Sự khác biệt trong việc bảo lưu các giá trị văn hóa giữa các tộc người đã khiến cho khái niệm "truyền thống" ở Việt Nam khó được xác định một cách rõ ràng. Đến thập niên 70 của thế kỷ XX, trong khi vùng đồng bằng, đặc biệt tại các đô thị ở Việt Nam đã bước vào thời kỳ hiện đại với các chính sách, pháp luật phát triển kinh tế - xã hội được ban hành và áp dụng có hiệu quả thì tại miền núi, -một số tộc người thiểu số vẫn tồn tại tách biệt và duy trì xã hội bằng các luật tục. Điều này gây ra những khó khăn thực sự trong vấn đề phân kỳ cho các nghiên cứu về phụ nữ Việt Nam trong lịch sử.

Việt Nam là một quốc gia có lịch sử hình thành, khai thác lãnh thổ lâu dài. Trên đất nước Việt Nam thống nhất ngày nay đã từng tồn tại các nhà nước, chính quyền, các nền văn hóa khác nhau. Ở mỗi xã hội trong các thời kỳ lịch sử khác nhau, vai trò của người phụ nữ trong mỗi xã hội cũng được đánh giá khác nhau. Các nghiên cứu về phụ nữ Việt Nam trước đây thường lấy phụ nữ người Kinh (Việt) ở vùng đồng bằng Bắc Bộ gắn liền với quốc gia Đại Việt có truyền thống từ văn hóa Đông Sơn làm đối tượng nghiên cứu chính và để đại diện cho phụ nữ Việt Nam. Phụ nữ ở các tộc người thiểu số hay trong các chính quyền đã biến mất ở Việt Nam thường chỉ được biết đến trong các công trình khảo cứu cụ thể.

Cho đến những năm 70 của thế kỷ XX, những phát biểu, ghi chép và nghiên cứu về vai trò của phụ nữ ở xã hội Việt Nam trong lịch sử hầu hết được phác họa một cách đơn tuyến, các dẫn chứng về vai trò của phụ nữ thường được lấy từ các hình mẫu phụ nữ điển hình của từng giai đoạn. Việc tiếp cận vấn đề phụ nữ, vai trò xã hội của phụ nữ Việt Nam trong tương quan với nam giới từ lý thuyết về giới ít được quan tâm tới. Nghiên cứu của chúng tôi không kỳ vọng sẽ khỏa lấp được hết những khoảng trống của các nghiên cứu trước. Bằng việc nghiên cứu các nguồn tư liệu khác nhau, chúng tôi cố gắng phác họa vai trò của phụ nữ ở Việt Nam trong xã hội từ khởi thủy đến thập niên 70 của thế kỷ XX trên các khía cạnh: kinh tế, văn hóa, chiến đấu và quản lý cộng đồng. Trong phạm vi thời gian của nghiên cứu này, sự bảo lưu của các giá trị truyền thống ở các xã hội khác nhau không cho phép chúng ta đánh giá vai trò của phụ nữ trong các cộng đồng một cách đồng nhất ở mỗi khía cạnh cũng như các thời kỳ lịch sử.

Việt Nam năm 1978. Nữ dân quân ở Đà Nẵng.

Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fotothek-df_ge_0000154-Vietnam_1978._Milizion%C3%A4rinnen_in_Da_Nang.jpg

2. Những nhân tố định hình vai trò xã hội của người phụ nữ ở Việt Nam

Hình thái kinh tế - xã hội

Việt Nam được cho là một trong những nơi xuất hiện nông nghiệp khá sớm trên thế giới. Từ thời tiền sử, con người sinh sống trên lãnh thổ Việt Nam hiện nay đã biết đến sản xuất nông nghiệp. Tùy thuộc vào địa bàn cư trú mà hình thức canh tác lúa nước hay hình thức canh tác nương rẫy được con người lựa chọn. Sự chuyển biến từ nền kinh tế tự nhiên chủ yếu dựa vào săn bắt và hái lượm sang nền kinh tế nông nghiệp với trồng trọt và chăn nuôi đã dần xác lập vị thế của người đàn ông trong quá trình sản xuất. Sự phát triển của hoạt động sản xuất đến mức độ cao sẽ dần làm triệt tiêu đi vị thế của người phụ nữ trong hoạt động sản xuất. Tuy nhiên, cho đến những năm 70 của thế kỷ XX, đa phần diện tích canh tác nông nghiệp ở Việt Nam còn đang ở trong tình trạng lạc hậu, nhỏ lẻ với lao động chân tay là chủ yếu. Ở đó, vai trò của người phụ nữ tham gia vào quá trình sản xuất là không thể phủ nhận. Ở các vùng miền núi xa xôi, nơi kinh tế nương rẫy là chủ yếu, hiện tượng du canh du cư còn phổ biến thì sự tận dụng nguồn lao động của mọi thành viên trong gia đình vẫn là yếu tố tối cần thiết. Nền kinh tế chủ đạo là sản xuất nông nghiệp mang tính mùa vụ đã không đủ khả năng mang đến một cuộc sống ổn định. Vì vậy, hoạt động sản xuất tiểu thủ công nghiệp được đánh giá là phương thức tận dụng nguồn nhân lực lúc nhàn rỗi và đem lại một nguồn thu có ý nghĩa. Hoạt động sản xuất tiểu thủ công nghiệp dưới quy mô gia đình đã tạo cho người phụ nữ có thêm cơ hội tham gia vào quá trình sản xuất (Quý Lâm- Kim Phượng 2014, 19).

Cùng với sự phát triển của kinh tế là những biến đổi của xã hội. Từ xã hội mẫu quyền thời nguyên thủy, người Việt đã chuyển sang xã hội phụ quyền trong đó khẳng định vai trò và uy thế của người đàn ông. Tuy nhiên, quá trình này không diễn ra một cách nhanh gọn và triệt để mà nó diễn ra không giống nhau ở mỗi cộng đồng khác nhau. Kết quả của quá trình này là vai trò xã hội của người phụ nữ ít bị mất đi và có chăng đó là mất đi về mặt hình thức, còn trong thực tiễn đời sống họ vẫn khẳng định vai trò to lớn của mình trong xã hội. Có nhiều nghiên cứu đã chỉ ra, so với phụ nữ trong khu vực, phụ nữ Việt Nam (người Việt) có được sự bình đẳng, dân chủ hơn khi được pháp luật thừa nhận những quyền nhất định về sở hữu tài sản (Trần Thúy Anh 2006, 6-11). Những đóng góp và vai trò của phụ nữ Việt Nam trong gia đình và xã hội ngày càng tăng đã làm cho uy quyền của người chồng đối với vợ chỉ còn trên lý thuyết và một phần nào đó trong các gia đình lớp trên trong xã hội, còn trên thực tế hầu hết phụ nữ trong các gia đình bình dân đều có một vị trí khá bình đẳng so với nam giới, thậm chí còn được đề cao hơn nam giới. Điều này thể hiện khá rõ trong ca dao tục ngữ, phong tục, tập quán và tín ngưỡng dân gian Việt Nam (Đặng Thị Vân Chi 2004, 52). Ở một số tộc người thiểu số sinh sống trên các dãy núi cao, tách biệt chế độ mẫu hệ vẫn tồn tại và được bảo lưu cho đến tận những năm 70 của thế kỷ XX. Điều này đã tạo ra một thực tế đa dạng trong việc đánh giá vai trò của phụ nữ Việt Nam trong xã hội.

Một số hệ tư tưởng chính và ảnh hưởng của chúng trong vai trò của phụ nữ ở Việt Nam

Một số trào lưu tư tưởng nên được nhìn nhận như là một yếu tố quan trọng giúp cho người phụ nữ ở Việt Nam có cơ hội nhận diện được vị thế và vai trò của mình trong xã hội. Tuy nhiên, cần nhấn mạnh rằng, một số trào lưu tư tưởng được đề cập ở đây có tác động chủ yếu đến bộ phận phụ nữ người Việt ở vùng đồng bằng. Các tộc người thiểu số ở miền núi vẫn bảo lưu các giá trị của luật tục và tập quán. Nho giáo có lẽ là một trong những luồng tư tưởng tác động rất lớn đến vị thế của người phụ nữ trong xã hội. Được du nhập vào Việt Nam khá sớm, Nho giáo nhanh chóng được các chính quyền tìm thấy những hạt nhân ý nghĩa phục vụ cho việc trị nước của mình. Nho giáo không đề cao vai trò của người phụ nữ và ràng buộc họ vào những lễ giáo rất hà khắc. Giai cấp phong kiến đã sử dụng các phương tiện khác nhau để biến hệ tư tưởng Nho giáo thành ý thức và hành vi của mọi người và để duy trì quyền lực đối với phụ nữ. Trong phạm vi quan hệ giới, tinh thần Nho giáo thể hiện tập trung ở niềm tin là phụ nữ thấp kém hơn so với nam giới, thể hiện ở yêu cầu đối với phụ nữ là tam tòng (Phạm Thị Bích Hằng 2003, 41).

Tuy nhiên các làn sóng nữ quyền đầu thế kỷ XX đã tác động nhất định đến sự định hình vai trò xã hội của phụ nữ ở Việt Nam. Vấn đề nữ quyền đã bước đầu đề cập đến việc công nhận quyền cho nữ giới được tham gia chính trị, với tư cách một công dân. Tuy nhiên, đây không phải là một hiện tượng cá biệt ở Việt Nam. Cùng thời điểm đó, ở nhiều quốc gia Đông Á như Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc…. cũng diễn ra phong trào Âu hóa nhưng tùy thuộc vào truyền thống văn hóa, tình hình kinh tế, chính trị cụ thể của mỗi nước mà vấn đề nữ quyền được biểu hiện khác nhau (Cao Kim Lan 2019, 66- 68). Trên diễn đàn báo chí công khai ở Việt Nam đầu thế kỷ XX, vấn đề phụ nữ đã được thảo luận công khai với những nhận thức tích cực về vai trò của phụ nữ trong lịch sử. Các ý kiến tập trung vào việc giải phóng phụ nữ khỏi các khuôn khổ của lễ giáo phong kiến và né tránh vấn đề địa vị chính trị của phụ nữ trong xã hội (Đặng Thị Vân Chi 2004, 53).

Đảng cộng sản Việt Nam từ khi ra đời đã rất quan tâm đến công tác phụ nữ. Trong thời kỳ trước năm 1945, Đảng cộng sản Việt Nam cũng đề ra chủ trương chống chế độ nhiều vợ, phản đối chính phủ Pháp duy trì và lợi dụng hoạt động mãi dâm để thu thuế. Vì vậy, trên báo và truyền đơn của Đảng cộng sản thường đề ra các khẩu hiệu như chống nạn mãi dâm và tuyên truyền vận động phụ nữ tham gia vào công cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, xây dựng một xã hội mới văn minh, bình đẳng (Đặng Thị Vân Chi 2008, 41). Năm 1945, cách mạng tháng Tám thắng lợi, Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời. Hiến pháp đầu tiên của nước Việt Nam được Nghị viện thông qua năm 1946 đã chính thức xác nhận quyền bình đẳng với nam giới của phụ nữ trên tất cả các mặt kinh tế, chính trị và văn hóa. Tiếp sau đó, Luật Hôn nhân Gia đình năm 1959 tiếp tục tái khẳng định sự bình đẳng nam nữ trong xã hội. Đây là những bước tiến quan trọng về mặt pháp lý tạo cơ sở cho quá trình bình đẳng giới ở Việt Nam.

3. Thực tiễn thực hiện vai trò của phụ nữ ở Việt Nam trong xã hội từ khởi thủy đến thập niên 70 của thế kỷ XX

Trên khía cạnh kinh tế

Ở nhiều nơi trên lãnh thổ Việt Nam ngày nay ghi nhận sự xuất hiện của người nguyên thủy từ cách ngày nay hơn 30 vạn năm. Ban đầu, những người này sống chủ yếu dựa vào việc săn bắt và hái lượm những thức ăn có sẵn trong thiên nhiên. Về sau họ biết chế tác các công cụ sản xuất bằng đá, biết làm gốm để phục vụ cuộc sống. Trong nền kinh tế tự nhiên đó, phụ nữ đảm nhiệm những công việc mang tính ổn định và ít nguy hiểm như hái lượm, hay thu lượm nhuyễn thể ven bờ còn đàn ông đảm nhiệm săn bắt và đánh cá- công việc mang tính rủi ro cao (Nguyễn Duy Mền 2017, 25-67). Nông nghiệp ra đời đã khiến cho đời sống kinh tế của người nguyên thủy ở Việt Nam trở nên ổn định và chủ động hơn. Các thị tộc liên minh với nhau thành các cộng đồng lớn hơn để sản xuất nông nghiệp, làm thủy lợi, bảo vệ cộng đồng. Sự phát triển nhanh của các kỹ thuật chế tác công cụ, trong đó việc biết đến đồ đồng và nghề luyện kim đã tạo ra bước ngoặt lớn trong sự phát triển kinh tế - xã hội ở Việt Nam thời tiền sử.

Ở Bắc Bộ và Bắc Trung bộ Việt Nam, người Việt Cổ đã chiếm lĩnh các vùng đồng bằng, thung lũng ven các con sông, phát triển nông nghiệp trồng lúa và định hình các cộng đồng làng xóm. Vai trò của người đàn ông được khẳng định trong sản xuất nông nghiệp, nhất là khâu làm đất. Bên cạnh đó, việc săn bắt tự nhiên của những người đàn ông vốn được bảo lưu lại từ thời kỳ trước trở lên hiệu quả hơn nhờ những thành tựu của kỹ thuật luyện kim. Cùng với sự phát triển của lịch sử, các nghề thủ công dần được định hình và đóng góp quan trọng vào đời sống kinh tế. Nghề thủ công là lĩnh vực có sự phân chia theo giới cũng rất rõ ràng. Nghề dệt được coi như một lĩnh vực sản xuất độc quyền của phụ nữ. Đàn ông đảm nhiệm những nghề thủ công nặng nhọc hơn như chế tác đá, luyện kim, đúc đồng… Chế độ phụ hệ dần thay thế cho xã hội mẫu quyền và duy trì cho đến tận sau này. Tuy nhiên, sự tan rã của chế độ xã hội mẫu quyền đã không diễn ra một cách triệt để mà còn lưu vết lại những tàn dư trong xã hội phong kiến phụ quyền. Điều này ảnh hưởng trực tiếp và rõ nét đến vai trò của phụ nữ trong xã hội phong kiến Việt Nam (Lê Thị Nhâm Tuyết 1973, 56-70).

Từ thế kỷ X đến thế kỷ XIX, lịch sử Việt Nam chứng kiến sự mở rộng và hình thành lãnh thổ về phương Nam. Cùng với đó là quá trình cố kết tộc người và hỗn dung văn hóa trong đó dấu ấn văn hóa của người Kinh được khẳng định ở vùng đồng bằng dọc theo chiều dài đất nước. Trong nền kinh tế tiểu nông truyền thống đó, vai trò của người phụ nữ trong đời sống kinh tế vẫn được khẳng định qua hoạt động sản xuất nông nghiệp trong các gia đình hạt nhân. Sản xuất tiểu thủ công nghiệp là lĩnh vực quan trọng khỏa lấp đi khoảng trống trong thời vụ của nghề trồng lúa. Hình thức chủ yếu là theo quy mô hộ gia đình. Ở đó, mỗi thành viên không phân biệt già, trẻ, gái, trai đều tham gia vào quá trình sản xuất. Phụ nữ ở Việt Nam được đánh giá là những người rất chăm chỉ và khéo tay trong con mắt của những người phương Tây (Đặng Thị Vân Chi 2004, 49). Sự phân công lao động theo giới trong các nghề phụ này trở nên rất mờ nhạt.

Sự phát triển của xã hội kéo theo nhu cầu cần phải trao đổi và buôn bán ở nhiều cấp độ khác nhau. Các nghiên cứu trước đây đều chỉ ra rằng, phụ nữ là thành phần chiếm đa số trong hoạt động giao thương buôn bán nhưng chủ yếu ở cấp độ nhỏ với các mặt hàng thiết yếu phục vụ cuộc sống hàng ngày ở các chợ làng (Nguyễn Quang Ngọc 1993), (Nguyễn Mạnh Tiến 2017a). Ngay cả khi nền kinh tế hàng hóa thúc đẩy sự ra đời của các làng buôn như Phù Lưu nơi mà những người phụ nữ quanh năm đi buôn chuyến thì các mặt hàng chủ yếu vẫn là các hàng phục vụ nhu cầu hàng ngày mà dân gian gọi là *"hàng xén"* (Nguyễn Quang Ngọc 1993, 120-125). Trong lĩnh vực này, người đàn ông trong xã hội Việt Nam truyền thống trước ảnh hưởng của Nho giáo ít tham gia vào hoạt động buôn bán. Họ được cho là dành nhiều thời gian vào việc học hành để khẳng định vị thế với xã hội và làm rạng danh gia đình, làng xã. Ngay cả khi tham gia vào quá trình buôn bán thì họ chủ yếu tập trung buôn bán những sản phẩm quan trọng, có giá trị kinh tế lớn như trâu, bò (Nguyễn Mạnh Tiến 2017a, 135-163). Mặc dù vậy, giá trị kinh tế thực sự của các hoạt động buôn bán của người phụ nữ đã trở thành nguồn thu đáng kể đảm bảo cho sự tồn tại của những gia đình thứ dân người Việt. Từ ý nghĩa đó, người phụ nữ trong cộng đồng người Việt truyền thống khẳng định được vai trò của mình trong đời sống kinh tế khi là người nắm quyền chi tiêu hàng ngày trong gia đình.

Ở đây cần nhìn nhận vấn đề một cách thấu đáo giữa những người phụ nữ trong các giai tầng khác nhau trong xã hội để thấy được vai trò của người phụ nữ trong đời sống kinh tế. Nếu nhìn từ trên xuống có thể thấy chỉ một số ít phụ nữ trong các gia đình tầng lớp sĩ, cụ thể là những người thuộc tầng lớp quan phương trong bộ máy nhà nước chủ yếu sống ở kinh thành và các trung tâm chính trị ít bị tác động bởi đời sống kinh tế do bổng lộc của những người đàn ông của họ có được. Còn tuyệt đại đa số các tầng lớp khác như: nông, công, thương, vai trò của người phụ nữ trong đời sống kinh tế là rất quan trọng. Mặt khác, nếu nhìn từ sự di động xã hội theo chiều dọc của các gia đình tầng lớp sĩ hiện hữu thì trong quá khứ những người phụ nữ đó cũng đã mất cả một quãng đời thanh xuân để lăn lộn nuôi chồng ăn học thành tài.

Sự du nhập của chủ nghĩa tư bản đã ảnh hưởng nhất định đến sự phát triển của Việt Nam cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX. Cấu trúc xã hội của người Việt truyền thống dần biến đổi và hình thành các giai tầng mới. Trong hoạt động kinh tế, sản xuất nông nghiệp bị thu hẹp do mất dần tư liệu sản xuất là ruộng đất. Trong khi đó, các nhà máy, xí nghiệp được mọc lên đã tạo ra giai cấp công nhân mà đa phần xuất thân từ nông dân trong xã hội Việt Nam. Chế độ làm việc trong các nhà máy rất vất vả do nhu cầu lợi nhuận của chủ thuê khiến cho sự mất cân bằng giới nghiêng về đàn ông trong lực lượng công nhân là điều không thể tránh khỏi.

Bé gái H'mông

Nguồn: https://vietnam.travel/things-to-do/25-striking-images-vietnams-ethnic-groups

Trong xã hội truyền thống của người Chăm, mặc dù là một xã hội mẫu hệ nhưng người đàn ông hoạt động có phần nổi trội hơn phụ nữ. Về mặt hình thức, người đàn ông không phải người nắm quyền mà chỉ là người thay mặt phụ nữ, thay mặt tộc họ phía mẹ để thực hiện nghĩa vụ của mình mà thôi, quyền quyết định mọi vấn đề là phụ nữ(Sakaya- Gia Trang 2021, 21). Trong hoạt động kinh tế, người phụ nữ Chăm được giáo dục trở thành những người tập trung chăm lo, quán xuyến công việc gia đình, người đàn ông đảm trách công việc nương rẫy (Sakaya- Gia Trang 2021, 175). Các nghề thủ công lại chủ yếu do phụ nữ đảm trách, nghề dệt là một công việc độc quyền mà thần linh ban cho người phụ nữ Chăm. Tuy vậy, đàn ông vẫn tham gia vào quá trình hỗ trợ nguyên liệu phục vụ sản xuất như làm đất, trồng bông (Sakaya 2003, 152- 153). Có một điều đáng quan tâm là hoạt động buôn bán trong cộng đồng của người Chăm ở một số địa phương chủ yếu do đàn ông đảm nhiệm. Họ dùng những ghe thuyền đi đến các nơi để buôn bán, cũng có những trường hợp phụ nữ đi cùng nhưng chủ yếu để giữ con và chăm lo cho gia đình (Phan Văn Dốp- Nguyễn Thị Nhung 2006, 30).

Trên khía cạnh chống giặc ngoại xâm

Từ năm 1945 đến thập niên 70 của thế kỷ XX, ở Việt Nam diễn ra tình hình chiến sự một bên là nhân dân Việt Nam, một bên là thực dân Pháp, sau này là Mỹ và các nước đồng minh. Trong hoàn cảnh đó, nam giới được huy động cho việc chiến đấu đã buộc những người phụ nữ phải khỏa lấp những khoảng trống đó trong hoạt động sản xuất (Lê Chân Phương 2006). Cho đến những năm 60 của thế kỷ XX, những người phụ nữ ở miền Bắc Việt Nam đóng vai trò quan trọng trong hoạt động kinh tế. Trong khi đó, ở miền Nam Việt Nam thì diễn biến có phần phức tạp hơn. Ở các vùng nông thôn, nơi lực lượng cách mạng kiểm soát, vai trò của người phụ nữ trong hoạt động kinh tế cũng tương tự những người chị em miền Bắc, trong khi đó ở các vùng đô thị, nơi tập trung tầng lớp thượng lưu thân phương Tây, những người phụ nữ lại ít tham gia vào hoạt động kinh tế.

Ở các vùng đồng bào dân tộc ít người, cho đến những năm 70 của thế kỷ XX, xã hội của họ vẫn nằm trong nội hàm "truyền thống", tức là nơi mà các giá trị của cộng đồng được bảo tồn trong các luật tục và sử thi là chủ yếu (Lê Thị Quỳnh Hảo 2020, 58). Trong các xã hội mẫu hệ còn được bảo lưu lại như của người Ê đê và Mnông, vai trò của người phụ nữ trong hoạt động sản xuất rất rõ nét. Họ là những người chủ rẫy, là người chỉ đạo hoạt động sản xuất trên rẫy theo kinh nghiệm sản xuất lâu đời. Mặc dù vậy quá trình sản xuất vẫn có sự tham gia chủ yếu của người đàn ông (Lê Thị Quỳnh Hảo 2020, 205).

Việt Nam là một quốc gia có vị trí địa chính trị, địa quân sự đặc biệt quan trọng đối với an ninh và phát triển của khu vực Đông Á. Việt Nam luôn nằm tầm ngắm trong các toan tính của các cường quốc trong khu vực và trên thế giới. Vì vậy, ngay từ rất sớm, các tộc người trên lãnh thổ Việt Nam hiện nay đã phải đối mặt với các cuộc xâm lược. Và đây cũng là một trong những nhân tố thúc đẩy sự hình thành nhà nước sớm ở Việt Nam. Chiến tranh đã tôi luyện và hun đúc lên những giá trị tiêu biểu của người Việt như kiên cường, bất khuất, dũng cảm.

Các nghiên cứu đi trước đã cố gắng lấy các ví dụ điển hình về sự tham gia của phụ nữ trong các cuộc chiến chống ngoại xâm hay những câu ca, tục ngữ trong kho tàng văn hóa dân gian để khẳng định vai trò quan trọng của phụ nữ ở Việt Nam trong lĩnh vực quân sự (Nguyễn Thị Ngọc Phượng 1995, 69). Tuy nhiên, nếu tiếp cận ở khía cạnh giới trong đối trọng với đàn ông thì ta thấy rằng người phụ nữ là nạn nhân của chiến tranh, vai trò của phụ nữ người Việt trên khía cạnh quân sự không thật sự rõ nét. Các ghi chép trong lịch sử đều chỉ ra rằng, phụ nữ và trẻ em là 2 đối tượng yếu thế và ảnh hưởng nghiêm trọng bởi chiến tranh. Việc phụ nữ bị hãm hiếp trở thành trò mua vui trong chiến tranh đã được ghi chép nhiều trong các tài liệu tố cáo tội ác của giặc ngoại xâm. Cuộc chiến tranh ở Việt Nam từ năm 1954- 1975 đã đẩy hơn 500.000 phụ nữ Việt Nam vào nghề mại dâm để phục vụ quân đội Mỹ và quân đội của chính quyền thân Mỹ ở miền Nam (Kathleen Barry 1995, 49).

Ngay trong xã hội nguyên thủy với nhiệm vụ hái lượm, không gian làm việc của người phụ nữ mang tính ổn định cao tại địa bàn xác định, trong khi đó, việc săn bắt của người đàn ông đòi hỏi phải di chuyển trên một không gian rộng tiềm ẩn nguy cơ xung đột, tranh chấp địa bàn với các cộng đồng khác. Bên cạnh đó, việc bảo vệ cộng đồng trước sự tấn công từ bên ngoài cũng được coi là nhiệm vụ của những người đàn ông.

Từ thời kỳ quân chủ trở đi, phụ nữ người Việt chủ yếu tham gia vào quá trình hỗ trợ chiến đấu. Việc đảm trách các công việc gia đình khi nam giới phải lên đường tham gia chiến đấu bảo vệ đất nước được coi là góp phần to lớn vào thành quả chung trên mặt trận quân sự. Đây thực sự là một nhiệm vụ rất khó khăn khi trong cộng đồng mất sự cân bằng về giới, các công việc sản xuất nặng nhọc hay các vai trò đại diện gia đình trong các hoạt động xã hội chung buộc người phụ nữ phải đảm trách. Những người phụ nữ có thể được huy động cho các hoạt động hỗ trợ trực tiếp chiến đấu như vận chuyển lương thực, thực phẩm phục vụ các chiến trường xa xôi (: Ban chấp hàn Hội Liên hiệp phụ nữ Liên khu 3 2002). Trong giai đoạn 1954- 1975, những người phụ nữ ở miền Bắc đã được đưa vào các chiến trường khốc liệt nhưng chỉ đảm trách các nhiệm vụ hỗ trợ chiến đấu như làm đường, quân y (Nguyễn Văn Khoan 2005).

Ở những giai đoạn khốc liệt nhất của các cuộc chiến tranh ở thế kỷ XX, một bộ phận phụ nữ ở miền Bắc Việt Nam đã được tổ chức thành các đơn vị chiến đấu nhưng chỉ đảm trách nhiệm vụ bảo vệ chính quê hương mình dưới cái tên lực lượng dân quân, du kích. Đây là lực lượng thứ ba trong hình thái quân sự ba thứ quân và là lực lượng bán chuyên trách vừa chiến đấu vừa sản xuất. Lịch sử ghi nhận sự xuất hiện của phụ nữ trên các chiến trường khốc liệt nhưng họ không được tổ chức thành các đơn vị chiến đấu độc lập của phụ nữ mà thường được tổ chức cùng với các đơn vị của nam giới để đảm trách các nhiệm vụ hỗ trợ chiến đấu như quân y, giao liên (Phạm Thị Bích Hằng 2003, 42). Khi người phụ nữ Việt phải chiến đấu là trong những tình huống không thể có sự hỗ trợ từ người đàn ông. Khởi nghĩa Hai Bà Trưng là điển hình của phụ nữ Việt Nam tham gia đánh giặc ngoại xâm nhưng căn nguyên của cuộc khởi nghĩa này là trả thù cho chồng là Thi Sách bị nhà Hán giết hại. Hay câu ca dao *"giặc đến nhà đàn bà cũng đánh"* được lấy ví dụ minh họa cho tinh thần bất khuất của người phụ nữ Việt truyền thống nhưng đó là trong tình huống bất đắc dĩ.

Bé gái H'mông
Nguồn: https://vietnam.travel/things-to-do/25-striking-images-vietnams-ethnic-groups

Ở trong xã hội mẫu hệ truyền thống, ta cứ ngỡ rằng với vai trò quan trọng của mình, người phụ nữ sẽ tham gia vào các hoạt động quân sự tranh giành địa bàn, lãnh thổ với các cộng đồng khác. Tuy nhiên, trong xã hội Ê đê và Mnông thì người phụ nữ không những không tham gia vào quá trình chiến đấu mà họ trở thành đối tượng của các cuộc tranh đoạt, xung đột giữa các cộng đồng. Nhưng họ cũng chỉ là cái cớ để tạo nên những cuộc chiến tranh giữa các buôn làng nhưng mục đích cuối cùng của các cuộc chiến tranh là vị danh dự, uy thế của công đồng, uy tín của người đàn ông chứ không phải vì những người phụ nữ (Lê Thị Quỳnh Hảo 2020, 184- 185) Tương tự như vậy, trong xã hội Chăm, hình ảnh và vai trò của phụ nữ rất mờ nhạt. Họ chỉ là những thân phận yếu ớt, phần thưởng cho những kẻ thắng trận sau cùng Người đàn ông sinh ra là để chiến đấu, người phụ nữ là để sinh nở (Inrasara 2003, 43).

Trên khía cạnh bảo tồn văn hóa

Như đã trình bày ở trên, với vị trí địa lý đặc thù, là cầu nối giữa lục địa Trung Hoa với Đông Nam Á hải đảo và vùng biển Nam Thái Bình Dương, Việt Nam không chỉ có ý nghĩa quân sự quan trọng mà còn có vị trí địa văn hóa nổi bật. Nơi đây chứng kiến các cuộc thiên di từ Bắc xuống Nam và ngược lại. Từ rất sớm, lãnh thổ Việt Nam đã chứng kiến đời sống văn hóa rất sôi động của các tộc người.

Trong đời sống tâm linh những người Việt ở đồng bằng từ xa xưa đã trọng yếu tố nữ, giống cái tượng trưng cho sự sinh sôi nảy nở. Điều này là phổ biến trong các xã hội trồng lúa ở Đông Nam Á (Nguyễn Kim Hoa 2004). Trong xã hội mẫu quyền thuở ban đầu, người phụ nữ có vai trò đặc biệt trong thực hiện các nghi lễ của cộng đồng. Về sau, khi chế độ phụ quyền được thiết lập, vị thế của người phụ nữ trong các hoạt động tâm linh được thay thế bởi những người đàn ông. Phụ nữ chỉ đóng vai trò hỗ trợ, hậu cần trong các hoạt động nghi lễ. Cho đến khi Đạo mẫu - một tín ngưỡng mà đối tượng thờ phụng cao nhất là phụ nữ ra đời và dần khẳng định được vai trò trong đời sống tâm linh thì người phụ nữ trong các làng Việt có thêm được một không gian thực hành tín ngưỡng bên cạnh các ngôi chùa thờ Phật. Hiện tượng này có lẽ nên được nhìn nhận như một sự nỗ lực của những người phụ nữ trong việc cân bằng đối trọng ở đời sống tâm linh với những người đàn ông.

Những người phụ nữ còn có vai trò quan trọng trong việc bảo lưu và trao truyền các nghề thủ công truyền thống. Việc nhìn nhận thủ công nghiệp như một nghề phụ hỗ trợ cho nông nghiệp và quy mô sản xuất hộ gia đình đã không cho phép tiểu thủ công nghiệp tiến lên sản xuất hàng hóa trong xã hội của người Việt truyền thống. Tuy vậy, sức sống của nó rất bền bỉ truyền từ đời này sang đời khác. Mặc dù quá trình sản xuất có sự tham gia của mọi thành viên trong gia đình nhưng phụ nữ được cho là nắm giữ những khâu trọng yếu đòi hỏi sự tỉ mỉ và kỹ thuật cao làm nên hồn cốt của sản phẩm. Theo đó, việc truyền nghề thường được thực hiện trong nội bộ gia đình giữa mẹ và con gái. Đây cũng được nhìn nhận như cách người mẹ trao cho con gái một cái nghề để sau này mưu sinh, gánh vác kinh tế trong gia đình nhỏ của mình sau này. Trong kho tàng văn học dân gian cũng ghi nhận các tổ nghề thủ công chủ yếu là "các bà". Ngay cả trong các gia đình quý tộc, khi mà nghề thủ công không còn phải là vấn đề mưu sinh thì những cô gái mới lớn vẫn được định hướng để học những nghề thủ công nhất định như may vá, thêu thùa để phục vụ nhu cầu cuộc sống hàng ngày sau này. Cho đến giữa thế

Chân dung Nho gia triều Nguyên (1279-1368)
Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Confucius?uselang=de#/media/File:Half_Portraits_of_the_Great_Sage_and_Virtuous_Men_of_Old_-_Confucius.jpg

kỷ XX, các nghề truyền thống vẫn còn sức sống mãnh liệt ở các làng quê Việt Nam. Ở đó, các bà, các mẹ, các chị vẫn miệt mài làm việc không chỉ tạo ra lợi ích kinh tế nhỏ bé mà còn để bảo lưu các giá trị truyền thống.

Phụ nữ còn có vai trò quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa dân gian của dân tộc. Ngay từ thời kỳ Bắc thuộc, phản ứng co cụm của các làng xã của người Việt trước làn sóng đồng hóa của phương Bắc đã biến những ngôi làng trở thành một thực thể tách biệt. Ở đó các giá trị văn hóa truyền thống được trao truyền từ thế hệ này đến thế hệ khác thông qua những lời ru của mẹ, câu chuyện của bà. Cho đến thế kỷ thứ XV, khi nền văn hóa cung đình được xác lập và có ranh giới tương đối rõ ràng với văn hóa dân gian của tầng lớp bình dân thì những người phụ nữ thực sự trở thành nhân tố không thể thiếu trong nền văn hóa dân gian của dân tộc. Những điệu múa, điệu nhảy, câu hát được những người phụ nữ duy trì trong các sinh

Tam tòng tứ đức

Nguồn: Pinterest/Elvina Ulrich

hoạt văn hóa dân gian của cộng đồng và trao truyền cho các thế hệ kế cận (Trần Thị Diễm Thúy 2004). Có thể nói văn hóa dân gian là địa hạt quan trọng mà ở đó người phụ nữ khẳng định được vị thế và vai trò của mình với xã hội. Còn trong lĩnh vực văn hóa chính thống, văn học viết, do không được tiếp cận với giáo dục nhà trường Nho giáo nên phụ nữ Việt gần như không có cơ hội thể hiện vai trò của mình. Trong xã hội Việt Nam truyền thống những cơ hội thường dành cho nam giới, phụ nữ thiếu đi điều kiện để cải thiện thân phận của mình. Chỉ rất ít trong số họ vượt qua được những rào cản của xã hội để bật lên, khẳng định được tài năng của mình (Nguyễn Tấn Đắc 1995, 83).

Cho đến khi những luồng tư tưởng tiến bộ du nhập vào Việt Nam đầu thế kỷ XX, một bộ phận nhất định phụ nữ Việt ở các đô thị đã thực sự thức tỉnh và trở thành những người tiên phong trong quá trình tiếp thu những giá trị văn hóa mới. Những năm 30 của thế kỷ XX chứng kiến sự chuyển mình rất lớn trong phong cách thời trang của phụ nữ thành thị Việt Nam, các phong trào thể dục thể thao đã thu hút được sự tham gia đông đảo của những người phụ nữ trẻ, tiến bộ. Họ tham gia tranh luận trên các diễn đàn báo chí, lập lên những tờ báo riêng về chủ đề nữ giới làm diễn đàn trao đổi thông tin. Trước đó, thời đại quân chủ ở Việt Nam cũng đã ghi nhận những ví dụ điển hình về việc phụ nữ tham gia vào hoạt động giáo dục và đào tạo. Tuy nhiên, phải đến đầu thế kỷ XX, khi được đến trường như nam giới, phụ nữ Việt Nam mới thực sự có cơ hội tham gia hoạt động giáo dục một cách chính thức và phổ biến. Cho đến những năm 70 của thế kỷ XX phụ nữ trở thành một bộ phận chiếm đa số cấu thành nên đội ngũ sư phạm trong xã hội.

Dân tộc Ê- đê, Mnông là những dân tộc còn bảo lưu khá đậm nét bản sắc văn hóa của họ. Các giá trị văn hóa truyền thống này được thể hiện trên nhiều lĩnh vực đời sống vật chất, đời sống xã hội cũng như đời sống tinh thần. Có thể thấy rằng, dân tộc Ê- đê, Mnông là hai dân tộc còn bảo lưu nhiều giá trị của đời sống tinh thần khá phong phú và ở đây không thể không nói đến vai trò của người phụ nữ. Phụ nữ Ê-đê, Mnông chẳng những là những người góp phần tạo dựng nên bản sắc văn hóa ấy, mà còn là những người truyền thụ, lưu giữ và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của họ.

Trong chế độ mẫu hệ, Người phụ nữ Ê- đê, Mnông có vai trò quan trọng trong nắm giữ, triển khai những công việc thuộc lĩnh vực nghi lễ, tín ngưỡng trong hoạt động kinh tế nương rẫy là một điều được thừa nhận do vai trò chủ nhà gắn với chủ đất, chủ rẫy theo truyền thống khiến nữ giới Ê- đê, Mnông trở thành thầy cúng của gia đình, tuy vậy công việc này luôn đòi hỏi phải có sự tham gia của nam giới. Trong lĩnh vực dân ca, dân vũ, người phụ nữ cũng chính là những nghệ sĩ về múa, hát, một số ít còn biết chơi các loại nhạc cụ dân gian… góp phần bảo lưu giá trị văn hóa dân tộc. Đặc biệt, ta còn thấy sự góp mặt của người phụ nữ trong việc nắm giữ các tri thức về y học dân gian (Lê Thị Quỳnh Hảo 2020, 210- 216). Một ví dụ khác là trong xã hội cổ truyền của người Thái, do những chuẩn mực và chế định ngặt nghèo được cụ thể hóa bằng luật tục/ tập quán pháp quy định, mặc dù vai trò của người phụ nữ không được đề cao, song họ vẫn có vị trí và vai trò nhất định ở cả phạm vi gia đình và xã hội. Đó chính là vai trò tạo dựng, truyền thụ, bảo tồn và duy trì các giá trị về bản sắc văn hóa tộc người (Vi Văn An 2004, 21). Trong những năm 60 của thế kỷ XX, trong số những người Chăm Hồi giáo ở miền Nam Việt Nam đi hành hương đến thánh địa Mecca đã có sự xuất hiện của phụ nữ. Đây có thể được xem là phụ nữ cũng được quan tâm hoặc được tạo điều kiện để họ làm tốt bổn phận của một tín đồ (Phan Văn Dốp- Nguyễn Thị Nhung 2006, 137).

Mặc dù vậy, cho đến những năm 70 của thế kỷ XX, trong lĩnh vực văn hóa, thiệt thòi lớn nhất của phụ nữ ở các tộc người thiểu số là ít được tiếp cận giáo dục chính thức từ nhà trường. Ngay cả trong xã hội mẫu hệ Chăm, khi có cơ hội đi học thì ưu tiên vẫn dành cho người đàn ông (Inrasara 2003, 47). Điều này ảnh hưởng trực tiếp đến vai trò và tiếng nói của người phụ nữ trong xã hội nói chung.

Trên khía cạnh quản lý cộng đồng, xã hội

Trong buổi bình minh của loài người, chế độ mẫu hệ được coi là thiết chế phổ biến của các cộng đồng người nguyên thủy. Vai trò của phụ nữ trong các hoạt động cộng đồng ở các xã hội nguyên thủy được khẳng định. Họ là người đứng đầu thực hiện các nghi lễ tâm linh và có tiếng nói trong việc phân phối thành quả lao động hay các sự việc cụ thể của cộng đồng. Khi bước sang chế độ phụ hệ, vai trò của người đàn ông được định hình và dần thắng thế người phụ nữ. Vị thế của người đàn ông có được nhờ những đóng góp to lớn trong đời sống kinh tế.

Ở quy mô dòng họ, phụ nữ phụ thuộc vào họ chồng và gánh vác công việc của nhà chồng trong khi không có bất cứ một tiếng nói nào đối với công việc chung của dòng họ. Mỗi khi bàn bạc một công việc lớn, những người đàn ông thường được gọi là các "đinh" tùy theo vai vế mà được mời tham gia các cuộc họp để quyết định các vấn đề của dòng họ. Ngay cả khi, chồng hay con chết đi thì dòng họ cũng đứng ra lo liệu và quyết định những công việc ma chay.

Ở khía cạnh xã hội, Nho giáo du nhập vào Việt Nam khá sớm song hành với quá trình đô hộ của chính quyền phương Bắc. Triết lý của Nho giáo coi việc trị nước là sứ mệnh của người quân tử và phải thấm đạo thánh hiền mới có thể đảm trách được. Vì vậy, người đàn ông trong xã hội mang trong mình hoài bão học tập thật tốt để sau này ra giúp đời, giúp người. Trong khi đó, người phụ nữ từ chỗ hạn chế khả năng tiếp cận với giáo dục Nho giáo đã không có cơ hội tham gia vào các hoạt động quản lý làng xã. Nếu ngôi chùa là không gian tụ họp của phụ nữ trong các làng xã thì ngôi đình trở thành không gian chính trị tiêu biểu của các làng xã của người Việt. Ở đó những người đàn ông tập hợp và bàn bạc những vấn đề hệ trọng của cộng đồng. Một số nghiên cứu chỉ ra rằng phụ nữ có địa vị ngang hàng với đàn ông trong đình nhưng chưa có nghiên cứu nào chỉ ra được cho thấy có sự xuất hiện của phụ nữ trong các cuộc họp ở những ngôi đình và cũng chưa nghiên cứu nào chỉ ra được quyền lực thế tục trực tiếp của người phụ nữ trong bộ máy quản lý làng xã (Nguyễn Mạnh Tiến 2017b, 125) Cho đến trước năm 1945, dấu ấn của phụ nữ trong đời sống chính trị của người Việt chưa thực sự rõ nét.

Như đã phân tích ở trên, từ khi Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời năm 1930, vấn đề giải phóng phụ nữ đã rất được quan tâm. Sau năm 1945, phụ nữ người Việt càng có nhiều cơ hội tham gia vào các hoạt động quản lý cộng đồng. Việc khuyến khích phụ nữ tham gia vào các hoạt động chính trị được cho là một trong những biểu hiện tiến bộ của chế độ mới. Tuy nhiên, sự tham gia vào hoạt động chính trị, quản lý cộng đồng chưa thực sự đi vào thực chất mà chủ yếu dừng lại ở mức độ minh họa cho các chính sách dân chủ và bình đẳng nam nữ. Trong giai đoạn 1954- 1975, Việt Nam bị chia thành hai miền với hai chế độ chính trị khác nhau, giải phóng phụ nữ, nâng cao vai trò của phụ nữ trong đời sống chính trị như một biểu hiện của sự tiến bộ mà cả hai phía đều muốn tranh thủ. Trong một số trường hợp, phụ nữ được trao cho cơ hội chính trị quá sức của mình dẫn đến việc căng thẳng vai trò trong hoạt động chính trị. Ở miền Bắc, phụ nữ khẳng định vị thế chính trị qua việc khỏa lấp sự trống vắng của nam giới trong đời sống kinh tế trong khi đó ở các đô thị miền Nam, phụ nữ khẳng định mình thông qua các phong trào nữ quyền.

Trong các chế độ mẫu hệ còn tồn tại, vai trò của người phụ nữ vẫn tiếp tục được khẳng định trong các hoạt động cộng đồng nhưng có những biến đổi ít nhiều. Trong cộng đồng người Ê đê và Mnông, dù có quyền lực lớn với cộng đồng nhưng người phụ nữ luôn có ý thức bàn bạc với người đàn ông. Trong khi đó, trong xã hội của người Chăm, người phụ nữ giữ quyền lực chính trị mang tính hình thức trong khi thực hành quyền lực xã hội lại thuộc về những người đàn ông.

Ở khía cạnh này thì xã hội phụ quyền truyền thống của người Mông lại mang đến một màu sắc khác biệt khi vai trò của người phụ nữ được khẳng định trong các hoạt động của cộng đồng. Bà cô trong dòng họ là một thành phần quan trọng, có tiếng nói trong dòng họ. Đó là một người đàn bà lớn tuổi và có uy tín trong dòng họ. Bà làm nhiệm vụ giám sát công việc của người giữ quyền ma quyền khách (người am hiểu nghi lễ, cách thức làm ma dòng họ, phụ trách tín ngưỡng cho dòng họ, cố vấn cho trưởng họ công việc đối ngoại) và mọi thành viên dòng họ trong việc thực hiện các luật tục cộng đồng và dòng họ, cùng trưởng họ lo đối nội. Trong dòng họ một khi muốn thay đổi lễ nghi nào đó trong cách làm ma dòng họ phải do bà cô quyết định (Nguyễn Mạnh Tiến 2017b, 154- 156).

4. Kết luận

Khác với khía cạnh gia đình, nơi người phụ nữ trong các xã hội ở Việt Nam đã khẳng định được vai trò đặc biệt của mình, vai trò xã hội của họ được biểu hiện khá đa dạng và phức tạp. Vai trò của phụ nữ trong hoạt động kinh tế là không thể phủ nhận nhưng có lẽ chỉ nên đánh giá cao ở khía cạnh kinh tế gia đình, trong đó việc đảm bảo các nhu cầu hàng ngày của gia đình là trọng tâm của vấn đề. Trên khía cạnh văn hóa, dù có vai trò quan trọng trong việc trao truyền các giá trị văn hóa truyền thống thì sự hạn chế trong khả năng tiếp cận giáo dục chính thống đã khiến họ khó có thể khẳng định được vai trò của mình trong đời sống văn hóa so với nam giới. Những người phụ nữ vẫn là những nạn nhân trong các cuộc chiến tranh hơn là việc tham gia vào quá trình chiến đấu đầy nguy hiểm. Và hơn cả, vị thế chính trị của họ khó có thể được đảm bảo nếu như họ không tự thức tỉnh về vị thế của mình, điều mà cho đến những năm 70 của thế kỷ XX, phụ nữ Việt Nam chưa thực sự làm được. Các nghiên cứu, nhận định, đánh giá chủ yếu xuất phát từ việc minh họa cho chính sách mà thiếu đi những nghiên cứu tiếp cận từ tương quan giới. Do đó, sự biến đổi vai trò của người phụ nữ trong xã hội Việt Nam trong suốt giới hạn lịch sử được giới hạn trong nghiên cứu này dù đáng ghi nhận song quá trình đó diễn ra còn chưa mạnh mẽ như mong muốn.

5. Tài liệu tham khảo

Cao Kim Lan (2019): Phụ nữ và phong trào nữ quyền ở Việt Nam đầu thế kỷ XX (qua việc khảo sát ba tờ nữ báo: Phụ nữ Tân văn, Phụ nữ Thời đàm và Đàn bà). Tạp chí Nghiên cứu Văn học, số 10.

Đặng Thị Vân Chi (2004): Ảnh hưởng của văn hóa Đông- Tây đối với địa vị của phụ nữ Việt Nam trong lịch sử. Tạp chí Khoa học về phụ nữ, số 3.

Đặng Thị Vân Chi (2008): Báo chí tiếng Việt và vấn đề mãi dâm dưới thời Pháp thuộc. Tạp chí Gia đình và Giới, số 1.

Đặng Thị Vân Chi (2004): Ảnh hưởng của văn hóa Đông- Tây đối với địa vị của phụ nữ Việt Nam trong lịch sử. Tạp chí Khoa học về phụ nữ, số 3.

Ban Chấp hành Hội Liên hiệp phụ nữ Liên khu 3 (2002): Lịch sử phụ nữ Đồng bằng Bắc Bộ trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược (1946- 1955). Hà Nội: Nxb Lao động- Xã hội.

Inrasara (2003): Văn hóa- xã hội Chăm nghiên cứu và đối thoại. Hà Nội: Nxb Văn học.

Kathleen Barry (1995): Công nghiệp hóa và sự phát triển kinh tế: cái giá phụ nữ phải trả. In trong: Trung tâm Nghiên cứu Gia đình và Phụ nữ, Viện Khoa học Xã hội tại Tp Hồ Chí Minh. Gia đình và địa vị người phụ nữ trong xã hội cách nhìn từ Việt Nam và Hoa Kỳ (Kỷ yếu Hội thảo khoa học). Hà Nội: Nxb Khoa học Xã hội.

Lê Chân Phương (2006): Phong trào phụ nữ "ba đảm đang" trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước. Hà Nội: Nxb Phụ nữ.

Lê Thị Nhâm Tuyết (1973): Phụ nữ Việt Nam qua các thời đại. Hà Nội: Nxb Khoa học Xã hội.

Lê Thị Quỳnh Hảo (2020): Vị thế và vai trò của phụ nữ Ê-Đê và Mnông trong xã hội truyền thống (qua khảo sát sử thi và luật tục). Hà Nội: Nxb Hội Nhà văn

Nguyễn Duy Mền (cb) (2017): Lịch sử Việt Nam tập 1. Hà Nội: Nxb Khoa học xã hội.

Nguyễn Kim Hoa (2004): Biểu tượng nữ thần trong tôn giáo Đông- Tây. Tạp chí khoa học về phụ nữ, số 6.

Nguyễn Mạnh Tiến (2017a): Sống đời của Chợ. Hà Nội: Nxb Hội Nhà văn.

Nguyễn Mạnh Tiến (2017b). Những đỉnh núi du ca, một lối tìm về cá tính H'mông. Hà Nội: Nxb Tri thức.

Nguyễn Quang Ngọc (1993): Về một số làng buôn ở Đồng bằng Bắc Bộ thế kỷ XVIII- XIX. Hà Nội: Hội Sử học Việt Nam.

Nguyễn Tấn Đắc (1995). Tình trạng của người phụ nữ trong các loại hình gia đình khác nhau ở Việt Nam. In trong: Trung tâm Nghiên cứu Gia đình và Phụ nữ, Viện Khoa học Xã hội tại Tp Hồ Chí Minh. Gia đình và địa vị người phụ nữ trong xã hội cách nhìn từ Việt Nam và Hoa Kỳ (Kỷ yếu Hội thảo khoa học). Hà Nội: Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.

Nguyễn Thị Ngọc Phượng (1995). Việt Nam: Sự phát triển kinh tế xã hội và vai trò của phụ nữ. In trong: Trung tâm Nghiên cứu Gia đình và Phụ nữ, Viện Khoa học Xã hội tại Tp Hồ Chí Minh. Gia đình và địa vị người phụ nữ trong xã hội cách nhìn từ Việt Nam và Hoa Kỳ (Kỷ yếu Hội thảo khoa học). Hà Nội: Nxb Khoa học Xã hội.

Phạm Thị Bích Hằng (2003): Tư tưởng nho giáo về quan hệ giới trong cuộc sống nông thôn đồng bằng Nam Bộ. Tạp chí Khoa học về phụ nữ, số 5.

Phan Văn Dốp- Nguyễn Thị Nhung (2006): Cộng đồng người Chăm Hồi giáo ở Nam Bộ trong quan hệ giới và phát triển. Hà Nội: Nxb Nông nghiệp.

Ban Tuyên Huấn, Hội Liên hiệp Phụ nữ Trung ương (1967): Một số quan điểm của chủ nghĩa Mác-Lênin về vấn đề giải phóng phụ nữ. Hà Nội: Nxb Phụ nữ.

Quý Lâm- Kim Phượng (sưu tầm và biên soạn) (2014): Vai trò địa vị của người phụ nữ Việt Nam những ghi nhận mang tính lịch sử về nữ giới và quyền nữ giới. Hà Nội: Nxb Lao động- Xã hội.

Sakaya (2003): Nghề dệt cổ truyền của người Chăm. Hà Nội: Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

Sakaya- Gia Trang (nghiên cứu, sưu tầm và biên soạn) (2021): Những câu chuyện về phụ nữ Chăm trong xã hội mẫu hệ. Hà Nội: Nxb Phụ nữ, Hà Nội.

Trần Thị Diễm Thúy (2004): Vị thế người phụ nữ trong văn hóa dân gian. Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật, số 3 năm 2004.

Trần Thúy Anh (2006): Vai trò và vị thế xã hội của phụ nữ Việt Nam truyền thống. Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật số 12.

Vi Văn An (2004): Vai trò của phụ nữ Thái trong việc bảo tồn và duy trì giá trị văn hóa tộc người. Tạp chí Khoa học về phụ nữ, Số 4.

PGS.TS. Đào Đức Thuận

Hướng nghiên cứu: Lịch sử thế giới hiện đại, Lưu trữ học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: thuan.ussh@gmail.com

ThS. Nguyễn Văn Ngọc

Hướng nghiên cứu: Lịch sử Việt Nam cận - hiện đại

Khoa Lưu trữ học và Quản trị văn phòng

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: nguyenngock55su@gmail.com

Ảnh Bà Nguyễn Thị Bình và Bà Nguyễn Thị Định trong cuộc kháng chiến chống Mỹ
Nguồn: Thông tấn xã Việt Nam

Hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay và vai trò của truyền thông

● **Nguyễn Thị Thúy Hằng**

Kể từ khi chiến tranh kết thúc và bắt đầu quá trình Đổi mới ở Việt Nam, những hình mẫu cho phụ nữ ở Việt Nam đã thay đổi đáng kể. Một mặt, những chủ thể quan trọng - Đảng, Nhà nước và các tổ chức chính trị xã hội đã nỗ lực không ngừng để hướng đến mô hình bình đẳng và theo nghĩa toàn diện. Mặt khác, kinh tế ngày càng thịnh vượng đã khiến nhiều người phụ nữ có thể tự định hướng cho mình đến các hình mẫu khác, đặc biệt là công việc thời trang và làm đẹp. Hình mẫu truyền thống của phụ nữ Việt Nam là gì? Đâu là những thay đổi trong hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay? Truyền thông đóng vai trò như thế nào trong việc truyền tải hình mẫu người phụ nữ hiện đại? Phụ nữ chủ yếu tiếp nhận trên những phương tiện truyền thông nào? Các hình mẫu (quốc tế) trong lĩnh vực thời trang và làm đẹp có đóng vai trò gì trong hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay? Bài viết này được thực hiện dựa trên phương pháp tổng quan tài liệu và phương pháp phân tích nội dung, dựa trên cơ sở phân tích 186 bài báo điện tử liên quan đến từ khóa "hình mẫu phụ nữ" trên tạp chí Zing News, tạp chí tri thức trực tuyến có lượng độc giả truy cập đứng thứ 3 ở Việt Nam vào tháng 6.2022 theo thống kê của SimilarWeb, và tạp chí ELLE, tạp chí thời trang, làm đẹp và phong cách sống nổi bật ở Việt Nam.

1. Hình mẫu truyền thống của phụ nữ Việt Nam

Trong lịch sử suốt mấy nghìn năm dựng nước và giữ nước của dân tộc Việt Nam, người phụ nữ luôn đóng vai trò quan trọng. Các công trình nghiên cứu về phụ nữ Việt Nam qua các thời đại đã khẳng định những phẩm chất đạo đức truyền thống của phụ nữ Việt Nam. Cụ thể, PGS.TS. Lê Thị Nhâm Tuyết, nhà nghiên cứu Nhân học xã hội, đã khẳng định: *"Nhìn vào người phụ nữ Việt Nam, chúng ta sẽ thấy hiện ra ba con người rõ nét nhất: Người lao động, Người nội trợ và Người chiến sĩ"* (Lê Thị Nhâm Tuyết 2011). Bà từng khái quát phụ nữ Việt Nam là "con người lao động đảm đang", "con người nội trợ trung hậu" và "con người chiến sĩ dũng cảm" (Lê Thị Nhâm Tuyết 1973).

Hình 1. Tranh dân gian Đông Hồ miêu tả hình ảnh Hai Bà Trưng

Hai Bà Trưng.

Nguồn: Tranh dân gian Đông Hồ

Cày bừa

Nguồn: Tranh dân gian Đông Hồ

Vụ cấy

Thứ nhất, "con người lao động đảm đang". Con người lao động trong người phụ nữ Việt Nam có những phẩm chất nổi bật gắn với nền nông nghiệp lúa nước, đó là sự tần tảo, chịu thương chịu khó, cần cù, tỉ mỉ, bền bỉ, dẻo dai… Lịch sử Việt Nam gắn liền với công cuộc chống thiên tai và chống giặc ngoại xâm. Cuộc sống hàng ngày đã rèn luyện cho người phụ nữ tinh thần đồng cam cộng khổ, sẵn sàng chia sẻ cùng người đàn ông những công việc vất vả. Thậm chí trước đó, những dấu tích của chế độ mẫu quyền tồn tại ở Việt Nam cho thấy vai trò then chốt của người phụ nữ trong sản xuất, gia tộc và xã hội."Việc sùng bái nữ thần chủ yếu là bắt nguồn từ phản ánh vai trò thực tế, cụ thể của người phụ nữ xưa, sinh đẻ và nuôi con, giữ lửa và làm nhà, trồng dâu và trồng đậu, cầm đầu các gia tộc và thị tộc" (Lê Thị Nhâm Tuyết 1973, tr. 41). Thời kỳ đó, chế độ đã bị vượt qua, nhưng những ảnh hưởng còn lại với hình mẫu của người phụ nữ trong gia đình và đời sống xã hội ngày nay vẫn được khẳng định.

Trong suốt thời kỳ phong kiến của Việt Nam, hình mẫu của người phụ nữ gắn chặt với nền kinh tế nông nghiệp. Việc trồng lúa nước đòi hỏi sự dẻo dai, cần cù, tỉ mỉ, người đàn ông cày, phụ nữ cấy, nhưng khi người chồng phải "lo việc công" thì cả cày cấy đều dồn lên vai người phụ nữ. Từ thế kỷ XII, đồng thời với sự xâm nhập của Khổng giáo và con đường xuất thân bằng khoa cử, người phụ nữ lại gánh gồng tất cả việc đồng áng nếu người chồng theo đuổi nghiệp học hành: *"Xin chàng kinh sử học hành/ Để em cày cấy cửi canh kịp người".* Sự đảm đang của người phụ nữ Việt là sự đối phó với những hoàn cảnh khó khăn, luôn tìm thấy lối đi trong những tình huống chật hẹp. Điều đó cũng làm nên sự bền bỉ, dẻo dai của họ, sẵn sàng đương đầu với bất cứ hoàn cảnh nào.

Thứ hai, "con người nội trợ trung hậu". Trong gia đình Việt Nam truyền thống, người phụ nữ gần như quán xuyến tất cả công việc gia đình: cơm nước, lợn gà, vườn tược, áo quần, chợ búa, tiền nong, v.v.. Ngoài trách nhiệm với chồng, người phụ nữ còn gánh vác luôn cả nghĩa vụ của chồng đối với gia đình và xã hội. Là mẹ của một đàn con, việc sinh đẻ, nuôi dạy, dựng vợ gả chồng cho con cái khi đến tuổi trưởng thành gần như là công việc ủy nhiệm cho người phụ nữ xưa. "Người phụ nữ giữ vai trò rõ ràng là trung tâm, là linh hồn chủ đạo của các gia đình" (Lê Thị Nhâm Tuyết 1973, tr. 84). Chính vì vậy,

Hình 3. Hình ảnh bà Nguyễn Thị Bình và Nguyễn Thị Định trong Chiến tranh chống Mỹ

Nguồn: Thông tấn xã Việt Nam

các câu ca dao, tục ngữ xưa đều nhấn mạnh về vai trò "nội tướng" của người phụ nữ: "Phúc đức tại mẫu", "Lệnh ông không bằng cồng bà". Người con gái cũng được mẹ dạy bảo từ nhỏ, nên quen với các "công việc" từ rất sớm, đỡ đần mẹ cha: "Ruộng sâu trâu nái không bằng con gái đầu lòng".

Cũng như người phương Tây nói "Đàn ông xây nhà, đàn bà xây tổ ấm", ở Việt Nam người phụ nữ là linh hồn trong các gia đình truyền thống. Về mặt hình thức và trên danh nghĩa, người đàn ông thường là chủ gia đình, là trụ cột, nhưng trong thực tế, người phụ nữ mới thực sự là *nội tướng*, là *linh hồn*. Người phụ nữ Việt phần lớn tần tảo việc nhà, khéo léo trong các mối quan hệ, tính toán căn cơ, đầu óc thực tiễn, trung hậu thủy chung, chiều chồng thương con, cũng rất nhẹ nhàng lãng mạn: *"Cơm ăn mỗi bữa một lưng/Uống nước cầm chừng để dạ thương anh", "Lạt mềm buộc chặt", "Chồng giận thì vợ bớt lời/Cơm sôi bớt lửa chẳng đời nào khê",* v.v..

Thứ ba, "con người chiến sĩ dũng cảm". Nhiều nhà nghiên cứu cho rằng đó thực sự là nét độc đáo, đặc sắc của người phụ nữ Việt. "Giặc đến nhà, đàn bà phải đánh" đã trở thành một truyền thống của phụ nữ Việt Nam. Lịch sử Việt Nam gắn liền với các cuộc đấu tranh để giành độc lập dân tộc và luôn có hình mẫu người phụ nữ "giỏi việc nước, đảm việc nhà". Từ thời Hai Bà Trưng khởi nghĩa (năm 40 đầu Công nguyên), Bà Triệu (năm 248), đến Thái hậu Dương Vân Nga (thế kỷ X), Nguyên phi Ỷ Lan (thế kỷ XI), vợ ba Cai Vàng, vợ ba Đề Thám, những người phụ nữ bình thường "Gái góa lo việc triều đình/Lo Nam, lo Bắc việc mình không lo", cho đến những tấm gương phụ nữ kiên cường trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ cứu nước đều khẳng định tấm lòng yêu nước, kiên trung bất khuất, dũng cảm kiên cường của người phụ nữ Việt Nam. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã dành tặng 8 chữ vàng cho phụ nữ Việt Nam:

Anh hùng - Bất khuất - Trung hậu - Đảm đang

Bà Nguyễn Thị Bình, Trưởng phái đoàn Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam, rồi Chính phủ Cách mạng lâm thời Cộng hòa Miền Nam Việt Nam tham gia Hội nghị 4 bên về hòa bình cho Việt Nam tại Paris giai đoạn 1968-1973, người phụ nữ duy nhất đặt bút ký vào Hiệp định Paris, hay bà Nguyễn Thị Định, Thiếu tướng, Phó Tổng Tư lệnh Quân giải phóng Miền Nam và biết bao người mẹ Viêt Nam anh hùng là những mẫu hình như vậy.

Hình 4. Ba nữ Ủy viên Bộ Chính trị khóa XII (2015-2020)

Ba nữ Ủy viên Bộ Chính trị khóa XII (từ trái qua): Nguyễn Thị Kim Ngân, Tòng Thị Phóng và Trương Thị Mai.
Nguồn: Báo Người Lao động.

2. Thay đổi trong hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay

Đảng, Nhà nước và các tổ chức chính trị xã hội ở Việt Nam đã nỗ lực không ngừng để hướng đến mô hình bình đẳng giới và vị thế của người phụ nữ ngày càng được khẳng định. Suốt từ khi thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam từ năm 1930 đến nay, Đảng luôn quan tâm lãnh đạo công tác phụ nữ và mục tiêu bình đẳng giới, thể hiện trong các nghị quyết, chỉ thị của Đảng. Từ quan điểm chỉ đạo của Đảng, Nhà nước đã ban hành các chính sách cụ thể nhằm tạođiều kiện để phụ nữ phát triển và thúc đẩy bình đẳng giới. Từ bản Hiến pháp đầu tiên năm 1946 đến bản Hiến pháp 2013 đều khẳng định:

- "nam nữ bình quyền"
- "Nhà nước, xã hội và gia đình tạo điều kiện để phụ nữ phát triển toàn diện, phát huy vai trò của mình trong xã hội"
- "Nghiêm cấm phân biệt đối xử về giới" (Hiến pháp 2013).

Nhà nước Việt Nam cũng đã ký tham gia *Công ước quốc tế về xóa bỏ mọi hình thức phân biệt đối xử chống lại nữ giới* (Công ước CEDAW) và từng bước luật hóa trong các văn bản luật bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người phụ nữ. Ngày 3/3/2021, Chính phủ ban hành Nghị quyết số 28/NQ-CP phê duyệt Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021-2030.

Hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay được phát triển theo hướng toàn diện, người phụ nữ tự tin và tích cực hoạt động trong xã hội theo mọi ngành nghề. Họ vẫn tiếp tục phát huy những phẩm chất của người phụ nữ truyền thống. Nhưng đồng thời, hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện đại cũng đã có nhiều thay đổi. Từ vai trò "đối nội" cơ bản trong gia đình, họ đảm đương những trọng trách "đối ngoại" cho cả gia đình và xã hội. Vẫn cố gắng để gìn giữ "Công, Dung, Ngôn, Hạnh", những đức tính truyền thống của người phụ nữ Việt, họ đồng thời vượt lên những khuôn mẫu truyền thống để xác lập vị thế độc lập, tự chủ của bản thân.

Trong chính trị, đó là hình mẫu của những chính trị gia, nhà quản lý, nữ lãnh đạo các cấp, các ngành tận tâm cống hiến, phụng sự đất nước và nhân dân. Họ đại diện cho những người phụ nữ tham chính, cố gắng cân bằng công việc gia đình và đóng góp chung cho xã hội. Tiếng nói của họ có những ảnh hưởng nhất định với việc hoạch định đường lối của Đảng và chính

Biểu đồ 1. Tỷ lệ cán bộ nữ đảng bộ cấp cơ sở

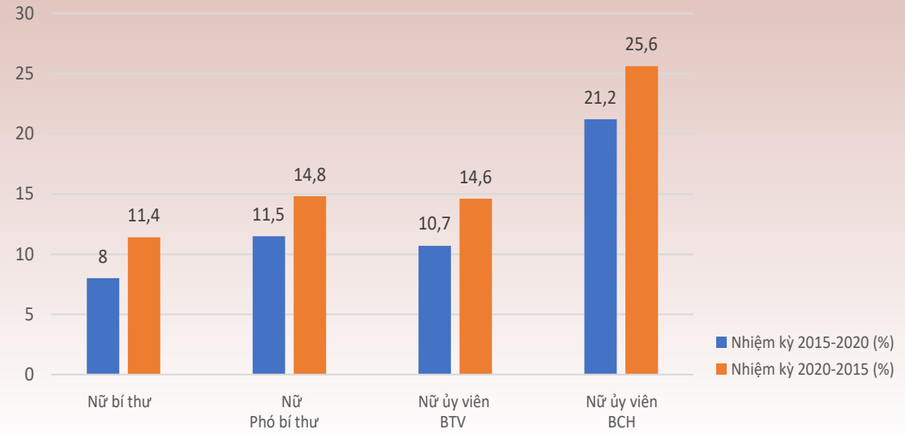

Biểu đồ 1. Tỷ lệ cán bộ nữ đảng bộ cấp cơ sở

sách, pháp luật của Nhà nước.

"Hiện có 9,5% cán bộ Ủy viên Trung ương Đảng là nữ; 30,26% nữ nghị sỹ, nữ đại biểu Quốc hội (tỷ lệ cao nhất từ khi thống nhất đất nước đến nay); cán bộ chủ chốt là nữ trong các bộ và cơ quan ngang bộ chiếm khoảng 50%... Với những kết quả đó, Việt Nam trở thành một trong những điểm sáng của Liên Hợp Quốc trong thực hiện các mục tiêu thiên niên kỷ về bình đẳng giới. Diễn dàn Kinh tế Thế giới đánh giá, Việt Nam đứng thứ 3 trong khu vực Đông Nam Á, đứng thứ 47/187 quốc gia và vùng lãnh thổ về tỷ lệ phụ nữ tham chính" (Phạm Đông 2022).

Những nỗ lực của Đảng, Nhà nước và hệ thống chính trị Việt Nam, cũng như vai trò của các phương tiên truyền thông đại chúng trong việc nâng cao vị thế của người phụ nữ trong lĩnh vực chính trị đã đạt được các kết quả đáng ghi nhận.

Biểu đồ trên cho thấy tỷ lệ cán bộ nữ đảng bộ cấp cơ sở ngày càng tăng. Tỷ lệ nữ ủy viên ban chấp hành đảng bộ cấp cơ sở (xã, phường, thị trấn) thuộc 63 tỉnh ủy, thành ủy là 25,6% (cao hơn 4,4% so với nhiệm kỳ trước), trong đó 10 tỉnh, thành phố đạt tỷ lệ 30% trở lên, cao nhất toàn quốc là thành phố Hồ Chí Minh với tỷ lệ là 40,8%. Tỷ lệ nữ ủy viên tham gia ban thường vụ đảng ủy cấp cơ sở là 14,6%, cao hơn 3,9% so với nhiệm kỳ trước. Toàn quốc có 2.800 nữ phó bí thư, chiếm tỷ lệ 14,8%, cao hơn 3,3% so với nhiệm kỳ trước; có 1.163 nữ bí thư, chiếm tỷ lệ 11,4%, cao hơn 3,4% so với nhiệm kỳ trước. Các phương tiện truyền thông cũng viết về những hình mẫu phụ nữ trong chính trị một cách thuyết phục, khuyến khích người phụ nữ tham chính. Tỷ lệ cán bộ nữ đảng bộ cấp cơ sở ngày càng tăng là minh chứng cho hình mẫu phụ nữ trong chính trị đang thay đổi ở Việt Nam.

Trong kinh tế, hình mẫu những nữ doanh nhân thành đạt, năng động, nhạy bén, thành công trong kinh doanh, vươn tầm khu vực và quốc tế, đóng góp cho cộng đồng xã hội và sự phát triển chung của đất nước đã được truyền thông một cách mạnh mẽ.

"Trong lĩnh vực kinh tế, Việt Nam là một trong 20 thị trường doanh nhân nữ phát triển thuận lợi, mạng lưới doanh nghiệp nữ hoạt động hiệu quả nhất ASEAN. Theo Bộ Kế hoạch và Đầu tư, tính đến hết tháng 9/2019, toàn quốc có gần 285,7 nghìn doanh nghiệp do phụ nữ làm chủ, chiếm 24% tổng số doanh nghiệp trên cả nước (…) Qua khảo sát trên doanh nghiệp dân doanh tại 63 tỉnh, thành phố, Báo cáo của VCCI cho thấy, doanh nghiệp do nữ làm chủ có hoạt động kinh doanh tốt hơn doanh nghiệp do nam giới lãnh đạo. Tỷ lệ có lãi ở doanh nghiệp do nữ làm chủ là 64%, cao hơn tỷ lệ 63% ở doanh nghiệp do nam làm chủ" (Minh Ngân 2020).

Từ năm 1998, trong Hội thảo Quốc tế về Việt Nam học lần thứ nhất, GS. Lê Thị Quý đã khẳng định phụ nữ Việt Nam có những đóng góp lớn đối với nền kinh tế thị trường.

Hình 5. Chân dung một số nữ doanh nhân thành đạt ở Việt Nam

Từ trái sang: Bà Nguyễn Thị Phương Thảo, Tổng Giám đốc Vietjet Air, Phó Chủ tịch thường trực HĐQT Ngân hàng HDBank; Bà Mai Kiều Liên, Thành viên Hội đồng Quản trị kiêm Tổng Giám đốc Vinamilk; Bà Thái Hương, Chủ tịch Hội đồng Chiến lược Tập đoàn TH, Phó Chủ tịch, TGĐ Ngân hàng Bắc Á.

Nguồn: Tạp chí Đầu tư Tài chính – Vietnam Finance.

"Theo một số cuộc điều tra xã hội học, ở một số vùng nông thôn, các vùng nghèo, phụ nữ đã đóng vai trò chủ đạo trong sản xuất nông nghiệp. Họ đã tham gia từ 80% tới 90% các khâu trong sản xuất lúa gạo" (Lê Thị Quý 1998, tr.113).

Hiện nay, các doanh nhân nữ là những người nắm bắt nhanh các cơ hội để tham gia vào chuỗi cung ứng toàn cầu. Họ là những người tiên phong trong việc tạo dựng một nền sản xuất sạch, vì sức khỏe cộng đồng và nâng cao chất lượng cuộc sống người dân. Nữ doanh nhân nổi bật với sự nhay bén trong nắm bắt các cơ hội kinh doanh, khéo léo và linh hoạt trong xử lý các mối quan hệ, không ngừng cải tiến và đổi mới sản phẩm để phù hợp với nhu cầu thị trường. Không chỉ nổi tiếng ở Việt Nam, họ còn là những doanh nhân thành đạt có ảnh hưởng đối với khu vực và thế giới, ví dụ bà Nguyễn Thị Phương Thảo được Tạp chí Forbes bình chọn là một trong 100 phụ nữ có ảnh hưởng nhất thế giới năm 2019, bà Mai Kiều Liên được tạp chí Forbes 4 lần liên tiếp vinh danh trong top 50 nữ doanh nhân quyền lực nhất châu Á, bà Thái Hương cũng nằm trong top 50 nữ doanh nhân quyền lực nhất châu Á năm 2015-2016, nữ doanh nhân quyền lực ASEAN 2019 theo bình chọn của Forbes và là Anh hùng Lao động thời kỳ đổi mới tại Đại hội Thi đua yêu nước lần thứ X (2020), v.v..

Trong văn hóa, xã hội, đó là hình mẫu của những trí thức đam mê nghiên cứu khoa học, sáng tạo và cống hiến, đưa những tiến bộ của khoa học và công nghệ vào khai thác, chuyển giao tri thức đến cộng đồng và xã hội.

"Hiện nay, số lượng nguồn nhân lực nghiên cứu khoa học ở Việt Nam có sự gia tăng (chiếm khoảng 46% tổng số nhân lực nghiên cứu phát triển của cả nước). Phụ nữ ngày càng có những đóng góp lớn lao trong công tác nghiên cứu KH&CN, qua đó góp phần thúc đẩy sự phát triển của nền kinh tế đất nước (…) Năm 2020, Việt Nam có ba nhà khoa học nữ được bầu chọn vào danh sách 100 nhà khoa học hàng đầu châu Á do tạp chí Asian Scientist, Singapore bầu chọn. Và còn rất nhiều các nhà khoa học nữ được vinh danh, ghi tên tuổi bằng những giải thưởng, được tổ chức quốc tế ghi nhận" (Bộ Khoa học và Công nghệ 2021).

Người phụ nữ đã vượt lên rào cản, định kiến giới vẫn còn tồn tại, để dấn thân vào nghiên cứu khoa học, một công việc nhiều khó khăn, thử thách, đòi hỏi lòng quyết tâm và sự kiên trì.

Hình mẫu của các văn nghệ sĩ với sức sáng tạo không ngừng, phục vụ công chúng và toàn xã hội.

- Hình mẫu về những nữ công nhân, nông dân miệt mài, không quản nắng mưa vì năng suất, chất lượng và hiệu quả công việc.

Hình 6. Đội tuyển bóng đá nữ Việt Nam

Vượt qua nhiều khó khăn, tuyển nữ Việt Nam lần đầu tiên dự World Cup 2023. Ảnh: AFC.

Nguồn: Zing News.

- Hình mẫu của những công chức, viên chức, nhà báo, luật sư, bác sỹ, y tá, v.v.. luôn tận tụy với nghề. Đặc biệt, trong bối cảnh đại dịch Covid 19, hình ảnh của những nữ nhân viên y tế trong tuyến đầu chống dịch, đương đầu với nguy hiểm, khó khăn, sẵn sàng gác lại niềm vui riêng tư của cá nhân vì lợi ích chung, sức khỏe của cộng đồng đã khiến cả xã hội trân trọng, cảm phục.

- Hình mẫu của những nữ đại sứ đưa hình ảnh của Việt Nam ra trường quốc tế, của các nữ công an, nữ quân nhân tham gia hoạt động gìn giữ hòa bình của Liên Hợp quốc, trở thành "sứ giả" của tình hữu nghị, góp phần nâng cao vị thế của Việt Nam trong khu vực và thế giới.

- Hình mẫu của những nữ vận động viên tiêu biểu làm nên màu cờ sắc áo, như Đội tuyển bóng đá nữ quốc gia Việt Nam lập thành tích xuất sắc, giành vé chính thức để lần đầu tiên tham dự Vòng chung kết Giải bóng đá nữ thế giới và các nữ vận động viên trên các lĩnh vực thi đấu thể thao khác, v.v..

Hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay vừa tiếp thu những giá trị của người phụ nữ truyền thống, vừa có những thay đổi, độc lập, tự chủ và sáng tạo, ghi dấu ấn trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Thủ tướng Phạm Minh Chính đã khẳng định: "Chúng ta có quyền tự hào về phụ nữ Việt Nam":

"Có thể nói trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, phụ nữ ngày càng khẳng định vai trò của mình và không ngừng nâng cao vị thế trong nước và quốc tế. Những đóng góp bền bỉ, to lớn của các thế hệ nối tiếp thế hệ phụ nữ ngày càng tô thắm thêm truyền thống tốt đẹp của phụ nữ Việt Nam và tiếp tục khẳng định lời khen tặng của Bác Hồ kính yêu: "Non sông gấm vóc Việt Nam do phụ nữ ta, trẻ cũng như già, ra sức dệt thêu mà thêm tươi đẹp, rực rỡ" (Phạm Minh Chính 2022).

3. Vai trò của truyền thông

Hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay đã được phổ biến đến công chúng, một phần rất lớn có vai trò của truyền thông. Với lý thuyết Thiết lập chương trình nghị sự (Agenda Setting Theory), truyền thông có thể biến câu chuyện này quan trọng hơn câu chuyện khác, nhấn mạnh sự kiện này quan trọng hơn nhiều sự kiện khác trong biển thông tin mỗi ngày. Các phương tiện truyền thông ở Việt Nam luôn nhấn mạnh đến vẻ đẹp của người phụ nữ Viêt Nam, đến vấn đề bình đẳng giới, hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện đại, thu hút sự quan tâm của công chúng với vấn đề này. Tác giả bài viết đã gõ từ khóa "hình mẫu phụ nữ" trên tạp chí *Zing News* và tạp chí ELLE, các tạp chí có số lượng độc giả trẻ và độc giả nữ đông đảo. Phân tích 79 bài viết trên Zing News từ tháng 8/2021-8/2022 và 117 bài viết trên *ELLE* liên quan đến từ khóa *hình mẫu phụ nữ,* kết quả

Biểu đồ 2. Số lượng bài viết liên quan đến "hình mẫu phụ nữ" trên tạp chí Zing News (8/2021-8/2022) và ELLE

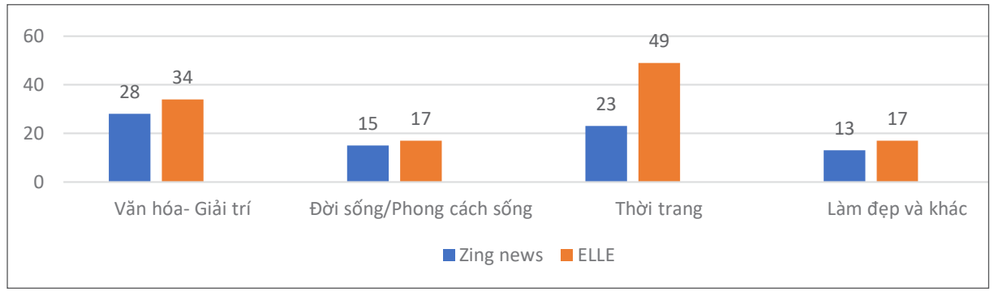

Nguồn: Tìm kiếm bởi tác giả

cho thấy hai tờ tạp chí khi phản ánh về hình mẫu phụ nữ tập trung vào những nội dung chính sau:Như vậy, có thể thấy ở hai tạp chí, liên quan đến hình mẫu phụ nữ, chuyên mục thời trang và văn hóa có số lượng bài viết lớn nhất ở ELLE với 49 và 34 bài, và các bài về giải trí và thời trang có số lượng lớn nhất là 28 và 23 bài trên Zing News. Cả hai tạp chí có số lượng bài về đời sống, phong cách sống tương đương nhau với 15 và 17 bài. Trên ELLE có 17 bài viết chuyên về làm đẹp và Zing News có 13 bài về làm đẹp và các vấn đề khác. Các phương tiện truyền thông đã có vai trò to lớn đối với việc truyền thông về hình mẫu người phu nữ Việt Nam hiện đại.

Trước hết, các phương tiện truyền thông thông tin, giới thiệu về hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện đại. Zing News với bài viết về CEO Thanh Hằng, Chủ tịch Tập đoàn Thanh Hằng, giám khảo cuộc thi Hoa hậu các dân tộc Việt Nam 2022, đã khẳng định "phải biến bản thân thành người phụ nữ có giá trị trong xã hội, đúng nghĩa người phụ nữ của thế kỷ XXI, vừa năng động, thú vị, thông minh, nhưng không quên đi những giá trị truyền thống". "Phụ nữ có giá trị luôn hạnh phúc và thành công" (Giang Trần Nguyên, 2022). Điều đặc biệt là các hình mẫu quốc tế cũng đã được giới thiệu, đặc biệt trong lĩnh vực thời trang, văn hóa - giải trí, làm đẹp… như"Freida Pinto- Nghệ thuật của sự tổng hòa tài năng" (ELLE, ngày 23/10/2021), "10 quý cô thời hiện đại là biểu tượng truyền cảm hứng cho thế hệ sau" (ELLE, 3/6/2022), hay "Bà Kamala Harris sẽ là cảm hứng cho nhiều trẻ em gái Việt Nam" (Zing News 24/8/2021), "Sức hút của Angelina Jolie" (Zing News 18/9/2021), "Sức hút từ Người phụ nữ của năm 2022" viết về Jenifer Garner (Zing News ngày 13/1/2022), v.v..

Thứ hai, các phương tiện truyền thông giáo dục và định hướng về những hình mẫu người phụ nữ hiện đại. ELLE có bài viết "9 đặc điểm thu hút của người phụ nữ hiện đại", trong đó nhấn mạnh:

"Phụ nữ hiện đại là người luôn cố gắng để tự tạo niềm vui cho bản thân và làm chủ cuộc sống. Bằng sự đổi mới và hiện đại trong cách sống, phụ nữ biết yêu thương bản thân hơn và trân trọng những giá trị mà họ có" (Đoàn Trúc, 2021).

Chín đặc điểm của người phụ nữ hiện đại được nêu là: Tốt bụng; Thông thái; Ăn mặc chỉn chu; Sử dụng ngôn từ một cách khéo léo; Độc lập; Đúng giờ; Cư xử đúng mực; Luôn yêu thương chính mình; Có sở thích riêng. Hay "7 bài học cuộc sống của Gisele Bündchen-siêu mẫu quyền lực nhất thế giới" (ELLE, ngày 30/9/2021) chia sẻ những bài học của từ trải nghiệm của Gisele Bündchen, người đã trải qua muôn vàn khó khăn, thử thách, từ cô gái bị chê bai ngoại hình thành siêu mẫu quyền lực nhất mọi thời đại. Mỗi bước đi trong hành trình của cô đều là bài học cuộc sống quý giá, tạo cảm hứng cho phụ nữ hiện nay. Như vậy, những hình mẫu trong cuộc sống của người phụ nữ Việt Nam hiện nay không chỉ dừng lại là nhân vật nổi tiếng trong lịch sử, những tấm gương về các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa xã hội ở Việt Nam, mà bao gồm cả những hình mẫu quốc tế, các chính trị gia, diễn viên điện ảnh, ca sĩ, người mẫu thời trang, v.v.. Đặc biệt, các phương tiện truyền thông trực tuyến đã xóa nhòa khoảng cách biên giới, quốc gia, lãnh thổ,… Những giá trị nhân văn, những nhân vật tạo cảm hứng tích cực trong cuộc sống đều có thể trở thành hình mẫu hướng tới của phụ nữ Việt Nam.

Thứ ba, các phương tiện truyền thông phản biện, phê phán những cách nhìn định kiến giới. Mặc dù thúc đẩy bình đẳng giới luôn được thế giới và Việt Nam nhấn mạnh trong các chương trình nghị sự, và các phương tiện truyền thông đều tuyên truyền, giới thiệu về vấn đề này. Tuy nhiên, chính trên các phương tiện truyền thông đôi khi bản thân hình ảnh người phụ nữ cũng đã bị bóp méo. Zing News đã có bài viết "Sự độc hại của "ánh nhìn đàn ông":

"Về cơ bản, cơ thể phụ nữ coi như đồ vật để nam giới dị tính (hoặc toàn bộ xã hội gia trưởng) ngắm nhìn, chinh phục, chiếm hữu và lợi dụng để đạt được mục đích riêng" (Thiên Nhi, 2022).

Zing News đã có bài viết "Khi hình ảnh phụ nữ bị bóp méo trên truyền thông", trong đó khẳng định:

"Theo chuyên gia, các quảng cáo sản phẩm như nồi niêu, bếp núc, bỉm sữa sẽ liệt vào của phụ nữ và họ sẽ là anh hùng trong đó. Có rất ít phá bỏ định kiến giới vốn gán cho họ".

Vì vậy, việc đưa chủ đề "nữ quyền" vào các sản phẩm truyền thông đang trở thành xu hướng mới với các nhà sáng tạo nội dung, và quảng cáo nữ quyền (femvertising) cũng trở nên đa dạng, khéo léo, tinh tế hơn.

"Tuy nhiên, theo Goodvertisings in Vietnam, phải nhìn nhận lại thực tế rằng quảng cáo nữ quyền là hình thức thương mại hóa phong trào xã hội này. Có rất ít nhãn hàng thực hiện các chiến dịch hành động để thúc đẩy nữ quyền" (Thiên Nhi, 2021).

Đấu tranh cho nữ quyền là cần thiết, nhưng quảng cáo nữ quyền – hình thức thương mại hóa phong trào xã hội này lại là một hiện tượng đang tranh cãi, vì các doanh nghiệp lúc này không thực sự hoạt động vì quyền của người phụ nữ, mà vì chính lợi nhuận của họ. Các phương tiện truyền thông đã có cái nhìn phê phán về vấn đề này, cũng như đấu tranh cho quyền bình đẳng thực sự của người phụ nữ.

"Sau đêm chung kết Rap Việt mùa 2, cuộc đối thoại giữa rapper Tlinh và MC Trấn Thành đã trở thành chủ đề nóng trên không gian mạng. Khi được Trấn Thành hỏi có độc thân không, Tlinh gượng cười và đáp: Anh có thể hỏi câu nào tinh tế hơn được không ạ? Nữ rapper đã chịu sự chỉ trích từ dư luận vì cách phản ứng trên. Nhiều người cho rằng cô "vô lễ" và "không tôn trọng đàn anh". Ngày 27/1, Tlinh lên tiếng xin lỗi Trấn Thành và người

Hình 7: Chân dung của Châu Bùi, một tín đồ thời trang truyền cảm hứng

TV HUB – Giải Trí – https://www.youtube.com/watch?v=mMK3Y83-iOY&t=34m43s

hâm mộ trên trang cá nhân. Việc bị "hỏi khó" như Tlinh không phải chuyện hiếm. Trong thực tế, trong các cuộc phỏng vấn, nhiều phụ nữ có ảnh hưởng khắp thế giới cũng thường bị hỏi về đời tư, ngoại hình thay vì công việc của họ. Những người này đã không ngần ngại chỉ ra định kiến giới trong các câu hỏi trên và nhận được sự ủng hộ. Tuy nhiên, khi Tlinh thể hiện sự không thoải mái trên sóng truyền hình và chỉ ra sự thiếu tinh tế của người đối diện, cô gặp phải phản ứng dữ dội của cộng đồng mạng" (Mai Hoàng, 2022).

Bài viết đã thể hiện thái độ cho thấy vấn đề định kiến giới còn nặng nề ở Việt Nam, khi phụ nữ vẫn được kỳ vọng cư xử ngoan hiền, lễ độ trong bất cứ hoàn cảnh nào. Cách đặt lại vấn đề như vậy của truyền thông cũng góp phần đưa lại một cái nhìn đa chiều và đòi hỏi quyền được đối xử bình đẳng thực sự của những người phụ nữ. Sự phản biện của các phương tiện truyền thông là cần thiết để xóa bỏ hoàn toàn định kiến giới trong hình mẫu người phụ nữ ở Việt Nam hiện nay.

Biểu đồ 3. Điều tra các mục tiêu phát triển bền vững về trẻ em và phụ nữ 2020-2021: Tiếp cận truyền thông

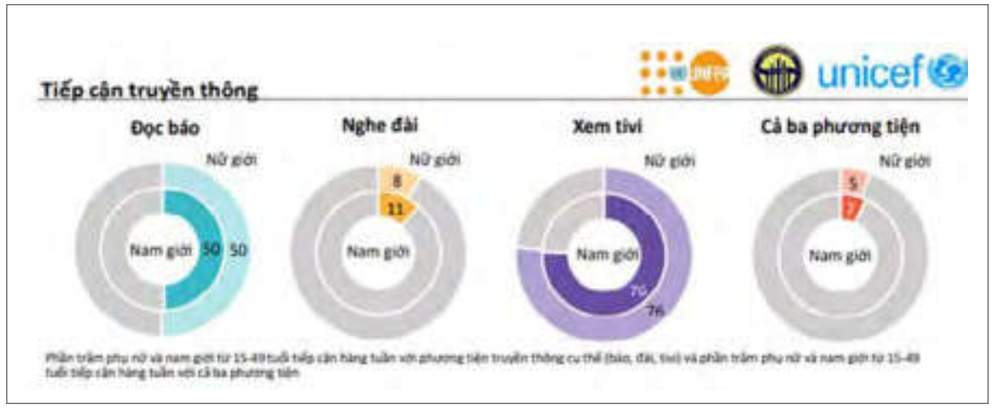

Nguồn: UNICEF

Biểu đồ 4. Điều tra các mục tiêu phát triển bền vững về trẻ em và phụ nữ 2020-2021: Sử dụng phương tiện công nghệ thông tin và truyền thông

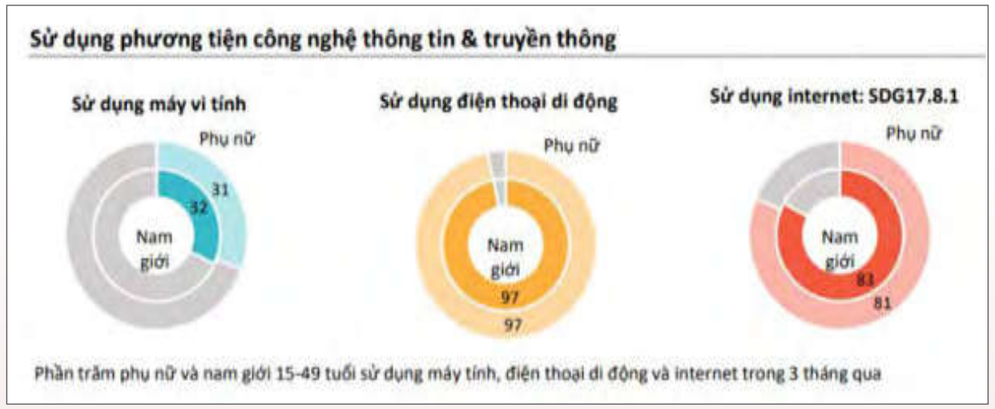

Nguồn: UNICEF

Báo điện tử một trong những phương tiện truyền thông phổ biến nhất ở Việt Nam. Bên cạnh đó, phụ nữ Việt Nam còn tiếp cận các phương tiện truyền thông khác như báo in, báo nói (phát thanh), báo hình (tivi), truyền thông xã hội , v.v.. Theo điều tra của SDGCW (Điều tra các mục tiêu phát triển bền vững về trẻ em và phụ nữ) do Tổng cục Thống kê thực hiện trong năm 2020-2021 trong khuôn khổ chương trình MICS toàn cầu của UNICEF với sự hỗ trợ kỹ thuật và tài chính của UNICEF và UNFPA, kết quả cho thấy trong độ tuổi từ 15-49 tuổi, có 50% nữ giới đọc báo, 8% nữ giới nghe đài, 76% nữ giới xem ti vi, chỉ 5% nữ giới tiếp cận hàng tuần với cả 3 phương tiện. Trong khi đó, 31% nữ giới sử dụng máy vi tính, 97% nữ giới sử dụng điện thoại di động và 81% nữ giới sử dụng internet trong độ tuổi 15-49 (UNICEF, 2021).

Như vậy, các biểu đồ trên cho thấy phụ nữ Việt Nam sử dụng điện thoại di động và internet như các phương tiện truyền thông chủ yếu. Không có sự chênh lệch trong việc sử dụng điện thoại di động giữa nam giới và phụ nữ ở Việt Nam và sử dụng internet cũng chỉ chênh lệch một tỷ lệ rất nhỏ (2%). Trên nền tảng internet, phụ nữ không chỉ tiếp cận thông tin trên báo điện tử, mà phần lớn đều sử dụng mạng xã hội. Bà Hà Thị Nga, Chủ tịch Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam đã phát biểu:

"Trong gần 80 triệu người sử dụng Internet tại Việt Nam có tới 97,6% người đang sử dụng Facebook. Điểm đặc biệt là tỷ lệ phụ nữ đang dùng trang mạng xã hội này chiếm 90,95%" (VOV, 2022).

Trên mạng xã hội, ảnh hưởng của các hình mẫu, đặc biệt trong lĩnh vực thời trang và làm đẹp là rất lớn. Ở Việt Nam đã có những fashionista (thuật ngữ được sử dụng trong ngành thời trang, chỉ những người mặc đẹp, có khiếu thẩm mỹ, có khả năng nắm bắt nhanh chóng xu hướng thời trang thịnh hành trên thế giới) và beauty blogger (được hiểu là những người hoạt động trên nền tảng mạng xã hội để chia sẻ các xu hướng, bí quyết làm đẹp thịnh hành) có ảnh hưởng. Có thể kể tên một số fashionista được các tín đồ thời trang săn đón ở Việt Nam như Châu Bùi (251 video, 686 nghìn người đăng ký trên YouTube, nick name Chou Chou tên Instagram với 3,2 triệu lượt follow, 2,2 triệu người theo dõi trên Facebook), hợp tác với nhiều nhãn hàng thời trang nổi tiếng như H&M, Reebok, Converse, Louis Vuitton, từng được bình chọn là "Người có phong cách cá nhân ảnh hưởng nhất trên mạng xã hội tại ELLE Style Awards 2019", "Fashionista người Việt Nam chinh phục "30 Under 30" của Tạp chí Forbes". Ngoài ra, có Khánh Linh được biết đến với tên gọi "Cô em Trendy", fashionista với 252 nghìn người đăng ký trên YouTube, 348 nghìn người theo dõi trên Facebook. Quỳnh Anh Shyn với 459 nghìn người đăng ký trên YouTube, 1,3 triệu người theo dõi trên Facebook, v.v..

Bên cạnh đó là các ảnh hưởng từ các beauty blogger đến công chúng Việt Nam. Tính đến ngày 2/9/2022, Michelle Phan đã có 282 video và 8,77 triệu người đăng ký trên YouTube; Tina Yong có 600 video và 3,6 triệu người đăng ký; Hannah Olala có 107 video và 732 nghìn người đăng ký, Trinh Phạm với 489 video và 1,22 triệu người đăng ký trên YouTube, v.v.. Như vậy, ngoài hệ thống các phương tiện truyền thông đại chúng như báo in, phát thanh, truyền hình, báo điện tử, thì truyền thông xã hội có ảnh hưởng lớn đến phụ nữ Việt Nam, đặc biệt trên lĩnh vực thời trang và làm đẹp. Theo lý thuyết Dòng chảy hai bước của truyền thông (Two-step flow of communication), hầu hết mọi người hình thành quan điểm của họ dưới sự ảnh hưởng của những người dẫn dắt ý kiến (opinion leaders). Các beauty blogger thường dùng các sản phẩm, dịch vụ đang lên xu hướng, sau đó quay video hướng dẫn, đưa ra các đánh giá dưới góc nhìn cá nhân, đăng tải lên các mạng xã hội, theo dõi ý kiến phản hồi của người xem để chỉnh sửa cho những lần đăng tiếp theo. Họ kiếm tiền từ YouTube, nhận tài trợ từ các nhãn hàng, tiếp thị liên kết, đăng bài được tài trợ, v.v... Review các sản phẩm làm đẹp, mẹo làm đẹp, các xu hướng làm đẹp và thời trang mới nhất… các beauty blogger và fashionista thực sự đã có ảnh hưởng trong cộng đồng nữ giới ở Việt Nam. Với lượng đăng ký và theo dõi lên đến hàng trăm nghìn và hàng triệu người, không thể phủ nhận họ đã góp phần tạo nên một hình mẫu mới của phụ nữ Việt – năng động, sáng tạo, độc lập tài chính, biết chăm sóc bản thân và mạnh mẽ, dám đương đầu.

4. Kết luận

Hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện đại là người phụ nữ dung hòa giữa truyền thống và hiện đại, phương Đông và phương Tây, vai trò "đối nội" trong gia đình và trọng trách "đối ngoại" ngoài xã hội, độc lập, tự chủ, tự tin, sáng tạo… Đảng, Nhà nước hướng đến xây dựng hình mẫu người phụ nữ bình đẳng với nam giới, phát triển toàn diện trên mọi lĩnh vực. Các phương tiện truyền thông, đặc biệt là phương tiện truyền thông đại chúng như báo in, phát thanh, truyền hình, báo điện tử, các kênh truyền thông trực tiếp từ Hội Liên hiệp phụ nữ Việt Nam, các tổ chức chính trị, xã hội đã góp phần quan trọng để truyền thông về hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay. Bên cạnh đó, sự phát triển mạnh mẽ của truyền thông xã hội cũng đã tạo nên những hình mẫu mới, đặc biệt trong lĩnh vực thời trang và làm đẹp. Với 78,1% dân số Việt Nam đang sử dụng mạng xã hội theo thống kê của Wearesocial tháng 2/2022, không thể phủ nhận vai trò của truyền thông xã hội trong việc xây dựng hình mẫu người phụ nữ Việt Nam hiện nay.

5. Tài liệu tham khảo

Bộ Khoa học và Công nghệ, Cục Sở hữu trí tuệ (2021): Phụ nữ trong công tác nghiên cứu khoa học và công nghệ: Vinh quang và thách thức, 14/5/2021. https://www.ipvietnam.gov.vn/hoat-ong-shcn-trong-nuoc/-/asset_publisher/7xsjBfqhCDAV/content/phu-nu-trong-cong-tac-nghien-cuu-khoa-hoc-va-cong-nghe-vinh-quang-va-thach-thuc. Truy cập 30/8/2022.

Thủ tướng Phạm Minh Chính (2022): Chúng ta có quyền tự hào về phụ nữ Việt Nam. Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ, ngày 07/03/2022. https://baochinhphu.vn/thu-tuong-pham-minh-chinh-chung-ta-co-quyen-tu-hao-ve-phu-nu-viet-nam. Truy cập 30/8/2022.

Phạm Đông (2022): Việt Nam là điểm sáng trong thực hiện các mục tiêu về bình đẳng giới. Báo Lao Động, ngày 8/3/2022. https://laodong.vn/thoi-su/viet-nam-la-diem-sang-trong-thuc-hien-cac-muc-tieu-ve-binh-dang-gioi. Truy cập 30/8/2022.

Mai Hoàng (2022): Gánh nặng phải ngoan hiền, khéo léo dù bị hỏi chuyện kém duyên. Zing News, ngày 30/1/2022. https://zingnews.vn/ganh-nang-phai-ngoan-hien-kheo-leo-du-bi-hoi-chuyen-kem-duyen-post1293188.html. Truy cập 30/8/2022.

Thiên Nhi (2021): Khi hình ảnh phụ nữ bị bóp méo trên truyền thông. Zing News, ngày 3/12/2021. https://zingnews.vn/khi-hinh-anh-phu-nu-bi-bop-meo-tren-truyen-thong-post1281116. Truy cập 30/8/2022.

Thiên Nhi (2022): Sự độc hại của "ánh nhìn đàn ông". Zing News, ngày 11/8/2022. https://zingnews.vn/su-doc-hai-cua-anh-nhin-dan-ong-post1344273. Truy cập 30/8/2022.

Minh Ngân (2020): Phụ nữ ngày càng đóng góp quan trọng vào phát triển kinh tế-xã hôi của đất nước, Tạp chí Con số và Sự kiện, ngày 17/12/2020.

Hà Thị Khiết (2020): Tăng cường sự tham gia của phụ nữ trong hệ thống chính trị các cấp ở nước ta trong thời gian tới. Tạp chí Cộng sản điện tử, ngày 14-10-2020. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/chinh-tri-xay-dung-dang/-/2018/819812/tang-cuong-su-tham-gia-cua-phu-nu-trong-he-thong-chinh-tri-cac-cap-o-nuoc-ta-trong-thoi-gian-toi. Truy cập 2/9/2022.

Giang Trần Nguyên (2022): CEO Thanh Hằng "Phụ nữ có giá trị luôn hạnh phúc và thành công". Zing News, ngày 13/6/2022. https://zingnews.vn/ceo-dang-thanh-hang-phu-nu-co-gia-tri-luon-hanh-phuc-va-thanh-cong-post1325842.html. Truy cập 30/8/2022.

Lê Thị Quý (1998): Phụ nữ trong nền kinh tế thị trường ở Việt Nam. Trong: Kỷ yếu Hôi thảo Quốc tế Việt Nam học lần thứ nhất, 1998.

Đoàn Trúc (2021): 9 đặc điểm thu hút của người phụ nữ hiện đại. ELLE, 5/11/2021. https://www.elle.vn/bi-quyet-song/diem-thu-hut-cua-phu-nu-hien-dai. Truy cập 30/8/2022.

Lê Thị Nhâm Tuyết (1973): Phụ nữ Việt Nam qua các thời đại. Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.

Lê Thị Nhâm Tuyết (2011): Những phẩm chất đạo đức truyền thống của phụ nữ Việt Nam. Hôi Liên hiệp phụ nữ Việt Nam, ngày 29/7/2021. http://hoilhpn.org.vn/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/nhung-pham-chat-%C4%91ao-%C4%91uc-truyen-thong-cua-phu-nu-viet-nam-17011-10.html. Truy cập 2/9/2022.

VOV (2022): Phụ nữ dễ trở thành nạn nhân buôn bán người vì thích sử dụng mạng xã hội. Cổng Thông tin Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, 4/8/2022. http://www.hoilhpn.org.vn/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/phu-nu-de-tro-thanh-nan-nhan-buon-ban-nguoi-vi-thich-su-dung-mang-xa-hoi-49048-2.html. Truy cập 2/9/2022.

TS. Nguyễn Thị Thúy Hằng

Viện Đào tạo Báo chí và Truyền thông

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: hangkhct@vnu.edu.vn

Công nhân xây dựng đang làm việc
Nguồn: ILO/Truong Van Vi

Tổng quan về bình đẳng giới ở Việt Nam trong các lĩnh vực chính trị; kinh tế; y tế; giáo dục, đào tạo; thông tin, truyền thông; và đời sống gia đình

● **Nguyễn Tuấn Anh**

1. Dẫn nhập

Cho đến nay, rất nhiều nghiên cứu liên quan đến bình đẳng giới ở Việt Nam đã được thực hiện bởi các nhà khoa học trong và ngoài nước. Các công trình nghiên cứu này góp phần mở rộng sự hiểu biết về bình đẳng giới trên nhiều bình diện khác nhau, trong những lĩnh vực khác nhau, từ kinh tế, chính trị, đến y tế, giáo dục, văn hóa, đời sống gia đình, v.v (Bélanger and Khuat Thu Hong 1996, Bélanger 1996, Bélanger and Khuất Thu Hồng 2002, Bélanger 2004, Hoàng Bá Thịnh 2022, Hoàng Bá Thịnh (chủ biên) 1999, Lê Thi 2001, Lê Thi 2002a, Lê Thi 2002b, Lê Thị Nhâm Tuyết 1975, Nguyễn Hữu Minh and Trần Thị Vân Anh (đồng chủ biên) 2009, Pham Van Bich 1999). Cùng với đó, rất nhiều báo cáo về bình đẳng giới ở Việt Nam thường xuyên được công bố bởi các cơ quan, tổ chức trong nước và quốc tế. Những báo cáo này mang lại sự hiểu biết cập nhật về chính sách, luật pháp liên quan đến bình đẳng giới cũng như thực tiễn bình đẳng giới ở Việt Nam trong các giai đoạn khác nhau (Australian Aid et al. 2021, Chính phủ 2022, Tổng cục Thống kê 2021). Mặc dù vậy, bình đẳng giới là một trong những vấn đề cơ bản, phản ánh sự tiến bộ của xã hội cũng như quản lý xã hội trên nhiều bình diện khác nhau, trong những thời điểm khác nhau. Do đó, việc thường xuyên thực hiện các nghiên cứu, công bố các báo cáo về bình đẳng giới là thực sự cần thiết. Vì vậy, phần viết này sẽ góp phần điểm lại một số chiều cạnh quan trọng về bình đẳng giới ở Việt Nam hiện nay dựa trên các dữ liệu cập nhật.

Trên phương diện chính sách, luật pháp về bình đẳng giới, Chính phủ Việt Nam đã sớm ký các cam kết quốc tế về bình đẳng giới, chẳng hạn như *Công ước của Liên hợp quốc về xóa bỏ mọi hình thức phân biệt đối xử với phụ nữ* (CEDAW). Việt Nam là quốc gia thứ hai ở Châu Á Thái Bình Dương phê chuẩn công ước này. Đáng chú ý là Việt Nam có hệ thống chính sách, luật pháp toàn diện về bình đẳng giới. Điều 26 của Hiến pháp Nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam quy định:

"1. Công dân nam, nữ bình đẳng về mọi mặt. Nhà nước có chính sách bảo đảm quyền và cơ hội bình đẳng giới

2. Nhà nước, xã hội và gia đình tạo điều kiện để phụ nữ phát triển toàn diện, phát huy vai trò của mình trong xã hội

3. Nghiêm cấm phân biệt đối xử về giới" (Quốc hội 2013).

Cùng với Hiến pháp, các bộ luật, các luật khác nhau đã có những quy định cụ thể liên quan đến bình đẳng giới, chẳng hạn như:

- Bộ Luật dân sự (Quốc hội 2015a), Luật phòng, chống bạo lực gia đình (Quốc hội 2007)
- Luật hôn nhân và gia đình (Quốc hội 2014), Luật ban hành văn bản quy phạm pháp luật (Quốc hội 2015b)
- Luật Bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân (Quốc hội 2015c)
- Luật Trẻ em (Quốc hội 2016), v.v. và nhất là Luật bình đẳng giới (Quốc hội 2006). Nhìn một cách tổng thể, hệ thống các bộ luật và các luật của Việt Nam đã tạo nên nền tảng pháp lý vững chắc hướng tới bình đẳng giới.

Cùng với các bộ luật và các luật, Việt Nam có khung chính sách để thực hiện bình đẳng giới. Trong các chính sách về bình đẳng giới ở Việt Nam, đáng chú ý là

- *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020 (Thủ tướng Chính phủ 2010); và*
- *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 (Chính phủ 2021).*
- *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 gồm 6 mục tiêu và 20 chỉ tiêu.*

Mục tiêu tổng quát của chiến lược *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030* là:

"Tiếp tục thu hẹp khoảng cách giới, tạo điều kiện, cơ hội để phụ nữ và nam giới tham gia, thụ hưởng bình đẳng trong các lĩnh vực của đời sống xã hội, góp phần vào sự phát triển bền vững của đất nước" (Chính phủ 2021).

Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 cũng đưa ra các nhiệm vụ và giải pháp chủ yếu của chiến lược, kinh phí thực hiện chiến lược, và tổ chức thực hiện chiến lược. Nhìn một cách tổng thể, *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030* là cơ sở quan trọng để hướng tới mục tiêu bình đẳng giới ở Việt Nam, góp phần vào phát triển bền vững đất nước hiện nay và trong thời gian tới.

2. Bình đẳng giới trong lĩnh vực chính trị

Trong 10 năm qua, tỷ lệ phụ nữ là đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam, tỷ lệ phụ nữ tham gia cấp ủy Đảng các cấp của Đảng Cộng sản Việt Nam, và tỷ lệ phụ nữ tham gia lãnh đạo ở các cấp khác nhau đã tăng lên. Năm 2005, tỷ lệ nữ đảng viên của Đảng Cộng sản Việt Nam là 20,9%. Đến năm 2019, tỷ lệ nữ đảng viên của Đảng Cộng sản Việt Nam đã tăng lên 33,2% (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 95). Việc gia tăng tỷ lệ nữ đảng viên của Đảng Cộng sản Việt Nam trong những năm qua đã tạo điều kiện để ngày càng nhiều phụ nữ có thể đảm nhiệm các vị trí lãnh đạo khác nhau trong hệ thống chính trị ở Việt Nam.

Về tỷ lệ phụ nữ tham gia Ban chấp hành Đảng bộ các cấp, số liệu thống kê cho thấy tỷ lệ nữ ủy viên Ban chấp hành Trung ương Đảng nhiệm kỳ 2010-2015 là 8,9% và nhiệm kỳ hiện tại 2020-2025 là 8,5% (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 157). Như vậy, tỷ lệ nữ cán bộ ủy viên Ban chấp hành Trung ương Đảng nhiệm kỳ 2020-2025 có giảm không đáng kể so với nhiệm kỳ 2010-2015. Tuy nhiên, tỷ lệ nữ ủy viên Ban chấp hành Đảng bộ cấp tỉnh, cấp huyện, và cấp xã có tăng lên đáng kể trong giai đoạn 2020-2025 so với giai đoạn 2010-2015. Cụ thể là nhiệm kỳ 2010-2015, tỷ lệ nữ ủy viên ban chấp hành Đảng bộ cấp tỉnh là 11,8%; cấp huyện là 14,7%; cấp xã là 15,1%. Trong khi đó, nhiệm kỳ 2020-2025, tỷ lệ nữ ủy viên Ban chấp hành Đảng bộ cấp tỉnh là 16,0%; cấp huyện là 20,1%; cấp xã là 25,6% (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 157). Đáng lưu ý là tỷ lệ nữ Bí thư tỉnh ủy nhiệm kỳ 2010-2015 chỉ là 0,3%. Trong khi đó, nhiệm kỳ hiện nay 2020-2025; tỷ lệ nữ Bí thư tỉnh ủy đã tăng lên 14,3% (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 157). Những dữ liệu này cho thấy sự gia tăng đáng kể cán bộ nữ của Ban chấp hành Đảng bộ các cấp thời gian vừa qua.

Về tỷ lệ nữ Đại biểu quốc hội, nhiệm kỳ 2011-2016, tỷ lệ nữ Đại biểu Quốc hội là 24,4%. Nhiệm kỳ 2021-2026, tỷ lệ nữ Đại biểu Quốc hội đã tăng lên 30,26% (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 158). Ở Hội đồng Nhân dân các cấp, nhiệm kỳ 2011-2016, tỷ lệ nữ Đại biểu Hội đồng Nhân dân cấp tỉnh là 25,2%; cấp huyện là 24,6%; cấp xã là 21,7%. Nhiệm kỳ 2021-2026, tỷ lệ nữ Đại biểu Hội đồng Nhân dân các cấp đã tăng lên đáng kể. Cụ thể, tỷ lệ nữ Đại biểu Hội đồng Nhân dân cấp tỉnh là 29,0%; cấp huyện là 29,08%; cấp xã là 29,98% (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 158). Như vậy, so với thời điểm cách đây khoảng 10 năm, tỷ lệ nữ Đại biểu Hội đồng Nhân dân các cấp đều tăng lên. Trong đó, tỷ lệ nữ Đại biểu Hội đồng Nhân dân cấp xã đã tăng lên gần 10%.

Công bố Bộ Quy tắc ứng xử về quấy rối tình dục tại nơi làm việc

Nguồn: ILO/DUC

Về tỷ lệ nữ cán bộ lãnh đạo chủ chốt của các cơ quan quản lý nhà nước, chính quyền địa phương các cấp, tính đến tháng 7 năm 2022, cán bộ lãnh đạo chủ chốt là nữ ở các Bộ, cơ quan ngang Bộ, cơ quan thuộc Chính phủ là 46,6%; trong đó có 04 nữ Bộ trưởng, Thủ trưởng cơ quan ngang bộ; 11 nữ Thứ trưởng và tương đương (Chính phủ 2022: 9). Ở Ủy ban Nhân dân các cấp, số liệu thống kê đầu nhiệm kỳ 2021-2025 cho thấy tỷ lệ nữ lãnh đạo chủ chốt cấp tỉnh là 37,70%; cấp huyện là 31,77%; cấp xã là 24,94% (Chính phủ 2022: 9). Những số liệu trên phản ánh những tiến bộ quan trọng về bình đẳng giới trong lĩnh vực chính trị ở Việt Nam. Tuy nhiên, để đạt mục tiêu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 trong lĩnh vực chính trị là "Đến năm 2025 đạt 60% và đến năm 2030 đạt 75% các cơ quan quản lý nhà nước, chính quyền địa phương các cấp có lãnh đạo chủ chốt là nữ" (Chính phủ 2021) thì các giải pháp của Chiến lược cần phải được nổ lực triển khai một cách có hiệu quả.

3. Bình đẳng giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động

Bình đẳng giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động là một trong những nội quan trọng của bình đẳng giới. Bình đẳng giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động được xem xét trên nhiều phương diện khác nhau.

Trước hết là về tham gia lực lượng lao động. Trên thực tế, trong những năm qua, quy mô dân số liên tục tăng. Sự gia tăng quy mô dân số đã tạo nên sự gia tăng lực lượng lao động. Số liệu thống kê cho thấy lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên trong quý II năm 2022 là 51 625 300 người, bao gồm 27 436 900 lao động nam và 24 188 300 lao động nữ. Trong khi đó, lao động từ 15 tuổi trở lên trong quý II năm 2021 là 51 066 400, bao gồm 27 078,6 lao động nam và 23 987,9 lao động nữ (Tổng cục Thống kê 2022). Như vậy, lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên trong quý II năm 2022 đã tăng thêm 0,5 triệu người so với quý II năm 2021 (Tổng cục Thống kê 2022). Số liệu thống kê cũng cho thấy tỷ lệ tham gia lực lượng lao động quý II năm 2022 là 68,5%. Tỷ lệ tham gia lực lượng lao động của nữ là 62,6%, thấp hơn so với tỷ lệ tham gia lực lượng lao động của nam là 74,8% (Tổng cục Thống kê 2022). Một điểm quan trọng phản ánh bất bình đẳng giới là thu nhập của lao động nam và lao động nữ. Thu nhập bình quân tháng của người lao động 6 tháng đầu năm 2022 là 6,5 triệu đồng/người. Trong đó, thu nhập bình quân tháng của lao động nữ là 4 triệu đồng/người và thu nhập bình quân tháng của lao động so với 5,5 triệu đồng/người.

Như vậy, thu nhập bình quân tháng của lao động nam cao gấp 1,35 lần thu nhập bình quân tháng của lao động nữ (Tổng cục Thống kê 2022). Điều này cho thấy thực tế bất bình đẳng giới trên phương diện thu nhập giữa lao động nam và lao động nữ vẫn là điểm rất đáng quan tâm.

Liên quan đến nữ giới tham gia lực lượng lao động, năm 2021, tỷ trọng lao động nữ làm việc trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản trong tổng số lao động nữ có việc làm là 28,7% (Chính phủ 2022: 10). Kết quả này đạt yêu cầu "Giảm tỷ trọng lao động nữ làm việc trong khu vực nông nghiệp trong tổng số lao động nữ có việc làm xuống dưới 30% vào năm 2025" của *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030* (Chính phủ 2021). Trong năm 2021, tỷ lệ lao động nữ làm công hưởng lương là 43,4%, tăng 0,2% so với năm 2020 (Chính phủ 2022: 10). Trong khi đó, yêu cầu của *"Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030"* là

"Tăng tỷ lệ lao động nữ làm công hưởng lương lên đạt 50% vào năm 2025 và khoảng 60% vào năm 2030" (Chính phủ 2021).

Về tỷ lệ lao động đã được đào tạo, tỷ lệ lao động qua đào tạo có bằng, chứng chỉ quý II năm 2022 là 26,2% (Tổng cục Thống kê 2022). Trong khi đó, năm 2019 chỉ có 22,6% số lao động có việc làm đã qua đào tạo. Điểm đáng lưu ý là tỷ lệ lao động có việc làm đã qua đào tạo có sự khác biệt giữa nam giới và nữ giới. Cụ thể là năm 2019 tỷ lệ lao động nam có việc làm đã qua đào tạo là tỷ lệ 25% và tỷ lệ lao động nữ đã qua đào tạo là 20% (Tổng cục Thống kê 2021). Năm 2020, chỉ có 9,1% lao động nữ có bằng cấp hoặc chứng chỉ chính quy về giáo dục nghề nghiệp. Trong khi đó, 16% lao động nam, có bằng cấp hoặc chứng chỉ chính quy về giáo dục nghề nghiệp (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 95). Thêm nữa, đối với nhóm dân số từ 15 tuổi trở lên, chỉ có 4,4% phụ nữ khuyết tật được đào tạo nghề, còn tỷ lệ nam khuyết tật được đào tạo nghề là 11,64 (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 95). Như vậy, một trong những chiều cạnh quan trọng phản ảnh bất bình đẳng giới trong lĩnh vực lao động, việc làm là khác biệt về tỷ lệ lao động nam được đào tạo và lao động nữ được đào tạo.

Một trong những chỉ báo đáng lưu ý phản ánh bình đẳng giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động là tỷ lệ phụ nữ làm giám đốc/chủ doanh nghiệp, hợp tác xã. Năm 2020 tỷ lệ phụ nữ làm giám đốc/chủ doanh nghiệp, hợp tác xã là 27,2% (Chính phủ 2022: 11). Số liệu này cho thấy tỷ lệ phụ nữ làm giám đốc/chủ doanh nghiệp, hợp tác xã vẫn còn ít hơn nam giới rất nhiều. Tuy nhiên, tỷ lệ phụ nữ làm giám đốc/chủ doanh nghiệp, hợp tác trong năm 2020 như thế đã đạt mục tiêu của "của "Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030" vào năm 2025 (Chính phủ 2021). Đây là một bước tiến bộ đáng kể về bình đẳng giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động ở Việt Nam.

4. Bình đẳng giới trong lĩnh vực y tế; giáo dục, đào tạo; thông tin, truyền thông

Trong lĩnh vực y tế, bình đẳng giới đã đạt được những tiến bộ quan trọng trên nhiều phương diện. Tuy nhiên,

"tâm lý ưa thích con trai tiếp tục phổ biến ở Việt Nam. Tỷ số mất cân bằng giới tính khi sinh ở Việt Nam đặc biệt cao và được đánh giá là tồi tệ thứ ba trên toàn cầu" (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 194).

Tỷ số giới tính khi sinh năm 2021 ở Việt Nam là 112,0 bé trai/100 bé gái. So với năm 2020, tỷ số giới tính khi sinh năm 2021 ở Việt Nam đã có giảm xuống 0,1% (112,0 bé trai/100 bé gái) (Chính phủ 2022: 14). Mặc dù vậy, nhiều nỗ lực cần được thực hiện để đạt mục tiêu của *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030* trong lĩnh vực y tế là giảm tỷ số giới tính khi sinh xuống còn 111 bé trai/100 bé gái sinh ra sống vào năm 2025 (Chính phủ 2021).

Trong giai đoạn 1990 - 2015, Việt Nam đã đạt được tiến bộ lớn trong việc nâng cao sức khỏe bà mẹ. Cụ thể là giai đoạn này, tỷ lệ tử vong bà mẹ đã giảm 4,4% hàng năm (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 77). Tỷ lệ tử vong bà mẹ liên quan đến thai sản năm 2009 là 69 trên 100.000 trẻ sinh sống (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 77). Tỷ lệ này năm 2019 giảm xuống còn 46/100.000 (Chính phủ 2022: 14). Tỷ lệ tử vong bà mẹ liên quan đến thai sản cũng cần tiếp tục giảm xuống để đạt mục tiêu của *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030* trong lĩnh vực y tế là tỷ lệ tử vong bà mẹ liên quan đến thai sản giảm còn 42/100.000 trẻ sinh sống vào năm 2025 (Chính phủ 2021). Tỷ suất sinh ở vị thành niên năm 2020 là 22,9% và giảm xuống 17,7% năm 2021 (Chính phủ 2022: 14). Tỷ suất này đã đạt chỉ tiêu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 trong lĩnh vực y tế là:

Lễ trao giải thưởng WEP's Awards . 9 doanh nghiệp Việt Nam được ghi nhận về các chính sách và nỗ lực thúc đẩy bình đẳng giới tại nơi làm việc và trong xã hội đã vinh dự nhận Giải thưởng Nguyên tắc trao quyền cho phụ nữ (WEPs)

Nguồn: UN Women/Nguyen Man

"Tỷ suất sinh ở vị thành niên giảm từ 23 ca sinh/1.000 phụ nữ xuống 18/1.000 vào năm 2025 và dưới 18/1.000 vào năm 2030" (Chính phủ 2021).

Đây là tiến bộ đáng kể về bình đẳng giới trên phương diện chăm sóc sức khỏe nữ vị thành niên.

Trong lĩnh vực giáo dục, đào tạo, phần lớn các địa phương đã lồng ghép nội dung bình đẳng giới vào các chương trình giảng dạy từ bậc mầm non đến trung học phổ thông trong thời gian sinh hoạt chuyên đề hoặc ngoại khóa (Chính phủ 2022: 15). Năm 2021, 94,1% trẻ em trai và trẻ em gái các dân tộc thiểu số hoàn thành giáo dục tiểu học; 82,3% trẻ em trai các dân tộc thiểu số hoàn thành giáo dục trung học cơ sở (Chính phủ 2022: 15).

Thành tựu này đã đạt chỉ tiêu:

"Tỷ lệ trẻ em trai và trẻ em gái dân tộc thiểu số hoàn thành giáo dục tiểu học đạt trên 90% vào năm 2025" và gần đạt chỉ tiêu trẻ em trai và trẻ em gái các dân tộc thiểu số "hoàn thành cấp trung học cơ sở đạt khoảng 85% vào năm 2025" trong lĩnh vực giáo dục của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 (Chính phủ 2021). Trong năm 2021, tỷ lệ nữ học viên, học sinh, sinh viên được tuyển mới thuộc hệ thống giáo dục nghề nghiệp đạt 34,5% (Chính phủ 2022: 15).

Tỷ lệ này đã vượt chỉ tiêu "Tỷ lệ nữ học viên, học sinh, sinh viên được tuyển mới thuộc hệ thống giáo dục nghề nghiệp đạt trên 30% vào năm 2025" trong lĩnh vực giáo dục của *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030* (Chính phủ 2021).

Về tỷ lệ hoàn thành trình độ đại học, sự khác biệt giữa nam và nữ là không đáng kể. Cụ thể là năm 2016 có 9,4% phụ nữ độ tuổi từ 15 tuổi trở lên, và năm 2018 có 10,8% phụ nữ độ tuổi từ 15 tuổi trở lên đã tốt nghiệp cao đẳng hoặc đại học. Trong khi đó, số liệu tương ứng ở nam giới là 9,5% năm 2016, và 10,7% năm 2018 (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021: 85). Năm 2019, tỷ lệ nữ thạc sĩ trong tổng số người có trình độ thạc sĩ là 44,2% và tỷ lệ nữ tiến sĩ trong tổng số người đạt trình độ tiến sĩ là 28,0% (Chính phủ 2022: 15). Đây là tỷ lệ khả quan để có thể đạt được chỉ tiêu "Tỷ lệ nữ thạc sĩ trong tổng số người có trình độ thạc sĩ đạt không dưới 50% từ năm 2025 trở đi. Tỷ lệ nữ tiến sĩ trong tổng số người có trình độ tiến sĩ đạt 30% vào năm 2025" trong lĩnh vực giáo dục của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 (Chính phủ 2021). Nhìn một cách tổng thể, nhiều tiến bộ về bình đẳng giới đã đạt được trong lĩnh vực giáo dục. Đáng chú ý là một số chỉ tiêu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 cần đạt được vào năm 2025 đã được trong năm 2020.

Trong lĩnh vực thông tin và truyền thông, bốn chỉ tiêu của của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 cụ thể là:

"Phấn đấu đạt 60% vào năm 2025 và 80% vào năm 2030 dân số được tiếp cận kiến thức cơ bản về bình đẳng giới";

"Từ năm 2025 trở đi 100% tổ chức Đảng, chính quyền, cơ quan hành chính, ban, ngành, đoàn thể các cấp được phổ biến, cập nhật thông tin về bình đẳng giới và cam kết thực hiện bình đẳng giới";

"Từ năm 2025 trở đi 100% xã, phường, thị trấn mỗi quý có ít nhất 04 tin, bài về bình đẳng giới trên hệ thống thông tin cơ sở";

"Duy trì đạt 100% đài phát thanh và đài truyền hình ở Trung ương và địa phương có chuyên mục, chuyên đề nâng cao nhận thức về bình đẳng giới hàng tháng" (Chính phủ 2021).

Trên thực tế, cho đến nay không có số liệu thống kê chính thức về tỷ lệ dân số được tiếp cận kiến thức cơ bản về bình đẳng giới. Tuy nhiên, các hình thức truyền thông nâng cao nhận thức về bình đẳng giới được triển khai mạnh mẽ, tích cực (Chính phủ 2022: 16). Đối với chỉ tiêu tổ chức Đảng, chính quyền, cơ quan hành chính, ban, ngành, đoàn thể các cấp được phổ biến, cập nhật thông tin về bình đẳng giới và cam kết thực hiện bình đẳng giới,

"về cơ bản 100% tổ chức Đảng, chính quyền, cơ quan hành chính, ban, ngành, đoàn thể các cấp được phổ biến, cập nhật thông tin về bình đẳng giới, tuy nhiên việc cam kết thực hiện bình đẳng giới chưa được thực hiện một cách đồng bộ" (Chính phủ 2022, 18).

Liên quan đến chỉ tiêu 100% xã, phường, thị trấn mỗi quý có ít nhất 04 tin, bài về bình đẳng giới, số lượng xã, phường, thị trấn đã đạt được chỉ tiêu này hiện nay còn thấp (Chính phủ 2022, 18). Về chỉ tiêu, duy trì đạt 100% đài phát thanh và đài truyền hình ở Trung ương và địa phương có chuyên mục, chuyên đề nâng cao nhận thức về bình đẳng giới hàng tháng; chỉ tiêu này đã đạt so với yêu cầu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 (Chính phủ 2022, 18). Như vậy, nhìn một cách tổng thể những tiến bộ đáng kể về bình đẳng giới đã đạt được trong lĩnh vực thông tin và truyền thông.

5. Bình đẳng giới trong đời sống gia đình và phòng ngừa, ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới

Bình đẳng giới trong đời sống gia đình và và phòng ngừa, ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới được thể hiện trên nhiều bình diện khác nhau. Trong đó, các chiều cạnh quan trọng bao gồm:

- chia sẻ thời gian làm công việc nội trợ và chăm sóc trong gia đình; giảm bạo lực gia đình; hỗ trợ nạn nhân bị mua bán trở về; trợ giúp, phòng ngừa và ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới.

Về thời gian làm công việc nội trợ và chăm sóc trong gia đình, năm 2021 số giờ trung bình làm công việc nội trợ và chăm sóc gia đình không được trả công của phụ nữ là 2,48 giờ/ngày và của nam giới là 1,26 giờ/ngày. Như vậy, thời gian làm công việc nội trợ và chăm sóc trong gia đình của phụ nữ gấp 1,96 lần so với nam giới (Chính phủ 2022, 18). Trong khi đó, chỉ tiêu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 là

"Giảm số giờ trung bình làm công việc nội trợ và chăm sóc trong gia đình không được trả công của phụ nữ còn 1,7 lần vào năm 2025" so với nam giới (Chính phủ 2021).

Trên thực tế công việc nội trợ và chăm sóc gia đình không được trả công bao gồm nhiều loại công việc khác nhau và những công việc này thường tạo nên gánh nặng trên vai người phụ nữ. Vì vậy, giảm thời gian làm công việc nội trợ và chăm sóc gia đình không được trả công của phụ nữ đồng thời với việc gia tăng thời gian nam giới cùng đảm nhiệm công việc nội trợ và chăm sóc gia đình không được trả công là một chiều cạnh rất quan trọng của bình đẳng giới trong đời sống gia đình.

Liên quan đến giảm bạo lực trong gia đình, trên thực tế bạo lực trong gia đình đối với phụ nữ, trẻ em gái vẫn diễn ra phức tạp ở nhiều nơi (Chính phủ 2022, 12). Phụ nữ có thể bị bạo lực gia đình dưới nhiều hình thức khác nhau. Họ cũng có thể bị bạo lực gia đình vào những thời điểm khác nhau trong cuộc đời. Có đến 58% phụ nữ trong một cuộc khảo sát được thực hiện năm 2010 cho biết họ đã từng bị bạo lực về thể xác, tình dục, hoặc tinh thần bởi chồng/bạn tình của họ ít nhất một lần trong đời (Trích lại từ Australian Aid et al. 2021, 168). Năm 2021, có 4.454 người bị bạo lực gia đình được phát hiện và đã được hỗ trợ tiếp cận một trong các dịch vụ hỗ trợ cơ bản (Chính phủ 2022, 12). Yêu cầu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 là

"đến năm 2025 đạt 80% và đến 2030 đạt 90% người bị bạo lực gia đình, bạo lực trên cơ sở giới được phát hiện được tiếp cận ít nhất một trong các dịch vụ hỗ trợ cơ bản" (Chính phủ 2021).

Việc nạn nhân của bạo lực gia đình, nhất là phụ nữ và trẻ em gái bị bạo lực gia đình được tiếp cận các dịch vụ hỗ trợ cơ bản là rất quan trọng. Tuy nhiên, điều đáng lưu ý nữa là cần chú trọng giảm số lượng nạn nhân, nhất là phụ nữ và trẻ em gái bị bạo lực gia đình.

Đối với nạn nhân, trong đó chủ yếu là nữ giới, bị mua bán trở về, năm 2021 có 110 nạn nhân bị mua bán trở về và 6 tháng đầu năm 2022 có 42 nạn nhân bị mua bán trở về. Tất cả các nạn nhân bị mua bán trở về nếu có nhu cầu đều được hỗ trợ và được hưởng các dịch vụ tái hòa nhập cộng đồng (Chính phủ 2022, 12). Nhìn một cách tổng thể, việc hỗ trợ nạn nhân bị mua bán trở về và việc giảm số lượng nạn nhân bị mua bán, nhất là phụ nữ và trẻ em gái bị mua bán, cần những giải pháp đồng bộ và sự phối hợp hành động của các cơ quan, tổ chức khác nhau.

Liên quan đến hoạt động trợ giúp, phòng ngừa và ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới, yêu cầu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 là

"đến năm 2025 có 70% và năm 2030 có 100% cơ sở trợ giúp xã hội công lập triển khai các hoạt động trợ giúp, phòng ngừa và ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới" (Chính phủ 2021).

Đến năm 2022, cả nước có 292 cơ sở trợ giúp xã hội công lập. Trong đó, khoảng 17,0% trong các cơ sở trợ giúp xã hội công lập này có dịch vụ hỗ trợ phòng ngừa và ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới (Chính phủ 2022, 13). Tỷ lệ này là khá thấp. Vì vậy, các cơ quan hữu quan cần nhiều nỗ lực, quyết tâm và nguồn lực để đạt được yêu cầu của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 - 2030 trên phương diện trợ giúp, phòng ngừa và ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới vào năm 2025 và 2030.

6. Kết luận

Cho đến nay, Việt Nam đã có hệ thống chính sách, luật pháp vững chắc để hướng tới bình đẳng giới trong các lĩnh vực cơ bản bao gồm chính trị; kinh tế; y tế; giáo dục, đào tạo; thông tin, truyền thông; đời sống gia đình và phòng ngừa, ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới. Hệ thống các bộ luật, luật, và chính sách, nhất là Luật bình đẳng giới và Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011 – 2020; Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030 đã tạo nên khuôn khổ luật pháp, chính sách về bình đẳng giới ở Việt Nam.

Nơi làm việc và những ước mơ: Đối thoại và trao quyền

Đại diện công đoàn trao đổi với người lao động tại một nhà máy sản xuất phụ tùng ô tô ở Hưng Yên. Với sự khuyến khích và hỗ trợ, lao động trẻ có thể góp phần lớn hơn nhiều trong việc xử lý các nguy cơ, và trở thành những nhà vô địch trẻ về an toàn và sức khỏe tại nơi làm việc.

Nguồn: ILO/Nguyễn Việt Thanh

Những dữ liệu ở trên cho thấy trong những năm vừa qua, bình đẳng giới ở Việt Nam đã đạt được nhiều tiến bộ trong các lĩnh vực chính trị; kinh tế; y tế; giáo dục, đào tạo; thông tin, truyền thông; đời sống gia đình và phòng ngừa, ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới. Tỷ lệ phụ nữ tham chính khá cao, nhiều phụ nữ tham gia lực lượng lao động nên vị thế và vai trò của phụ nữ đã tăng lên nhiều. Cùng với đó, học vấn của phụ nữ ngày càng được nâng lên, sức khỏe phụ nữ cũng được cải thiện. Một số chỉ tiêu của "Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021-2030" cần đạt được vào năm 2025 đã đạt được vào năm 2022.

Tuy nhiên, để đạt được các mục tiêu của "Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 - 2030", các Bộ, ngành, cơ quan, tổ chức hữu quan cần nỗ lực thực hiện có hiệu quả các nhiệm vụ, giải pháp đã được đề ra trong Chiến lược. Đồng thời, điểm đáng lưu ý là sự tiến bộ của phụ nữ và trẻ em gái bị tác động sâu sắc bởi các xu hướng lớn và bối cảnh vĩ mô. Vì vậy, phát triển đất nước bền vững, sáng tạo, bao trùm là điều kiện quan trọng để giảm khoảng cách giới, nâng cao bình đẳng giới ở Việt Nam.

7. Tài liệu trích dẫn

Australian Aid, ADB, ILO and UN Women (2021): Tổng quan về bình đẳng giới ở Việt Nam 2021. Liên hợp quốc, Việt Nam (https://vietnam.un.org/vi/153151-tong-quan-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-nam-2021). Truy cập ngày 03 tháng 10 năm 2022.

Bélanger, D and Khuat Thu Hong (1996): Marriage and the Family in Urban North Vietnam, 1965-1993. Journal of Population 2(1):83-112.

Bélanger, Danièle (1996): Sự suy giảm hôn nhân ở Châu Á tình trạng phụ nữ độc thân trong bối cảnh Việt Nam. in Gia đình phụ nữ thiếu vắng chồng, edited by Lê Thi. Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học Xã hội.

Bélanger, Danièle and Khuất Thu Hồng (2002): Too Late to Marry: Failure, Fate, or Fortune? Pp. 89-110 in Gender, Household, State: Đổi Mới in Việt Nam, edited by D. Bélanger and J. Werner. New York: Cornell University

Bélanger, Danièle (2004): Single and Childless Women of Vietnam: Contesting and Negotiating Female Identity? . Pp. 96-116 in Gender Prectices in Contemporary Vietnam, edited by L. Drummond and H. Rydstrom. Singapore: Singapore University Press.

Chính phủ (2021): Nghị quyết ban hành chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 - 2030. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Nghi-quyet-28-NQ-CP-2021-Chien-luoc-quoc-gia-ve-binh-dang-gioi-giai-doan-2021-2030-466613.aspx). Truy cập ngày 04 tháng 10 năm 2022.

Chính phủ (2022): Báo cáo kết quả thực hiện các mục tiêu quốc gia về bình đẳng giới năm 2021 và 6 tháng đầu năm 2022.

Hoàng Bá Thịnh (2022): Vai trò của phụ nữ nông thôn trong công nghiệp hóa nông nghiệp, nông thôn. Hà Nội: Nhà Xuất bản Chính trị quốc gia.

Hoàng Bá Thịnh (chủ biên) (1999): Một số nghiên cứu về sức khỏe sinh sản Việt Nam sau Cairo. Hà Nội: Nhà Xuất bản Chính trị Quốc gia.

Lê Thi (2001): Về tâm trạng của phụ nữ đơn thân ở nước ta hiện nay. Tạp chí Tâm lý học 4:4-11.

Lê Thi (2002a): Gia đình Việt Nam trong bối cảnh đổi mới đất nước. Hà Nội: Nhà Xuất bản Khoa học Xã hội.

Lê Thi (2002b): Cuộc sống của phụ nữ đơn thân ở Việt Nam. Hà Nội: Nhà Xuất bản Khoa học Xã hội.

Lê Thị Nhâm Tuyết (1975): Phụ nữ Việt Nam qua các thời đại. Hà Nội: Nhà Xuất bản Khoa học Xã hội.

Nguyễn Hữu Minh and Trần Thị Vân Anh (đồng chủ biên). 2009. Bạo lực gia đình đối với phụ nữ ở Việt Nam: Thực trạng, diễn tiến và nguyên nhân. Hà Nội: Nhà Xuất bản Khoa học Xã hội.

Pham Van Bich (1999): The Vietnamese Family in Change: The Case of the Red River Delta. Richmond: Curzon.

Quốc hội (2006): Luật bình đẳng giới. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Quyen-dan-su/Luat-Binh-dang-gioi-2006-73-2006-QH11-15866.aspx#:~:text=Lu%E1%BA%ADt%20n%C3%A0y%20quy%20%C4%91%E1%BB%8Bnh%20v%E1%BB%81%20b%C3%ACnh%20%C4%91%E1%BA%B3ng%20gi%E1%BB%9Bi.&text=Lu%E1%BA%ADt%20n%C3%A0y%20quy%20%C4%91%E1%BB%8Bnh%20nguy%C3%AAn,th%E1%BB%B1c%20hi%E1%BB%87n%20b%C3%ACnh%20%C4%91%E1%BA%B3ng%20gi%E1%BB%9Bi.). Truy cập ngày 01 tháng 10 năm 2022.

Quốc hội (2007): Luật phòng, chống bạo lực gia đình. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Luat-phong-chong-bao-luc-gia-dinh-2007-02-2007-QH12-59647.aspx). Truy cập ngày 01 tháng 10 năm 2022.

Quốc hội (2013): Hiến pháp Nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam. Hệ thống văn bản quy phạm pháp luật - Cổng thông tin điện tử Bộ Tư pháp (http://www.moj.gov.vn/vbpq/Lists/Vn%20bn%20php%20lut/View_Detail.aspx?ItemID=28814). Truy cập ngày 04 tháng 10 năm 2022.

Quốc hội (2014): Luật hôn nhân và gia đình. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Quyen-dan-su/Luat-Hon-nhan-va-gia-dinh-2014-238640.aspx). Truy cập ngày 01 tháng 10 năm 2022.

Quốc hội (2015a): Bộ luật dân sự. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Quyen-dan-su/Bo-luat-dan-su-2015-296215.aspx). Truy cập ngày 01 tháng 10 năm 2022.

Quốc hội (2015b): Luật ban hành văn bản quy phạm pháp luật. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Bo-may-hanh-chinh/Luat-ban-hanh-van-ban-quy-pham-phap-luat-2015-282382.aspx). Truy cập ngày 01 tháng 10 năm 2022.

Quốc hội (2015c): Luật bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng Nhân dân. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Bo-may-hanh-chinh/Luat-Bau-cu-dai-bieu-Quoc-hoi-va-dai-bieu-Hoi-dong-nhan-dan-2015-282376.aspx). Truy cập ngày 01 tháng 10 năm 2022.

Quốc hội (2016): Luật trẻ em. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Giao-duc/Luat-tre-em-2016-303313.aspx). Truy cập ngày 01 tháng 10 năm 2022.

Thủ tướng Chính phủ (2010): Quyết định phê duyệt Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011 - 2020. Thư viện pháp luật (https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Quyet-dinh-2351-QD-TTg-phe-duyet-Chien-luoc-quoc-gia-binh-dang-gioi-116501.aspx). Truy cập ngày 03 tháng 10 năm 2020.

Tổng cục Thống kê (2021): Bình đẳng giới trong lao động và tiếp cận việc làm quản lý doanh nghiệp. Tổng cục Thống kê (https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2021/11/binh-dang-gioi-trong-lao-dong-va-tiep-can-viec-lam-quan-ly-doanh-nghiep/). Truy cập ngày 03 tháng 10 năm 2022.

Tổng cục Thống kê (2022): Thông cáo báo chí tình hình lao động việc làm Quý II Và 6 tháng đầu năm 2022. Tổng cục Thống kê (https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2022/07/thong-cao-bao-chi-tinh-hinh-lao-dong-viec-lam-quy-ii-va-6-thang-dau-nam-2022/). Truy cập ngày 03 tháng 10 năm 2022.

GS. TS. Nguyễn Tuấn Anh

Khoa Xã hội học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: xhhanh@gmail.com

Orange The World 2016 - Việt Nam

Ngày 17 tháng 11, UN Women và Sở LĐTBXH TP. HCM đồng tổ chức Chương trình Thành phố An toàn tại TP. HCM, thu hút sự tham gia của trên 80 cá nhân từ các chính quyền địa phương, các ban ngành đoàn thể, thanh niên, khu vực tư nhân và các đơn vị truyền thông. Mục đích của sự kiện là xây dựngnhiều biết chung, tầm nhìn tương lai và các giải pháp để giải quyết các vấn đề về an toàn và ưu tiên dành cho phụ nữ và trẻ em gái trong không gian công cộng tại TP. HCM thông qua phương pháp tiếp cận có sự tham gia.

Nguồn: UN Women/Hoang Van Nam

Chính sách bình đẳng giới ở Việt Nam

● **Nguyễn Đức Vinh**

Tư tưởng trọng nam khinh nữ và tình trạng bất bình đẳng giới đã tồn tại từ lâu trong xã hội Việt Nam cũng như ở nhiều quốc gia phương Đông nói chung. Sớm nhận thức được vấn đề này, Đảng và Nhà nước Việt Nam luôn chú trọng mục tiêu bình đẳng giới trong suốt quá trình đấu tranh giành độc lập, thống nhất đất nước và phát triển kinh tế xã hội. Điều này thể hiện qua những văn bản pháp lý cơ bản nhất cũng như nhiều chính sách cụ thể. Trên cơ sở Hiến pháp và Công ước quốc tế cùng với quyết tâm chính trị đáng ghi nhận qua các giai đoạn phát triển đất nước, nhiều nghị quyết chính trị, bộ luật, văn bản dưới luật cũng như các chương trình đã được xây dựng, ban hành và triển khai thực hiện nhằm thúc đẩy bình đẳng giới ở Việt Nam. Nhìn chung, Việt Nam có khung pháp luật và chính sách khá toàn diện để thúc đẩy bình đẳng giới. Những quy định trong các văn bản chính sách, pháp luật là cơ sở để hướng tới mục tiêu xoá bỏ phân biệt đối xử về giới, tiến tới bình đẳng giới thực chất, tạo cơ hội như nhau cho nam và nữ trong phát triển kinh tế – xã hội và phát triển nguồn nhân lực.

Thực tế trong những thập kỷ qua, Việt Nam đã đạt được những tiến bộ đáng ghi nhận về bình đẳng giới (BĐG). Từ một nước mang nặng tư tưởng phong kiến trọng nam kinh nữ, đến nay Việt Nam được UNDP xếp vào nhóm có chỉ số bất bình đẳng giới (GII)[1] khá thấp và ngày càng giảm (từ 0,367 và năm 1995 xuống 0,296 năm 2019, thứ 65 trong tổng số 189 quốc gia theo thứ tự từ thấp đến cao, UNDP 2019). Theo báo cáo của Diễn đàn kinh tế thế giới, chỉ số về khoảng cách giới[2] của Việt Nam năm 2022 là 0,705, đứng thứ 83 trong tổng số 146 quốc gia được xét (World Economic Forum 2022). Mặc dù vậy, BĐG ở Việt Nam tiến bộ với tốc độ khá chậm trong thời gian gần đây. Khoảng cách giới vẫn còn khá cao ở không ít khía cạnh, như mức thu nhập, tham gia chính trị hay mức độ trao quyền, vai trò trong gia đình... Hơn nữa, mức độ bất bình đẳng giới khá khác biệt giữa các vùng miền, dân tộc và các nhóm dân số. Những thành tựu cũng như hạn chế về BĐG nêu trên liên quan chặt chẽ đến quá trình xây dựng và triển khai các chính sách BĐG ở Việt Nam.

1. Tổng quan chính sách, pháp luật về bình đẳng giới

Hiến pháp và công ước quốc tế

Việt Nam đã chú trọng mục tiêu BĐG ngay sau khi thành lập nước năm 1945 và điều này thể hiện qua những văn bản pháp lý cơ bản nhất. Điều 9 Hiến pháp năm 1946 đã quy định:

"Đàn bà ngang quyền với đàn ông về mọi phương diện"

Đây là thay đổi mang tính cách mạng so với thực trạng kinh tế, văn hóa, xã hội còn lạc hậu ở Việt Nam thời bấy giờ. Mục tiêu bình đẳng giới tiếp tục là chủ trương nhất quán của Đảng và Nhà nước Việt Nam qua nhiều thập kỷ tiếp theo. Điều 24 trong Hiến pháp năm 1959 quy định

"Phụ nữ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa có quyền bình đẳng với nam giới về các mặt sinh hoạt chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội và gia đình"

Sau khi Việt nam thống nhất vào năm 1975, Hiến pháp năm 1980 và Hiến pháp năm 1992 đều có điều khoảng riêng về bình đẳng giới, trong đó khẳng định công dân nam và nữ *"có quyền ngang nhau về mọi mặt chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội và gia đình"*.

Kế thừa và phát triển các bản Hiến pháp trước, Hiến pháp năm 2013 đã đề cập cụ thể hơn về BĐG. Điều 26 quy định:

"Công dân nam, nữ bình đẳng về mọi mặt. Nhà nước có chính sách bảo đảm quyền và cơ hội bình đẳng giới. Nhà nước, xã hội và gia đình tạo điều kiện để phụ nữ phát triển toàn diện, phát huy vai trò của mình trong xã hội. Nghiêm cấm phân biệt đối xử về giới".

Việt Nam cũng sớm phê chuẩn *Công ước của Liên hợp quốc về Xóa bỏ mọi hình thức phân biệt đối xử với phụ nữ* (CEDAW) từ năm 1982 (https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=192&Lang=EN).

Quan điểm và chủ trương của Đảng

Ngay từ khi thành lập, Đảng Cộng sản Việt Nam đã xác định một trong những nhiệm vụ cốt yếu của cách mạng Việt Nam là "nam nữ bình quyền" (Đảng Cộng sản Việt Nam 2002). Vấn đề bình đẳng nam nữ đã được đề cập trong văn kiện Đại hội lần thứ hai của Đảng (1951) và ngày càng rõ hơn trong văn kiện các kỳ đại hội tiếp theo. Văn kiện Đại hội XIII của Đảng (2016) tiếp tục khẳng định mục tiêu thúc đẩy BĐG và vì sự tiến bộ của phụ nữ. Nhiều Nghị quyết của Đảng đã được ban hành nhằm đẩy mạnh thực hiện hiệu quả mục tiêu này. Chẳng hạn, Nghị quyết số 04-NQ/TW ngày 12/7/1993 của Bộ Chính trị về Đổi mới và tăng cường công tác vận động phụ nữ trong tình hình mới" xác định việc nâng cao vị trí xã hội của phụ nữ, thực hiện tốt nam nữ bình đẳng là một mục tiêu và nội dung quan trọng của công cuộc đổi mới và sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Nghị quyết số 11-NQ/TW ngày 27/4/2007 của Bộ Chính trị về "Công tác phụ nữ thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước" đặt ra mục tiêu phấn đấu đến năm 2020, Việt Nam trở thành một trong các quốc gia có thành tựu BĐG tiến bộ nhất của khu vực.

Ngày 16/3/2015, Trung ương Đảng ra Thông báo kết luận số 196-TB/TW về Đề án "Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác bình đẳng giới và vì sự tiến bộ của phụ nữ trong tình hình mới", trong đó yêu cầu đẩy mạnh triển khai một số giải pháp bảo đảm thực hiện BĐG, góp phần nâng cao vị thế của phụ nữ và giảm khoảng cách giới trong một số lĩnh vực, ngành, vùng, địa phương có bất BĐG còn cao. Chủ trương đẩy mạnh BĐG cũng được nhấm mạnh trong một số Nghị quyết khác của Đảng, như Nghị quyết số 20-NQ/TW về "Tăng cường công tác bảo vệ, chăm sóc và nâng cao sức khỏe nhân dân trong tình hình mới" và Nghị quyết số 21-NQ/TW về "Công tác dân số trong tình hình mới" tại Hội nghị lần thứ sáu Ban Chấp hành Trung ương khóa XII tháng 10 năm 2017.

Đào tạo về giới và vận động chính sách liên quan đến quản lý rủi rõ thảm dọa dựa trên cộng đồng cho các cán bộ Hội phụ nữ các tỉnh Đồng bằng sông Hồng, Hà Nội, ngày 22-24/10/2020

Nguồn: Empower for Climate, 2020

Pháp luật

Luật Bình đẳng giới được Quốc hội thông qua ngày 29/11/2006 và có hiệu lực ngày 01/7/2007

- quy định nguyên tắc BĐG trong các lĩnh vực của đời sống xã hội và gia đình (Chương I và II), các biện pháp bảo đảm BĐG (Chương III), trách nhiệm của cơ quan, tổ chức, gia đình, cá nhân trong việc thực hiện BĐG (Chương IV), với mục tiêu bình là xoá bỏ phân biệt đối xử về giới, tạo cơ hội như nhau cho nam và nữ trong phát triển kinh tế - xã hội và phát triển nguồn nhân lực, tiến tới BĐG thực chất giữa nam, nữ và thiết lập, củng cố quan hệ hợp tác, hỗ trợ giữa nam, nữ trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội và gia đình.

Bộ Luật nghiêm cấm phân biệt đối xử về giới dưới mọi hình thức, và quy định cụ thể về BĐG trong 8 lĩnh vực của đời sống xã hội và gia đình, bao gồm:

- chính trị; kinh tế; lao động; giáo dục và đào tạo; khoa học và công nghệ; văn hoá, thông tin, thể dục, thể thao; y tế; trong gia đình. Đặc biệt, với nguyên tắc coi các biện pháp thúc đẩy BĐG không bị coi là phân biệt đối xử về giới, ngay trong Luật đã đưa ra những biện pháp bảo đảm BĐG thông qua thúc đẩy BĐG, ưu tiên hỗ trợ phụ nữ trong hầu hết các lĩnh vực kể trên, trong đó có bảo đảm tỷ lệ thích đáng nữ đại biểu Quốc hội, đại biểu Hội đồng nhân dân, trong bổ nhiệm các chức danh trong cơ quan nhà nước, quy định tỷ lệ nam, nữ được tuyển dụng lao động, trong tham gia học tập, đào tạo... Bộ Luật cũng quy định bảo đảm các nguyên tắc cơ bản về BĐG trong việc hoàn thiện hệ thống pháp luật và lồng ghép vấn đề BĐG trong xây dựng văn bản quy phạm pháp luật.

Tiếp đó, Chính phủ ban hành Nghị định số 70/2008/NĐ-CP ngày 04 tháng 6 năm 2008 Quy định chi tiết thi hành một số điều của Luật Bình đẳng giới, cụ thể là trách nhiệm quản lý nhà nước và phối hợp thực hiện quản lý nhà nước về BĐG. Theo nghị định, Chính phủ thống nhất quản lý nhà nước về BĐG và *Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội* chịu trách nhiệm trước Chính phủ thực hiện quản lý nhà nước về BĐG trong phạm vi cả nước; các bộ, cơ quan ngang bộ trong phạm vi nhiệm vụ, quyền hạn của mình, có trách nhiệm phối hợp với Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội thực hiện quản lý nhà nước về BĐG; ủy ban nhân dân các cấp thực hiện quản lý nhà nước về BĐG trong phạm vi địa phương theo phân cấp của Chính phủ. Như vậy, *Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội* chính là cơ quan đầu mối của Chính phủ trong việc đề xuất xây dựng, sửa đổi chính sách và đánh

Ảnh chụp đoàn công tác ở các huyện Phú Yên và Bình Định, miền trung Việt Nam Nam. UN Women phối hợp với Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam tăng cường vai trò của phụ nữ cấp xã trong

quá trình ra quyết định về biến đổi khí hậu và hành động quản lý và giảm nhẹ thiên tai. Những bức ảnh mô tả hoạt động huấn luyện cấp huyện.

Địa điểm: Tỉnh Phú Yên & Bình Định, Miền Trung Việt Nam

Nguồn: UN Women/Krista Seddon

giá, kiểm tra giám sát tình hình thực hiện BĐG trong phạm vi cả nước. Trên cơ sở đó, *Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội* đã thành lập Vụ BĐG vào năm 2008 để chuyên trách tham mưu triển khai các nhiệm vụ quản lý nhà nước về BĐG.

Căn cứ quy định về những hành vi vi phạm có thể xử lý hành chính hoặc bị truy cứu trách nhiệm hình sự trong Luật Bình đẳng giới năm 2006, ngày 10/06/2008, Chính phủ ban hành Nghị định số 55/2009/NĐ-CP quy định xử phạt vi phạm hành chính về bình đẳng giới với các mức phạt tiền từ 200.000 đồng đến 40 triệu đồng, và các hình thức xử phạt bổ sung và khắc phục hậu quả khác. Nhằm thống nhất với Luật Bình đẳng giới và các văn bản pháp luật khác cũng như khắc phục những tồn tại, nâng cao tính hiệu lực, hiệu quả, Chính phủ tiếp tục ban hành Nghị định số 125/2021/NĐ-CP ngày 28/12/2021, với mức phạt tối đa cho vi phạm hành chính về bình đẳng giới là 30 triệu đồng (cho phù hợp với Luật Xử lý vi phạm hành chính sửa đổi, bổ sung năm 2020). Điều khoản về tội xâm phạm quyền bình đẳng của phụ nữ đã có trong Bộ luật Hình sự của Việt Nam ban hành các năm 1985 và 1999. Trong Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi năm 2017), điều khoản này đã được thay thế bằng Điều 165 về tội xâm phạm quyền bình đẳng giới, với mức phạt tiền lên đến 100 triệu đồng và phạt tù tối đa 02 năm.

Ngày 19 tháng 5 năm 2009, Chính phủ ban hành *Nghị định số 48/2009/NĐ-CP quy định về các biện pháp bảo đảm bình đẳng giới,* liên quan đến thông tin, giáo dục, truyền thông về giới và BĐG; lồng ghép vấn đề BĐG trong xây dựng văn bản quy phạm pháp luật; các biện pháp thúc đẩy BĐG; và nguồn tài chính cho hoạt động BĐG. Nghị định yêu cầu đưa nội dung về giới và BĐG vào các chương trình giáo dục trong nhà trường và các cơ sở giáo dục khác, trong đó quy định trách nhiệm của các Bộ, cơ quan ngang Bộ, Ủy ban nhân dân các cấp, các tổ chức khác. Đặc biệt, Nghị định 48 quy định Bộ Giáo dục và Đào tạo, Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội, Bộ Nội vụ và các Bộ, ngành khác có liên quan rà soát chương trình, tài liệu giảng dạy để loại bỏ những kiến thức, thông tin, hình ảnh thể hiện định kiến giới; định kỳ tổ chức tập huấn kiến thức về giới, chính sách, pháp luật về BĐG cho đội ngũ giáo viên thuộc hệ thống cơ sở đào tạo của từng ngành. Về lồng ghép vấn đề BĐG trong xây dựng văn bản quy phạm pháp luật, Nghị định 48 yêu cầu Bảo đảm các nguyên tắc cơ bản về BĐG trong nội dung, trình tự, thủ tục soạn thảo, ban hành các văn bản quy phạm pháp luật. Các cơ quan, tổ chức có thể đề nghị, kiến nghị cơ quan chức năng ban hành văn bản quy phạm pháp luật về các biện pháp thúc đẩy BĐG, bao gồm các hình thức: Quy định tỷ lệ nam, nữ hoặc bảo đảm tỷ lệ nữ thích đáng tham gia, thụ hưởng trong các lĩnh vực của đời sống xã hội; Đào tạo, bồi dưỡng nâng cao trình độ năng lực cho nữ hoặc nam để bảo đảm đạt đủ tiêu chuẩn chuyên môn và các tiêu chuẩn khác theo quy định của pháp luật; Hỗ trợ, tạo điều kiện, cơ hội cho để tăng cường sự chia sẻ giữa nữ và nam trong công việc gia đình và xã hội phù hợp với mục tiêu BĐG; Quy định tiêu chuẩn, điều kiện đặc thù cho nữ hoặc nam để thực hiện chính sách ưu tiên trong từng lĩnh vực cụ thể; Quy định nữ được quyền lựa chọn và việc ưu tiên nữ trong trường hợp nữ có đủ điều kiện, tiêu chuẩn như nam để bảo đảm BĐG.

Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật (Số 80/2015/QH13 ngày 22/6/2015 có nhiều điều khoản yêu cầu các cơ quan soạn thảo phải tuân thủ các yêu cầu về lồng ghép giới trong nội dung cũng như quá trình xây dựng văn bản quy phạm pháp luật. Có 40 trong tổng số 111 văn bản pháp luật được thông qua từ năm 2015 đã đáp ứng các yêu cầu về lồng ghép giới. Một hạn chế là Luật không quy định phải áp dụng các điều khoảng này trong xây dựng mọi văn bản quy phạm pháp luật, mà chỉ những văn bản có liên quan đến vấn đề BĐG. Mặc dù vậy, sau khi có Nghi định 48 và nhất là Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật, nhiều bộ luật và văn bản pháp luật đã được lồng ghép hay tăng cường nội dung về giới và BĐG, như

- Luật Hôn nhân và gia đình (2014),
- Luật Bảo hiểm xã hội (2014),
- Luật Bầu cử đại biểu quốc hội và đại biểu hội đồng nhân dân (2015),
- Luật Giáo dục đại học (2018),
- Luật Giáo dục (2019)...

Luật Bầu cử đại biểu quốc hội và đại biểu hội đồng nhân dân (2015) quy định phải bảo đảm có ít nhất 35% tổng số người trong danh sách chính thức những người ứng cử đại biểu Quốc hội là phụ nữ. Bộ Luật Lao động (2019) có riêng Chương 10 với các quy định riêng đối với lao động nữ và BĐG, bên cạnh một số điều khoản mới khác, bao gồm loại bỏ danh mục các nghề bị cấm đối với phụ nữ, tăng thời gian nghỉ thai sản cho lao động nam khi người vợ sinh con, định nghĩa rõ hơn về quấy rối tình dục, giảm khoảng cách giới trong độ tuổi nghỉ hưu từ 5 năm xuống còn 2 năm vào năm 2035.

Các chiến lược và chương trình hành động quốc gia

Ngày 01 tháng 12 năm 2009, Chính phủ ban hành *Chương trình hành động của Chính phủ giai đoạn đến năm 2020 thực hiện Nghị quyết số 11- NQ/TW ngày 27 tháng 4 năm 2007 của Bộ Chính trị về công tác phụ nữ thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.* Mục tiêu của Chương trình hành động là nâng cao nhận thức, trách nhiệm và hiệu quả quản lý của các cơ quan hành chính nhà nước ở Trung ương và địa phương đối với công tác phụ nữ, thực hiện BĐG nhằm phấn đấu đến năm 2020,

- phụ nữ được nâng cao trình độ về mọi mặt, có trình độ học vấn, chuyên môn, nghiệp vụ đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập kinh tế quốc tế; có việc làm, được cải thiện rõ rệt về đời sống vật chất, văn hóa, tinh thần; tham gia ngày càng nhiều hơn vào công việc xã hội, bình đẳng trên mọi lĩnh vực; đóng góp ngày càng lớn hơn cho xã hội và gia đình; phấn đấu để Việt Nam là một trong các quốc gia có thành tựu BĐG tiến bộ nhất trong khu vực.

Chương trình hành động bao gồm 41 nội dung công việc cụ thể phân thành 7 nhóm:

1. Tăng cường sự lãnh đạo và nâng cao hiệu quả quản lý, phối hợp của các cấp chính quyền và các tổ chức trong hệ thống chính trị về BĐG.
2. Tuyên truyền, phổ biến pháp luật và nhận thức toàn xã hội về công tác phụ nữ và BĐG.
3. Xây dựng, hoàn thiện và thực hiện pháp luật, chính sách, chương trình, dự án về BĐG và các giải pháp phù hợp với mục tiêu BĐG.
4. Nâng cao vị thế của phụ nữ trong mọi lĩnh vực của cuộc sống thông qua việc tăng cường sự tham gia lãnh đạo và quản lý của phụ nữ
5. Quy định trách nhiệm của cơ quan hành chính nhà nước trong việc bảo đảm cho các cấp Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam tham gia quản lý nhà nước
6. Huy động nguồn lực cho các hoạt động BĐG và sự tiến bộ của phụ nữ.
7. Đẩy mạnh nghiên cứu khoa học và hợp tác quốc tế về BĐG.

Các cơ quan chủ trì chính thực hiện chương trình hành động bao gồm

- Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội (12 nội dung),
- Bộ Giáo dục và Đào tạo (7 nội dung),
- Bộ Nội vụ (7 nội dung),
- Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (3 nội dung),
- Bộ Kế hoạch và Đầu tư (3 nội dung),

- các Bộ Khoa học và Công nghệ, Bộ Tài Chính, Trung ương Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, Viện Khoa học Xã hội Việt Nam, Bộ Ngoại giao (1 đến 2 nội dung).

Hầu hết các công việc này liên quan đến nhóm 1 và nhóm 3 và kết thúc trong năm 2010, trong khi chỉ có 9 công việc, chủ yếu liên quan đến các hoạt động tập huấn, tuyên truyền giáo dục, bố trí ngân sách, nghiên cứu khoa học, hỗ trợ giáo dục, chăm sóc sức khỏe… được thực hiện hàng năm.

Tháng 12 năm 2010, Chính phủ phê duyệt và ban hành Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020 với mục tiêu tổng quát là đến năm 2020, cơ bản bảo đảm bình đẳng thực chất giữa nam và nữ về cơ hội, sự tham gia và thụ hưởng trên các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa và xã hội, góp phần vào sự phát triển nhanh và bền vững của đất nước. Chiến lược cũng đặt ra 7 mục tiêu với 22 chỉ tiêu cụ thể về:

- tỷ lệ nữ tham gia vào các vị trí quản lý, lãnh đạo các cấp, nhằm từng bước giảm dần khoảng cách giới trong lĩnh vực chính trị (3 chỉ tiêu);
- giảm khoảng cách giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động, việc làm và tăng cường sự tiếp cận của phụ nữ nghèo ở nông thôn, phụ nữ người dân tộc thiểu số đối với các nguồn lực kinh tế, thị trường lao động (4 chỉ tiêu);
- nâng cao chất lượng nguồn nhân lực nữ, từng bước bảo đảm sự tham gia bình đẳng giữa nam và nữ trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo (2 chỉ tiêu);
- bảo đảm BĐG trong tiếp cận và thụ hưởng các dịch vụ chăm sóc sức khỏe (4 chỉ tiêu); bảo đảm BĐG trong lĩnh vực văn hóa và thông tin (2 chỉ tiêu);
- bảo đảm BĐG trong đời sống gia đình, từng bước xóa bỏ bạo lực trên cơ sở giới (3 chỉ tiêu);
- nâng cao năng lực quản lý nhà nước về BĐG (4 chỉ tiêu),
- và các nhóm giải pháp để thực hiện từng mục tiêu kể trên.

Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội tiếp tục được giao chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan, Trung ương Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, các tổ chức chính trị - xã hội và Ủy ban nhân dân các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương tổ chức triển khai Chiến lược trên phạm vi cả nước.

Triển khai Chiến lược quốc gia về BĐG giai đoạn 2011-2020, Chính phủ đã ban hành *Chương trình quốc gia về BĐG giai đoạn 2011-2015* vào tháng 7 năm 2011 nhằm tạo bước chuyển biến mạnh mẽ về nhận thức, thúc đẩy toàn xã hội thay đổi hành vi thực hiện BĐG. Chương trình cơ bản gồm 5 dự án với tổng kinh phí 955 tỷ đồng:

- Dự án truyền thông nâng cao nhận thức, thay đổi hành vi về BĐG;
- Dự án nâng cao năng lực và hiệu quả quản lý nhà nước về BĐG; Dự án nâng cao năng lực cho đội ngũ lãnh đạo, quản lý, tham gia chính trị;
- Dự án thí điểm hỗ trợ thực hiện BĐG trong những lĩnh vực, ngành, vùng, địa phương có bất BĐG hoặc có nguy cơ cao bất BĐG;
- Dự án thí điểm hỗ trợ xây dựng phát triển dịch vụ tư vấn, hỗ trợ về BĐG.

Tiếp theo, *Chương trình hành động quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2016-2020* được ban hành ngày 2/10/2015 với 4 tiêu chí cụ thể cho mục tiêu giảm khoảng cách giới và nâng cao vị thế của phụ nữ trong một số lĩnh vực, ngành, vùng, địa phương có bất BĐG hoặc có nguy cơ bất BĐG cao. Chương trình bao gồm 5 nội dung:

- Truyền thông nâng cao nhận thức, thay đổi hành vi về BĐG;
- Nâng cao năng lực và hiệu quả quản lý nhà nước về BĐG;
- Nâng cao năng lực cho đội ngũ nữ đại biểu dân cử các cấp, nữ cán bộ quản lý, nữ lãnh đạo các cấp, nữ cán bộ thuộc diện quy hoạch;
- Xây dựng Chương trình mục tiêu về Hỗ trợ phát triển hệ thống trợ giúp xã hội giai đoạn 2016-2020;
- Khuyến khích các Bộ, ngành, địa phương và các tổ chức xây dựng, thực hiện các mô hình tăng cường sự tham gia của phụ nữ và thúc đẩy BĐG trong những lĩnh vực, có nguy cơ bất BĐG cao.

Một trong những chính sách cụ thể triển khai *Chương trình hành động* là Đề án "Hỗ trợ phụ nữ khởi nghiệp giai đoạn 2017 – 2025" hỗ trợ 2 vạn phụ nữ khởi sự kinh doanh và khởi nghiệp; phối hợp, hỗ trợ thành lập 1.200 tổ hợp tác/hợp tác xã do phụ nữ quản lý; tư vấn, hỗ trợ cho 100.000 doanh nghiệp của phụ nữ mới thành lập. Để phù hợp và hiệu quả hơn, ngày 2/7/2018, Chính phủ đã quyết định (Số 800/QĐ-TTg) sửa đổi, bổ sung một số nội dung (chỉ tiêu, giải pháp, tổ chức thực hiện) trong Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020. Ngoài ra, BĐG còn được xác định là một trong nhưng mục tiêu trong Chiến lược phát triển bền vững Việt Nam giai đoạn 2011-2020 (12/4/2012) cũng như trong Nghị quyết ngày 25/9/2020 của Chính phủ về phát triển bền vững.

Kết quả thực hiện Chiến lược quốc gia về BĐG giai đoạn 2011-2020 cho thấy nhiều chỉ tiêu về BĐG trên các lĩnh vực đã đạt được những tiến bộ đáng kể. Theo Báo cáo của Diễn đàn Kinh tế thế giới năm 2020, Việt Nam đứng thứ 87/153 quốc gia được khảo sát trên thế giới về thu hẹp khoảng cách giới, đặc biệt là giảm khác biệt theo giới về cơ hội và sự tham gia các hoạt động kinh tế, về trình độ học vấn, và tỷ lệ tham gia quản lý, lãnh đạo. Những nỗ lực và thành công của Việt Nam được đánh giá là một trong 10 quốc gia thực hiện tốt nhất Mục tiêu số 5 về thúc đẩy BĐG và trao quyền cho phụ nữ và trẻ em gái trong các mục tiêu phát triển bền vững (SDGs) của Liên hợp quốc.

Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021-2030 được Chính phủ phê duyệt ngày 3/3/2021 với mục tiêu tổng quát là "tiếp tục thu hẹp khoảng cách giới, tạo điều kiện, cơ hội để phụ nữ và nam giới tham gia, thụ hưởng bình đẳng trong các lĩnh vực của đời sống xã hội, góp phần vào sự phát triển bền vững của đất nước". Chiến lược gồm 6 mục tiêu cụ thể với 20 chỉ tiêu, nhằm tiếp tục thu hẹp khoảng cách giới trong các lĩnh vực chính trị; kinh tế, lao động; trong đời sống gia đình và phòng ngừa, ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới; y tế; giáo dục, đào tạo; thông tin, truyền thông. Bên cạnh các chỉ tiêu có từ giai đoạn trước và tiếp tục thực hiện, Chiến lược BĐG giai đoạn 2021-2030 còn có thêm một số chỉ tiêu mới, như giảm tỷ trọng lao động nữ làm việc trong khu vực nông nghiệp; tăng các cơ sở trợ giúp xã hội công lập triển khai các hoạt động trợ giúp, phòng ngừa và ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới; giảm tỷ suất sinh ở vị thành niên; các cơ sở y tế cung cấp thí điểm dịch vụ chăm sóc sức khỏe dành cho cộng đồng LGBT; nội dung BĐG được đưa vào chương trình giảng dạy trong hệ thống giáo dục quốc dân...

Triển khai thực hiện Chiến lược quốc gia về BĐG giai đoạn 2021-2030, một số chương trình cụ thể đã được Chính phủ ban hành, trong đó có Chương trình truyền thông về bình đẳng giới đến năm 2030 (Chính phủ 2022), Chương trình tăng cường sự tham gia bình đẳng của phụ nữ vào các vị trí lãnh đạo và quản lý ở các cấp, Chương trình về phòng, chống bạo lực gia đình trong tình hình mới đến năm 2025. Đến nay, hầu hết các bộ/ngành và tỉnh/thành đã xây dựng kế hoạch thực hiện Chiến lược quốc gia về BĐG giai đoạn 2021-2030.

2. Cơ chế và quá trình xây dựng chính sách bình đẳng giới ở Việt Nam

Nhìn chung, Việt Nam có khung pháp luật và chính sách khá toàn diện về bình đẳng giới. Quá trình xây dựng và hoàn thiện chính sách pháp luật nói chung cũng như chính sách về BĐG nói riêng ở Việt Nam thường được huy động cả hệ thống chính trị, bao gồm Đảng Cộng sản, Nhà nước và Mặt trận Tổ quốc tập hợp các đoàn thể, tổ chức xã hội.

Việc xây dựng và thông qua các Nghị quyết của Đảng liên quan đến BĐG đều trải qua quá trình đề xuất, thảo luận với sự tham gia của các ban/nhóm chuyên trách và các chuyên gia. Việc đánh giá, tổng kết thực hiện các Nghị quyết này cũng được triển khai sâu rộng tại các tổ chức của đảng, từ các địa phương, cơ sở, đến các bộ/ngành, trung ương.

Quá trình xây dựng và thông qua các văn bản pháp luật về BĐG tại *Quốc hội* được tiến hành theo trình tự: trình dự án luật, thẩm tra, thảo luận, chỉnh sửa, biểu quyết. Trong đó, Ủy ban Xã hội của Quốc hội đóng vai trò quan trọng với chức năng giám sát và kiến nghị việc thực hiện luật, nghị quyết, chính sách về xã hội (bao gồm cả BĐG) của Quốc hội, của Chính phủ, các bộ, cơ quan ngang bộ.

Chính phủ xây dựng, ban hành và triển khai các nghị định và các văn bản chính sách về BĐG trên cơ sở chủ trương của Đảng và pháp luật của Nhà nước. Trong đó, *Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội* đóng vai trò chủ chốt với chức năng trình Chính phủ các dự án luật, pháp lệnh, dự thảo nghị quyết của Quốc hội, dự thảo nghị định của Chính phủ, chiến lược, quy hoạch ngành quốc gia, dự thảo quyết định, chỉ thị, chương trình quốc gia, ban hành thông tư và các văn bản khác về quản lý nhà nước đối với lĩnh vực BĐG; nghiên cứu chỉ đạo, hướng dẫn, kiểm tra và tổ chức thực hiện chính sách, pháp luật về bình đẳng giới theo quy định của pháp luật; chủ trì, phối hợp với các bộ, ngành, địa phương, tổ chức chính trị - xã hội và các cơ quan, tổ chức có liên quan thực hiện Tháng hành động vì bình đẳng giới và phòng ngừa,

ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới; tổng kết, báo cáo cơ quan có thẩm quyền về thực hiện bình đẳng giới theo quy định của pháp luật. Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội có *Vụ Bình đẳng giới* là cơ quan chuyên trách giúp Bộ triển khai thực hiện các chức năng, nhiệm vụ kể trên. Ngoài ra, tại tỉnh/thành đều có Sở Lao động, Thương binh và Xã hội, là cơ quan ngành dọc thực hiện các chức năng, nhiệm vụ kể trên ở cấp tỉnh/thành.

Ủy ban quốc gia vì sự tiến bộ của phụ nữ Việt Nam được thành lập từ tháng 2 năm 1985, là tổ chức phối hợp liên ngành, có chức năng giúp Chính phủ nghiên cứu, phối hợp giải quyết những vấn đề liên ngành liên quan đến sự tiến bộ của phụ nữ trong phạm vi cả nước. Chủ tịch Ủy ban hiện nay là Bộ trưởng Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội, cùng các ủy viên là đại diện lãnh đạo các bộ ngành và các tổ chức xã hội liên quan. Một trong những nhiệm vụ cụ thể của Ủy ban là nghiên cứu, đề xuất với Thủ tướng Chính phủ phương hướng, giải pháp để giải quyết những vấn đề liên ngành liên quan đến sự tiến bộ của phụ nữ cũng như bình đẳng giới nói chung. Ở các bộ/ngành, cơ quan, tỉnh/thành, quận/huyện ở Việt Nam đều thành lập Ban vì sự tiến bộ phụ nữ. Do đó, Ủy ban quốc gia cũng như các Ban vì sự tiến bộ của phụ nữ thường đóng vai trò đáng kể trong quá trình đánh giá, thảo luận và xây dựng chính sách BĐG ở Việt Nam.

Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam được chính thức thành lập từ tháng 10/1946 trên cơ sở các tổ chức phụ nữ trong thời kỳ đấu tranh giành độc lập, là tổ chức chính trị - xã hội đại diện cho quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của các tầng lớp phụ nữ Việt Nam, phấn đấu vì sự phát triển của phụ nữ và bình đẳng giới. Hội cũng có các tổ chức ngành dọc tại các tỉnh/thành, địa phương trong cả nước. Một trong những nhiệm vụ của Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam là tham mưu đề xuất, tham gia xây dựng, phản biện xã hội và giám sát việc thực hiện đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước có liên quan đến phụ nữ, gia đình, trẻ em và bình đẳng giới; bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của các tầng lớp phụ nữ. Việc xây dựng các chính sách và văn bản pháp lý về BĐG của Việt Nam đều có sự tham gia, góp ý và có thể cả đề xuất từ Hội Liên hiệp Phụ nữ.

Bên cạnh đó, các cơ quan/tổ chức nghiên cứu và các trường đại học đóng vai trò khá quan trọng trong quá trình nghiên cứu, đánh giá, thảo luận và xây dựng chính sách BĐG ở Việt Nam. Tại Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, Viện Xã hội học, Viện Nghiên cứu Gia đình và Giới, Viện nghiên cứu Con người và nhiều viện khác… không chỉ thường xuyên có những nghiên cứu, xuất bản phẩm đánh giá thực trạng và khuyến nghị chính sách về BĐG ở Việt Nam mà chủ đề giới còn được lồng ghép trong hầu hết các đề tài nghiên cứu. Chính sách BĐG cũng được quan tâm nghiên cứu ở các trường đại học thuộc khối khoa học xã hội và nhân văn, các viện/trung tâm nghiên cứu thuộc tổ chức NGO.

Ngoài ra, nhiều tổ chức quốc tế không chỉ hỗ trợ tài chính, kỹ thuật cho các dự án nghiên cứu, triển khai về chủ đề BĐG mà còn chuyển tải những ý tưởng hay quan điểm hiện đại về BĐG trên thế giới đến Việt Nam. Trong thời gian gần đây có thể kể đến hỗ trợ của Quỹ Dân số Liên hợp quốc (UNFPA) theo đề nghị của Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội trong việc thực hiện đánh giá độc lập 10 năm thực hiện Luật BĐG, với một số khuyến nghị rất có ý nghĩa cho hoàn thiện chính sách BĐG ở Việt Nam. Báo cáo Tổng quan về BĐG ở Việt Nam 2021 do UN Women, Chương trình phát triển của Chính phủ Úc (AusAid), Ngân hàng Phát triển Châu Á (ADB) và Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO) hợp tác thực hiện là nguồn thông tin có giá trị cho các thảo luận xây dựng chính sách BĐG ở Việt Nam trong giai đoạn tới (UN Women 2021). UN Women là cơ quan Liên hợp quốc, cùng với một số tổ chức quốc tế khác đã tích cực hỗ trợ quá trình xây dựng Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021-2030 ở Việt Nam.

Các cơ quan truyền thông, báo chí và nhà xuất bản cũng đóng vai trò rất quan trọng trong xây dựng, triển khai và hoàn thiện chính sách BĐG ở Việt Nam. Điều này

Cuộc thi vẽ tranh về bạo lực dựa trên cơ sở giới UNiTE

Bối cảnh: Ảnh chụp tại Lễ trao giải cuộc thi vẽ tranh do Hội đồng Đội Thiếu niên Tiền phong (Đoàn Thanh niên) và UN Women tại Việt Nam phối hợp tổ chức nhằm tôn vinh cuộc thi vẽ tranh dành cho trẻ em với chủ đề 'Chấm dứt bạo lực giới trong trường học' ". Cuộc thi vẽ tranh, một phần của Chiến dịch UNiTE nhằm chấm dứt bạo lực đối với phụ nữ, được phát động vào tháng 12 năm 2011 và đã nhận được hơn 2 triệu bài dự thi của trẻ em từ 6-15 tuổi trên khắp Việt Nam.

Địa điểm: Trường THCS Vân Hồ, Hà Nội

Ngày: Thứ sáu ngày 16/3/2012

Nhiếp ảnh gia: Michael Fountoulakis

Nguồn: UN Women/Michael Fountoulakis

không chỉ thể hiện qua việc tuyên truyền, phổ biến kiến thức, pháp luật, chính sách về BĐG đến các tầng lớp xã hội mà còn tạo nên các diễn đàn để các chuyên gia lập pháp, quản lý, nhà khoa học, và đại diện các tổ chức xã hội trao đổi thảo và đóng góp ý kiến về các chủ đề khác nhau của chính sách BĐG. Một số chủ đề liên quan đến BĐG đã được các cơ quan truyền thông, báo chí và dư luận xã hội quan tâm như: Luật Hôn nhân Gia đình, Luật Bình đẳng giới, Luật Lao động, Dự thảo Luật Dân số, Dự thảo Bộ quy tắc ứng xử về Phòng, chống quấy rối tình dục v.v…

3. Một số hạn chế và vấn đề tiếp tục được thảo luận

Bên cạnh những thành tựu đáng ghi nhận, BĐG ở Việt Nam vẫn còn những hạn chế với khoảng cách giới đáng kể trong nhiều khía cạnh, chẳng hạn như về mức thu nhập, tỷ lệ tham gia lãnh đạo, quản lý, hay vai trò, trách nhiệm và quyền lợi trong gia đình. Vấn đề phụ nữ là nạn nhân bạo lực gia đình, nạn nhân của buôn bán người, bóc lột lao động, xâm hại tình dục, tảo hôn, hay vấn đề lựa chọn giới tính thai nhi vẫn đáng quan ngại. Mức độ bất bình đẳng giới khá khác biệt giữa các vùng miền, dân tộc và các nhóm dân số. Theo một báo cáo đánh giá của Chính phủ vào năm 2021, trong tổng số 22 chỉ tiêu trong Chiến lược quốc gia về BĐG thì có 14 chỉ tiêu đạt được hoặc dự kiến đạt được, 7 chỉ tiêu chưa đạt và 1 chỉ tiêu chưa có đủ cơ sở để đánh giá đạt kết quả (Chính phủ 2020; Bộ LĐTBXH & UNFPA 2020).

Về khung khổ pháp lý và chính sách, theo Báo cáo rà soát tình hình thực hiện Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020 và Báo cáo Tổng quan về BĐG ở Việt Nam 2021 thì Luật Bình đẳng giới và pháp luật liên quan vẫn còn một số hạn chế, chẳng hạn như:

- chưa có cơ chế cụ thể nhằm giải quyết tình trạng bất bình đẳng giới trong một số tập quán, thông lệ văn hóa truyền thống;
- chưa xác định rõ các hành vi bị cấm, trong đó có bạo lực trên cơ sở giới;
- quấy rối tình dục chưa được coi là một hình thức phân biệt đối xử;
- lồng ghép giới mới chỉ giới hạn trong văn bản quy phạm pháp luật;
- chưa có giải pháp hiệu quả giúp giảm trình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh; chưa chú trọng trách nhiệm và vai trò của nam giới trong thực hiện các mục tiêu BĐG;
- nguồn lực hạn chế trong khi ngân sách cho triển khai thực hiện Chiến lược Quốc gia về BĐG còn thấp, chưa được 60% so với cam kết;
- định kiến giới còn khá phổ biến trên các phương tiện tuyên thông, trong định hướng nghề nghiệp;
- việc triển khai chính sách BĐG ở địa phương chưa thật hiệu quả….

Một số thảo luận trong thời gian gần đây thường liên quan đến việc áp dụng các quan điểm hiện đại về BĐG trong thực tiễn văn hóa và xã hội Việt Nam, chẳng hạn như việc có nên chấp nhận khái niệm đa nguyên thay cho nhị nguyên (nam và nữ) về giới, công nhận hôn nhân đồng giới và quyền bình đẳng cho giới tính thức ba, hay có nên tiếp tục khuyến khích vai trò kép vừa giỏi việc nước (tham gia xã hội) vừa đảm việc nhà (sinh đẻ và chăm sóc gia đình) của phụ nữ. Những khái niệm và quy định về bạo lực gia đình, quấy rối tình dục trong một số dự thảo văn bản pháp luật có liên quan cũng gây nhiều tranh luận về sự phù hợp văn hóa cũng như tính khả thi. Chủ trương thu hẹp khoảng cách giới trong độ tuổi nghỉ hưu đã dẫn đến một số thảo luận giữa ý kiến mong muốn san bằng hoàn toàn khoảng cách giới về tuổi nghỉ hưu với quan ngại gia tăng áp lực và sự thiệt thòi cho phụ nữ vốn phải góp nhiều thời gian, công sức cho thiên chức làm mẹ. Việc có nên cào bằng vai trò, trách nhiệm và quyền lợi của hai giới trong các lĩnh vực kinh tế, chính trị, xã hội cũng là chủ để được quan tâm . Mục tiêu BĐG giới luôn được triển khai qua công tác vì sự tiến bộ của phụ nữ có thể dẫn đến nhận thức không đúng về bản chất của BĐG. Ngay cả tên Ủy ban quốc gia vì sự tiến bộ của phụ nữ Việt Nam cũng được cho là phản ánh định kiến về tình trạng chậm tiến bộ của phụ nữ, nên được xem xét đổi tên cho phù hợp hơn, chẳng hạn như Ủy ban quốc gia về bình đẳng giới ở Việt Nam. Cuối cùng, tiến bộ về BĐG được thừa nhận rộng rãi là liên hệ chặc chẽ với quá trình phát triển kinh tế - xã hội, nhưng mối liên hệ cụ thể thế nào trong bối cảnh xã hội Việt Nam hiện nay vẫn là câu hỏi mở. Nếu tiến bộ về BĐG trực tiếp góp phần đáng kể cho phát triển kinh tế cả vi mô và vĩ mô thì điều đó sẽ là động lực lớn cho mục tiêu BĐG ở Việt Nam.

4. Kết luận

Trong mấy thập kỷ qua, mục tiêu bình đẳng giới luôn được Đảng và Nhà nước Việt Nam chú trọng, thể hiện qua những văn bản pháp lý cơ bản cũng như nhiều chính sách cụ thể. Với nỗ lực và quyết tâm chính trị đáng ghi nhận, nhiều nghị quyết chính trị, bộ luật, văn bản dưới luật cũng như các chương trình hành động đã được xây dựng và triển khai nhằm thúc đẩy bình đẳng giới ở Việt Nam. Cho đến nay, khung pháp luật và chính sách thúc đẩy bình đẳng giới ở Việt Nam đã khá toàn diện và sâu rộng. Kết quả là Việt Nam đã đạt được những tiến bộ đáng ghi nhận về bình đẳng giới về nhiều mặt. Tuy nhiên, tiến bộ về bình đẳng giới ở Việt Nam có xu hướng chậm hơn thời gian gần đây. Khoảng cách giới vẫn còn khá cao ở một số khía cạnh trong gia đình cũng như ngoài xã hội, và có sự khác biệt đáng kể giữa các vùng miền, dân tộc và các nhóm dân số.

Các đánh giá nhìn chung cho thấy, khung khổ pháp lý và chính sách về BĐG của Việt Nam vẫn còn một số hạn chế cần được tiếp tục thảo luận và hoàn thiện. Sự hạn chế trong năng lực, nguồn lực xây dựng và triển khai chính sách cùng với những trở ngại từ văn hóa và giá trị truyền thống khiến một số mục tiêu bình đẳng giới chưa đạt được kết quả như mong đợi. Do đó, để đạt được các mục tiêu BĐG giai đoạn 2021-2030, cần duy trì những quyết tâm chính trị trong thời gian qua cùng với sự tăng cường nguồn lực xây dựng và triển khai hiệu quả chính sách bình đẳng giới cũng như phát huy năng lực của toàn xã hội. Bên cạnh đó, tốc độ phát triển kinh tế và quá trình hiện đại hóa, đô thị hóa ở Việt Nam trong thời gian tới hy vọng sẽ là động lực và cũng là yếu tố quan trọng cho sự thành công của Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới.

[1] Dựa trên 3 chỉ báo về: sức khỏe sinh sản, trao quyền cho phụ nữ, và tiếp cận thị trường lao động
[2] Dựa trên 4 chỉ báo về: Cơ hội và sự tham gia hoạt động kinh tế, học vấn, Health and Survival, Political Empowerment.
[3] Ví dụ: https://baodantoc.vn/nhung-cai-nhin-thien-can-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-1615191526512.htm

5. Tài liệu tham khảo

Đảng Cộng Sản Việt Nam (2002): Văn kiện Đảng Toàn tập, Tập 2, tr.2, Hà Nội.

Quyết định số 2282/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Phê duyệt Chương trình Tăng cường sự tham gia bình đẳng của phụ nữ trong các vị trí lãnh đạo và quản lý ở các cấp hoạch định chính sách giai đoạn 2021-2030.

Quyết định số 2282/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Phê duyệt Chương trình Tăng cường sự tham gia bình đẳng của phụ nữ trong các vị trí lãnh đạo và quản lý ở các cấp hoạch định chính sách giai đoạn 2021-2030.

Quyết định số 45/QĐ-TTg ngày 13/1/2021 của Chính phủ phê duyệt Chương trình về phòng, chống bạo lực gia đình trong tình hình mới đến năm 2025.

Chính phủ (2020): Báo cáo số 474/BC-CP ngày 6/10/2020 của Chính phủ về thực hiện mục tiêu quốc gia về bình đẳng giới năm 2019 và giai đoạn 2011-2020.

https://baodantoc.vn/nhung-cai-nhin-thien-can-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-1615191526512.htm.

Bộ LĐTBXH & UNFPA (2020): Báo cáo rà soát tình hình thực hiện Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020. Hà Nội.

UN Women, Chương trình phát triển của Chính phủ Úc (AusAid), Ngân hàng Phát triển Châu Á (ADB) và Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO) (2021): Báo cáo Tổng quan về bình đẳng giới ở Việt Nam 2021.

United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=192&Lang=E.

World Economic Forum (2022): Global Gender Gap Report 2022.

PGS. TS. Nguyễn Đức Vinh
Viện Trưởng Viện Xã hội học
Viện Hàn Lâm Khoa học Xã hội Việt Nam
Email: vinhxhh@gmail.com

Các học sinh nữ vui vẻ trong sân trường, miền Nam Việt Nam
Nguồn: iStock.com/hadynyah

Bình đẳng giới - Cơ hội thúc đẩy giáo dục cho trẻ em nữ ở Việt Nam hiện nay

● **Đào Hương Thuỷ**

Bình đẳng giới, công bằng xã hội đóng vai trò chủ đạo đối với sự phát triển xã hội về tăng trưởng kinh tế cũng như phát triển bền vững. Tại Việt Nam, Luật Bình đẳng giới năm 2006 hay *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021-2030* được Chính phủ ban hành được coi là minh chứng cho sự thúc đẩy bình đẳng giới và vì sự tiến bộ của phụ nữ. Bài viết luận bàn về thực tiễn thực hành bình đẳng giới trong lĩnh vực giáo dục, lĩnh vực mang trong mình chức năng hình thành và phát triển nhân cách, phát triển giáo dục vì thế được xác định là

"quốc sách hàng đầu nhằm nâng cao dân trí, phát triển nguồn nhân lực, bồi dưỡng nhân tài" (Điều 61 Hiến pháp năm 2013) và là một trong những yếu tố tác động rất mạnh đến tiến trình bình đẳng giới.

Dựa trên phương pháp phân tích tổng quan tài liệu, mục tiêu của bài viết là

- làm sáng tỏ cơ hội được thụ hưởng giáo dục của trẻ em nữ tại Việt Nam dựa trên mối tương quan với trẻ em nam
- đánh giá tác động của việc đồng giáo dục tới sự phát triển của trẻ em ở cả hai giới
- xác định liệu yếu tố „giới" được coi như một nhân tố quyết định trong giáo dục trường học cũng như xem xét quá trình lựa chọn nghề nghiệp dựa trên đặc thù về giới trong xã hội Việt Nam đương đại.

1. Nhận thức về Bình đẳng giới và thực tiễn cơ hội tiếp cận, thụ hưởng giáo dục ở trẻ em nữ tại Việt Nam

Bình đẳng giới đã được Hiến Pháp Việt Nam (Hiến pháp năm 1946 - bản Hiến pháp đầu tiên, một năm sau thống nhất đất nước) công nhận, trong đó có nêu rõ:

"Đàn bà ngang quyền đàn ông về mọi phương diện" (Điều 9).

Theo bước tiến lịch sử, Hiến pháp năm 1959 khẳng định quyền và nghĩa vụ của phụ nữ:

"Phụ nữ Việt Nam dân chủ cộng hoà có quyền bình đẳng với nam giới về các mặt sinh hoạt chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội và gia đình" (Điều 24, Chương 3).

Quyền phụ nữ một lần nữa được tuyên bố và lồng ghép vào quyền cơ bản công dân và được quy định trong bản Hiến pháp năm 1980:

"Phụ nữ và nam giới có quyền ngang nhau về mọi mặt chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội và gia đình. Nhà nước và xã hội chăm lo nâng cao trình độ chính trị, văn hoá, khoa học kỹ thuật, và nghề nghiệp của phụ nữ, không ngừng phát huy vai trò của phụ nữ trong xã hội".

Chiểu theo các quyền và nghĩa vụ cơ bản công dân được công bố từ Hiến pháp, có thể khẳng định rằng, yếu tố giới được coi là một nhân tố không thể thiếu trong quá trình xây dựng Luật nhằm đạt mục tiêu phát triển xã hội. Điển hình như Luật bình đẳng giới năm 2006 đã thiết lập những quy tắc chung về sự bình đẳng của nam và nữ trong mọi mặt của đời sống. Với định hướng nghiên cứu về bình đẳng giới trong giáo dục, bài viết muốn đề cập đến ba nguyên tắc cơ bản về giới được áp dụng trong lĩnh vực vực giáo dục và đào tạo:

- Một là bình đẳng về độ tuổi đi học, đào tạo, bồi dưỡng
- Hai là bình đẳng trong việc lựa chọn ngành, nghề, học tập, đào tạo
- Ba là bình đẳng trong việc tiếp cận và hưởng thụ các chính sách về giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng chuyên môn, nghiệp vụ.

Đi kèm với Hiến pháp và các bộ luật được ban hành là những Nghị quyết, chiến lược, chương trình hành động cụ thể nhằm mục đích cân bằng giới, xoá bỏ định kiến giới. Với sự nỗ lực của Nhà nước, Chính phủ về mặt hoạch định chính sách và nhiệm vụ thực thi từ phía các cơ sở giáo dục, có thể nhìn nhận rằng, Việt Nam đã đạt được thành tựu đáng kể trong công cuộc xoá bỏ các rào cản về giới trong lĩnh vực giáo dục - đào tạo. Những con số về kết quả số liệu sơ bộ (tính đến 0 giờ ngaỳ 01 tháng 04 năm 2019) về tỷ lệ học sinh đi học chung ở các cấp bậc phổ thông được Tổng cục thống kê thông cáo báo chí dưới đây đã chỉ ra thành quả và công sức của Nhà nước, Chính phủ cũng như toàn ngành giáo dục:

- Thứ nhất, toàn quốc có 91,7% dân số trong độ tuổi đi học phổ thông hiện đang đi học, trong đó: tỷ lệ học sinh nữ tham gia học tập cao hơn nam: nữ chiếm 92,5% và nam chiếm 90,8%.
- Thứ hai, toàn quốc có 95,8% người dân từ 15 tuổi trở lên biết đọc, biết viết, trong đó: nam đạt 97%, nữ đạt 94,6% (cao hơn 2,4 điểm phần trăm) nhưng so với khoảng cách năm 1999 với 93,9% biết đọc viết ở nam và 86,9% ở nữ (cao hơn 7,0 điểm phần trăm) thì sự chênh lệch đã được rút ngắn đáng kể.

Bảng 1: Số liệu đi học ở Việt Nam

		Total	Female	Male
Dân số trong độ tuổi đi học phổ thông hiện nay		91,7 %	92,5 %	90,8 %
Tỉ lệ đi học chung	Bậc Tiểu học	101,0 %	-	-
	Bậc Trung học cơ sở	92,8 %	-	-
	Bậc Trung học phổ thông	72,3 %	-	-
Tỉ lệ người dân từ 15 tuổi trở lên biết đọc biết viết		95,8 %	94,6 %	97 %

Nguồn: Tổng hợp từ Kết quả sơ bộ Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019 của Tổng cục thống kê

Còn theo kết quả điều tra về tình hình trẻ em và phụ nữ tại Việt Nam (gọi tắt là Điều tra SDGCW Việt Nam 2020-2021) do Tổng cục thống kê và Quy nhi đồng Liên hợp quốc tại Việt Nam công bố ngày 08/12/2021 với chức năng cung cấp dữ liệu về chỉ tiêu phát triển bền vững tại Việt Nam liên quan đến trẻ em và phụ nữ theo khía cạnh tỷ lệ chênh lệch giữa học sinh nam và nữ về cơ hội thụ hưởng giao dục cho thấy:

- Thứ nhất, không có sự chênh lệch lớn về tỷ lệ đi học đúng tuổi tiểu học ở học sinh nam và nữ (với 98,5% ở nam và 98,0% ở nữ)Thứ hai, tỷ lệ hoàn thành ở ba cấp học (tiểu học, trung học cơ sở, trung học phổ thông) ở nữ đều cao hơn ở nam (với 98,6% ở nữ và 98.1% ở nam tại cấp bậc tiểu học; với 89,6% ở nữ và 83,9% ở nam tại cấp bậc THCS; với 65% ở nữ và 51,4% ở nam tại cấp bậc THPT). Tuy nhiên, khoảng cách này là không lớn.
- Thứ ba, trẻ em trong độ tuổi tiểu học không theo học bất kỳ cấp học nào ở nam là 1,3%, ít hơn 0,2 điểm % so với nữ; nhưng tỷ lệ % trẻ em trong độ tuổi trung học cơ sở không theo bất kỳ nào là 5,9% ở nam, nhiều hơn 0,6 điểm % so với nữ. Ý nghiã của những con số trên nói lên tình trạng bỏ học của học sinh nữ ít hơn không những không chênh lệch (ở cấp tiểu học) mà còn ít hơn đang kể so với học sinh nam (ở bậc cao hơn là trung học cơ sở).

Bảng 2: Tỷ lệ hoàn thành các cấp học phổ thông

		Tổng nữ và nam	Nữ	Nam
Bất bình đẳng về tỷ lệ hoàn thành cấp học	Tỷ lệ thoàn thành tiểu học		98,6 %	98,1 %
	Tỷ lệ thoàn thành trung học cơ sở		89,6 %	83,9 %
	Tỷ lệ thoàn thành trung học phổ thông		65,0 %	51,4 %

Nguồn: Trích dẫn từ Điều tra SDGCW Việt Nam 2020-2021 ở lĩnh vực Giáo dục

Bảng 3: Chỉ số bình đẳng giới

	Trường giá trị		
	Tiểu học	Trung học cơ sở	Trung học phổ thông
Chỉ số bình đẳng về giới (tỷ lệ đi học, trẻ em gái/trẻ em trai)	0,99	1,00	1,03
Chỉ số bình đẳng về nhóm mức sống (tỷ lệ đi học, nghèo nhất/giàu nhất)	0,98	0,83	0,53
Chỉ số bình đẳng về khu vực (tỷ lệ đi học, nông thôn/thành thị)	0,99	0,97	0,88

Nguồn:Trích dẫn từ Điều tra SDGCW Việt Nam 2020-2021 ở lĩnh vực Giáo dục

Từ những con số biết nói nêu trên, có thể nhìn nhận một thực tế rằng Việt Nam đang dần tiệm cận tới tới cơ hội tiếp cận và thụ hưởng cân bằng thực chất trong giáo dục. Tuy nhiên, vẫn cần phải xem xét đến những chỉ số tác động đến tình trạng bỏ học như điều kiện sống, điều kiện tự nhiên, vùng miền cũng như điều kiện xã hội để có những giải pháp kịp thời để đạt được mục tiêu cao nhất là 100% trẻ (ở cả hai giới) đúng tuổi được đến trường và tăng số lượng học sinh tốt nghiệp ở các cấp giáo dục phổ thông.

2. Mô hình đồng giáo dục tại Việt Nam và tác động của nó đến sự phát triển của trẻ em ở hai giới

Giáo dục Việt Nam là từ để chỉ nền giáo dục Việt Nam dưới chính thể Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam đến nay. Từ sau thống nhất đất nước 1975, mô hình giáo dục Việt Nam ở các ngành, cấp bậc giáo dục là mô hình đồng giáo dục, mặc dù trước đó tại miền Nam Việt Nam có xuất hiện những trường học đơn giới tính.

Việc thực hiện giáo dục chung nam và nữ cho thấy sự nhất quán với chủ trương bình đẳng giới trong giáo dục, đào tạo của Nhà nước. Đến nay, chưa có văn bản chính thức nào từ các cấp, ban ngành chỉ đạo đề cập đến lý do đồng nhất một mô hình giáo dục trên toàn quốc (ở đây: đồng giáo dục) cũng như các nghiên cứu của Việt Nam về vấn đề này, nhưng theo phân tích của các bài báo và sách nước ngoài, việc giáo dục hợp nhất giữa nam và nữ cũng có những ưu và nhược điểm nhất định, ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển của trẻ em ở cả hai giới, trong mối tương quan với giáo dục đơn nhất (một giới tính).

Một ví dụ điển hình là CHLB Đức, đến những năm 60 hệ thống giáo dục đơn giới tính (monoedukation) là mô hình được sử dụng rộng rãi tại CHLB Đức dưới hai loại hình trường học là trường nam và trường nữ. Nhưng từ sự nhìn nhận bất lợi cho học sinh nữ khi những trường nữ sinh thường bị đánh giá rất thấp và theo đó không được trang bị đầy đủ cơ sở vật chất chất lượng, trong giới nghiên cứu đã nổ ra nhiều cuộc tranh luận gay gắt về vấn đề giáo dục nhằm xoá bỏ sự chênh lệch về cơ hội được thụ hưởng giáo dục giữa nam và nữ. Từ đây, một mô hình mới phù hợp được

các nhà hoạch định giáo dục yêu cầu thực hiện đó là mô hình „giáo dục chung“ (kooedukation), được hiểu là trẻ em nam và nữ được tham gia học chung trong giờ học. Việc thay đổi nhận thức này dẫn đến sự xuất hiện của nhiều trường học chung ở những năm 60, 70 và được xem như biểu tượng của tinh thần bình đẳng giới và công bằng (Stürzer 2003, 171). Việc tiến hành giáo dục chung đã đạt được mục tiêu thúc đẩy giáo dục trẻ em gái nhưng thực tiễn cho thấy chính trẻ em nam cũng chịu thiệt thòi dưới mô hình đồng giáo dục này. Điểm số cũng như điểm tốt nghiệp của học sinh nữ và nam phản ánh kết quả giáo dục tích cực hơn từ phía nữ giới, trong so sánh với nam giới, đặc biệt là những học sinh nam có năng lực học kém (Diefenbach/Klein 2022, 938). Điều này có ý nghĩa rằng, mô hình đồng giáo dục cần phải chú trọng đến việc cân bằng thúc đẩy phát triển cho cả học sinh nam nói chung, tránh gây bất lợi đến tâm lý ảnh hưởng đến quá trình tiến bộ của học sinh nam, đặc biệt là nghị lực phấn đấu của học sinh nam có năng lực từ yếu đến trung bình. Tuy nhiên, tại Đức những năm sau đó (những năm 80) xuất hiện nhiều nghiên cứu chỉ ra tính cấp thiết cần phải xem xét và thực hành lại mô hình giáo dục đơn giới tính. Đó là khi một nhóm tác giả của dự án F.I.T trong lĩnh vực kỹ thuật cho rằng việc đồng giáo dục rõ ràng đã làm ảnh hưởng không tốt đến các bạn nữ dựa trên thực tế là phần lớn những học sinh nữ được nhận vào học đại học chuyên ngành khoa học tự nhiên và kỹ thuật đều đến từ các trường nữ (Diegelmann 1995,22) và học sinh nữ sẽ có nhiều cơ hội tự do phát triển, sáng tạo hơn khi được học trong giờ học chỉ có một giới.

Dù vậy, mô hình đồng giáo dục vẫn là mô hình hiệu quả về thực hành giáo dục song song với hai mục tiêu không kém phần quan trọng đó là thực hành bình đẳng giới và xoá bỏ định kiện giới. Vì thế, một mô hình mới sau đó đã được giới thiệu nhằm bổ sung sự thiếu hụt trong hai mô hình điển hình được đề cập ở trên mà không nhất thiết phải loại trừ bất kể một loại hình giáo dục nào, đó là mô hình „reflexive Koedukation“ (tạm dịch là giáo dục chung phản chiếu) mà ở đó việc phân nhóm vẫn chú trọng đến quan điểm về giới nhưng tạm phân những nhóm đơn giới với cùng một trình độ và chỉ trong một khoảng thời gian nhất định do phải xem xét đến một vài yếu tố quan trọng khác như phong cách học tập khác nhau, năng lực và sở thích cá nhân nhằm tạo điều kiện cho học sinh phát huy tối khả năng của mình. Minh chứng về tính hiệu quả của mô hình này là tiết học thể chất. Tiết học này được thiết kế tuỳ thuộc vào tính chất loại hình thể thao và năng lực thể chất của từng học sinh mà giáo viên sẽ phân chia thành từng nhóm có chung hoặc khác biệt về giới tính.

Tại Việt Nam, thuật ngữ "mô hình giáo dục chung phản ánh“ (reflexive Koedukation) chưa phổ biến và xuất hiện trong giới học thuật cũng như giới hoạch định chính sách. Nhưng với hàm nghĩa phân loại nhóm học sinh phụ thuộc theo nhu cầu cụ thể của hai giới cũng như năng lực và sở trường riêng biệt của từng học sinh, Bộ giáo dục và đạo tạo Việt Nam đã chính thức ban hành Chương trình giáo dục phổ thông mới vào năm 2018, thay thế chương trình phổ thông hiện hành năm 2006; áp dụng và triển khai cùng lúc cả ba khối 3,7,10 bắt đầu từ năm học 2020-2021 trên toàn quốc với mục tiêu đổi mới, nhằm đáp ứng được yêu cầu về chất trong một xã hội hội nhập, nơi nền „kinh tế tri thức“ giữ vị trí then chốt cũng như khả năng thích ứng với những thách thức, biến động về thiên nhiên, xã hội mà toàn cầu hoá và các cuộc cách mạng công nghiệp đặt ra.

Từ thực tiễn trên, có thể nhận định rằng mô hình giáo dục chung (coeducation) vẫn là mô hình hiệu quả, đảm bảo được sự công bằng về cơ hội tiếp cận giáo dục cũng như tự do phát triển đầy đủ năng lực của bản thân ở cả hai giới. Để tối ưu hơn, có thể bổ sung, mở rộng việc thiết kế và triển khai những tiết học, môn học hoặc chương trình học với định hướng phù hợp theo năng lực, sở trường và phù hợp với sở thích của học sinh, ở đó không loại trừ các nhóm chỉ có đơn thuần một loại giới (chỉ nam hoặc chỉ nữ). Và định hướng giáo dục phổ thông tại Việt Nam cũng đang đi trên con đường này.

3. Giới như một yếu tố ảnh hưởng đến định hướng giáo dục trường học và sự lựa chọn nghề nghiệp của học sinh

Như đã đề cập ở trên, với nhận thức về *nhu cầu cấp thiết và xu thế mang tính toàn cầu* của một nền giáo dục thực chất, toàn diện nhằm "phát huy tốt nhất tiềm năng của mỗi học sinh“, chương trình phổ thông đã được đổi mới, với mong muốn tạo ra được nguồn lực tri thức có kỹ năng, năng lực, phẩm chất, đáp ứng tốt nhất yêu cầu xã hội trong bối cảnh kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế sâu rộng (Chương trình giáo dục phổ thông 2018). Từ mục tiêu trên, Bộ Giáo dục - Đào tạo đã đưa ra kế hoạch giáo dục phổ thông gồm hai giai đoạn là giai đoạn giáo dục cơ bản (bao gồm Cấp tiểu học và Cấp trung học cơ sở) và giai đoạn giáo dục định hướng nghề nghiệp (dành cho Cấp trung học phổ thông). Bản thân tên của giai đoạn (định hướng nghề nghiệp) đã bao hàm mục tiêu giáo dục ở cấp học này cần phải mang tính thực tiễn cao, phải gắn liền với hoạt động hướng nghiệp Học sinh được tự lựa chọn các môn học (ngoài ba môn học và hoạt động giáo dục bắt buộc) trong ba nhóm môn (khoa học xã hội, khoa học tự nhiên, công nghệ và nghệ thuật) sao cho phù hợp với yếu tố đam mê sở thích, năng lực bản thân và phù hợp với xu hướng, yêu cầu của xã hội. Lấy mục tiêu hướng nghiệp làm cơ sở định hướng và thực hành giáo dục, Bộ Giáo dục và Đào tạo tích cực truyền thông về tính đồng bộ của giáo dục phổ thông và giai đoạn sau đó (học lên đại học, cao đẳng, học nghề hoặc tham gia lao động), định hướng tư vấn về việc lựa chọn các bộ môn tổ hợp cho phù hợp với nguyện vọng xét tuyển vào các bậc học tiếp theo khi tốt nghiệp chương trình phổ thông.

Hà Nội, Việt Nam: Ngày 23/02/2018: Học sinh trung học tự hào tổ chức Lễ tốt nghiệp tại Văn Miếu.
Nguồn: iStock.com/XiFotos

Chương trình giáo dục hướng nghiệp dựa theo sở thích, năng lực, đam mê là mô hình hiệu quả, đáp ứng được cơn khát phát triển bền vững về kinh tế và xã hội của quốc gia. Nhưng đi sâu vào các môn học (bắt buộc và lựa chọn) với ba nhóm môn, khối như đã liệt kê ở trên, dựa vào cách thức phân loại các nhóm môn đó, đâu đó vẫn còn ẩn chứa định kiện giới và như vậy yêu cầu và mục tiêu bình đẳng giới vẫn chưa được đáp ứng. Ví dụ, lịch sử cho thấy các môn thuộc tổ hợp khoa học xã hội thì thường được mặc định dành cho nữ sinh, ngược lại tổ hợp khoa học tự nhiên có thiên hướng được lựa chọn nhiều hơn từ nam sinh. Tuy nhiên, thực tiễn về tỷ lệ nữ sinh và nam sinh về việc lựa chọn tổ hợp kể từ khi triển khai chương trình giáo dục phổ thông mới từ năm học 2020-2021 với ba khối 3, 7, 10 vẫn còn bỏ ngỏ.

Dẫu chưa có số liệu khảo sát, nhưng vai trò của nhà trường trong việc tuyên truyền bình đẳng giới là rất quan trọng như: dựa trên bình đẳng về tự do lựa chọn môn học, lấy sự phù hợp về nguyện vọng, đam mê, sở trường cá nhân làm cơ sở quyết định mà không bị ảnh hưởng hay tác động từ định kiến giới. Việc này tác động trực tiếp đến nhận thức, thái độ và hành vi của người được thụ hưởng. Tư tưởng đẩy chủ quan và cảm tính từ lịch sử xưa như "con trai giỏi Toán“, "con gái giỏi Văn“ hay "đóng khung“ ngành tự nhiên, kỹ thuật cho nam và văn hoá, xã hội dành cho nữ đã gây ra trở ngại lớn cho cơ hội tiếp cận cơ hội nghề nghiệp. Thậm chí mặc dù đã có rất nhiều nghiên cứu và số liệu thống kê đã chỉ ra rằng, nữ sinh không những nắm bắt nội dung và xử lý vấn đề về khoa học, công nghệ và kỹ thuật (ví dụ như ngành STEM) nhanh hơn nam sinh mà ở các cấp thấp hơn, kết quả học tập của các bạn nữ còn cao hơn các bạn nam. Vì vậy, chương trình giáo dục phổ thông mới cần phải thúc đẩy xoá bỏ định kiến giới, đặc biệt định kiến giới trong hướng nghiệp. Bản thân trong các buổi tư vấn lựa chọn môn học nhằm định hướng nghề nghiệp sau này hay như các buổi phát động thực hành bình đẳng giới trong môi trường giáo dục cũng cần phải chú trọng đến vấn đề này.

Bên cạnh đó, chương trình giáo dục mới có đề cập đến hoạt động trải nghiệm như một phần của nội dung giáo dục ở cấp trung học phổ thông hay với tên mới là giai

đoạn giáo dục định hướng nghề nghiệp. Ngoài những buổi hoạt động trải nghiệm được thực hiện riêng lẻ tuỳ thuộc khả năng, điều kiện tổ chức của từng cơ sở giáo dục từ cấp THCS đến cấp THPT (ví dụ như Bài tuyên truyền, tổ chức diễn đàn, đối thoại, toạ đàm, chuyên đề về Bình đẳng giới nhân Ngày quốc tế xoá bỏ bạo lực đối với phụ nữ 25/11/2021; nhân Tháng hành động vì bình đẳng giới và phòng ngừa, ứng phó bạo lực trên cơ sở giới năm 2021 hay như các chuỗi sự kiện thúc đẩy bình đẳng giới được tiến hành theo các hình thức khác nhau như những buổi giao lưu, kết nối cùng chuyên gia) còn có những chương trình, dự án ngoài trường được triển khai nhằm bồi dưỡng, bổ sung nhận thức về bình đẳng giới trong hoạt động hướng nghiệp. Một trong số đó là chương trình hợp tác giữa VTC Academy và BGD với nội dung "Hỗ trợ khởi nghiệp đến năm 2025"; Chương trình "Hướng nghiệp kỷ nguyên số - Học và chọn nghề tương lai năm 2022" thuộc khuôn khổ hợp tác dành cho học sinh lớp 12 tại các trường Trung học phổ thông hay như Quỹ đầu tư Việt Nam Investments Group (VIG) - Quy đầu tư nuôi dưỡng doanh nghiệp "kỳ lân" tại Việt Nam, Start-up Việt ELSA Speak - Phần mềm học nói Tiếng anh đã thực hiện thành công ứng dụng công nghệ trí tuệ nhân tạo và Công ty Cổ phần Giáo dục và Đào tạo IMAP - đơn vị đi đầu trong đào tạo Tiếng Anh chất lượng cùng đồng hành với học sinh trong chương trình hướng nghiệp năm nay (2022) thông qua cơ hội học tập và trải nghiệm toàn diện.

Câu hỏi đặt ra liệu nội dung chương trình có bao hàm hướng nghiệp thực chất (truyền thông về các lĩnh vực nghề nghiệp, quảng bá, trải nghiệm trực tiếp tại doanh nghiệp)? Điển hình như Chương trình Hướng nghiệp kỷ nguyên số - Học và chọn nghề tương lai" dành cho học sinh lớp 12 từ tất cả các trường THPT trên toàn quốc, được thực hiện bởi Học viện Công nghệ thông tin va thiết kế VTC (VTC Academy) thông qua thoả thuận hợp tác với Bộ giáo dục và đào tạo. Ở nội dung chương trình gần nhất vào tháng 03/2022, sự kiện mới chỉ bước đầu điểm qua vấn đề hiện hữu trong xã hội như nguyên nhân thất nghiệp, các yếu tố tác động đến việc chọn ngành, nghề, xác định đam mê, giới thiệu các ngành nghề cũng như cung cấp thông tin về nhu cầu nhân lực và xu hướng ngành nghề phát triển trong tương lai từ đó giới thiệu về lộ trình học tập cũng như cơ hội phát triển bản thân tại VTC Academy mà thiếu nhưng hoạt động trải nghiệm, làm quen thực tế , trực quan tại chính cơ sở đào tạo, hướng nghiệp nay. Ngoài ra, tại Việt Nam, mặc dù những năm gần đây, tần số hội thảo, chuyên đề về định hướng nghề nghiệp xuất hiện ngày càng nhiều nhưng thường là chỉ quảng bá cho một cơ sở đào tạo, doanh nghiệp hay nhóm ngành nghề riêng biệt cụ thể, chưa đảm bảo tính bao quát, độ phủ hay tính đa dạng về các loại hình nghề nghiệp.

Cũng với mục đích hướng nghiệp từ giai đoạn giáo dục cơ bản, tại Đức có chương trình Girls' Day phổ biến trên toàn liên bang và được Bộ văn hoá từng bang khuyến nghị các học sinh nữ từ lớp 5 tham gia. Vào ngày này, các học sinh nữ không chỉ được giới thiệu những ngành nghề mà khách quan lẫn chủ quan đều được "ấn định" cho nam giới hoặc thường được làm bởi nam giới như chuyên gia công nghệ thông tin, thợ cơ khí công nghiệp hay thợ mộc mà còn đánh thức đam mê và cả sự tự tin cho các em thông qua các hoạt động cụ thể như gặp gỡ, trao đổi trực tiếp với doanh nghiệp, được thị sát và trực tiếp làm quen với nghề, được truyền cảm hứng thông qua các cuộc gặp gỡ với những phụ nữ thành đạt và có địa vị cao trong xã hội. Chương trình vừa mang trong mình chức năng phát triển kinh tế xã hội khi hướng đến sự cân bằng, hài hoà tỷ lệ giới trong lựa chọn nghề nghiệp, tăng cả về lượng lẫn về chất nguồn nhân lực trong tương lai cũng như tuyên truyền một cách "khéo léo" về bình đẳng giới và định kiến giới. Đây cũng là chương trình đáng tham khảo.

Một nhược điểm nữa là những chương trình này hầu hết chỉ được tổ chức ở thành thị. Tại các vùng nông thôn hay dân tộc thiểu số, do khoảng cách vị trí địa lý, sự chênh lệch khá cao về điều kiện xã hội cũng như năng lực kinh tế mà các em học sinh chưa có cơ hội tiếp cận và thụ hưởng thông tin này, ngay cả cho các buổi sự kiện, hướng nghiệp có sử dụng hình thức tham gia mới với sự hỗ trợ của công nghệ như nền tảng Zoom, Microsoft Team,… .

Thêm vào đó, mặc dù đề cao tầm quan trọng của Nhà trường hay các cở sở giáo dục trong việc truyền tải thông tin, hướng dẫn học tập và trải nghiệm cũng như định hướng giáo duc, hay như năng lực, sở thích từng cá nhân, cũng không thể không nhắc đến những yếu tố khác không kém phần quan trọng, có tác động lớn đến định hướng cũng như quyết định giáo dục như gia đình (học vấn của cha mẹ), mức độ kinh tế, vị trí địa lý vùng miền. Vì thế, thực hiện bình đẳng giới cần đi đôi với thực hiện về bình đẳng xã hội, và để có thể làm tốt điều này, cần có sự hợp tác từ nhiều phía: chính phủ - người dân; gia đình-nhà trường và xã hội.

4. Kết luận

Bình đẳng giới là yêu cầu của mọi thời đại nhằm hướng đến một xã hội công bằng, dân chủ, văn minh, tiến bộ và phát triển bền vững. Vì thế, tuyên truyền và thực hiện bình đẳng giới là điều cấp thiết trên mọi khía cạnh, lĩnh vực của đời sống. Đối với ngành giáo dục, ngành được coi là „xương sống quốc gia", đào tạo ra những con người ưu tú về trí tuệ cũng như phẩm chất, việc thúc đẩy Bình đẳng giới, xoá bỏ định kiến giới trong công tác giáo dục càng cần được chú trọng. Nhận thức được điều đó, Bộ giáo dục đã không ngừng đưa ra những thông điệp tuyên truyền thông qua. những Tháng hành động, nỗ lực đẩy mạnh tỉ lệ học sinh nữ đến trường, song song với việc giảm tình trạng trẻ em ngoài trường hay cải cách, đổi mới chương trình giáo dục cho phù hợp với thực tiễn phát triển của quốc gia, nhằm hội nhập quốc tế. Sự nỗ lực này đã mang đến một số thành tựu đáng khích lệ:

- Thứ nhất, tỷ lệ học sinh nữ tham gia học tập tại các cấp ngày càng tăng. Khảo sát đến 2019 cho thấy tỷ lệ là hơn 90%.
- Thứ hai, chương trình giáo dục đổi mới tổng thể mới được ban hành (2018) đã mang đến một cú hích về định hướng giáo dục, đáp ứng yêu cầu đổi mới và toàn diện giáo dục, thực hiện bình đẳng trong giáo dục nói chung và bình đẳng giới nói riêng. Thay vì chỉ chú trọng đến việc truyền tải thông tin (được đánh giá là thụ động, một chiều), yếu tố hướng nghiệp, lựa chọn nghề nghiệp được đưa vào và đóng vai trò là một trong hai giai đoạn chính trong chương trình giáo dục phổ thông quốc gia (định hướng giáo dục phổ thông cơ bản và định hướng giáo dục hướng nghiệp).
- Thứ ba, Việt Nam hướng tới BĐG thực chất, hiệu quả. Ngoài việc đẩy mạnh tỷ lệ nam nữ trong độ tuổi đi học, Bộ giáo dục còn đưa nội dung bình đẳng giới vào giảng dạy ở các cấp học, trong giáo trình sách giáo khoa (cả chương trình tổng thể lẫn chương trình môn học); các hoạt động giáo dục đều được lồng ghép chủ đề bình đẳng giới (hình ảnh, nội dung đáp ứng được sự hài hoà giữa nam giới và nữ giới). Bất đẳng giới còn được thể hiện ở chức danh tại các lớp học, câu lạc bộ, trong công tác thi đua, khen thưởng, trong đánh giá kết quả học tập và rèn luyện với mục tiêu không phân biệt đối xử; tạo cơ hội ngang nhau cho các em có cơ hội học tập, hưởng thụ văn hoá và phát triển).
- Thứ tư, toàn ngành nỗ lực thực hiện tốt chương trình định hướng nghề nghiệp cho khối trung học phổ thông (từ lớp 10), giúp các em nhận thức và thay đổi hành vi tiếp cận cũng như quyết định lựa chọn con đường giáo dục và nghề nghiệp tương lai dựa trên thực tế năng lực, đam mê và sở thích của từng cá nhân. Đó là các chương trình tuyên truyền, hưởng ứng tháng bình đẳng giới học đường, là các buổi thảo luận, toạ đàm về bình đẳng giới cũng như xoá bỏ định kiến giới được thực hiện tại trường học đến các chuỗi sự kiện dựa theo thoả thuận hợp tác với Bộ giáo dục - đào tạo nhằm giới thiệu cho các em học sinh lớp 12 những ngành nghề phù hợp cũng như tư vấn về lộ trình giáo dục hướng nghiệp.

Từ đây có thể kết luận rằng, nền giáo dục Việt Nam đang đi đúng hướng trong công cuộc thúc đẩy bình đẳng giới học đường tiến tới bình đẳng giới trong lựa chọn nghề nghiệp và bình đẳng xã hội. Tuy vậy, vẫn tồn tại trong xã hội nhận thức mang tính định kiện giới gây ảnh hưởng đến sự mất cân đối trong lĩnh vực lao động, việc làm. Điều này cần được khắc phục nhằm hướng đến sự công bằng thực chất và toàn diện, tăng chất lượng nguồn nhân lực cũng như đa dạng giới trong tất cả lĩnh vực nghề nghiệp để đạt được sự phát triển bền vững.

5. Tài liệu tham khảo

Báo Dân sinh - Cơ quan của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2022): Vai trò của thanh niên trong thúc đẩy bình đẳng giới. https://baodansinh.vn/vai-tro-cua-thanh-nien-trong-thuc-day-binh-dang-gioi-20220428155854.htm

Báo Dân trí (2005): Tách riêng nam nữ, học sinh học tốt hơn?. https://dantri.com.vn/giao-duc-huong-nghiep/tach-rieng-nam-nu-hoc-sinh-hoc-tot-hon-1113189138.htm

Báo điện tử Đài truyền hình Việt Nam (2017): Sự khác biệt khi lựa chọn nghề nghiệp của đàn ông và phụ nữ. https://vtv.vn/doi-song/su-khac-biet-khi-lua-chon-nghe-nghiep-cua-dan-ong-va-phu-nu-20170710195526481.htm

Báo điện tử Đài truyền hình Việt Nam (2022): Hướng nghiệp cho học sinh: Cơ hội vàng để tìm hiểu tương lai. https://vtv.vn/giao-duc/huong-nghiep-cho-hoc-sinh-co-hoi-vang-de-tim-hieu-tuong-lai-20220509120604662.htm

Báo Nhân dân - Cơ quan trung ương của Đảng cộng sản Việt Nam; Tiếng nói của Đảng, Nhà nước và Nhân dân Việt Nam (2022): Xây dựng mối quan hệ tôn trọng và bình đẳng trong trường học. https://nhandan.vn/xay-dung-moi-quan-he-ton-trong-va-binh-dang-trong-truong-hoc-post701291.html

Báo Giáo dục và Thời đại (2018): Tranh cãi về vấn đề học riêng nam-nữ. https://giaoducthoidai.vn/tranh-cai-ve-van-de-hoc-rieng-nam-nu-post317956.html

Báo Giáo dục và Thời đại (2021): Bình đẳng giới trong giáo dục: Giải pháp từ gốc. https://giaoducthoidai.vn/binh-dang-gioi-trong-giao-duc-giai-phap-tu-goc-post550263.html

Báo Giáo dục và Thời đại (2022): Phân biệt giới tính khi chọn nghề, chọn trường: Hệ luỵ không đáng có. https://giaoducthoidai.vn/phan-biet-gioi-tinh-khi-chon-nghe-chon-truong-he-luy-khong-dang-co-post566069.html

Báo Giáo dục và Thời đại (2022): Không „tô hồng" nghề nghiệp để định hướng đúng cho học sinh. https://giaoducthoidai.vn/khong-to-hong-nghe-nghiep-de-dinh-huong-dung-cho-hoc-sinh-post602437.html

Báo Giáo dục và Thời đại (2022): Thông luồng … hướng nghiệp: Kỳ vọng ở Chương trình mới. https://giaoducthoidai.vn/thong-luong-huong-nghiep-ky-vong-o-chuong-trinh-moi-post582787.html

Báo Pháp luật (2015): Sự thật về năng lực học tập giữa nam và nữ. https://plo.vn/su-that-ve-nang-luc-hoc-tap-giua-nam-va-nu-post340555.html

Báo Thế giới và Việt Nam (2022): Triển khai bộ công cụ hướng dẫn xây dựng mối quan hệ tôn trọng và bình đẳng ở học đường. https://baoquocte.vn/trien-khai-bo-cong-cu-huong-dan-xay-dung-moi-quan-he-ton-trong-va-binh-dang-o-hoc-duong-187241.html

Báo Thế giới và Việt Nam (2022): Bộ trưởng Nguyễn Kim Sơn: Xây dựng văn hoá học đường không chỉ phó thác trách nhiệm cho nhà trường, giáo viên. https://baoquocte.vn/bo-truong-nguyen-kim-son-xay-dung-van-hoa-hoc-duong-khong-chi-pho-thac-trach-nhiem-cho-nha-truong-giao-vien-195309.html?utm_source=dable

Báo Tiền phong - Cơ quan trung ương của Đoàn TNCS Hồ Chí Minh (2021): Học sinh Việt Nam được học định hướng nghề nghiệp như học sinh Mỹ. https://tienphong.vn/hoc-sinh-viet-nam-duoc-hoc-dinh-huong-nghe-nghiep-nhu-hoc-sinh-my-post1322900.tpo

Bình đẳng giới trong lĩnh vực đào tạo. https://pbgdpl.haiphong.gov.vn/Nghien-cuu-trao-doi/Binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-giao-duc-va-dao-tao-92462.html

Bộ Giáo dục và Đào tạo và Tổ chức giáo dục Khoa học và Văn hoá của Liên hợp quốc (UNESCO) (2016): Sáng kiến Bình đẳng giới và Giáo dục cho trẻ em gái tại Việt Nam: „Trao quyền cho trẻ em gái và phụ nữ vì một xã hội công bằng hơn". Tài liệu hướng dẫn: Lồng ghép giới vào chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông. http://rgep.moet.gov.vn/content/vanban/Lists/VBPQ/Attachments/1307/Tai%20lieu%20huong%20dan%20BĐGIOI.pdf

Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018): Chương trình giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể, Bahành kèm theo thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo.

Bộ Văn hoá, Thể thao và Du lịch - Vụ Gia đình (2018): Nâng cao nhận thức về Bình đẳng giới trong lĩnh vực giáo dục. http://giadinh.bvhttdl.gov.vn/nang-cao-nhan-thuc-ve-binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-giao-duc/

Cổng thông tin điện tử Sở lao động thương binh và xã hội Hà Tĩnh (2020): Pháp luật Việt Nam về bình đẳng giới trong lĩnh vực giáo dục. http://ldtbxh.hatinh.gov.vn/phap-luat-viet-nam-ve-binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-giao-duc-1635395978.html

Đặng Ánh Tuyết (2005): Bình đẳng giới về giáo dục ở Việt Nam hiện nay - thực trạng và những vấn đề đặt ra. Tạp chí Báo chí và tuyên truyền số 3 (tháng 5 + 6).

Deja, Y. (2009): Ưu và nhược điểm trong tiết học chung thể chất: Một cuộc khảo sát học sinh lớp 7 tại một trường trung học thuộc Bang Baden-Württemberg và Hessen (Vor- und Nachteile des koedukativen Sportunterrichts - Eine Schülerbefragung in der siebten Jahrgangsstufe einer Hautptschule in Baden-Württemberg und Hessen). Examensarbeit.

Đồng giáo dục: Tại sao giáo dục chung cho trẻ em nữ và nam đến bây giờ vẫn không thôi tranh cãi (Koedukation: Warum die gemeinsame Erziehung von Mädchen & Jungs auch heute nicht unumstritten ist) (2021). https://www.familie.de/schulkind/koedukation/

Đồng giáo dục: Khoảng cách về giới tính (Koedukation: Die Lücke zwischen den Geschlechtern) (2010): https://www.sueddeutsche.de/karriere/koedukation-die-luecke-zwischen-den-geschlechtern-1.29301

Girls' Day: https://www.girls-day.de

Hội đồng Quốc gia giáo dục và phát triển nhân lực (2018): Định hướng nghề nghiệp sớm: Bước đột phá trong giáo dục. http://hoidongquocgiagiaoduc.moet.gov.vn/tintuc/Pages/default.aspx?ItemID=5375

Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam (2021): Thu hẹp khoảng cách bất bình đẳng giới trong giáo dục. http://hoilhpn.org.vn/web/guest/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/thu-hep-khoang-cach-bat-binh-đang-gioi-trong-giao-duc-38261-4504.html

Học viện VTC (2022): Hướng nghiệp bền vững cho học sinh THPT trong thế giới biến động. https://vtc.edu.vn/huong-nghiep-ben-vung-cho-hoc-sinh-thpt/

Jens Hirseland (2019): Đồng giáo dục - Đặc điểm cũng như ưu và nhược điểm. https://www.paradisi.de/schulbildung/koedukation/#Koedukation_-_Definition_und_Entwicklung

Thu Hoài (TTXVN/Vietnam+) (2021): Đa dạng các hoạt động định hướng nghề nghiệp cho học sinh. https://www.vietnamplus.vn/da-dang-cac-hoat-dong-dinh-huong-nghe-nghiep-cho-hoc-sinh/690924.vnp

Trang thông tin phổ biến, giáo dục pháp luật thành phố Hải Phòng (2022): Bình đẳng giới trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo. https://pbgdpl.haiphong.gov.vn/Nghien-cuu-trao-doi/Binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-giao-duc-va-dao-tao-92462.html

The Olympia Schools (2022): Học sinh khối 10 mở rộng tư duy về bình đẳng giới khi kết nối trao đổi với chuyên gia. https://theolympiaschools.edu.vn/en/binh-dang-gioi-vi-the-he-moi-buoi-giao-luu-gia-tri-voi-chuyen-gia-cua-hoc-sinh-khoi-10-olympia

Tổng cục thống kê: Thông cáo báo chí kết quả sơ bộ tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019. https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2019/10/thong-cao-bao-chi-ket-qua-so-bo-tong-dieu-tra-dan-so-va-nha-o-nam-2019/

Trang tin điện tử Đảng bộ Thành phố Hồ Chí Minh (2020): Bình đẳng giới trong giáo dục và đào tạo cần gắn liền với trách nhiệm, cơ hội. https://thanhuytphcm.vn/tin-tuc/binh-dang-gioi-trong-giao-duc-va-dao-tao-can-gan-lien-voi-trach-nhiem-co-hoi-1491871703

Trần Quang Vinh (TTXVN/Vietnam+) (2022): Bình đẳng giới thực chất tại Việt Nam: Từ chính sách đến thực tiễn. https://www.vietnamplus.vn/binh-dang-gioi-thuc-chat-tai-viet-nam-tu-chinh-sach-toi-thuc-tien/776709.vnp

Trung tâm báo chí Thành phố Hồ Chí Minh (2021): Đa dạng các hoạt động định hướng nghề nghiệp cho học sinh. https://ttbc-hcm.gov.vn/da-dang-cac-hoat-dong-dinh-huong-nghe-nghiep-cho-hoc-sinh-14579.html

Trường PTDTBT (2022): Giới và Bình đẳng giới trong học đường. http://thtamung.edu.vn/tin-tuc-su-kien/tin-cua-truong/gioi-va-binh-dang-gioi-trong-hoc-duong.html

Tuyên giáo - Tạp chí của Ban tuyên giáo trung ương: (2022): Đẩy mạnh công tác giáo dục hướng nghiệp, phân luồng trong giáo dục gắn với nhu cầu của xã hội. https://tuyengiao.vn/khoa-giao/giao-duc/day-manh-cong-tac-giao-duc-huong-nghiep-phan-luong-trong-giao-duc-gan-voi-nhu-cau-cua-xa-hoi-137223

Unicef: Điều tra SDGCW Việt Nam 2020-2021. Giáo dục. https://www.unicef.org/vietnam/media/8761/file/Giáo%20dục.pdf

Website Quản lý nhà nước - Cơ quan nghiên cứu và ngôn luận của Học viện hành chính quốc gia (2020): Một số giải pháp thúc đẩy bình đẳng giới trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo. https://www.quanlynhanuoc.vn/2020/12/01/mot-so-giai-phap-thuc-day-binh-dang-gioi-trong-linh-vuc-giao-duc-va-dao-tao/

Website Quản lý nhà nước - Cơ quan nghiên cứu và ngôn luận của Học viện hành chính quốc gia (2021): Hoàn thiện chính sách, pháp luật về bình đẳng giới ở Việt Nam hiện nay. https://www.quanlynhanuoc.vn/2021/08/28/hoan-thien-chinh-sach-phap-luat-ve-binh-dang-gioi-o-viet-nam-hien-nay/

NCS. Đào Hương Thủy

Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: thuy.daohuongvn@gmail.com

Hoạt động tư vấn chăm sóc da và làm đẹp cho CBNV nữ ĐH An Giang nhân ngày Quốc tế Phụ nữ

Nguồn: ĐH An Giang

Trao quyền cho phụ nữ

Nhìn lại các lĩnh vực quan trọng của chính sách bình đẳng giới ở Việt Nam

● **Nguyễn Thị Phương Mai**

Trong tầm nhìn dài hạn về những nỗ lực giải phóng phụ nữ, rõ ràng là chỉ sự bình đẳng về pháp lý của họ thôi là chưa đủ để đạt được mục tiêu chính trị xã hội quan trọng: sự tham gia đầy đủ và bình đẳng của phụ nữ trong mọi lĩnh vực của xã hội, và xa hơn nữa, hình thành và khẳng định những lợi ích cụ thể của họ về chính trị, kinh tế và văn hóa. Từ nhận thức này, nhiều khái niệm về bình đẳng đã phát triển, điều mà các bài viết khác trong Báo cáo cũng đề cập tới. Ở đây chúng tôi đang tập trung vào một khái niệm được gọi bằng tiếng Anh là trao quyền, tức là các biện pháp nhằm tạo điều kiện tốt hơn cho phụ nữ khẳng định lợi ích của mình một cách tự chủ, tự quyết và tự chịu trách nhiệm và do đó đóng góp vào sự phát triển của cộng đồng nơi họ sống theo nghĩa tích cực (Liên Hợp Quốc 2009; Văn phòng Cao ủy Nhân quyền Liên Hợp Quốc 2012).

Do đó, việc trao quyền nhằm mục đích hỗ trợ phụ nữ trong quá trình phát triển của họ, khắc phục tình trạng thực sự hoặc được cho là thiếu quyền lực và ảnh hưởng, đồng thời chỉ cho họ những cách thức và phương tiện để tích cực làm việc vì sự phát triển cá nhân của họ, từ đó tham gia vào quá trình phát triển của gia đình, cộng đồng và xã hội. Phụ nữ phải có khả năng đưa ra và thực hiện các quyết định của chính mình (Adams 2008; Christens 2019; Schutz 2019).

1. Định nghĩa và các lĩnh vực trao quyền ưu tiên

Trao quyền có nguồn gốc sâu xa trong lý thuyết xã hội xã hội chủ nghĩa và đã được phát triển hơn nữa bởi lý thuyết phê phán nói riêng. Cốt lõi của khái niệm này là chuyển từ cách tiếp cận về sự thiếu hụt, yếu thế sang cách tiếp cận nâng cao sức mạnh, theo đó khái niệm này nói chung phải đối mặt với tình thế tiến thoái lưỡng nan rằng việc huy động các nguồn lực của chính mình *từ dưới lên* luôn được bắt đầu với sự can thiệp *từ trên xuống*. Tuy nhiên, ngày nay, trao quyền được sử dụng rộng rãi như một cách tiếp cận thực tế trong hợp tác phát triển và xã hội, giáo dục công dân, trong các lĩnh vực giáo dục thường xuyên (dạy nghề) và tự lực, và ngày càng được coi là một khái niệm quản lý (Phát triển bền vững của Liên hợp quốc 2018a). Trao quyền đã trở thành một nội dung không đổi trong chính sách phát triển, đặc biệt là ở Nam bán cầu, tức là, cũng như ở các quốc gia như Việt Nam, nơi nhà nước và nhiều tổ chức quốc tế đang làm việc về trao quyền cho phụ nữ (Malhotra et al. 2009). Điều này thường được thực hiện khi tham khảo các Mục tiêu Phát triển Bền vững (SDGs) do Liên hợp quốc công bố (Kabeer 2005; Phát triển bền vững của Liên hợp quốc 2018).

Các lĩnh vực chính trị - xã hội trùng lặp với trao quyền hoặc được định hình bởi trao quyền trước hết là:

- Theo nghĩa rộng, giáo dục phổ thông, tự lực, xây dựng năng lực, thúc đẩy sự tham gia của nhân viên trong kinh doanh và quản lý, quyền và trao quyền cho phụ nữ và các vấn đề về giới, dân tộc thiểu số, thanh niên và các nhóm yếu thế.

Đối với Việt Nam, cách tiếp cận trao quyền cho phụ nữ và giới đặc biệt quan trọng trong các lĩnh vực sau:

- Sức khỏe: Mục đích ở đây là tích cực thuyết phục phụ nữ tăng cường sức khỏe. Các cá nhân nên được trao quyền để kiểm soát nhiều hơn những yếu tố ảnh hưởng đến tình trạng sức khỏe của họ và của các thành viên khác trong gia đình. Các hành vi ảnh hưởng đến sức khỏe phải được giải quyết và thay đổi.
- Kinh tế: Giúp mọi người tự giúp mình là một cách tiếp cận cổ điển gần giống với các hình thức trao quyền mới hơn. Ở đây, thay vì ưu tiên các biện pháp phúc lợi của nhà nước, mục đích là để giúp những phụ nữ bị ảnh hưởng tự cải thiện tình hình của mình thông qua các hoạt động kinh tế của chính họ.

Nữ cán bộ ĐH An Giang tham gia các hoạt động thể thao

Nguồn: ĐH An Giang

Nông dân nữ (đồng sở hữu đất đai giúp trao quyền kinh tế cho phụ nữ Việt Nam)

Nguồn: Ngân hàng Thế giới

- Tại nơi làm việc: Ở đây, việc trao quyền cho phụ nữ gắn liền với những thay đổi chung môi trường làm việc hướng tới hệ thống phân cấp phẳng hơn, quyền tự chủ lớn hơn của từng người lao động hoặc đơn vị làm việc và văn hóa doanh nghiệp mới. Điều này dựa trên sự trao đổi thông tin chuyên sâu giữa mọi người, loại bỏ sự phân công lao động theo ngành cổ điển và thực hiện các nhóm làm việc tự quản lý. Nâng cao năng lực có mục tiêu cho phụ nữ đóng một vai trò quan trọng trong việc này hiện nay.
- Có lẽ những áp dụng quan trọng nhất của cách tiếp cận trao quyền thể hiện trong vấn đề giới nói chung. Ngày nay, điều này dựa trên sự thừa nhận rộng rãi rằng bình đẳng giới là điều kiện thiết yếu cho sự phát triển bền vững của một quốc gia. Theo quan điểm này, bảo vệ môi trường, phát triển kinh tế xã hội và trao quyền cho phụ nữ có mối liên hệ chặt chẽ với nhau. Tùy thuộc vào mức độ phát triển của một quốc gia hoặc nhóm đối tượng tương ứng, các biện pháp khác nhau có tầm quan riêng, chẳng hạn như khả năng tiếp cận bình đẳng của phụ nữ đối với các cơ quan công quyền, bãi bỏ các bất lợi pháp lý hoặc các chương trình hỗ trợ đặc biệt cho phụ nữ tự làm chủ.

Trong bối cảnh đó, các sáng kiến cá nhân của các chủ thể khác nhau ở Việt Nam được trình bày dưới đây và được đánh giá trong phần kết luận (xem thêm Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc 2017).

2. Trao quyền ở Việt Nam

Việt Nam là một trong những quốc gia đi đầu ở Châu Á - Thái Bình Dương về thúc đẩy bình đẳng giới và trao quyền cho phụ nữ trong những năm qua. Cụ thể, Luật Bình đẳng giới năm 2006 đã quy định Chính phủ và Ủy ban nhân dân các cấp chịu trách nhiệm về bình đẳng giới trong các lĩnh vực khác nhau trong quản lý nhà nước.

Sức khỏe

Cải thiện chăm sóc sức khỏe cho phụ nữ Việt Nam đã được thúc đẩy đáng kể (Hoàng Văn Minh và cộng sự 2018). Số phụ nữ tử vong sau khi sinh giảm xuống còn 69 trên 100.000 ca vào năm 2009; con số này giảm xuống còn 50 vào năm 2015. Theo Tổng cục Thống kê Việt Nam (2017), phụ nữ ở Việt Nam sống lâu hơn nam giới (76,1 năm so với 70,8 năm vào năm 2016). Các số liệu thống kê nêu trên chỉ là một số ví dụ cho thấy kết quả từ các chương trình nâng cao sức khỏe của chính phủ Việt Nam và các tổ chức xã hội dành cho phụ nữ. Người ta tin rằng những chương trình đó đã được thực hiện thành công và góp phần hiệu quả vào sự phát triển của chăm sóc sức khỏe phụ nữ ở Việt Nam (Hoàng Văn Minh và cộng sự 2018, 364–367).

Trong những năm qua, cùng với sự phát triển của đất nước, công tác bình đẳng giới và vì sự tiến bộ của phụ nữ đã đạt được nhiều kết quả nổi bật. Trong mọi chính sách phát triển kinh tế - xã hội của Đảng và Nhà nước Việt Nam, phụ nữ luôn được ưu tiên. Chính sách y tế, chăm sóc sức khỏe phụ nữ là nội dung quan trọng.

Có thể thấy, nhiều phụ nữ Việt Nam đã và đang phải đối mặt với đói nghèo, bệnh tật, trong đó có những căn bệnh hiểm nghèo liên quan đến thiên chức làm mẹ. Vì vậy, Bộ Y tế và Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam đã nỗ lực vận động hỗ trợ tài chính từ các doanh nghiệp, tổ chức xã hội trong lĩnh vực chăm sóc sức khỏe cho phụ nữ yếu thế và phụ nữ nghèo. Chương trình Chung tay vì sức khỏe phụ nữ Việt Nam được triển khai từ năm 2014 đã giúp hơn 6 triệu phụ nữ nghèo được tham gia bảo hiểm y tế.

Sự ủng hộ của các doanh nghiệp, nhà hảo tâm là hơn 21 triệu đồng, được dùng để mua bảo hiểm cho phụ nữ có hoàn cảnh khó khăn. Do đó đã góp phần rất lớn vào quỹ chữa bệnh nan y cho họ. Chương trình đã giúp nâng cao nhận thức của người dân về ý nghĩa của việc tham gia bảo hiểm y tế. Đó là phương án tốt nhất để chúng ta giúp mình và những người xung quanh có cơ hội vượt qua khó khăn, chữa bệnh, giúp ích cho gia đình, giúp ích cho cộng đồng.

Ngoài ra, ở cấp tỉnh như tỉnh An Giang, Hội LHPN tỉnh An Giang đã tổ chức Hội nghị tập huấn nâng cao kiến thức và kỹ năng truyền thông về chăm sóc và bảo vệ sức khỏe cho phụ nữ và trẻ em gái tỉnh An Giang vào tháng 7 năm 2022. Gần 100 cán bộ tham gia bao gồm các đồng chí là Chủ tịch, Phó Chủ tịch Hội LHPN các huyện, thị xã, thành phố trong tỉnh. Hội nghị tập huấn nhằm trang bị những kiến thức, kỹ năng cần thiết cho cán bộ Hội phụ nữ các cấp trong công tác chăm sóc sức khỏe phụ nữ và trẻ em gái, góp phần triển khai hiệu quả các hoạt động đảm bảo an toàn cho phụ nữ và trẻ em trên địa bàn. Qua đó cũng góp phần tuyên truyền, vận động cán bộ, hội viên, phụ nữ trên địa bàn chăm sóc sức khỏe phụ nữ và trẻ em gái. Hy vọng rằng các cán bộ tham gia hội thảo tập huấn sẽ trở thành những giảng viên giỏi và đào tạo tốt hơn cho các cán bộ của mình tại mỗi Hội Phụ nữ tương ứng.

Tại Trường Đại học An Giang, nhân dịp kỷ niệm Ngày Quốc tế Phụ nữ (8/3) và Ngày Phụ nữ Việt Nam (20/10), nhiều hoạt động được tổ chức nhằm giúp nữ cán bộ, giảng viên tham gia các hoạt động thể thao, diễn đàn để trở thành một người phụ nữ tuyệt vời vừa giỏi việc nước vừa đảm việc nhà, chăm sóc da và chăm sóc sức khỏe. Những hoạt động đó đã giúp họ ý thức hơn trong việc phát triển sức khỏe và sắc đẹp, cân bằng giữa công việc và sức khỏe.

Ví dụ, tại diễn đàn tư vấn cho cán bộ nữ Đại học An Giang nhân ngày Quốc tế Phụ nữ, chăm sóc sức khỏe là một chủ đề quan trọng. Tại diễn đàn, bác sĩ Hồ Thái Phong, Trưởng khoa Cấp cứu, Bệnh viện Sản nhi An Giang đã giới thiệu hai trong số những vấn đề sức khỏe quan trọng mà phụ nữ cần quan tâm là: Các biện pháp tránh thai hiệu quả và tầm soát ung thư cổ tử cung.

Phụ nữ ở tỉnh An Giang được đào tạo để làm đồ thủ công kiếm sống.
Nguồn: Hội LHPN Việt Nam

Nữ công nhân tại nơi làm việc
Nguồn: Vietnamplus

Đặc biệt, những người tham gia đã có cơ hội biết được những phương pháp khoa học và hiệu quả để giữ gìn vẻ đẹp của mình thông qua việc hiểu rõ hơn về đặc tính sinh học của làn da và cách làm đẹp cho làn da của mình dưới sự hướng dẫn của bác sĩ Phạm Văn Chính, giảng viên Đại học Y Dược Cần Thơ.

Một ví dụ khác là các cuộc thi thể thao được tổ chức riêng cho các nữ cán bộ Đại học An Giang. Họ đến từ các công đoàn khác nhau của Đại học An Giang và được mời tham gia các cuộc thi bóng chuyền và ném bóng. Trước khi thi đấu, các em phải dành thời gian luyện tập các kiểu thi đấu bóng đó để đạt kết quả tốt nhất. Từ những hoạt động đó, họ trở nên yêu thích thể thao và thừa nhận rằng sức khỏe của họ đã được cải thiện đáng kể. (Hồng Loan và Anh Thư 2018; Hạnh Châu 2022; https://enews.agu.edu.vn; https://sct.thanhhoa.gov.vn).

Kinh tế

Về trao quyền cho phụ nữ trong lĩnh vực kinh tế: Nhiều tổ chức trong nước và quốc tế đã hỗ trợ phụ nữ Việt Nam vượt qua khó khăn về tài chính trước và sau đại dịch COVID-19. Một số chương trình đạt kết quả nổi bật, có thể kể tên một số chương trình sau (Min Vu 2022).

Một chương trình mang tên WeEmpowerAsia do Liên minh Châu Âu (EU) tài trợ: EU đã thúc đẩy mạnh mẽ phụ nữ Việt Nam trong lĩnh vực kinh tế. Chương trình kéo dài trong ba năm từ 2019–2022 với kinh phí 8 triệu Euro được sử dụng để thực hiện các hoạt động trao quyền cho phụ nữ ở châu Á và Việt Nam là một trong bảy quốc gia được hưởng lợi đáng kể từ chương trình. Nói cách khác, chương trình này thúc đẩy khả năng tiếp cận bình đẳng với các cơ hội việc làm cho phụ nữ Việt Nam, mức lương và điều kiện làm việc tốt hơn cho họ. Một số thống kê được đề cập dưới đây:

- Thứ nhất, hơn 1.500 doanh nghiệp Việt Nam đã được đào tạo về các nguyên tắc trao quyền cho phụ nữ tại nơi làm việc và trong cộng đồng.
- Thứ hai, chương trình đã giúp khoảng 3.300 phụ nữ điều hành doanh nghiệp nâng cao năng lực làm việc để thích ứng với COVID-19 và trạng thái bình thường mới, đồng thời 136 công ty cam kết thực hiện *Nguyên tắc trao quyền cho phụ nữ (WEPs)* tại nơi làm việc. Ngoài ra, chương trình cũng tạo ra một công cụ trên web để đánh giá các doanh nghiệp đáp ứng yêu cầu về giới cũng như cung cấp 10 khóa đào tạo trực tuyến về kỹ năng lãnh đạo và quản lý doanh nghiệp cho hơn 7.700 phụ nữ.
- Cuối cùng, chương trình *Thúc đẩy trao quyền kinh tế cho phụ nữ tại nơi làm việc ở châu Á* đã giúp thể hiện vấn đề giới trong một số luật và các doanh nghiệp thực hành bình đẳng giới vì sự phát triển bền vững của họ. Ngoài ra còn giúp những người trẻ tuổi có cơ hội nâng cao hiểu biết của họ về bình đẳng giới trong ba năm qua (PV 2021).

Năm 2021, Unilever tại Việt Nam phối hợp với Tổ chức Liên hợp quốc về Bình đẳng giới và Trao quyền cho Phụ nữ (UN Women), Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, Đại sứ quán Anh, Standard Chartered Việt Nam và Facebook tổ chức hội thảo trực tuyến về *Nâng bước cho phụ nữ trong phục hồi kinh tế chống lại COVID-19*. Hội thảo nhằm liên kết các lĩnh vực kinh doanh và các tổ chức để giúp phụ nữ và trẻ em gái được truyền cảm hứng và phát triển tốt hơn. Đặc biệt, chương trình tập trung nâng cao năng lực cho phụ nữ về kỹ năng kinh doanh và tạo cơ hội việc làm cho họ; tăng thêm cơ hội cho phụ nữ bắt đầu hoặc khởi động lại công việc kinh doanh, nhận hỗ trợ tài chính để phục hồi sau COVID và giúp họ tiếp cận nhiều nền tảng kỹ thuật số hơn.

Dự kiến hơn một triệu phụ nữ Việt Nam sẽ được đào tạo nâng cao năng lực trong 5 năm tới. Từ các kế hoạch hành động trao quyền cho phụ nữ tập trung vào ba lĩnh vực, cuộc sống của phụ nữ sẽ thay đổi theo hướng tốt hơn. Nói cách khác, phụ nữ sẽ có nhiều cơ hội hơn để mở rộng kinh doanh bằng cách tham gia các khóa đào tạo và nhận tài trợ để thành lập doanh nghiệp, cải thiện vị thế làm việc của họ bằng cách tham gia vào các vị trí cao tại nơi làm việc và đạt được sự phát triển nghề nghiệp và cuối cùng giúp họ loại bỏ trở ngại cho sự phát triển cá nhân của họ bằng cách giúp họ nâng cao lòng tự trọng, sự tự tin cũng như theo đuổi ước mơ của mình (Redding 2021).

Ngoài các chương trình nêu trên, các tổ chức phi chính phủ cũng đã góp phần to lớn vào việc trao quyền cho phụ nữ Việt Nam. Dưới đây là một số chương trình:

Quỹ Châu Á (AF)

AF đã hợp tác với các tổ chức phi chính phủ và chính phủ địa phương trong hơn 25 năm để giúp phụ nữ Việt Nam và trao quyền kinh tế cho họ. Trọng tâm chính của các hoạt động là trao quyền và sinh kế cho phụ nữ và trẻ em gái. Do đó, các chiến lược hòa nhập giới đã được áp dụng trong các chương trình của AF. Phụ nữ đã được trao nhiều cơ hội chính trị hơn bằng cách mở rộng quyền của họ. Ngoài ra, với sự hợp tác của Hội đồng Doanh nhân Nữ Việt Nam, AF đã giúp nhiều phụ nữ Việt Nam sở hữu doanh nghiệp vừa và nhỏ phát triển trong suốt những năm qua.

Vì Tiếng nói và Quyền phụ nữ (WEAV)

Nhiệm vụ của WEAV là giúp phụ nữ và trẻ em gái bị thiệt thòi cải thiện trình độ học vấn của họ. Nhiều cơ hội được mở ra giúp họ hoàn thành việc học và từ đó, họ có thể theo đuổi mức lương cao hơn tại nơi làm việc và tiếp cận được nhiều cơ hội việc làm hơn.

WEAV đã hỗ trợ tài chính cho hơn 100 phụ nữ theo học tại bốn trường cao đẳng khác nhau ở Đồng bằng sông Cửu Long. Sau khi WEAV bắt đầu chương trình vào năm 2011, những học viên đầu tiên đã tốt nghiệp vào năm

2015. Tổ chức này cũng đã cung cấp học bổng cho các em gái có hoàn cảnh khó khăn tiếp tục học tại trường để các em có thể theo đuổi bậc học cao hơn và tìm được việc làm tốt hơn sau khi tốt nghiệp. Nhờ đó, ngày càng có nhiều phụ nữ vượt qua khó khăn về kinh tế.

Tổ chức CARE

Một số chương trình mà CARE đã và đang thực hiện tại Việt Nam là nhằm tăng cường phát triển kinh tế cho phụ nữ. Ignite là một trong những chương trình do CARE thực hiện thành công nhằm hỗ trợ phụ nữ bắt đầu và duy trì công việc kinh doanh của riêng họ. Chương trình đã giúp gần 50.000 doanh nghiệp phát triển và tác động tốt hơn đến 340.000 doanh nhân, trong đó 70% là phụ nữ. Hơn nữa, CARE cũng tạo điều kiện cho các công ty hoặc tổ chức có thể giúp phụ nữ có nhiều cơ hội việc làm hơn cả trong và ngoài nơi làm việc nhằm tránh phân biệt giới tính.

Tại nơi làm việc

Để trao quyền cho phụ nữ tại nơi làm việc, nhiều chương trình cũng đã được triển khai nhằm giảm bất bình đẳng giới (Tuyển dụng NGO 2022). Tháng 2 năm 2018, Mạng lưới Doanh nghiệp Việt Nam Hỗ trợ Phát triển Quyền năng Phụ nữ (VBCWE) được thành lập vì mục tiêu bình đẳng giới tại nơi làm việc và trao quyền kinh tế cho phụ nữ tại Việt Nam. Chương trình *Đầu tư vào Phụ nữ* được hỗ trợ tài chính bởi Bộ Ngoại giao và Thương mại Úc (DFAT). Các mục tiêu chính về bình đẳng giới tại nơi làm việc là thu hẹp khoảng cách thanh toán, giúp lao động nữ đạt được các vị trí cao hơn và thực hiện các chiến lược hòa nhập giới để thu hút sự tham gia của phụ nữ, cải thiện điều kiện làm việc và các mối quan hệ (ILO 2020).

Bên cạnh đó, việc sửa đổi Bộ luật Lao động có hiệu lực từ ngày 1/1/2021 đã giúp giảm đáng kể định kiến giới về tuổi nghỉ hưu và phân biệt đối xử tại nơi làm việc. Hơn nữa, một chương trình tuyệt vời về Nguyên tắc Trao quyền cho Phụ nữ (WEPs) do UN Women và UN Global Compact thực hiện đã hỗ trợ các doanh nghiệp quan tâm hơn đến sự phát triển bền vững của công ty họ bằng cách tập trung vào bình đẳng giới và đầu tư cho phụ nữ. Một trong những hoạt động thành công là Diễn đàn Doanh nghiệp về *Bình đẳng Phương tiện Kinh doanh* được tổ chức vào tháng 8 năm 2020. Tại Diễn đàn, 21 doanh nghiệp tham gia ký Tuyên bố của Giám đốc điều hành ủng hộ WEPs đã có cơ hội tốt để chia sẻ và thảo luận kinh nghiệm về trao quyền cho phụ nữ tại nơi làm việc, thị trường và cộng đồng. Các doanh nghiệp cũng được khuyến khích thực hiện 7 bước trao quyền cho phụ nữ bằng cách thực hành các nguyên tắc bình đẳng giới tại nơi làm việc, khuyến khích phụ nữ tham gia nhiều hơn vào các lĩnh vực và cấp độ hoạt động kinh tế khác nhau (Liên Hợp Quốc tại Việt Nam 2020).

3. Kết luận

Với sự hỗ trợ của chính quyền địa phương và các tỉnh, cũng như của các tổ chức quốc tế nhằm thu hẹp khoảng cách giới trong các lĩnh vực y tế, kinh tế và nơi làm việc, trao quyền cho phụ nữ đã đạt được những kết quả nổi bật. Một số thay đổi tích cực và hiệu quả đối với phụ nữ Việt Nam nêu trên đã góp phần thực hiện các mục tiêu quốc gia về nữ doanh nhân, cải thiện sức khỏe, định hình một nền kinh tế và xã hội bền vững và bao trùm hơn.

4. Tài liệu tham khảo

Adams, Robert (2008): Empowerment, participation and social work (Trao quyền, tham gia và công tác xã hội). New York.

Christens, Brian (2019): Community Power and Empowerment (Quyền lực và Trao quyền cho Cộng đồng). Oxford.

Hạnh Châu (2022): Nâng cao kỹ năng truyền thông chăm sóc và bảo vệ sức khỏe phụ nữ, trẻ em và tuyên truyền phụ nữ tham gia bảo vệ chủ quyền biển, đảo. Tỉnh ủy an giang. https://angiang.gov.vn/wps/portal/Home/chi-tiet-tin-tuc/nang-cao-ky-nang-truyen-thong-cham-soc-va-bao-ve-suc-khoe- phu-nu-tre-em-va-tuyen-truyen-phu-nu-tham-gia-bao-ve-chu-quyen-bien-dao.

Hoàng Văn Minh (và cộng sự) (2018): Sức khỏe phụ nữ và chăm sóc sức khỏe tại Việt Nam. Trong: Chăm sóc sức khỏe cho Phụ nữ Quốc tế, 39:4. 364-367.

Hồng Loan và Anh Thư (2018): Hội thảo chuyên đề Chăm sóc sức khỏe và tư vấn làm đẹp. Công Đoàn Cơ Sở https://union.agu.edu.vn/hoi-thao-chuyen-de-cham-soc-suc-khoe-va-tu-van-lam-dep.

https://enews.agu.edu.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=19258&Itemid=115.

https://sct.thanhhoa.gov.vn/portal/Pages/2013-09-10/De-xuat-nhieu-hinh-thuc-h-7e32c302956c9a7d.aspx.

ILO. Tổ chức Lao động Quốc tế (2020): Vietnamese women are increasingly well prepared for decision-making roles in businesses (Phụ nữ Việt Nam ngày càng được chuẩn bị tốt cho vai trò ra quyết định trong doanh nghiệp). https://www.ilo.org/hanoi/Informationresources/Publicinformation/Pressreleases/WCMS_761182/lang--en/index.htm.

Kabeer, Naila (2005): Gender equality and women' empowerment: A critical analysis of the third millennium development goal 1 (Bình đẳng giới và trao quyền cho phụ nữ: Phân tích quan trọng về mục tiêu phát triển thiên niên kỷ thứ ba 1). Trong: Giới & Phát triển 13.1. 13–24.

Malhotra, Anju (và cộng sự) (2009): Innovation for women's empowerment and gender equality (Đổi mới để trao quyền cho phụ nữ và bình đẳng giới). Trung tâm Nghiên cứu Phụ nữ Quốc tế (ICRW). Oasinhtơn.

Minh Vũ (2022): EU-funded program promotes women's economic empowerment in Vietnam (Chương trình do EU tài trợ thúc đẩy trao quyền kinh tế cho phụ nữ ở Việt Nam). https://hanoitimes.vn/eu-funded-program-promotes-womens-economic-empowerment-in-vietnam-320745.html.

NGO tuyển dụng. Tổ chức phi chính phủ Việc làm Quốc tế tại Việt Nam (2022 Mạng lưới Doanh nghiệp Việt Nam Hỗ trợ Phát triển Quyền năng Phụ nữ (VBCWE). https://ngorecruitment.org/vietnam-business-coalition-for-womens-empowerment-vbcwe.html.

Văn phòng Cao ủy Nhân quyền Liên hợp quốc (2012): Women's cultural rights: Empowering and transformative (Quyền văn hóa của phụ nữ: Trao quyền và biến đổi). New York.

PV (2021): Empowering women to facilitate their recovery and progress in post-pandemic period (Trao quyền cho phụ nữ để giúp họ phục hồi và tiến bộ trong giai đoạn hậu đại dịch). https://vietnamnet.vn/vi/empowering-women-to-facilitate-their-recovery-and-progress-in-post-pandemic-period-786357.html.

Redding, Mikey (2021): NGOs Empowering Women in Vietnam (NGOs Trao quyền cho Phụ nữ tại Việt Nam). https://borgenproject.org/empowering-women-in-vietnam/.

Schutz, Aaron (2019): Empowerment: A Primer (Trao quyền: Sơ lược). Newyork.

Liên Hợp Quốc (2009): World Survey on the Role of Women in Development. Women's Control over Economic Resources and Access to Financial Resources, including Microfinance (PDF) (Report) (Khảo sát Thế giới về Vai trò của Phụ nữ trong Phát triển. Quyền kiểm soát của phụ nữ đối với các nguồn lực kinh tế và khả năng tiếp cận các nguồn lực tài chính, bao gồm cả tài chính vi mô (PDF) (Báo cáo)). Newyork.

Chương trình Phát triển Liên hợp quốc (2017): Regional organizations, gender equality and the political empowerment of women (Các tổ chức khu vực, bình đẳng giới và trao quyền chính trị cho phụ nữ). X Stockholm.

Phát triển bền vững của Liên hợp quốc (2018): Các mục tiêu phát triển bền vững – Liên hợp quốc. New York.

Phát triển bền vững của Liên hợp quốc (2018a): Liên hợp quốc: Bình đẳng giới và trao quyền cho phụ nữ. New York.

Liên Hợp Quốc tại Việt Nam (2020): 21 business leaders in Viet Nam signed the CEO statement to support women's empowerment in the workplace, marketplace and community (21 lãnh đạo doanh nghiệp tại Việt Nam đã ký vào tuyên bố của CEO nhằm hỗ trợ trao quyền cho phụ nữ tại nơi làm việc, thị trường và cộng đồng). https://vietnam.un.org/vi/87813-21-business-leaders-viet-nam-signed-ceo-statement-support-womens-empowerment-workplace.

ThS. Nguyễn Thị Phương Mai

Phòng Quan hệ đối ngoại

Trường Đại học An Giang, Đại học Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh

Email: ntpmai@agu.edu.vn

Đồng bào dân tộc thiểu số Việt Nam - phụ nữ dân tộc Dao đỏ
Nguồn: iStock.com/hadynyah

Chính sách phụ nữ dân tộc thiểu số và tính bền vững

● **Trần Thị Minh Thi**

Việt Nam là một quốc gia có hàng chục dân tộc thiểu số bên cạnh người Kinh, hầu hết ở các vùng núi xa xôi và kém phát triển của đất nước. Một mặt, các dân tộc thiểu số được phân biệt với người Kinh bởi thực tế là mối quan hệ giữa nam và nữ được xác định theo truyền thống khác nhiều so với người Kinh. Trong nhiều trường hợp, những quy định về vai trò truyền thống vẫn là trung tâm trong lối sống của các nhóm thiểu số. Về khía cạnh này, câu hỏi đặt ra là vai trò giới cũng đang bắt đầu thay đổi như thế nào và ở mức độ nào trong các nhóm thiểu số và nguyên nhân nào có thể được xác định cho điều này. Mặt khác: Điều kiện sống của các nhóm thiểu số cho đến nay vẫn còn thua xa so với các nhóm dân số đa số, mặc dù có rất nhiều cơ hội hỗ trợ. Đây có phải là do sự phân phối vai trò truyền thống? Làm thế nào có thể huy động phụ nữ nói riêng để cải thiện điều kiện sống của các nhóm thiểu số? Và phụ nữ thiểu số có thể đóng vai trò gì trong hai lĩnh vực trọng tâm: đạt được các mục tiêu phát triển bền vững và hỗ trợ các biện pháp giảm thiểu hậu quả của biến đổi khí hậu?

1. Giới thiệu

Việt Nam ban hành hệ thống chính sách, pháp luật khá toàn diện hỗ trợ đồng bào dân tộc thiểu số (DTTS), cũng như thúc đẩy bình đẳng giới và tiến bộ của phụ nữ. *Nghị quyết số 11-NQ/TW ngày 27/4/2007 của Bộ Chính trị và Chỉ thị 21/CT-TW ngày 20/1/2018 Ban Bí thư* đặt ra yêu cầu nhiệm vụ cụ thể để hỗ trợ công tác phụ nữ thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, trong đó ưu tiên các nhóm phụ nữ đặc thù như phụ nữ ở vùng cao, vùng sâu, biên giới, hải đảo, phụ nữ là người DTTS. 17 mục tiêu phát triển bền vững (Sustainable Development Goals – SDG) được Liên Hợp Quốc thông qua năm 2015, bao gồm 169 mục tiêu cụ thể và 232 chỉ tiêu, nhằm hướng tới xóa đói giảm nghèo, và đảm bảo mọi người dân được hưởng hòa bình và thịnh vượng vào năm 2030. Kế hoạch hành động Quốc gia cuả Việt Nam hướng tới các mục tiêu phát triển bền vững của Liên hợp quốc, được Thủ tướng phê duyệt vào năm 2019 và cũng có 17 mục tiêu chung với có 119 mục tiêu cụ thể, hướng tới bảo vệ và hỗ trợ cho mọi người dân, trong đó có nhóm đặc thù.

Hệ thống các chính sách về kinh tế, giáo dục, đào tạo, chăm sóc sức khỏe, dân số cũng luôn có trọng tâm ưu tiên người dân DTTS.

- Về kinh tế, *Quyết định 1956/QĐ-TTg ngày 27/11/2009 của Thủ tướng Chính phủ* phê duyệt đề án đào tạo nghề cho lao động nông thôn đến năm 2020; Quyết định số 46/2015/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ quy định chính sách hỗ trợ đào tạo trình độ sơ cấp, đào tạo dưới 03 tháng; Quyết định số 1722/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia Giảm nghèo bền vững giai đoạn 2016 – 2020, vv đều có ưu tiên cho các đối tượng người DTTS.
- Về chăm sóc sức khỏe, y tế, dinh dưỡng, Quốc hội đã thông qua một số Luật có quy định liên quan đến chính sách dân số, y tế đối với đồng bào DTTS như: *Luật Bảo vệ sức khỏe nhân dân. Luật Khám bệnh, chữa bệnh, Luật Dược, Luật Bảo hiểm y tế, Luật Hộ tịch…*

Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành một số văn bản liên quan như:

- Nghị định số 39/2015/NĐ-CP ngày 27/4/2015 của Chính Phủ quy định chính sách hỗ trợ cho phụ nữ thuộc hộ nghèo là người DTTS sinh con đúng chính sách dân số
- Quyết định số 139/2002/QĐ-TTg ngày 15/10/2002 của Thủ tướng Chính phủ về khám, chữa bệnh cho người nghèo (sửa đổi, bổ sung bởi Quyết định số 14/2012/QĐ-TTg ngày 01/3/2012);
- Quyết định số 585/QĐ-BYT ngày 20/02/2013 về thí điểm đưa bác sỹ trẻ tình nguyện về công tác tại miền núi, vùng sâu, vùng xa, biên giới, hải đảo, vùng có điều kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn
- Quyết định 1679/QĐ-TTg ngày 22/11/2019 của Thủ tướng Chính phủ về phê duyệt Chiến lược Dân số Việt Nam đến năm 2030
- Nghị định số 05/2011/NĐ-CP ngày 14/01/2011 của Chính phủ về công tác dân tộ
- Nghị định số 123/2015/NĐ-CP của Chính phủ về đăng ký hộ tịch tại khu vực biên giới
- Nghị định số 105/2014/NĐ-CP ngày 15/11/2014 của Chính phủ quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bảo hiểm xã hội số 46/2014/QH13 ngày 13/6/2014
- Quyết định số 75/2009/QĐ-TTg ngày 15/11/2009 của Thủ tướng Chính phủ về Quy định chế độ phụ cấp đối với nhân viên y tế thôn, bản; Nghị định 34/2019/NĐ-CP Ngày 24/4/2019 Chính phủ ban hành sửa đổi, bổ sung một số một số quy định về cán bộ, công chức cấp xã và người hoạt động không chuyên trách ở cấp xã, thôn, tổ dân phố và bắt đầu thực hiện từ ngày 01/01/2020 không còn phụ cấp cho nhân viên y tế thôn bản/CĐTB. Với tình hình thực tế hiện nay, Y tế thôn bản và cô đỡ thôn, bản có vài trò đặc biệt quan trọng đối với tuyến y tế cơ sở. Sự thay đổi này có thể ảnh hưởng đến việc thực hiện và duy trì các kết quả chăm sóc sức khỏe ban đầu, chính sách dân số vì đây là đầu then chốt trong việc tuyên truyền giáo dục sức khỏe, giúp người dân đặc biệt là người dân tộc thiểu số ở các vùng sâu, vùng xa, vùng đặc biệt khó khăn tiếp cận với quyền lợi chăm sóc y tế.

Về lĩnh vực giáo dục, tiếp cận thông tin, có nhiều chính sách hỗ trợ cho đồng bào DTTS như chính sách cử tuyển ở Nghị định số 134/2006/NĐ-CP ngày 14/11/2006 quy định chế độ cử tuyển vào các cơ sở giáo dục trình độ đại học, cao đẳng, trung cấp cho công dân Việt Nam không quá 25 tuổi, thuộc các dân tộc thường trú ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn từ 5 năm liên tục trở lên hoặc là người DTTS mà dân tộc đó chưa có hoặc có rất ít cán bộ đạt trình độ đại học, cao đẳng, trung cấp. Nghị định số 116/2016/NĐ-CP quy định chính sách hỗ trợ học sinh và trường phổ thông ở xã, thôn đặc biệt khó khăn; Nghị định số 57/2017/NĐ-CP quy định chính sách ưu tiên tuyển sinh và hỗ trợ học tập đối với trẻ mẫu giáo, học sinh, sinh viên DTTS rất ít người. Gần đây nhất, chính phủ ban hành Quyết định 1719/Qđ-TTg ngày 14/10/2021 phê duyệt Chương trình mục tiêu Quốc gia phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào DTTS và miền núi giai đoạn 2021-2030, giai đoạn I từ năm 2021-2025 bao gồm 10 dự án đề ra một cách khá toàn diện các hoạt động hỗ trợ cho đồng bào DTTS. Không có chính sách riêng cho phụ nữ DTTS, mà được lồng ghép vào nội dung các hoạt động.

Câu hỏi nghiên cứu đặt ra là trong quá trình hội nhập kinh tế, tiếp biến văn hóa mạnh mẽ hiện nay, phụ nữ DTTS có những lợi thế và rào cản gì để tham gia và phát triển vào các quá trình chuyển đổi kinh tế, văn hóa, xã hội này? Những đặc điểm nguồn lực của phụ nữ DTTS đang chịu tác động của những yếu tố văn hóa, giới và thể chế như thế nào và làm thế nào để phụ nữ cải thiện được đặc điểm nguồn lực của mình để tham gia, thụ hưởng các mục tiêu phát triển bền vững?

Bắc Hà, Việt Nam - ngày 07/7/2019 : Phụ nữ H'mông bán rau ở chợ Bắc Hà, miền Bắc Việt Nam. Bắc Hà là chợ dân tộc, nơi mọi người đến buôn bán hàng hóa trong trang phục truyền thống

Nguồn: iStock.com/EoNaYa

2. Đặc điểm điều kiện sống của phụ nữ DTTS

Phụ nữ DTTS mang rất nhiều đặc điểm yếu thế, khó khăn. Tuyệt đại đa số phụ nữ DTTS cư trú là khu vực nông thôn, miền núi (95,8%) gặp khó khăn trong giao thông, đi lại, dịch vụ xã hội kém phát triển, khoảng cách từ nhà tới các trung tâm chính trị, kinh tế, xã hội là xa và chưa được đào tạo nghề (91,5%). Đa số là không có việc làm kiếm sống (43,1%), hoặc chỉ làm thuê bấp bênh không ổn định (25,8%). Vì những đặc điểm đó, nên mức sống của họ rất thấp. Có tới 39,2% phụ nữ DTTS tự nhận mức sống của mình là nghèo, cận nghèo. Điều này cho thấy tính năng động xã hội của nhóm phu nữ DTTS là rất thấp, đồng thời, họ khó có thể tìm được việc làm tốt với trình độ học vấn và đào tạo hiện tại.

Thu nhập trung bình mỗi tháng của phụ nữ DTTS năm 2021 là 1,625,000 đồng, đặc biệt thấp ở nhóm cư trú tại nông thôn, tuổi trẻ nhất (Bảng 1), cho thấy tình trạng thiếu định hướng việc làm, giáo dục cho nhóm thanh niên vẫn tiếp tục là vấn đề nhức nhối ở vùng DTTS. Mức thu nhập này thấp hơn khá nhiều so với thu nhập bình quân theo đầu người cả nước năm 2020 là 4,25 triệu/người/tháng, thành thị là 5,59 triệu/người/tháng và nông thôn là 3,48 triệu/người/tháng (Tổng cục thống kê, 2020). Thu nhập trung bình của nhóm đang có chồng thấp hơn cả nhóm chưa kết hôn và ly thân, ly hôn, và thu nhập của nhóm nhiều con thấp hơn nhóm chưa con và có ít con, cho thấy tình trạng kết hôn sớm, đẻ con sớm, đẻ con nhiều, khi chưa có công việc ổn định làm tăng đói nghèo của phụ nữ DTTS. Thu nhập của nhóm phụ nữ đặc thù có học vấn cao, được đào tạo nghề và vì thế, có việc làm ổn định, cao hơn rất nhiều so với nhóm học vấn thấp và không có trình độ chuyên môn, nghề nghiệp nào. Điều này góp phần khẳng định tầm quan trọng của việc tiếp tục định hướng nâng cao trình độ học vấn, đào tạo nghề, hỗ trợ việc làm cho phụ nữ đặc thù.

Bảng 1. Đặc điểm kinh tế, văn hóa, xã hôi của phụ nữ

		Đặc điểm kinh tế, văn hoá, xã hội	Thu nhập bình quân mỗi tháng (000 đồng)
Địa bàn cư trú	Nông thôn	95.8	1571
	Thành thị	4.2	2490
Độ tuổi	30 tuổi trở xuống	21.5	1395
	31-45 tuổi	40.0	1883
	46-59 tuổi	18.3	1860
	60 tuổi trở lên	20.2	1408
Tình trạng hôn nhân	Chưa từng kết hôn	6.4	1873
	Đang có chồng	78.3	1637
	Ly thân/ly hôn	5.1	2481
	Góa	10.3	1015
Dân tộc	Kinh	Na	na
	Dân tộc thiểu số	100.0	1625
Tôn giáo	Không tôn giáo	71.4	1469
	Có tôn giáo	28.6	1686
Số con	Chưa có con	7.7	1892
	1-2 con	53.5	1870
	3 con trở lên	38.9	1254
Sức khoẻ	Bình thường		
	Yếu		
Mức sống tự nhận	Trung bình trở lên	60.8	1859
	Nghèo/cận nghèo	39.2	1274
Học vấn	Từ Tiểu học trở xuống	68.2	1289
	Trung học cơ sở	14.4	2067
	Từ Trung học phổ thông trở lên	17.4	2566
Đào tạo nghề	Chưa qua đào tạo	91.5	1500
	Đã qua đào tạo	8.5	2387
Việc làm chính	Làm thuê không ổn định	25.8	2110
	làm thuê cho các công ty/đơn vị	12.8	4460
	tự kinh doanh buôn bán	12.2	3371
	Bán hàng rong, vé số dạo, mua nhặt phế liệu	6.1	2621
	không làm việc kiếm sống	43.1	581
Tổng		**100.0**	

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

Điều kiện sinh hoạt của phụ nữ DTTS còn rất hạn chế với đa phần sử dụng nước bề mặt để sinh hoạt, chưa có nhà vệ sinh tự hoại, rất ít các khu vui chơi, giải trí, thể thao, nhất là khu vực nông thôn, miền núi. Phụ nữ DTTS không có việc làm, có mức sống nghèo hoặc cận nghèo, dưới 30 tuổi, đông con, chưa qua đào tạo về chuyên môn nghiệp vụ, học vấn dưới tiểu học, không theo tôn giáo, và cư trú ở khu vực nông thôn thì có điều kiện sinh hoạt thấp hơn (Biểu đồ 1).

Biểu đồ 1. Loại nhà vệ sinh hiện nay theo các nhóm phụ nữ DTTS

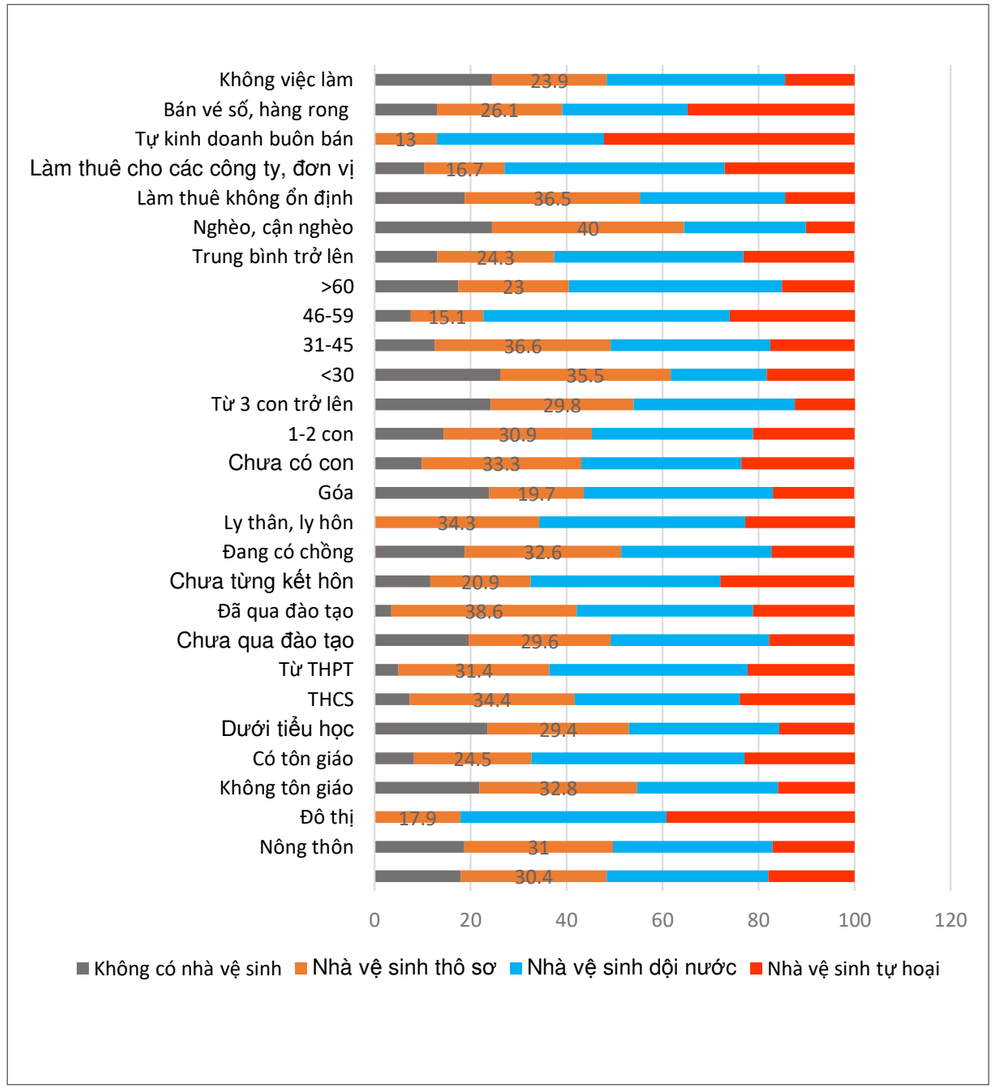

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

3. Những hỗ trợ mà phụ nữ DTTS nhận được hiện nay

Về mức độ hiểu biết, tiếp cận các chính sách bảo vệ, hỗ trợ, phụ nữ DTTS biết về các chính sách bảo vệ, hỗ trợ cho DTTS khá tốt. Chính sách được phụ nữ DTTS biết đến nhiều nhất là chính sách cấp thẻ BHYT miễn phí (54,2%), là chính sách quan trọng của nhà nước bảo vệ và hỗ trợ chăm sóc sức khỏe của phụ nữ DTTS. Chính sách hỗ trợ chăm sóc y tế cho đồng bào dân tộc thiểu số của Nhà nước thể hiện trước hết trong Luật Bảo hiểm y tế (trong đó có 17 trường hợp được cấp thẻ Bảo hiểm y tế miễn phí, trong số đó có đối tượng là người dân tộc thiểu số đang sinh sống tại vùng có điều kiện kinh tế - xã hội khó khăn). Phần lớn các đối tượng đồng bào người dân tộc thiểu số đã được bao phủ trong chính sách này.Chính sách cho vay vốn ưu đãi được 43,7% phụ nữ DTTS biết. Tiếp theo là các chính sách hỗ trợ trẻ em DTTS (34%), chính sách hỗ trợ phụ nữ sinh con đúng chính sách dân số (31,9%), chính sách đào tạo nghề (24,1%). Có thể nói, tỷ lệ phụ nữ DTTS biết về các chính sách bảo vệ, hỗ trợ liên quan trực tiếp đến quyền lợi của mình là khá tốt (Biểu đồ 2).

Biểu đồ 2. Tỷ lệ phụ nữ DTTS biết các chính sách dành cho người DTTS.

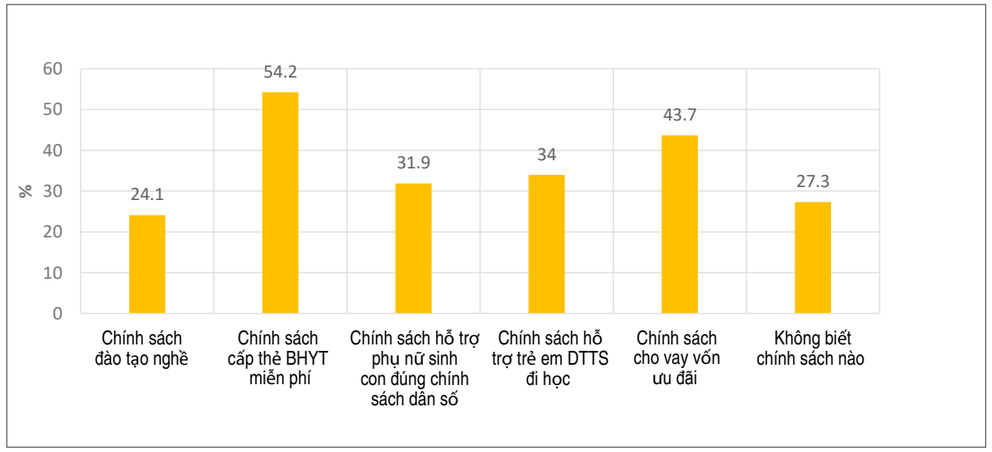

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

Các hỗ trợ về chính sách hướng tới nhóm nghèo, đơn thân, là khá rõ. Những hỗ trợ pháp lý hiện nay hướng nhiều hơn đến nhóm phụ nữ DTTS yếu thế hơn. Điều đáng chú ý là khi phụ nữ chỉ có một mình (ly thân, ly hôn, góa), thì mức độ chủ động trong tiếp cận, tìm hiểu, tham gia là tốt hơn (Biểu đồ 3).

Về bảo vệ, hỗ trợ trong y tế, chăm sóc sức khỏe, bảo hiểm xã hội các địa phương tiến hành ký hợp đồng khám, chữa bệnh bảo hiểm y tế với các cơ sở y tế trên địa bàn, tổ chức khám, chữa bệnh bảo hiểm y tế từ tuyến xã đến tuyến huyện, tỉnh. Đồng thời, ở một số địa phương, việc thực hiện thông tuyến khám, chữa bệnh đối với tuyến huyện đã tạo điều kiện thuận lợi cho đồng bào dân tộc thiểu số được khám, chữa bệnh ở tất cả các cơ sở y tế trên địa bàn mà không phải thực hiện thủ tục chuyển tuyến. Tuy nhiên, việc CSSK của phụ nữ DTTS còn hạn chế khi tỷ lệ khám sức khỏe thông thường và phụ khoa chưa cao. Các hành vi liên quan đến sinh đẻ như khám thai đủ ba lần, có sử dụng BPTT cũng khiêm tốn khi chỉ khoảng một nửa số phụ nữ DTTS có hành vi này. Phụ nữ DTTS cũng khó tiếp cận với các dịch vụ y tế, đặc biệt là trong chăm sóc sức khỏe bà mẹ, trẻ em. Ngoài ra, nhiều phụ nữ DTTS tại một số vùng sâu,

Biểu đồ 3. Tỷ lệ phụ nữ DTTS được hỗ trợ pháp lý

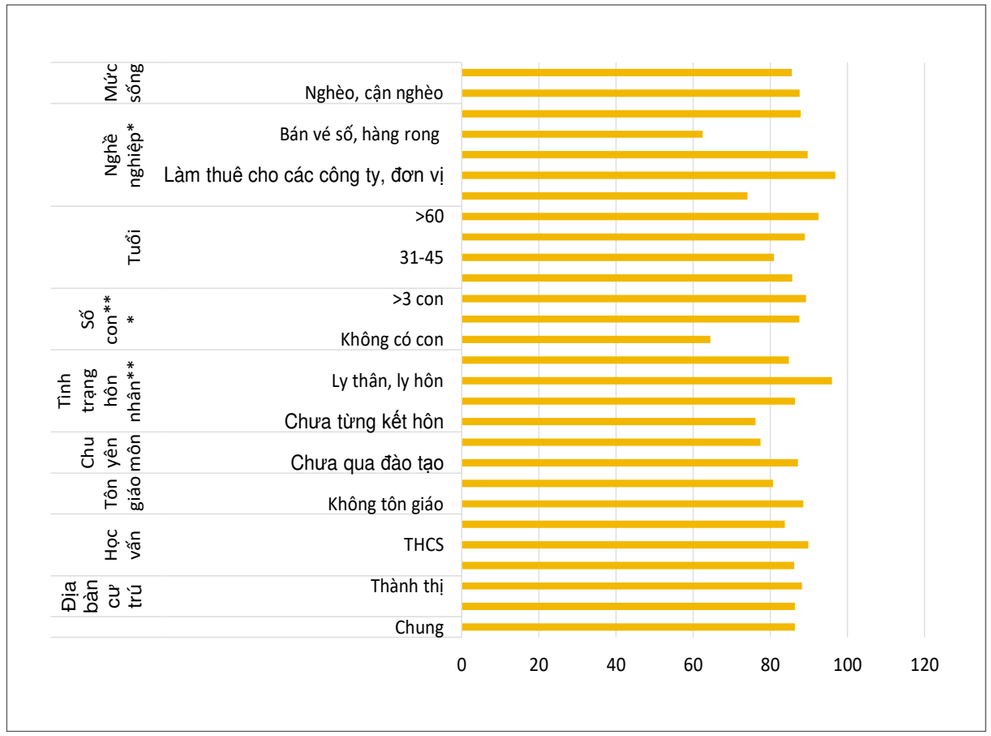

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

vùng xa, giao thông đi lại khó khăn khi sinh đẻ thay vì tới các cơ sở y tế họ chọn sinh đẻ tại nhà. Điều này không chỉ ảnh hưởng tới sức khỏe bà mẹ, trẻ em mà họ cũng mất đi cơ hội được chăm sóc sức khỏe tại các cơ sở y tế, thụ hưởng chính sách ưu việt trong khám, chữa bệnh bằng thẻ bảo hiểm y tế. Phân tầng xã hội trong CSSK khá rõ khi nhóm có mức sống tốt hơn, học vấn cao hơn thì quan tâm hơn đến việc này.

Năm 2021, tỷ lệ có BHYT của phụ nữ DTTS khá cao nhưng thấp hơn so với trung bình cả nước và yếu tố ảnh hưởng quan trọng nhất là chính sách hỗ trợ BHYT của nhà nước. Quyết định 861/QĐ-TTg ngày 4/6/2021 của Thủ tướng Chính phủ và Quyết định 433/QĐ-UBDT của Ủy ban dân tộc có hiệu lực, thay đổi số xã khu vực III (xã đặc biệt khó khăn), xã khu vực II, xã đặc biệt khó khăn khu vực I, II và theo đó là thay đổi số lượng người dân được cấp phát thẻ BHYT miễn phí. Theo đó, thẻ BHYT được cấp phát miễn phí cho đồng bào DTTS ở những xã đặc biệt khó khăn. Sự thay đổi chính sách này có thể khiến một số phụ nữ DTTS ở khu vực II không còn thuộc đối tượng được cấp phát miễn phí thẻ BHYT và cũng chưa kịp mua, hoặc không mua BHYT do các lí do kinh tế, nhu cầu. Những điều chỉnh về chính sách cấp phát BHYT miễn phí thời gian gần đây có thể sẽ làm thay đổi mạnh tỷ lệ có BHYT của người dân DTTS, trong đó có phụ nữ. Nhìn cụ thể về tỷ lệ có thẻ BHYT theo các nhóm kinh tế, văn hóa xã hội của phụ nữ DTTS, tỷ lệ có BHYT của phụ nữ DTTS ở nông thôn, trên 60 tuổi, phụ nữ nghèo là cao hơn các nhóm còn lại (Biểu đồ 4), cho thấy dấu ấn của chính sách hỗ trợ BHYT với phụ nữ DTTS là rất rõ nét.

Biểu đồ 4. Tỷ lệ phụ nữ DTTS có thẻ BHYT năm 2021

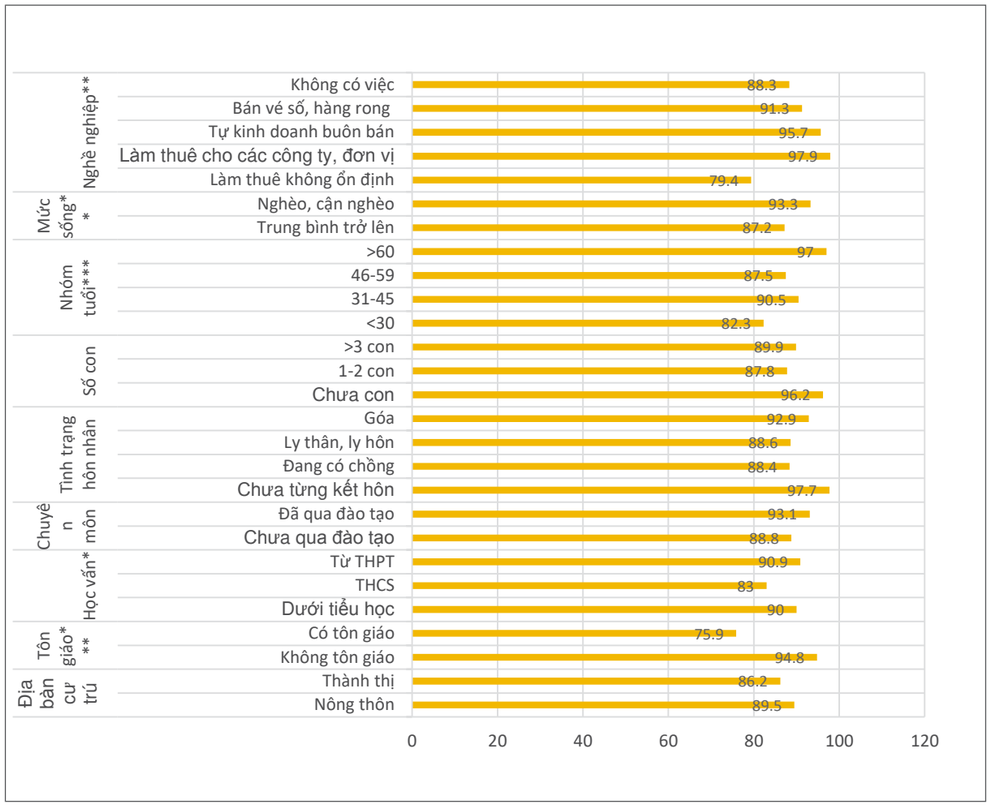

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

Việc sử dụng thẻ BHYT phản ảnh tình trạng bất bình đẳng trong lĩnh vực y tế đang tồn tại ở vùng DTTS hiện nay. Dường như, mặc dù công cụ hỗ trợ BHYT là đảm bảo công bằng xã hội và hướng tới hỗ trợ cho nhóm yếu thế hơn, ở tầng xã hội thấp hơn, nhưng dường như tầng xã hội cao hơn, cụ thể là những người học vấn tốt hơn, khá giả hơn lại có sử dụng BHYT nhiều hơn, tạo ra một bất bình đẳng mới trong tiếp cận và sử dụng BHYT. Về số lần sử dụng thẻ BHYT trong năm 2020, mỗi phụ nữ DTTS sử dụng trung bình 5,6 lần. Trong đó, số lần sử dụng của phụ nữ đô thị là cao hơn nông thôn, học vấn trên PTTH cao hơn các học vấn thấp hơn, chưa từng kết hôn cao hơn nhóm góa, ly thân, ly hôn và đang có chồng, chưa có con cao hơn nhóm đã có con, cao tuổi cao hơn, mức sống trung bình cao hơn (Bảng 2).

Bảng 2. Số lần sử dụng thẻ BHYT khám chữa bệnh của ba nhóm phụ nữ đặc thù

		Phụ nữ DTTS N=453
	Chung	5.6
Địa bàn cư trú	Nông thôn	5.6
	Đô thị	7.2
Dân tộc	Kinh	na
	DTTS	na
Tôn giáo	Có tôn giáo	5.6
	Không tôn giáo	5.6
Học vấn	Dưới tiểu học	5.9
	THCS	4.4
	Từ THPT	5.8
Chuyên môn	Chưa qua đào tạo	5.8
	Đã qua đào tạo	4.3
Hôn nhân	Chưa từng kết hôn	11.2
	Đang có chồng	5.4
	Ly thân, ly hôn	4.3
	Góa	5.6
Số con	Không có con	10.1
	1-2 con	5.6
	Từ 3 con trở lên	5
Nhóm tuổi	<30	6.7
	31-45	4.3
	46-59	3.9
	>60	9.8
Mức sống	Nghèo, cận nghèo	5.5
	Trung bình trở lên	6
Nghề nghiệp	Làm thuê không ổn định	5.2
	Làm thuê cho các công ty, đơn vị	4.5
	Tự kinh doanh buôn bán	4
	Bán vé số, hàng rong	9.5
	Không có việc	9.5

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

Sapa, Việt Nam - 29/4/2020: Dấu ấn của người dân tộc Hà Nhì. Người phụ nữ trong bức ảnh này đã khá lớn tuổi nhưng bà vẫn làm việc để kiếm sống qua ngày.

Nguồn: iStock.com/Đỗ Thanh Lân

Nơi KCB chủ yếu của PHDTTS là trạm y tế xã. Nâng cao chất lượng khám chữa bệnh tuyến cơ sở vì thế là một ưu tiên quan trọng trong các công cụ chính sách bảo vệ, hỗ trợ phụ nữ DTTS về y tế và chăm sóc sức khỏe. Với tuyến y tế gần dân nhất và trạm y tế xã, nhóm chiếm tỷ lệ cao nhất là nhóm không theo tôn giáo, học vấn dưới tiểu học, chưa qua đào tạo, đông con, làm thuê không ổn định và bán háng rong. Có thể thấy, bệnh viên tuyến cơ sở đa phần dành cho nhóm nghèo hơn, trong khi bệnh viện tuyến tỉnh trở lên thường có phụ nữ khá giả hơn đến khám chữa bệnh. Hệ thống y tế tư nhân cũng thường được nhóm phụ nữ khá giả, năng động hơn đến khám chữa bệnh

Cơ hội tiếp cận và thụ hưởng chính sách y tế, chăm sóc sức khỏe nói chung và sức khỏe sinh sản nói riêng của phụ nữ DTTS đã mở rộng hơn, nhưng nhìn chung vẫn còn thấp hơn so với mặt bằng chung của quốc gia và khoảng cách giữa một số dân tộc là không nhỏ, vì vậy việc thực thi chính sách và chương trình y tế quốc gia cần hướng đến nhóm phụ nữ dân tộc ở vùng đặc biệt khó khăn, những vùng có điều kiện phát triển kinh tế văn hóa, xã hội thấp hơn nhằm thu hẹp khoảng cách trong tiếp cận và thụ hưởng chính sách y tế vùng DTTS và mọi phụ nữ DTTS có điều kiện tiếp cận và thụ hưởng các chính sách này một cách tốt nhất.Sự khác biệt trong tiếp cận và thụ hưởng chính sách y tế của phụ nữ DTTS theo dân tộc phản ánh sự bất bình đẳng trong lĩnh vực y tế đang tồn tại ở vùng DTTS hiện nay. Nguyên nhân xuất phát từ không chỉ là các khác biệt về phong tục tập quán, về mức độ phát triển kinh tế - xã hội giữa các nhóm DTTS, mà còn từ đặc điểm đa dạng về văn hóa và cư trú xen kẽ trên địa bàn rộng lớn, ở khu vực miền núi, giao thông đi lại khó khăn, khoảng cách tới cơ sở y tế xa, hệ thống y tế còn nhiều hạn chế về cơ sở vật chất và năng lực đáp ứng nhu cầu chăm sóc sức khỏe và SKSS cho người dân. Ngoài ra những tập tục văn hóa lâu đời ở một số DTTS ảnh hưởng đến việc chăm sóc sức khỏe sinh sản không cho phép phụ nữ đến cơ sở y tế khám thai và sinh con… Để việc tiếp cận và thụ hưởng các chính sách y tế hiệu quả và công bằng đến mọi phụ nữ DTTS ngoài cải thiện năng lực hệ thống y tế ở vùng DTTS thì việc tăng cường công tác giáo dục, nâng cao trình độ học vấn, truyền thông nâng cao nhận thức của phụ nữ DTTS về các lợi ích của việc tham gia BHYT cũng như thực hiện khám chữa bệnh bằng thẻ bảo hiểm y tế là góp phần thực hiện chính sách an sinh xã hội.Yếu tố dân tộc – vốn là yếu tố đặc trưng cho chiều cạnh văn hóa - cho thấy là yếu tố có ảnh hưởng đến khả năng tiếp cận và thụ hưởng chính sách chăm sóc sức khỏe, sức khỏe sinh sản của phụ nữ DTTS hiện nay. Kết quả nghiên cứu này khá tương đồng với kết quả từ các nghiên cứu tiếp cận và thụ hưởng các chính sách y tế của phụ nữ DTTS tại Việt Nam gần đây.

Về bảo vệ, hỗ trợ trong kinh tế, lao động, việc làm, tuyệt đại đa số hiện nay phụ nữ DTTS làm việc không lương, không thu nhập, không có việc làm (Bảng 1). Đa số làm thuê theo sự vụ, nhất là phụ nữ đông con hay đang có chồng. Địa điểm làm thuê của phụ nữ DTTS không có tính di chuyển xã hội cao, đa số là làm thuê tại địa bàn khu vực nơi cư trú. Nhóm phụ nữ DTTS thường làm thuê tại địa bàn cư trú chủ yếu là phụ nữ cư trú ở khu vực nông thôn miền núi, nhóm phụ nữ làm thuê không ổn định, tức là làm các công việc nương rẫy, nông nghiệp, trồng trọt theo mùa vụ, theo nhu cầu của chủ sử dụng lao động. Những phụ nữ đông con, đang có chồng hay goá chồng thì có tỷ lệ đi làm theo hình thức này cao nhất, do những trách nhiệm về nội trợ và chăm sóc. Nghĩa là nếu phụ nữ không có tay nghề, lại vướng bận gia đình, con cái, thì đa số chỉ có phương án lựa chọn làm thuê không ổn định gần nhà trong thời gian nhàn rỗi Phụ nữ DTTS ít được tiếp cận những công việc làm công hưởng lương. Tìm kiếm việc làm ở khu vực miền núi là khó khăn. Nhiều phụ nữ DTTS chưa được tiếp cận đầy đủ các cơ hội phát triển, đồng nghĩa với việc họ vẫn bị tụt hậu trong các ưu tiên phát triển. Điều này cho thấy mức độ năng động xã hội của phụ nữ DTTS không như các nhóm khác do những đặc điểm về văn hoá, về lối sống gắn liền với dân tộc, và tiểu vùng văn hoá của họ. Do các gánh nặng chăm sóc con cái, và cả vì sức ỳ, ngại ngần trong tâm lý xuất phát từ lối sống khép kín và an phận ở vùng sâu, vùng xa, tính năng động xã hội thấp, và nhu cầu tìm việc ổn định cũng thấp. Đầu tư phát triển kinh tế, việc làm cho khu vực miền núi vì thế cần chú ý tới đặc điểm này

Phụ nữ DTTS thường có xu hướng lao động sớm, hoạt động sinh kế của phụ nữ DTTS phụ thuộc nhiều vào đất đai, và cần được đầu tư vốn ban đấu. Có 59% phụ nữ DTTS có vay vốn làm ăn. Trong đó, nhóm phụ nữ có công việc kinh doanh buôn bán là cần huy động vốn nhiều hơn nên có tỷ lệ vay cao hơn. Nhóm phụ nữ DTTS vay vốn làm ăn chủ yếu tập trung ở nhóm có nguồn lực cá nhân tốt, có điều kiện hôn nhân gia đình thuận lợi (Biểu đồ 5).

Việc tiếp cận và được hỗ trợ vay vốn từ Ngân hàng CSXH hướng tới nhóm phụ nữ DTTS yếu thế, dễ bị tổn thương nhất - nhóm học vấn thấp nhất, nhóm hộ nghèo, nhóm ly hôn/thân/ góa/chưa kết hôn, sức khỏe yếu, không có thu nhập, đông con hơn cho thấy hiệu quả tín dụng của các gói chính sách. Đồng thời, phụ nữ DTTS có học vấn cao, được đào tạo làm tăng khả năng tiếp cận và hỗ trợ phát triển kinh tế. Phụ nữ có học vấn cao và đã qua đào tạo cũng có khả năng tiếp cận nguồn vốn vay hơn. Có hai nguồn vay chính của phụ nữ DTTS, là nguồn vay chính thức, từ chính quyền, đoàn thể, ngân hàng và từ nguồn phi chính thức từ gia đình, bạn bè. Với vốn vay phát triển kinh tế, vai trò nổi bật và quan trọng nhất là từ mạng lưới chính thức (53,8%). Như vậy, các hỗ trợ kinh tế, vật chất nhỏ lẻ, đơn giản, thì gia đình đóng vai trò quan trọng. Nhưng những động lực tạo cú hích phát triển kinh tế đòi hỏi sự đầu tư nguồn vốn lớn hơn thì cần có ngân hàng, đoàn thể, chính quyền và những nguồn vốn vay này đoi hỏi thủ tục tín chấp, thế chấp theo quy định. Những yêu cầu cho vay vì thế thường thuận lợi hơn cho những nhóm có điều kiện cá nhân, gia đình tốt còn những gia đình quá khó khăn, nghèo, nguồn lực cá nhân yếu thì khó có thể chứng minh được năng lực tài chính, làm ăn cũng như phương án trả nợ để được vay vốn.

Biểu đồ 5. Tỷ lệ phụ nữ DTTS được vay vốn làm ăn năm 2021

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

4. Vai trò giới trong gia đình

Phụ nữ DTTS có tuổi kết hôn thấp hơn so với tuổi trung bình cả nước. Tuổi kết hôn trung bình lần đầu của phụ nữ DTTS được nghiên cứu là 20,9 tuổi (Biểu đồ 6), thấp hơn khá nhiều so với tuổi kết hôn trung bình lần đầu của phụ nữ Việt Nam trong Tổng Điều tra Dân số Nhà ở 2019 (25,2 tuổi). Điều này khẳng định lại xu hướng hôn nhân được nhiều nghiên cứu trước đây đã khẳng định là phụ nữ ở khu vực DTTS kết hôn sớm. Tuổi kết hôn trung bình lần đầu còn sớm hơn nữa ở các nhóm nhân khẩu xã hội có đặc điểm hiện đại hóa thấp (học vấn thấp, cư trú ở nông thôn) tạo ra vòng tròn luẩn quẩn của nghèo đói, không có việc làm, kết hôn sớm, sinh con nhiều, và nghèo. Do học thấp, việc làm không có, nhiều phụ nữ DTTS chọn việc ở nhà lấy chồng, sinh con giản đơn mà thiếu/không có các định hướng, các kế hoạch xây dựng cuộc sống nghề nghiệp rõ ràng. Vẫn còn tỷ lệ đáng kể phụ nữ DTTS không ĐKKH. Những nhóm phụ nữ thuộc tầng xã hội thấp hơn về học vấn, mức sống, và thuộc thế hệ nhiều tuổi hơn thì việc thực hiện thủ tục pháp lý trong việc kết hôn của mình là thấp hơn.

Biểu đồ 6: Tuổi kết hôn trung bình lần đầu N=602

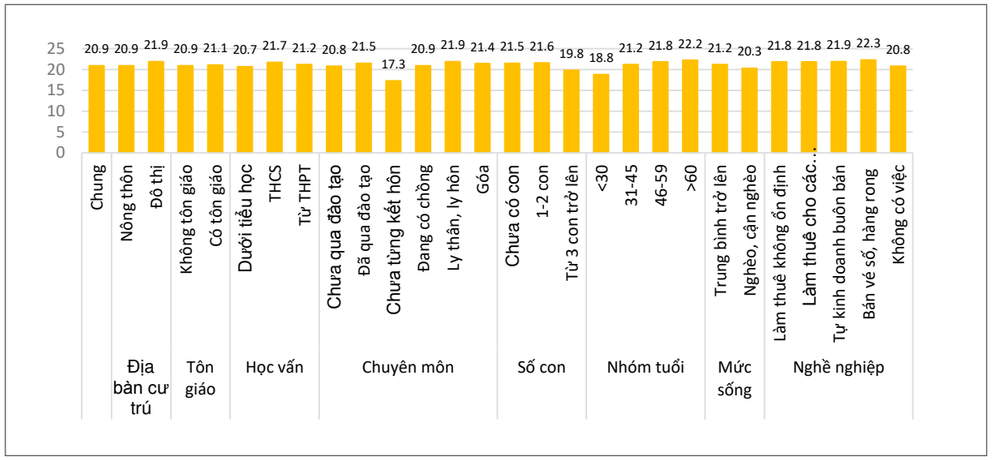

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

Trong mối quan hệ gia đình, nam giới vẫn đóng vai trò chủ đạo và tồn tại những định kiến truyền thống về vai trò nam-nữ. Phụ nữ DTTS đảm nhiệm chính các việc nội trợ chăm sóc, và cả đi họp thôn bản (Biểu đồ 7). Khi phụ nữ DTTS có nguồn lực cá nhân không thực sự tốt để có thể tìm kiếm công việc ổn định, thu nhập tốt thì trong gia đình chồng thường là người kiếm tiền chính. Đồng thời, mô hình phân công lao động truyền thống theo hướng phụ nữ ưu tiên nội trợ, chăm sóc con cái và chồng chịu trách nhiệm gánh vác công việc trụ cột kinh tế là rõ hơn khi phụ nữ có đặc điểm cá nhân hạn chế. Những phụ nữ tự bản thân kiếm tiền chính thuộc hai nhóm chính, một là nhóm phát triển hơn như ở khu vực có mức độ đô thị hóa cao hơn, có những nguồn lực cá nhân tốt hơn, hai là ở nhóm có hoàn cảnh cá nhân, gia đình khó khăn, thiếu sự hỗ trợ từ chồng.

Xu thế phân công lao động trong gia đình theo giới được bảo lưu rất rõ ràng trong hầu hết các hoạt động trong gia đình phụ nữ DTTS. Ở các trường hợp nam giới là người kiếm tiền chính trong gia đình thì việc họ tham gia ít hơn vào các hoạt động chăm sóc, nội trợ, chi tiêu ăn uống sinh hoạt hàng ngày là phù hợp. Nhưng với thực tế vẫn có tỷ lệ đáng kể phụ nữ là người kiếm tiền chính, cũng như cùng kiếm tiền với chồng, thì phụ nữ DTTS cũng đang chịu gánh nặng kép từ áp lực kiếm tiền và vai trò giới truyền thống cũng như các phong tục tập quán của địa phương. Những phụ nữ chưa kết hôn hay goá, ly thân, ly hôn hoàn toàn tự do trong tham gia các hoạt động xã hội không kể trình độ học vấn, nghề nghiệp, nhưng với phụ nữ có chồng thì họ cần sự đồng thuận của gia đình, cụ thể là người chồng, nhiều hơn.

Biểu đồ 7: Phân công lao động trong gia đình phụ nữ DTTS N=687

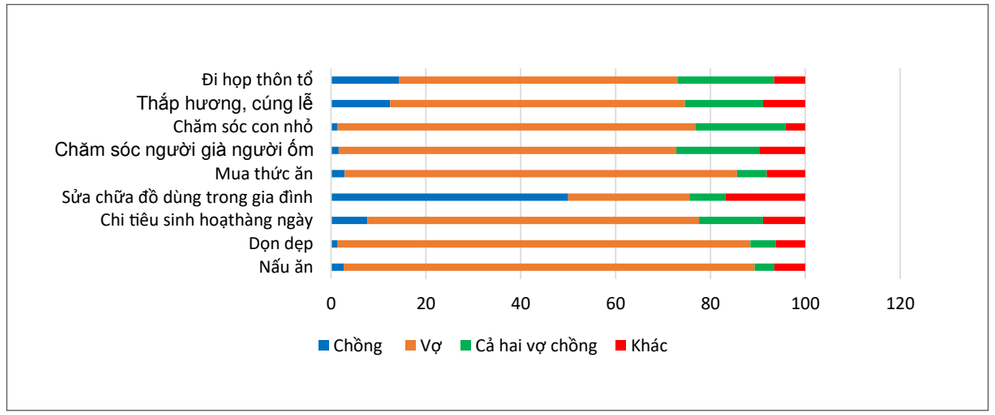

Nguồn: Tác giả tính toán từ số liệu đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù" do TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm, TW Hội LHPN Việt Nam chủ trì, 2022.

Hoạt động họp thôn, bản, khu dân cư có tỷ lệ rất cao các phụ nữ thuộc mọi nhóm kinh tế, văn hóa, xã hội tham gia. Tuy nhiên, do rào cản về tri thức, phụ nữ DTTS thường ít thông tin về các quyền được tham gia và hưởng lợi từ các chương trình hỗ trợ phát triển sản xuất ở địa phương, ít được tham gia các khóa tập huấn nâng cao năng lực hay đứng tên vay vốn tín dụng ưu đãi. Trong các chính sách hỗ trợ cho vùng đồng bào DTTS cũng ít đề cập đến vai trò của phụ nữ DTTS trong xây dựng, thực hiện, giám sát-đánh giá các chính sách, chương trình, kế hoạch phát triển kinh tế-xã hội địa phương. Phụ nữ DTTS ít tham gia các tổ chức xã hội, đoàn thể, do vậy, đa số phụ nữ DTTS chưa nhận thức đầy đủ về giá trị bản thân; chưa mạnh dạn vươn lên trong học tập và phát triển sinh kế, cải thiện việc làm và thu nhập. Những phụ nữ có trình độ hiểu biết, có điều kiện cuộc sống cá nhân, gia đình thuận lợi thì tham gia các cuộc họp, đóng góp ý kiến nhiều hơn. Rõ ràng với yếu tố học vấn cao hơn, được đào tạo phụ nữ DTTS đã làm tăng cơ hội tham gia hoạt động chính trị đoàn thể qua đó tăng sự hiểu biết, sự tự tin của người phụ nữ trong các hoạt động ngoài xã hội.Những phụ nữ nghèo và học vấn thấp tham gia ít trong mọi chỉ báo về chính trị, đoàn thể, cộng đồng. Nhóm ly thân và ly hôn dù chiếm tỷ lệ không cao nhưng thể hiện mức độ gắn bó cao với hầu hết các hoạt động tại cộng đồng. Các hoạt động chính trị, đoàn thể, cộng đồng cũng thu hút rất hạn chế phụ nữ trẻ tham gia. Để phụ nữ DTTS tham gia sâu rộng và toàn diện vào hoạt động kinh tế, chính trị văn hóa xã hội các cấp Hội, đoàn thể và chính quyền địa phương cần có hướng sự tuyên truyền tới nhóm phụ nữ DTTS trẻ tuổi nhiều hơn.

Nhìn chung, có khác biệt rõ rệt về sự hiểu biết, tiếp cận, thụ hưởng, cơ hội được bảo vệ, hỗ trợ của các nhóm phụ nữ DTTS. Nhóm phụ nữ DTTS có đặc điểm cá nhân tốt nhất, năng động nhất, như học vấn cao hơn, được đào tạo, có mức sống từ trung bình trở lên, và có đặc điểm gia đình thuận lợi như có chồng, con, thì có mức độ am hiểu về chính sách hơn, tham gia tập huấn nhiều hơn nhất là những tập huấn của chính quyền về phát triển kinh tế, có tỷ lệ được hỗ trợ kinh tế, vốn vay, phát triển kinh tế, cũng như các hỗ trợ khác cao hơn, tham gia nhiều hơn và có chất lượng hơn vào hoạt động chính trị, cộng đồng. Điều này đặt ra vấn đề cần quan tâm về khả năng am hiểu, nắm bắt thông tin và tiếp cận các nguồn lực hỗ trợ tốt hơn của các nhóm có nguồn lực tốt hơn và những vấn đề cần làm rõ thêm về khả năng tiếp cận và bảo vệ của chính sách với những nhóm thực sự khó khăn. Dường như, những phụ nữ có năng lực cá nhân, gia đình tốt, còn trẻ, thì ít quan tâm tới việc tham gia các hoạt động chính trị đoàn thể. Họ quan tâm hơn tới tìm kiếm việc làm, làm việc cho bản thân và gia đình, công việc chăm sóc và nội trợ.

Nhóm phụ nữ DTTS trẻ tuổi nhất (dưới 30) cho thấy những đặc thù đáng quan tâm như ít biết, ít quan tâm đến chính sách bảo vệ, hỗ trợ, tham gia thấp vào hầu hết mọi hoạt động bảo vệ, hỗ trợ trên mọi lĩnh vực. Theo các nhóm dân tộc, những dân tộc có khả năng tiếng Việt tốt hơn thì tiếp cận các nguồn lực bảo vệ, hỗ trợ tốt hơn.

Mạng lưới gia đình, người quen là nguồn hỗ trợ chủ yếu, quan trọng nhất trong các công việc cũng như cuộc sống, nhất là về chăm sóc sức khỏe, việc nhà, kinh tế của phụ nữ DTTS, nhất là nhóm có hạn chế cả về điều kiện cá nhân và gia đình.

Hội phụ nữ là tổ chức chính trị xã hội quan trọng nhất với phụ nữ DTTS. Chính quyền, đoàn thể đóng vai trò hỗ trợ, bảo vệ quan trọng đối với những phụ nữ khó khăn như không chồng, không con, cao tuổi, nghèo, học vấn thấp, đông con, chẳng hạn như cung cấp các hỗ trợ về pháp lý, tài chính, bạo lực gia đình.

Nhiều địa phương có các *mô hình hỗ trợ phụ nữ DTTS* phát triển kinh tế, truyền thông, chăm sóc sức khỏe, tập huấn. Tuy nhiên, đánh giá của phụ nữ DTTS về hiệu quả của các mô hình này còn rất khiêm tốn do khó áp dụng, các quy trình hướng dẫn phức tạp với chị em DTTS, chưa khơi gợi được ý chí và động lực vươn lên của chị em. Đa số phụ ữ DTTS nhìn nhận được khó khăn của bản thân và gia đình về kinh tế, việc làm, công việc gia đình, giao tiếp đi lại, tiếp cận các dịch vụ xã hội cơ bản. Từ những khó khăn đó, chị em DTTS đặt ra nhu cầu lớn về kinh tế, lao động, việc làm, về đời sống an sinh, gia đình, về đời sống tinh thần, tình cảm và giáo dục đào tạo.

Sapa, Việt Nam - 14/4/2016: Lớp học của học sinh Việt Nam. Giáo dục nông thôn miền núi Việt Nam cho trẻ em dân tộc thiểu số H'mông. Giáo dục làng nghèo

Nguồn: iStock.com/ninelutsk

5. Thảo luận và khuyến nghị giải pháp

Các chính sách, chương trình dành cho người dân DTTS khá nhiều, như chương trình phát triển kinh tế, xã hội (cơ cấu cán bộ), bảo tồn và phát triển văn hoá, giảm nghèo bền vững, phát triển giáo dục đào tạo và dạy nghề (cử tuyển, hỗ trợ học sinh và trường phổ thông ở địa bàn đặc biệt khó khăn, miễn giảm học phí), chăm sóc sức khoẻ (bảo hiểm y tế), vv. Các chính sách ưu tiên đã góp phần giúp phụ nữ DTTS và trẻ em gái rút ngắn khoảng cách với đồng bào người Kinh. Tuy nhiên, để phụ nữ dân tộc thiểu số thực sự không bị bỏ lại phía sau, bên cạnh việc hoạch định, ban hành các chính sách cho đối tượng này, cần phải thực hiện tốt công tác giám sát việc thực hiện các chính sách này trong thực tiễn. Ví dụ, có chính sách hỗ trợ DTTS sản xuất như hỗ trợ vốn, giống cây con, hỗ trợ đất sản xuất nhưng lại không có chính sách hỗ trợ kết nối thị trường, tiêu thụ sản phẩm; có chính sách tạo điều kiện cho con em DTTS đi học cao đẳng, đại học theo chế độ cử tuyển nhưng lại không có chính sách bố trí việc làm cho họ sau khi tốt nghiệp; chính sách hỗ trợ đào tạo nghề chưa thực sự theo tiếp cận từ dưới lên theo nhu cầu của người dân; thiếu những biện pháp kích thích nội lực, sự tự vươn lên của đồng bào, và nhất là thiếu những chính sách cụ thể cho phụ nữ DTTS.

Trong số 118 chính sách đang triển khai ở vùng DTTS và miền núi, chỉ có 4 chính sách liên quan đến BĐG (chiếm khoảng 3,4%). Hệ thống chính sách liên quan tới BĐG và chính sách đối với đồng bào DTTS hầu như chưa được xây dựng theo quan điểm lồng ghép yếu tố giới và đặc thù DTTS, dẫn tới tình trạng chính sách BĐG thì không tính đến đặc thù cho đối tượng là phụ nữ DTTS, còn chính sách cho vùng DTTS lại không tính đến yếu tố giới. Vì vậy, phụ nữ DTTS dường như vẫn nằm ở điểm khuất của góc khuất, ít cơ hội tiếp cận chính sách nói chung, ngoài 2 chính sách trực tiếp là Quy định chính sách hỗ trợ cho phụ nữ thuộc hộ nghèo là người DTTS khi sinh con đúng chính sách dân số và Đề án Hỗ trợ hoạt động BĐG vùng DTTS.

- Vấn đề thách thức nhất với phụ nữ DTTS là vấn đề việc làm, thu nhập, và sự thụ động do đặc điểm điều kiện sống. Vì thế, cần đẩy mạnh một cách thực chất những hỗ trợ nâng cao chất lượng nguồn nhân lực nữ DTTS về giáo dục, phổ biến chính sách pháp luật, và hỗ trợ việc làm, phát triển kinh tế, đặc biệt quan tâm đến những nhóm yếu thế nhất như đông con, học vấn thấp, nghèo, đơn thân. Tăng cường cơ hội cho các nhóm nữ DTTS yếu thế được tiếp cận và thụ hưởng các chính sách, dịch vụ hỗ trợ giáo dục và đào tạo nghề để nâng cao chất lượng nguồn nhân lực nữ DTTS.
- Cần tiếp tục đầu tư xây dựng và nâng cao chất lượng hệ thống dịch vụ xã hội, dịch vụ công cơ bản cho khu vực miền núi, ưu tiên hệ thống cơ sở hạ tầng, dịch vụ y tế chăm sóc sức khoẻ tuyến cơ sở, dịch vụ hỗ trợ việc làm và các tiện ích xã hội.
- Xây dựng các mô hình hỗ trợ phụ nữ DTTS sau khi học nghề được chuyển đổi việc làm, cải thiện việc làm; hỗ trợ nữ thanh niên DTTS mới tốt nghiệp trung học cơ sở, trung học phổ thông tìm việc làm tại các doanh nghiệp, khu công nghiệp.
- Tháo gỡ tình trạng kết hôn sớm, đẻ con nhiều bằng tạo cơ hội học vấn, việc làm cho phụ nữ DTTS.
- Việc xây dựng chính sách DTTS cần phải phát huy được nội lực, những tiềm năng của DTTS. Việc xác định rõ chủ thể văn hóa để thúc đẩy việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa truyền thống các DTTS đồng thời tôn trọng tính đa dạng văn hóa.
- Định kỳ cần đánh giá khoa học độc lập bởi các cơ quan chuyên ngành về hiệu quả kinh tế, văn hoá, xã hội của các chính sách cho khu vực miền núi, cho phụ nữ để có điều chỉnh chính sách phù hợp. Đặc biệt cần có đánh giá đầu vào và đầu ra trước khi xây dựng các chính sách cho phụ nữ DTTS. Tiếp tục tác động mạnh mẽ để thay đổi nhận thức và hành động của xã hội đối với phụ nữ DTTS; Khuyến khích sự tham gia của phụ nữ DTTS vào quá trình thay đổi cuộc sống. Đồng thời, chú trọng tuyên truyền giúp phụ nữ DTTS phát huy nội lực và tương trợ giúp đỡ nhau về vốn, ngày công, khoa học-kỹ thuật, kinh nghiệm để phát triển kinh tế gia đình, ổn định đời sống, từng bước xóa đói, giảm nghèo, vươn lên làm giàu chính đáng.

6. Tài liệu tham khảo

Ban chỉ đạo Tổng điều tra dân số và nhà ở trung ương (2019): Báo cáo kết quả chính thức tổng điều tra dân số và nhà ở ngày 1/4/2019, NXB Thống kê.

Bùi Thị Hòa (2019): Phát triển hệ thống dịch vụ bảo vệ, hỗ trợ, thúc đẩy hòa nhập xã hội đối với lao động nữ di cư từ nông thôn ra đô thị. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/van_hoa_xa_hoi/-/2018/815607/phat-trien-he-thong-dich-vu-bao-ve%2C-ho-tro%2C-thuc-day-hoa-nhap-xa-hoi-doi-voi-lao-dong-nu-di-cu-tu-nong-thon-ra-do-thi.aspx.

Tổng cục Thống kê (2020): Thông cáo báo chí về kết quả khảo sát mức sống dân cư năm 2020.

Trung ương Hội LHPN Việt Nam (2022): Đề tài khoa học độc lập cấp quốc gia "Cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm đề xuất giải pháp bảo vệ và hỗ trợ một số nhóm phụ nữ đặc thù". TS Bùi Thị Hòa là chủ nhiệm.

Ủy ban Dân tộc, Tổng cục Thống kê (2020): Kết quả điều tra thu thập thông tin về hiện trạng kinh tế- xã hội của 53 dân tộc thiểu số năm 2019. Nxb. Thống kê, Hà Nội.

PGS.TS. Trần Thị Minh Thi

Nghiên cứu viên cao cấp

Tổng Biên tập Tạp chí Nghiên cứu Gia đình và Giới

Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam

Email: thichuong@gmail.com

Nữ Chủ tịch Quốc hội Việt Nam đầu tiên từ ngày 31 tháng 3 năm 2016 đến ngày 30 tháng 3 năm 2021

Nguồn: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Nguy%E1%BB%85n_Th%E1%BB%8B_Kim_Ng%C3%A2n.jpeg1

Phụ nữ trong những vị trí lãnh đạo và cấp cao

● **Lương Thị Hân**

1. Giới thiệu

Sự gia tăng lực lượng nữ lãnh đạo trong các lĩnh vực chính trị, kinh doanh, giáo dục đang thay đổi "nhận thức truyền thống" về phụ nữ trên thế giới ngày nay. Đặc biệt, nhận thức của người Việt Nam về khả năng trở thành một nhà lãnh đạo thành công của phụ nữ đã có sự thay đổi đáng kể nhất. Chính vì vậy, mục đích của bài báo tập trung vào vấn đề nữ lãnh đạo và sự đại diện của phụ nữ ở các vị trí lãnh đạo và cao cấp ở Việt Nam. Bài viết bắt đầu bằng việc thảo luận về thái độ và nhận thức của xã hội Việt Nam đối với phụ nữ trong vai trò lãnh đạo. Phần thứ hai trình bày những thách thức mà phụ nữ nắm giữ các vị trí lãnh đạo và cấp cao ở Việt Nam đang phải đối mặt. Cuối cùng nhưng không kém phần quan trọng, chân dung của các nữ lãnh đạo xuất sắc từ nhiều lĩnh vực khác nhau như chính trị, kinh doanh và giáo dục được trình bày nhằm cung cấp cái nhìn tổng thể về tình hình phụ nữ ở các vị trí lãnh đạo ở Việt Nam. Bài báo được thực hiện dựa trên đánh giá tài liệu có liên quan, cũng như phân tích tài liệu bao gồm một số bài báo học thuật gần đây và báo cáo nghiên cứu liên quan đến vai trò lãnh đạo của phụ nữ.

Trong xã hội Việt nam hiện đại, phụ nữ đi làm thay vì ở nhà nội trợ và chăm sóc gia đình đang dần trở thành một chuẩn mực trong xã hội. Điều này có thể phần nào lý giải tại sao 70,9% phụ nữ trong độ tuổi lao động của Việt Nam tham gia vào lực lượng lao động, trong khi đó tỉ lệ tương ứng với cấp độ toàn cầu và khu vực Châu Á-Thái Bình Dương chỉ lần lượt là 47,2% và 43,9% (UN Women 2021). Mặc dù vậy, câu chuyện về thực trạng phụ nữ nắm giữ các vị trí lãnh đạo, cấp cao ở Việt Nam còn rất nhiều điều cần phải thảo luận.

Dưới góc độ thể chế, Việt Nam đã xây dựng một khung pháp lý mạnh để thúc đẩy bình đẳng giới nói chung và khuyến khích phụ nữ tham gia vị trí lãnh đạo nói riêng. Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020 đã đặt ra nhiều chỉ tiêu khác nhau đối với thành viên đại diện là nữ trong các cấp ủy Đảng (với 25% là thành viên nữ trở lên), trong Quốc hội và Hội đồng nhân dân (35% thành viên nữ trở lên) và đảm bảo có nữ là lãnh đạo chủ chốt ở tất cả các cấp hành chính. Đáng chú ý, trong nhiệm kỳ 2016 - 2020, lần đầu tiên trong lịch sử Việt Nam có nữ Chủ tịch Quốc hội và đồng thời cũng trong giai đoạn này có 3 trên 19 ủy viên Bộ Chính trị là nữ, nhiều nhất từ trước tới nay.

Trong lĩnh vực kinh doanh, Việt Nam xếp thứ hai so với các quốc gia châu Á về tỉ lệ phụ nữ nắm giữ các vị trí quản lý với 36% (Grant Thornton 2019). Năm 2017, bà Nguyễn Phương Thảo, đồng sáng lập kiêm Chủ tịch Tập đoàn Sovico Holdings được tạp chí Forbes bình chọn là nữ tỷ phú tự thân đầu tiên của Việt Nam, đánh dấu một điểm sáng cho hình ảnh nữ lãnh đạo Việt Nam trên thế giới.

Mặc dù đã có những tín hiệu đầy hứa hẹn về phụ nữ đảm nhận vai trò lãnh đạo ở Việt Nam, nhưng mức độ đại diện của phụ nữ giữ các vị trí lãnh đạo trong các ngành ở tất cả các cấp vẫn thấp hơn so với đại diện lãnh đạo là nam giới. Có nhiều lý do tại sao luôn có ít phụ nữ ở các vị trí lãnh đạo hơn nam giới ở Việt Nam. Nguyên nhân chủ yếu xuất phát từ những rào cản về định kiến giới cũng như chuẩn mực trong xã hội, vốn thường hoài nghi về kỹ năng lãnh đạo của phụ nữ cũng như hình thành tiêu chuẩn kép trong việc lựa chọn, đánh giá và bổ nhiệm phụ nữ vào các vị trí lãnh đạo.

2. Thái độ và nhận thức của người Việt Nam đối với phụ nữ giữ vị trí lãnh đạo

Cũng giống như tình hình chung trên thế giới, định kiến giới vẫn luôn tồn tại ở Việt Nam, đặc biệt trong việc gắn mác phụ nữ với những tiêu chuẩn và đặc điểm tính cách nhất định cụ thể. Đây cũng là kết quả của nhiều biến động mang tính lịch sử trong lịch sử của đất nước, từ chế độ mẫu hệ lịch sử đến thời kỳ ảnh hưởng của Nho giáo và hệ tư tưởng Cộng sản. Những biến động này theo thời gian kéo theo những thay đổi về nhận thức và thái độ của người Việt Nam đối với vai trò của phụ nữ nói chung và phụ nữ ở các vị trí lãnh đạo nói riêng.

Ý thức bình đẳng giới và hình ảnh người phụ nữ Việt Nam trong vai trò lãnh đạo đã sớm được xã hội chấp nhận từ thời xa xưa, qua các câu chuyện thần thoại hay các câu chuyện lịch sử. Những người trẻ Việt Nam không còn xa lạ với truyền thuyết mẹ Âu Cơ và cha Lạc Long Quân luôn yêu thương, đùm bọc lẫn nhau, cùng chia sẻ trách nhiệm làm cha mẹ bằng quyết định phân chia 50 người con lên núi với mẹ và 50 người con xuống biển cùng cha để xây dựng một tương lai tươi sáng. Truyền thuyết đã sớm chứng minh sự phân công lao động bình đẳng trong việc chăm sóc con cái của vợ chồng trong cộng đồng người Việt (Truong 2008). Ngoài ra, những câu chuyện lịch sử về Hai Bà Trưng và Bà Triệu Thị Trinh cũng làm nổi bật hình ảnh người phụ nữ Việt Nam trên cương vị lãnh đạo chống giặc ngoại xâm. Cho tới nay, vẫn có một niềm tin rằng, người Việt Nam luôn có tư tưởng cởi mở về bình đẳng giới cũng như về việc phụ nữ nắm giữ các vị trí lãnh đạo.

Tuy nhiên, tương tự như nhiều nước Đông Á như Hàn Quốc, Nhật Bản, văn hóa Việt Nam chịu ảnh hưởng mạnh mẽ của tư tưởng Nho giáo dưới hàng trăm năm đô hộ của Trung Quốc. Các học thuyết Nho giáo quy định nhiều quy tắc ứng xử trong xã hội, ảnh hưởng tương đối lớn tới nhận thức và thái độ của người Việt Nam, đặc biệt là về vấn đề bình đẳng giới. Theo triết lý Nho giáo, phụ nữ được gắn với "tam tòng, tứ đức". Cụ thể, "Tam Tòng" ám chỉ việc người phụ nữ khi còn ở nhà thì phải nghe theo cha, khi lấy chồng phải nghe theo chồng, nếu chồng qua đời phải nghe theo con trai; và "Tứ Đức" chỉ ra những phẩm chất cần phải có của người phụ nữ Việt Nam bao gồm đạo đức, ăn nói đúng mực, khiêm tốn và siêng năng làm việc (Ly 2015). Bởi vậy, qua nhiều thế kỷ, xã hội luôn nhìn nhận người phụ nữ với vai trò thứ yếu so với nam giới và sứ mệnh của người phụ nữ là hoàn thành trách nhiệm trong gia đình bao gồm làm công việc nhà, dạy dỗ con cái, chăm sóc chồng và người thân lớn tuổi. Có thể nói, ở thời kỳ này, vai trò của người phụ nữ luôn là người cấp dưới hơn là lãnh đạo.

Mặc dù chịu ảnh hưởng của tư tưởng Nho giáo, phụ nữ Việt Nam nhìn chung được coi là có nhiều quyền tự do hơn so với phụ nữ Trung Quốc, Hàn Quốc và Nhật Bản (Wells 2005). Lý giải một phần cho điều này xuất phát từ những giai đoạn chiến tranh thường xuyên mà Việt Nam đã trải qua. Khi đó, nam giới thường tham gia chiến đấu ở mặt trận tiền tuyến và phụ nữ tham gia nhiều công việc bên ngoài gia đình và đảm nhiệm nhiều vai trò hơn để hỗ trợ đất nước chống giặc ngoại xâm. Ví dụ, trong Chiến tranh Việt Nam, Phụ nữ đã nắm giữ một số vị trí lãnh đạo trong hệ thống quản lý hoặc dây chuyền sản xuất (Vu 2019)

Đáng chú ý, quyền bình đẳng của phụ nữ so với nam giới ở cả lĩnh vực công và tư đã được pháp luật thừa nhận trong Hiến pháp đầu tiên của Việt Nam và được chính thức thông qua năm 1946. Điều này giúp khuyến khích phụ nữ tham gia vào đời sống chính trị xã hội trong phong trào chống thực dân, giải phóng đất nước và góp phần nới lỏng quy tắc ứng xử của Nho giáo dành cho phụ nữ trong văn hóa Việt Nam.

Kể từ sau khi thống nhất đất nước năm 1975 và đặc biệt là sau công cuộc Đổi mới, cùng với chính sách "mở cửa", kinh tế Việt Nam đã có bước tăng trưởng mạnh mẽ và ghi nhận sự chuyển mình của đất nước trên một số lĩnh vực kinh tế, văn hóa, xã hội. Với khuôn khổ pháp lý mạnh mẽ khuyến khích trao quyền cho nữ giới, phụ nữ Việt Nam bắt đầu đảm nhận vai trò lãnh đạo trong một số lĩnh vực chính trị, kinh doanh, giáo dục, v.v.

Có thể nói một mặt, phụ nữ Việt Nam đang tận hưởng sự chấp nhận của xã hội về việc phụ nữ tham gia lực lượng lao động cũng như nắm giữ các vị trí lãnh đạo. Tuy vậy, họ tận hưởng sự chấp thuận xã hội này với các điều kiện. Mặc dù sự ảnh hưởng của tư tưởng Nho giáo trong văn hóa Việt Nam đã bớt nặng nề, những tư tưởng, triết lý về trách nhiệm lớn lao của người phụ nữ trong gia đình vẫn còn tồn tại. Xã hội Việt Nam vẫn đặt kỳ vọng lớn trong việc phụ nữ phải ưu tiên gia đình lên hàng đầu, làm hầu hết hoặc tất cả các công việc nhà, chăm sóc, giáo dục con cái tốt và biết giữ gìn hòa khí gia đình. (Thực tế, trung bình phụ nữ Việt Nam dành thời gian cho việc nhà nhiều gấp 2,5 lần so với nam giới) (Truong 2008). Do đó, phụ nữ Việt Nam không chỉ phải đảm nhiệm tốt vai trò nội trợ mà còn phải hoàn thành xuất sắc yêu cầu trong công việc của mình. Điều này tạo ra những thách thức rất lớn cho phụ nữ Việt Nam trong việc giành được cũng như duy trì các vị trí lãnh đạo của mình.

3. Thách thức đối với phụ nữ Việt Nam trong việc giành được các vị trí lãnh đạo

Cũng như những định kiến phổ biến vốn vẫn còn tồn tại trên thế giới đối với phụ nữ, nhiều người Việt Nam tin rằng để trở thành một nhà lãnh đạo giỏi, một cá nhân cần sở hữu những đặc điểm tính cách cụ thể như quyết đoán, hướng tới mục tiêu, cạnh tranh, v.v. và những đặc tính này thường được hiểu là đại diện cho các tính cách ở nam giới. Điều này giải thích tại sao nam giới xu hướng được đề bạt trở thành lãnh đạo hơn so với đồng nghiệp nữ giới của họ mặc dù cả hai đều có trình độ và kinh nghiệm ngang nhau.

Một rào cản khác khiến phụ nữ khó đạt được vị trí lãnh đạo là quan điểm của người Việt Nam về mức độ cam kết của phụ nữ trong công việc. Khác với nam giới, phụ nữ được mong đợi phải ưu tiên gia đình hơn công việc. Điều này dẫn đến giả định rằng phụ nữ Việt Nam có xu hướng phân tâm trong công việc vì những lí do trách nhiệm gia đình hơn so với nam giới. Kết quả là, phụ nữ thường bị coi là kém tận tâm hơn nam giới trong việc dành thời gian và ưu tiên cho công việc.

Ở Việt Nam, sự nghiệp của phụ nữ về mặt pháp lý luôn ngắn hơn nam giới. Theo Luật Lao động mới nhất, tuổi nghỉ hưu của phụ nữ hiện nay là 55 tuổi 8 tháng so với nam giới là 60 tuổi 6 tháng. Nhiều người tin rằng điều này có thể có lợi cho phụ nữ do tuổi nghỉ hưu của họ thấp hơn; tuy nhiên, nó có ý nghĩa phân biệt đối xử hơn là mang lại lợi ích cho phụ nữ. Phụ nữ Việt Nam dành một khoảng thời gian tương tự như nam giới để có được bằng cấp, năng lực và kinh nghiệm để thăng tiến cho các vị trí lãnh đạo. Ngoài ra, phụ nữ mất ít nhất 6 tháng nghỉ thai sản một lần trong suốt cuộc đời sự nghiệp của họ. Điều này có thể thách thức phụ nữ có gia đình quản lý thời gian để có được các kỹ năng cần thiết cho vai trò lãnh đạo, làm giảm cơ hội của họ trong việc giành được vị trí lãnh đạo, góp phần gia tăng sự phân biệt đối xử của nhà tuyển dụng vốn có xu hướng lựa chọn nam giới vì nam giới sẽ có nhiều thời gian cho nghề nghiệp và ít bị gián đoạn hơn trong suốt quá trình làm việc của họ.

Chuẩn mực kép đồng thời cũng khiến chính phụ nữ nghi ngờ và tự giới hạn về khả năng đạt được vị trí lãnh đạo của bản thân. Trong báo cáo do Oxfam thực hiện về Định kiến giới đối với lãnh đạo nữ trên các phương tiện truyền thông Việt Nam, phụ nữ thường đánh giá thấp bản thân và tự nhận mình thiếu kiến thức hoặc kỹ năng kỹ thuật và động lực để thăng tiến trong khu vực công. Nhìn chung,

có nhiều khả năng phụ nữ Việt Nam vẫn thiếu tự tin để đảm nhận vai trò lãnh đạo vì họ sợ không thể hoàn thành trách nhiệm kép cho cả gia đình lẫn công việc. Ngoài ra, phụ nữ đã lập gia đình thường thiếu thời gian để có được các kỹ năng và thuộc tính cần thiết cho vai trò lãnh đạo so với các đồng nghiệp nam của họ. Áp lực lớn từ các chuẩn mực xã hội về tiêu chuẩn kép ảnh hưởng tiêu cực đến phụ nữ trong ý thức trao quyền cho nhau trong việc nắm giữ vai trò lãnh đạo. Trong môi trường mạng lưới gần gũi của mình, phụ nữ có thể không muốn ủng hộ hoặc truyền cảm hứng cho con gái, bạn bè nữ thân thiết, hoặc đồng nghiệp nữ của họ có thêm tham vọng hoặc trở nên cạnh tranh hơn để giành được vị trí lãnh đạo vì họ sợ rằng những người thân yêu của mình sẽ phải chịu nhiều áp lực trong việc hoàn thành nhiều nghĩa vụ và trách nhiệm cùng một lúc.

4. Thách thức đối với phụ nữ Việt Nam khi giữ các vị trí lãnh đạo

Như đã thảo luận ở phần trước, phụ nữ Việt Nam hiện đại được kỳ vọng vừa phải hoàn thành tốt công việc, vừa phải làm tròn trách nhiệm của mình trong gia đình. Vì vậy, một trong những thách thức lớn nhất mà các nữ lãnh đạo Việt Nam luôn phải đối mặt là cân bằng giữa công việc và cuộc sống cá nhân. Mặc dù ngày càng có nhiều phụ nữ nhận được sự hỗ trợ từ gia đình trong việc chia sẻ gánh nặng công việc nhà, cảm thông từ người thân nhưng những phụ nữ đảm nhận vai trò lãnh đạo vẫn cho rằng họ có cảm giác có lỗi nếu dành quá nhiều thời gian cho công việc hoặc ưu tiên công việc lên hàng đầu thay vì gia đình.

Ở vị trí lãnh đạo, phụ nữ một lần nữa phải chịu những định kiến về giới tại nơi làm việc. Nhiều cấp dưới đánh giá nữ lãnh đạo của họ không chỉ dựa trên kỹ năng hoặc năng lực lãnh đạo mà còn dựa trên những đặc điểm điển hình của nữ giới như hình thức ưa nhìn, ăn mặc đẹp, linh hoạt, khiêm tốn, v.v. Những kỳ vọng này không áp dụng cho nam giới. Tiêu chuẩn kép khiến các nhà lãnh đạo nữ phải chịu áp lực rất lớn để chứng minh khả năng lãnh đạo của mình không kém nam giới. Trước công chúng, câu chuyện về một phụ nữ Việt Nam thành công trên cương vị lãnh đạo luôn phải đi kèm với việc họ đảm nhiệm tốt trách nhiệm chăm lo gia đình, dạy dỗ con cái, v..v.

Cuối cùng nhưng không kém phần quan trọng, các nữ lãnh đạo Việt Nam cũng cho biết những thách thức trong việc tham gia các sự kiện giao lưu tại nơi làm việc và sau giờ làm việc. Ở nhiều nền văn hóa châu Á, trong đó có Việt Nam, gặp gỡ và giao lưu với những người quan trọng như đồng nghiệp và đối tác kinh doanh sau giờ làm việc luôn là một cách hiệu quả để tăng cường hợp tác. Ở vị trí lãnh đạo, phụ nữ đôi khi được yêu cầu tham gia vào các sự kiện như tiệc rượu, ăn tối, gặp gỡ sau giờ làm việc, ... Tuy nhiên, phụ nữ Việt Nam không thực sự muốn tham gia các sự kiện này như nam giới bởi nhiều lý do. Thứ nhất, phụ nữ có áp lực trách nhiệm với gia đình hơn nam giới và với các lãnh đạo nữ giới thời gian luôn là vấn đề để hoàn thành trách nhiệm kép giữa công việc và gia đình, và việc dành thêm thời gian ngoài giờ để gặp gỡ đối tác càng khiến họ gặp khó khăn trong việc quản lý quỹ thời gian của mình. Thứ hai, do các chuẩn mực văn hóa Việt Nam, các hoạt động, sự kiện giao lưu sau giờ làm việc được cho là bình thường và phổ biến đối với nam giới nhưng lại được coi là không phù hợp với nữ giới. Do đó, nhiều phụ nữ hướng ngoại và hòa đồng cũng cảm thấy không thoải mái trước định kiến xã hội khi tham gia các sự kiện này. Điều này có thể hạn chế cơ hội phát triển mạng lưới nghề nghiệp của một cá nhân nói chung và phụ nữ nói riêng.

5. Chân dung các nữ lãnh đạo tiêu biểu của Việt Nam trên các lĩnh vực khác nhau

Chính trị

Nguyễn Thị Kim Ngân

Nguyên Chủ tịch Quốc hội, nữ Chủ tịch đầu tiên trong lịch sử 70 năm Quốc hội Việt Nam

Nữ Chủ tịch Quốc hội Việt Nam đầu tiên từ ngày 31 tháng 3 năm 2016 đến ngày 30 tháng 3 năm 2021

Nguồn: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Nguy%E1%BB%85n_Th%E1%BB%8B_Kim_Ng%C3%A2n.jpeg1

Tiểu sử

Nguyễn Thị Kim Ngân sinh ngày 12 tháng 4 năm 1954 tại tỉnh Bến Tre, huyện Giồng Trôm, Việt Nam.

Bà sở hữu bằng Thạc sĩ Kinh tế, chuyên ngành tài chính - ngân sách nhà nước và Cử nhân Chính trị. Bà chính thức gia nhập Đảng Cộng sản Việt Nam ngày 09 tháng 12 năm 1982. Từ đó đến nay, bà trải qua các chức vụ khác nhau như Phó Giám đốc, Giám đốc Sở Tài chính Tỉnh Bến Tre, Thứ trưởng Bộ Tài chính, Bí thư Tỉnh ủy Hải Dương.

Năm 2001, bà được bầu làm Ủy viên Ban Chấp hành Trung ương Đảng, cơ quan quyền lực cao nhất của Đảng Cộng sản Việt Nam do Đại hội đại biểu toàn quốc của Đảng bầu ra.

Năm 2006, bà giữ chức vụ Bí thư Ban cán sự Đảng, Thứ trưởng Thường trực Bộ Thương mại

Năm 2007, bà trở thành Bộ trưởng Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội

Năm 2011, tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng Cộng sản Việt Nam, bà được bầu lại vào Ban Chấp hành Trung ương Đảng, được Ban Chấp hành Trung ương bầu vào Ban Bí thư. Sau đó, vào tháng 7 cùng năm, bà được đề cử làm Phó Chủ tịch Quốc hội.

Tháng 5 năm 2013 tại Hội nghị lần thứ 7 khóa XI, bà được bầu bổ sung vào Bộ Chính trị.

Năm 2016 tại Hội nghị 14, Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa 11, bà Nguyễn Thị Kim Ngân được bầu trở thành nữ chủ tịch Quốc hội đầu tiên trong lịch sử của Quốc hội Việt Nam nhiệm kỳ 2016-2021. Ở tuổi 62, bà đã giành được 95,5 phần trăm số phiếu bầu. (Trang tin lãnh đạo Quốc Hội 2021)

"Trước Quốc kỳ thiêng liêng, Quốc hội, đồng bào và cử tri cả nước, tôi xin nguyện kiên quyết trung thành với tổ quốc, nhân dân và hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam. Tôi xin cam kết sẽ nỗ lực hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ được Đảng, Nhà nước và nhân dân giao phó ", bà Ngân nói khi tuyên thệ nhậm chức. (VnExpress, 2016)

Chiến thắng của bà được tôn vinh như một bằng chứng về chính sách trao quyền cho phụ nữ trong các vai trò cấp cao của cơ quan lập pháp.

Đầu năm 2016, khi giữ chức vụ Phó Chủ tịch Quốc hội khóa XIII, tạp chí Forbes đã bình chọn bà là mộ trong 20 người phụ nữ có ảnh hưởng nhất Việt Nam.

Kinh doanh

Nguyễn Thị Phương Thảo

Đồng sáng lập và Chủ tịch, Sovico Holdings

Nữ tỷ phú tự thân đầu tiên của Việt Nam

Tiểu sử

Nguyễn Thị Phương Thảo sinh ngày 7 tháng 6 năm 1970 tại Hà Nội, Việt Nam. Bà được biết đến là nữ tỷ phú tự thân đầu tiên của Việt Nam.

Năm 1992, Nguyễn Phương Thảo hoàn thành chương trình Cử nhân Khoa học (BS) đầu tiên về Quản lý Kinh tế Lao động, Trường Đại học Kinh tế Quốc dân Plekhanov. Năm 1997, bà lấy bằng cử nhân thứ hai về Tín dụng và Tài chính, Viện Moder. Bà cũng có bằng Tiến sĩ về Điều khiển học Kinh tế, Đại học Công nghệ Hóa học Mendeleyev của Nga. (Tạp chí Trường Kinh doanh Havard)

Năm 2007, Nguyễn Thị Phương Thảo thành lập và điều hành hãng hàng không thương mại tư nhân VietJet. Bà đã làm nên lịch sử bằng việc thành lập hãng hàng không quốc tế giá rẻ, thuộc sở hữu tư nhân đầu tiên tại Việt Nam và trở thành nữ Chủ tịch đầu tiên trong ngành hàng không nơi mà truyền thống là lãnh đạo nam (Forbes, 2022)

Thành công của bà cùng với Vietjet đã đưa Nguyễn Thị Phương Thảo trở thành nữ tỷ phú tự thân đầu tiên của Việt Nam vào năm 2017, với giá trị tài sản 2,4 tỷ USD và là nữ doanh nhân tự thân giàu có nhất Đông Nam Á theo tạp chí Forbes. Năm 2019, bà cũng được xếp vào danh sách 100 phụ nữ quyền lực nhất thế giới, đây là năm thứ ba liên tiếp bà lọt vào danh sách này (Vnexpress, 2019).

Vào tháng 10 năm 2021, bà Nguyễn Thị Phương Thảo đã cam kết tài trợ 211 triệu đô la cho Cao đẳng Linarce của Đại học Oxford nhằm mục đích nghiên cứu giáo dục và cấp học bổng sau đại học cho sinh viên. Trường Cao đẳng Linacare cũng sẽ được đổi tên thành Trường Cao đẳng Thảo.

Bà Nguyễn Thị Phương Thảo,
Chủ tịch HĐQT và CEO của VietJet Air
Nguồn: Linh Phuong Thai/Bloomberg

Giáo dục

TS. Bùi Trân Phượng

Nguyên Hiệu trưởng Trường Đại học Hoa Sen

Tiểu sử

TS Bùi Trân Phượng sinh năm 1950 trong một gia đình có truyền thống nhiều thế hệ làm nghề dạy học. Do đó, bà được truyền cảm hứng từ truyền thống của gia đình mình và bà sớm có mục tiêu chinh phục con đường sự nghiệp của mình trong lĩnh vực giáo dục đại học.

Năm 1972, bà hoàn thành Cử nhân Lịch sử tại Đại học Paris I và sau đó vào năm 1994, bà tiếp tục lấy bằng Thạc sĩ tại Đại học Paris VII. Bà nhận Bằng Thạc sĩ thứ hai về Quản trị Kinh doanh tại Học viện Kinh doanh của Vương quốc Bỉ vào năm 2003.

Năm 2008, Bà Bùi Trân Phượng lấy bằng Tiến sĩ tại Đại học Lyon, Pháp.

Trước năm 1991, bà đảm nhiệm các chức vụ Trưởng Bộ môn Lịch sử Việt Nam và Phó chủ nhiệm Bộ môn Lịch sử Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.

Năm 1991, bà bắt đầu công tác tại Đại học Hoa Sen và giữ các chức vụ lãnh đạo gồm Trưởng Bộ môn Tiếng Pháp , Trưởng ngành Quản trị Văn phòng, Phó Hiệu trưởng phụ trách Quốc tế.

Năm 1996, bà được đề đạt giữ chức vụ Hiệu trưởng Đại học Hoa Sen và giữ chức vụ này cho đến năm 2006.

Tiến sĩ Phượng đã được biết tới vì những đóng góp của bà cho sự phát triển của Đại học Hoa Sen từ một trường đào tạo nghề năm 1991 trở thành trường cao đẳng và sau đó là trường đại học năm vào năm 2006. Thành tích của bà trên cương vị lãnh đạo chính là thu hút được nhiều nhà giáo dục từ các lĩnh vực khác nhau đến làm việc và hợp tác với trường, đồng thời cung cấp một môi trường giáo dục năng động cho sinh viên.

Năm 2007, Tiến sĩ Phương được tạp chí Forbes Việt Nam bình chọn là một trong 20 phụ nữ có ảnh hưởng nhất tại Việt Nam vì những đóng góp có tính hiệu quả trong cải cách giáo dục đại học và cao đẳng ở Việt Nam. (Tin Hoa Sen, 2017).

Bùi Trân Phượng
Nguồn: Business Woman Magazine

6. Kết luận

Nữ giới chiếm hơn một nửa dân số và Việt Nam hiện là một trong 15 quốc gia có tỷ lệ phụ nữ tham gia vào thị trường lao động cao nhất thế giới (Nguyen, 2002). Bên cạnh đó, sự gia tăng số lượng những nữ lãnh đạo xuất sắc Việt Nam trên nhiều lĩnh vực khác nhau cho thấy những dấu hiệu tích cực đối với đất nước trong việc thúc đẩy bình đẳng giới. Tuy nhiên, tính trung bình, tỷ lệ phụ nữ đảm nhận các vị trí lãnh đạo trong các ngành ở tất cả các cấp vẫn thấp hơn nhiều so với nam giới. Mặt khác, các nữ lãnh đạo Việt Nam đang phải đối mặt với một số thách thức trong việc giành được hoặc nắm giữ vai trò lãnh đạo của mình do định kiến giới và chuẩn mực xã hội. Do đó, việc trao quyền bình đẳng cho vị trí lãnh đạo không phân biệt giới tính là điều quan trọng đối với Việt Nam để tránh giới hạn tài năng đất nước vào một nhóm lãnh đạo tiềm năng nhỏ hơn chỉ bao gồm nam giới do hạn chế phụ nữ thăng tiến trong các vị trí lãnh đạo.

7. Tài liệu tham khảo

Femmes et guerres, http://femmes-guerres.ens-lyon.fr/spip.php?rubrique35

Forbes (2022): https://www.forbes.com/profile/nguyen-thi-phuong-thao/?sh=401794265391

Havard Business School, https://www.hbs.edu/creating-emerging-markets/interviews/Pages/profile.aspx?profile=ntphuongthao

Ly, T. H. (2015)" 'Confucian Influences on Vietnamese Culture', Vietnam Social Sciences, 5(169), pp. 71–82. Available at: http://tapchikhxh.vass.gov.vn/anh-huong-cua-nho-giao-trong-van-hoa-viet-nam-n50206.html%0Ahttp://vci.vnu.edu.vn/upload/15022/pdf/576363777f8b9a475e8b4577.pdf.

Maheshwari, G. and Nayak, R. (2022): 'Women leadership in Vietnamese higher education institutions: An exploratory study on barriers and enablers for career enhancement', Educational Management Administration and Leadership, 50(5), pp. 758–775. doi: 10.1177/1741143220945700.

(Nguyen, 2002): Vietnam briefing. Available at: https://www.vietnam-briefing.com/news/vietnams-gender-equality-and-prevailing-challenges-in-the-workplace-in-vietnam.html/

Schuler, S. R. et al. (2006): 'Constructions of gender in Vietnam: In pursuit of the "Three Criteria"', Culture, Health and Sexuality, 8(5), pp. 383–394. doi: 10.1080/13691050600858924.

Tin Hoa Sen (2017) https://www.hoasen.edu.vn/forbes-vn-ts-bui-tran-phuong-la-mot-trong-20-phu-nu-anh-huong-nhat-viet-nam/

Trang tin lãnh đạo Quốc Hội (2021): https://quochoi.vn/pct-nguyen-thi-kim-ngan/Pages/qua-trinh-cong-tac.aspx?ItemID=27966

Truong, T. T. H. (2008): 'Women's Leadership in Vietnam: Opportunities and Challenges', Journal of Women in Culture and Society, 34(1), pp. 16–21.

UN Women (2021): 'Country gender equality profile Viet Nam 2021'.

Vnexpress (2019): https://e.vnexpress.net/news/business/companies/vietjet-ceo-among-world-s-100-most-powerful-women-4027174.html

Vu, H. T. (2019): 'Asian women leadership in news media Female leadership in Vietnam', Asian women leadership: A cross-national and cross-sector comparison.

Vu, T. H. et al. (2017): 'Gender Stereotypes Against Female Leaders in the Vietnamese Media', Oxfam in Vietnam.

Wells, M. (2005): 'Viet Nam: Gender Situation Analysis', (November), p. 117.

ThS. Lương Thị Hân

Hướng nghiên cứu: Khởi nghiệp và Đổi mới sáng tạo, Khởi nghiệp xã hội, Hành vi tổ chức, Văn hóa kinh doanh

Khoa Lịch sử và Nghiên cứu văn hóa

Đại học Justus-Liebig Universität, Gießen

Email: han.luongthi.vn@gmail.com

Ẩm thực đường phố Việt Nam
Nguồn: iStock.com/hadynyad

Phụ nữ trong thị trường lao động phi chính thức

● **Dương Kim Anh**

Nghiên cứu về phụ nữ trong lao động, việc làm luôn là chủ đề nhận được sự quan tâm bởi tầm quan trọng của việc làm đối với phụ nữ, gia đình và xã hội, cũng như đóng góp đáng kể của phụ nữ trên thị trường lao động. Thị trường lao động luôn chứa đựng yếu tố giới, đặc biệt là trong lĩnh vực lao động phi chính thức, nơi sự tham gia của phụ nữ chiếm tỷ trọng cao. Mặc dù là lực lượng lao động rất đông đảo trong xã hội, nhưng lao động phi chính thức lại là nhóm đối tượng dễ bị tổn thương trước những thay đổi bất lợi trong nền kinh tế - xã hội. Bài viết xây dựng cơ sở lý luận và thực tiễn về sự tham gia và vị thế của phụ nữ trong thị trường lao động phi chính thức ở Việt Nam thông qua phân tích các rào cản giới đối với phụ nữ trên thị trường lao động phi chính thức và tác động của phân công lao động theo giới trong gia đình tới vị thế của phụ nữ trong thị trường lao động này. Bài viết cũng đưa ra một số khuyến nghị nhằm thúc đẩy vai trò, vị thế của phụ nữ trong thị trường lao động phi chính thức. Lao động, việc làm là vấn đề quan trọng đối với mỗi quốc gia, quyết định sự phát triển bền vững của đất nước. Chương trình nghị sự 2030 vì sự phát triển bền vững có nhiều Mục tiêu phát triển bền vững (SDGs) liên quan đến lao động, việc làm như SDG1 về xóa nghèo, SDG2 về xóa đói, SDG5 về bình đẳng giới và trao quyền cho phụ nữ và trẻ em gái, SDG8 về tăng trưởng kinh tế và việc làm bền vững, SDG12 về sản xuất và tiêu dùng bền vững. Nghiên cứu về lao động, việc làm nói chung khá nhiều, nhưng nghiên cứu về phụ nữ trên thị trường lao động phi chính thức còn hạn chế; đặc biệt là các nghiên cứu khai thác từ góc độ giới.

Tỷ lệ phụ nữ lãnh đạo, quản lý trong lĩnh vực kinh tế chính thức còn thấp, đặc biệt là tỷ lệ giám đốc, lãnh đạo điều hành cấp cao. Tỷ lệ phụ nữ làm việc trên thị trường lao động phi chính thức còn cao. Theo báo cáo của Tổng cục Thống kê và ILO (2018), trong giai đoạn 2014-2016, nam giới chiếm 56,4%, nữ chiếm 43,6% trong khu vực phi chính thức. Nữ giới chịu nhiều thiệt thòi hơn nam giới về vị thế việc làm. Đa số nam giới có việc làm phi chính thức là người làm công ăn lương (65,1%), trong khi đó tỷ trọng này ở nữ giới chỉ là 38,4%. Ngược lại, ở những việc làm mang tính chất thiếu ổn định hơn như lao động tự làm và lao động gia đình, tỷ lệ của nữ giới đều cao hơn nam giới (tương ứng là 42,6% so với 24,0 % ở lao động tự làm và 16,9% so với 7,9% ở lao động gia đình). Tỷ lệ lao động có việc làm phi chính thức quý 1/2021, nam (60,8%), nữ (52,9%) (Bộ Kế hoạch và Đầu tư & Tổng cục Thống kê, 2021).

Phụ nữ chịu nhiều rào cản trên thị trường lao động phi chính thức, trong đó có các rào cản giới như phân biệt đối xử theo giới với các rủi ro bạo lực trên cơ sở giới; mong đợi và kỳ vọng xã hội với những việc phụ nữ làm, nam giới làm khiến phụ nữ phải thực hiện nhiều công việc chăm sóc không lương, ảnh hưởng tới sự phát triển đầy đủ của phụ nữ; hay hạn chế trong tiếp cận và thụ hưởng các chế độ phúc lợi, an sinh.

Lựa chọn quả ngon

Nguồn: Flickr/Jimsolo

Đại dịch Covid-19 ảnh hưởng không nhỏ tới thị trường lao động nói chung và thị trường lao động phi chính thức nói riêng. Giãn cách xã hội, hạn chế tụ tập đông người tác động tới mọi mặt của đời sống xã hội như lao động, việc làm, thu nhập, giáo dục, y tế. Lao động phi chính thức, vốn dựa nhiều vào các công việc thời vụ, thiếu ổn định lại càng khó khăn và dễ bị tổn thương hơn. Không chỉ chiếm tỷ lệ cao trong nhóm lao động phi chính thức, phụ nữ còn là đối tượng phải hứng chịu nhiều tác động nặng nề nhất của đại dịch Covid-19 khi bất bình đẳng gia tăng. Ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 khiến nhiều lao động phi chính thức, trong đó có lao động nữ phi chính thức phải nghỉ việc hoàn toàn. Không có việc làm đồng nghĩa với việc không có thu nhập; ảnh hưởng lớn tới cuộc sống, sinh hoạt của gia đình; ảnh hưởng tới kết quả thúc đẩy bình đẳng giới, tiến bộ và công bằng xã hội. Nghiên cứu về phụ nữ trên thị trường lao động phi chính thức, vì vậy, càng trở nên cần thiết.

2. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

Cơ sở lý luận

Bài viết sử dụng một số khái niệm cơ bản như lao động phi chính thức, việc làm phi chính thức, thị trường lao động phi chính thức, và vai trò giới. Lao động phi chính thức và việc làm phi chính thức là hai khái niệm và phạm trù khác nhau. Nói đến lao động phi chính thức là nói đến con người, còn nói đến việc làm phi chính thức là nói đến công việc.

Lao động phi chính thức được xác định là lao động có việc làm phi chính thức; với một số đặc điểm dễ nhận thấy như: việc làm bấp bênh, thiếu ổn định, thu nhập thấp, thời gian làm việc dài; không có hợp đồng lao động hoặc có nhưng không được đóng bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, không được chi trả các chế độ phụ cấp và các khoản phúc lợi xã hội khác. Những người lao động này thường có điều kiện sống hạn chế, luẩn quẩn trong đói nghèo; hạn chế về năng lực, kiến thức và điều kiện kinh tế, do đó hạn chế về cơ hội phát triển và hòa nhập xã hội.

Việc làm phi chính thức là khái niệm được định nghĩa theo nhiều cách khác nhau, tuy nhiên khó tìm được định nghĩa cụ thể về việc làm phi chính thức. Ở Việt Nam, hầu hết các việc làm thuộc khu vực kinh tế phi chính thức được coi là việc làm phi chính thức (Tổng cục Thống kê & ILO 2018).

Thị trường lao động phi chính thức, Tổng cục Thống kê & ILO (2018) là tập hợp các đơn vị sản xuất ra sản phẩm vật chất và dịch vụ với mục tiêu chủ yếu nhằm tạo ra công ăn việc làm và thu nhập cho người lao động. Các đơn vị này thường hoạt động với tổ chức quy mô nhỏ, quan hệ lao động chủ yếu dựa trên lao động không thường xuyên, quan hệ họ hàng hoặc quan hệ cá nhân hơn là những quan hệ qua hợp đồng với những đảm bảo chính thức.

Vai trò giới là chức năng, trách nhiệm của phụ nữ và nam giới theo quan niệm, kỳ vọng xã hội, cộng đồng đối với mỗi giới. Như vậy, vai trò giới trong mỗi xã hội là khác nhau. Ở Việt Nam, quan điểm giới truyền thống "nam ngoại, nữ nội" (xã hội kỳ vọng nam giới ra ngoài kiếm tiền, lo việc lớn; phụ nữ ở nhà lo việc bếp núc) đã có nhiều thay đổi. Tuy nhiên, vai trò, vị thế của phụ nữ vẫn còn hạn chế so với nam giới, do ảnh hưởng của tư tưởng phụ quyền.

Lý thuyết áp dụng

Bài viết áp dụng hai lý thuyết cơ bản là lý thuyết vai trò giới và lý thuyết mạng lưới xã hội.

Lý thuyết vai trò giới

Vai trò giới (gender role) được nhắc đến từ Khung phân tích giới Havard. Khung Havard còn được biết đến như Khung vai trò giới. Tuy nhiên, vai trò giới mà Khung Havard nhắc đến còn hạn chế, mới chỉ dừng ở vai trò sản xuất và vai trò tái sản xuất. Bài viết này áp dụng vai trò giới do Carolyn Moser (dẫn theo March & cộng sự 2010) đưa ra trong Khung ba vai trò giới. Theo đó, ở hầu hết các xã hội, phụ nữ, nam giới có ba vai trò giới cơ bản: Vai trò sản xuất, vai trò tái sản xuất, và vai trò cộng đồng.

Vai trò sản xuất được chia ra hai loại: Sản xuất ra hiện vật và sản xuất xuất ra tiền mặt. Phụ nữ, nam giới sản xuất ra hiện vật, góp phần cải thiện bữa ăn trong gia đình; một phần các hiện vật này có thể được bán đi, tạo thu nhập cho gia đình. Trong khi đó, phụ nữ, nam giới đi làm, có thu nhập, tức là thực hiện công việc được trả lương.

Vai trò tái sản xuất thể hiện thông qua công việc tái sản xuất sinh học và tái sản xuất sức lao động. Tái sản xuất sinh học là việc mang thai, sinh đẻ. Trong khi đó tái sản xuất sức lao động là việc chăm sóc, nuôi dưỡng (con cái, các thành viên trong gia đình, người ốm, người già).

Vai trò cộng đồng bao gồm lãnh đạo cộng đồng và phục vụ cộng đồng. Lãnh đạo cộng đồng là công việc được hưởng lương. Trong khi đó phục vụ cộng đồng là các công việc tự nguyện.

Bất bình đẳng giới thể hiện rõ ở các khía cạnh của vai trò giới. Cụ thể là, ở vai trò tái sản xuất, phụ nữ chiếm vị thế thấp hơn, với nhiều phụ nữ tham gia vào việc làm phi chính thức. Ở vai trò tái sản xuất, công việc tái sản xuất sinh học và tái sản xuất sức lao động do phụ nữ thực hiện phần nhiều. Trong khi đó, ở vai trò cộng đồng, bất bình đẳng thể hiện ở chỗ, một tỷ lệ rất thấp phụ nữ là lãnh đạo địa phương (trừ chủ tịch, phó chủ tịch Hội Phụ nữ); công việc phục vụ cộng đồng chủ yếu do phụ nữ thực hiện.

Lý thuyết vai trò giới, vì vậy, quan tâm nhiều đến phân công lao động theo giới. Moser (dẫn theo March & cộng sự, 2010) đưa ra Khung ba vai trò giới với sáu công cụ phân tích, trong đó công cụ đầu tiên là "xác định vai trò giới", xác định phân công lao động theo giới bằng cách hỏi "Ai làm gì?". Tuy nhiên, cần lưu ý đến việc làm như thế nào, mức độ thường xuyên. Moser cũng nhất mạnh khác biệt giới trong phân công lao động, thể hiện ở chỗ nam giới thường chỉ thực hiện các hoạt động sản xuất và hoạt động chính trị cộng đồng.

Lý thuyết mạng lưới xã hội

Mạng lưới xã hội là cấu trúc xã hội được hình thành bởi các cá nhân hay tổ chức được gắn kết bởi sự phụ thuộc lẫn nhau. Các cá nhân thường được gắn kết bởi sự phụ thuộc lẫn nhau thông qua các nút thắt như tình bạn, tình yêu, quan hệ gia đình, sở thích, quan hệ công việc, v.v. Theo Lữ Thị Mai Oanh và Nguyễn Quý Thanh (2019) mạng lưới xã hội cũng có thể được xem như nguồn vốn xã hội và giá trị cá nhân có được thông qua nó. Mạng lưới xã hội bao gồm nhiều mối quan hệ đôi, trong đó, mỗi người có mối quan hệ với ít nhất hai người khác, nhưng không ai có liên kết với tất cả các thành viên khác. Như vậy, con người tồn tại trong một mạng lưới xã hội; có mối quan hệ chằng chịt; việc thực hiện vai trò giới của họ chịu ảnh hưởng của nhiều người, không chỉ về hành vi, mà còn chịu tác động bởi tư tưởng, quan điểm của họ. Tham gia vào mạng lưới xã hội, tạo điều kiện thúc đẩy hòa nhập xã hội của các cá nhân.

Bài viết sử dụng các số liệu thứ cấp, bao gồm các báo cáo nghiên cứu, các thông tin báo chí về các chủ đề phân công lao động, vai trò giới, việc làm phi chính thức, thị trường lao động phi chính thức, dịch bệnh Covid-19 và ảnh hưởng tới phụ nữ, gia đình và cộng đồng.

3. Thị trường lao động phi chính thức và tính dễ tổn thương

Tác giả Herrera và Hidalgo (2013) nhận định:

"Khu vực kinh tế phi chính thức thường được coi là một khu vực vật lộn để sinh tồn, một nơi trú ẩn trong thời gian khủng hoảng và bước đệm chờ tìm việc trong khu vực chính thức".

Những người di cư chiếm tỷ lệ khá lớn trong thị trường lao động phi chính thức. Nhiều nghiên cứu khẳng định rằng thị trường lao động phi chính thức là khu vực thu hút đông đảo người di cư, có mối liên hệ giữa kinh tế phi chính thức với đói nghèo và di cư (Cling & cộng sự 2013, dẫn theo Vũ Thị Cúc 2014). Chân dung xã hội của lao động nữ di cư làm việc khu vực phi chính thức được mô tả là nhóm lao động nghèo, trình độ học vấn thấp, không được đào tạo nghề bài bản; mức sống khó khăn; điều kiện ăn ở, vệ sinh không được đảm bảo (Hoàng Bá Thịnh 2012). Do thu nhập thấp, chi phí sinh hoạt cao, đồng thời phải gửi tiền về gia đình nên người lao động không có tiền chi trả cho đào tạo nâng cao tay nghề. Cơ hội học tập, nâng cao trình độ là rất thấp (Đào Thị Phương Liên 2020).

Tiếp cận theo hướng xã hội học, nghiên cứu của Nguyễn Xuân Mai, Trần Nguyệt Minh Thu (2014) chỉ ra rằng khu vực kinh tế phi chính thức là nguồn tạo việc làm lớn nhất cho nhóm yếu thế và vì thế, tính dễ tổn thương của lao động trong khu vực này cũng cao. Nghiên cứu của Hoàng Bá Thịnh (2012) cho thấy lao động nữ di cư làm việc ở khu vực phi chính thức phải đối diện với nhiều bất ổn, khó khăn, công việc không ổn định, gặp rào cản xã hội nhiều hơn so với nam giới. Theo tác giả Vũ Thị Cúc (2014), có sự khác biệt giới trong cơ hội nghề nghiệp cũng như điều kiện làm việc của người lao động. Lao động nam có xu hướng làm việc trong ngành xây dựng, xe ôm, cửu vạn... còn lao động nữ chiếm nhiều hơn trong nhóm lao động yếu thế là lao động tự làm và lao động gia đình. Đây là hai nhóm công việc không ổn định và gần như không được hưởng một loại hình hỗ trợ nào.

Các tác giả Nguyễn Xuân Mai và Trần Nguyệt Minh Thu (2014) cho rằng tính dễ tổn thương của thị trường lao động phi chính thức chịu tác động bởi các biến động kinh tế, biến đổi khí hậu hay quản trị đô thị. Thực tế cho thấy, ảnh hưởng của dịch bệnh cũng gây tác động lớn đến thị trường lao động. Đại dịch Covid 19 xuất hiện từ cuối năm 2019, gây thiệt hại nặng nề đối với sự phát triển kinh tế xã hội của hầu hết các quốc gia trên thế giới. Đại dịch Covid 19 đã tác động trực tiếp tới người lao động, trong đó có lao động lớn tuổi, lao động nữ và đặc biệt là lao động nữ di cư ở khu vực phi chính thức. Lao động nữ di cư chịu nhiều ảnh hưởng tới điều kiện sống, việc làm, thu nhập, sức khỏe và tinh thần trong đại dịch Covid 19 (Trần Thanh Hồng Lan 2021).

4. Sự tham gia và rào cản giới đối với phụ nữ trên thị trường lao động phi chính thức

Tỷ lệ phụ nữ tham gia vào thị trường lao động phi chính thức ở Việt Nam còn khá cao và làm các công việc dễ bị tổn thương nhiều hơn so với nam giới. Do nữ giới dễ bị tổn thương hơn, có ít hơn cơ hội lựa chọn các công việc khi tham gia thị trường lao động so với nam giới, họ bắt buộc phải chấp nhận làm các công việc kém ổn định hơn để có thể đảm bảo thu nhập cho bản thân và gia đình. Hội thảo chuyên đề *Phát triển chuỗi cung ứng lao động ổn định sau đại dịch Covid-19* trong khuôn khổ Diễn đàn Kinh tế Việt Nam 2022 tổ chức tại TP Hồ Chí Minh ngày 5-6/6/2022 cho thấy, nữ giới có xu hướng làm các công việc dễ bị tổn thương hơn nam giới. Có 31,8% lao động phi chính thức nam giới được xếp vào nhóm lao động có việc làm dễ bị tổn thương trong khi con số này ở nữ giới lên tới 59,6%.

Tỷ lệ lao động phi chính thức nói chung và tỷ lệ lao động nữ tham gia thị trường lao động phi chính thức nói riêng ngày càng cao, do tác động mạnh mẽ của sự dịch chuyển cơ cấu kinh tế theo hướng tăng cao lĩnh vực dịch vụ, công nghiệp hiện đại và giảm dần tỷ trọng các ngành sử dụng nhiều lao động. Cách mạng 4.0 làm thay đổi phương thức vận hành và mối quan hệ giữa các yếu tố của quá trình sản xuất, thúc đẩy các hình thức lao động trực tuyến. Bên cạnh đó, một số loại hình hợp đồng văn bản truyền thống thay thế bằng hình thức ký kết lao động thông qua giao kết kinh doanh, hợp tác, hợp đồng thỏa thuận miệng, từ đó hình thành một bộ phận không nhỏ người lao động thuộc khu vực phi chính thức. Bên cạnh đó, đại dịch COVID-19 cũng làm mất đi cơ hội việc làm chính thức của nhiều lao động, trong đó dễ tổn thương hơn là lao động nữ; nhiều người lao động, thậm chí không có được cơ hội việc làm phi chính thức.

Phụ nữ trong thị trường lao động phi chính thức có thu nhập thấp. Trong nhóm lao động có phi chính thức có thu nhập, thu nhập từ việc làm hàng tháng của nam giới cao hơn nữ giới 10,7%. Khoảng cách giới thể hiện rõ ở loại hình công việc. Phụ nữ làm công việc dễ bị tổn thương nhiều hơn nam giới. Tỷ lệ lao động tự làm và lao động gia đình không được trả lương ở nữ giới cao hơn nam giới 12,4%.

Châu Đốc, Việt Nam - 13/10/2018: Nữ nông dân làm việc trên ruộng lúa Châu Đốc, đồng bằng sông Cửu Long, Việt Nam
Nguồn: iStock.com/vinhdav

Phụ nữ trong thị trường lao động phi chính thức hạn chế trong tiếp cận các dịch vụ an sinh xã hội như bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, giáo dục, cơ hội việc làm, đào tạo, và các hỗ trợ xã hội khác. Diễn đàn kinh tế Việt Nam lần thứ 4 tổ chức ngày 5-6/6/2022 tại TP Hồ Chí Minh cho thấy, lao động phi chính thức chịu nhiều thiệt thòi, có tới 97,9% lao động phi chính thức không được đóng bảo hiểm xã hội. Chỉ có 0,2% được đóng bảo hiểm xã hội bắt buộc, còn lại 1,9% đóng bảo hiểm xã hội tự nguyện. Trong khi đó, có tới 80,5% lao động chính thức có bảo hiểm xã hội. Có tới 43,9% lao động phi chính thức được xếp vào nhóm lao động có việc làm dễ bị tổn thương (32,1% là lao động tự làm và 11,8% là lao động gia đình không được trả lương), trong khi đó chỉ có 14% lao động chính thức được xếp vào nhóm này. Nữ giới có xu hướng làm các công việc dễ bị tổn thương hơn nam giới. Có 31,8% lao động phi chính thức nam giới được xếp vào nhóm lao động có việc làm dễ bị tổn thương trong khi con số này ở nữ giới lên tới 59,6%. Trong khi chỉ có 1,7% lao động chính thức không được ký hợp đồng lao động thì có tới 76,7% số lao động phi chính thức làm việc mà không có bất cứ một hợp đồng lao động bằng văn bản nào liên quan đến công việc đang làm, cụ thể hợp đồng thỏa thuận miệng (62,1%) và không có bất cứ một thỏa thuận nào (14,6%).

Lao động nữ phi chính thức chịu nhiều rủi ro bạo lực trên cơ sở giới. Áp lực về thu nhập, việc làm trong bối cảnh đại dịch dễ dẫn đến xung đột quan hệ giới và làm tăng bạo lực gia đình. Bên cạnh đó, lao động nữ phi chính thức không ít người là lao động di cư, từ nông thôn ra đô thị, làm các công việc như bán hàng rong, lao động ở các chợ đầu mối, giúp việc gia đình, hầu hết đều phải thuê nhà trọ. Để giảm chi phí, nhiều người chấp nhận ở chung, phòng trọ rất tạm bợ, chật hẹp, điều kiện sinh hoạt, điều kiện sống hạn chế. Vì vậy, đối mặt với nhiều thách thức và rào cản hơn nam giới, chịu rủi ro bạo lực và lạm dụng tình dục do phân biệt đối xử theo giới. Phụ nữ mang những đặc điểm giới tính và giới rất đặc thù nên chỗ ở, chỗ sinh hoạt, điều kiện vệ sinh cần kín đáo, bảo đảm an ninh, an toàn. Kết quả Dự án điều tra cơ bản của Học viện Phụ nữ Việt Nam năm 2014 khảo sát trên 1.809 phụ nữ di cư từ 15 tuổi trở lên tại 8 tỉnh/thành phố cho thấy, phần lớn phụ nữ di cư thuê nhà trọ trong điều kiện chật chội, ẩm thấp, các điều kiện sống như nước sạch, điện sinh hoạt, nhà vệ sinh chưa đầy đủ và thiếu nhiều trang thiết bị thiết yếu cho cuộc sống (dẫn theo Nguyễn Thị Thu Hoài, 2021). Điều này ảnh hưởng không nhỏ tới an toàn cho phụ nữ và sức khỏe của phụ nữ, đặc biệt là sức khỏe sinh sản.

Điều kiện sống, điều kiện làm việc hạn chế cũng ảnh hưởng không nhỏ tới mức độ hòa nhập xã hội của lao động nữ phi chính thức. Lao động nữ phi chính thức thường làm việc tự do hoặc làm ở các tổ chức có quy mô nhỏ, với quan hệ cá nhân, quan hệ họ hàng, công việc không thường xuyên nên ít có hội họp, giao lưu, vì vậy hạn chế về vốn xã hội cũng như quan hệ mạng lưới, quan hệ với các tổ chức, đoàn thể, hiệp hội. Do ít tham gia vào các hoạt động chung, vì thế nên vai trò, tiếng nói và ảnh hưởng của lao động nữ phi chính thức tới cộng đồng rất hạn chế, chưa nói đến vai trò đại diện và quyền ra quyết định. Việc tham gia hạn chế của lao động nữ phi chính thức vào các mạng lưới xã hội khiến họ gặp không ít khó khăn, trở ngại trong quá trình hòa nhập, đặc biệt là đối với lao động nữ phi chính thức di cư - những người cùng một lúc hội đủ ba yếu tố dễ bị tổn thương: là phụ nữ - là lao động di cư - là lao động phi chính thức. Nghiên cứu của Phạm Văn Quyết và Trần Văn Kham (2016) cho thấy, lao động nữ phi chính thức nhập cư gặp khó khăn trong quan hệ mạng lưới và hòa nhập xã hội, họ thường tự giải quyết khó khăn trong cuộc sống theo hướng nhờ cậy vào các mối quan hệ với bạn bè cùng làm việc và cùng trong xóm trọ, sau nữa là mối quan hệ với người thân, bạn bè ở quê hoặc cùng quê song hiện đang sống ở thành phố, rồi mới nhờ đến chính quyền, đoàn thể địa phương, cơ quan đang làm việc. Đa phần các đánh giá về việc nhờ cậy sự giúp đỡ của mối quan hệ với chính quyền địa phương, với các tổ chức đoàn thể ở mức rất thấp.

5. Phân công lao động theo giới trong hộ gia đình Việt Nam và tác động tới vị thế của phụ nữ trong thị trường lao động phi chính thức

Bài viết này còn phân tích phân công lao động theo giới trong hộ gia đình Việt Nam, khai thác sự tham gia, đóng góp của phụ nữ ở khía cạnh lao động gia đình không được trả lương, trong bối cảnh công việc này chưa được tính toán vào GDP quốc gia, và ảnh hưởng của phân công lao động theo giới trong hộ gia đình tới vị thế của lao động nữ trong thị trường lao động phi chính thức. Phân công lao động giữa vợ và chồng là một chỉ báo quan trọng đo lường mức độ bình đẳng giới trong gia đình và do đó, ảnh hưởng đến việc thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững (Nguyễn Hữu Minh & Nguyễn Thị Phương 2021). Các công việc "nội trợ" trở thành vấn đề đáng quan tâm khi đặt gia đình trong bối cảnh của biến đổi xã hội và bình đẳng giới.

Mối quan hệ vợ chồng trong phân công lao động trong gia đình đã có những biến đổi nhất định trong bối cảnh biến đổi xã hội, thể hiện ở sự gia tăng tỷ lệ cả hai vợ chồng cùng tham gia công việc gia đình. Đồng thời, ở một số công việc như thay mặt gia đình giao tiếp với chính quyền, tỷ lệ cả hai vợ chồng cùng làm chính các công việc này đã cao hơn (Nguyễn Hữu Minh 2020). Tuy nhiên, trong thực hiện chức năng sinh sản, chăm sóc sức khỏe, và tái sản xuất sức lao động, phụ nữ vẫn thực hiện chính. Vai trò của phụ nữ thể hiện rõ nhất trong thực hiện các chức năng trên, và công việc chăm sóc gia đình vẫn là gánh nặng lớn đối với phụ nữ. Nghiên cứu của Học viện Phụ nữ Việt Nam (2021, tr.31-32) cho thấy, phụ nữ gánh trách nhiệm nhiều nhất ở công việc nội trợ, tiếp đến là chăm sóc con cái, áp dụng các biện pháp tránh thai và cuối cùng là chăm sóc người già, người ốm. Với công việc nội trợ hàng ngày như đi chợ, nấu ăn, giặt giũ, thu dọn nhà cửa, phụ nữ là người làm chính, ít có sự chia sẻ từ người chồng. Trong các công việc liên quan đến con cái, người chồng đã có sự chia sẻ với vợ nhiều hơn, tuy nhiên, việc chăm sóc con cái trong gia đình, người vợ vẫn gánh trách nhiệm chính. Với việc chăm sóc người già, người ốm, người vợ là người thực hiện chính nhiều hơn gấp 6 lần so với người chồng. Trong khi đó công việc này cần nam giới là người có sức khỏe tốt hơn nữ giới.

Sự thay đổi trong phân công lao động theo giới trong gia đình là khá chậm chạp (Nguyễn Hữu Minh & Trần Thị Hồng 2018). Tỷ lệ nam giới tham gia vào công việc nội trợ, chăm sóc con cái chưa tương xứng với sự gia tăng của phụ nữ trên thị trường lao động. Theo báo cáo của Vụ Bình đẳng giới - Bộ Lao động Thương binh và Xã hội và ActionAid Việt Nam (2016), phụ nữ Việt Nam trung bình dành hơn 5 giờ mỗi ngày để làm những công việc chăm sóc không lương, nhiều hơn nam giới từ 2 tới 2,5 giờ. Báo cáo phân tích dựa trên số liệu Điều tra Lao động - việc làm của ILO (2021) cũng cho kết quả tương đồng. Hầu hết phụ nữ dành một quỹ thời gian nhất định cho việc nhà. Phụ nữ dành trung bình 20,2 giờ một tuần trong khi nam giới là 10,7 giờ. Thậm chí, có đến gần 20% nam giới cho biết không làm việc nhà.

Người lao động đi xe đạp, đội nón, nghe điện thoại di động, Hà Nội, Việt Nam năm 2022

Nguồn: iStock.com/Will Langston

Nông dân nữ trồng lúa

Nguồn: iStock.com/guenterguni

Một nhận xét chung ở nhiều nghiên cứu đó là phụ nữ thường gắn với công việc nội trợ, quản lý chi tiêu trong gia đình, chăm sóc người ốm/trẻ em trong khi người chồng chịu trách nhiệm chính trong giao tiếp với chính quyền, quyết định chính trong việc mua đồ dùng giá trị cho gia đình (Vũ Mạnh Lợi & cộng sự 2013; Nguyễn Hữu Minh & Trần Thị Hồng, 2018; Nguyễn Hữu Minh & Nguyễn Thị Phương 2021). Các nghiên cứu cũng chỉ ra sự phân công lao động theo giới trong gia đình có thể thay đổi theo lứa tuổi, học vấn, sự đóng góp thu nhập, khu vực cư trú và văn hóa truyền thống. Với các cặp vợ chồng trẻ khi mới kết hôn, đa số phụ nữ phải đảm nhiệm chính các công việc như nấu ăn, rửa bát, giặt giũ. Tỷ lệ nam giới tham gia làm việc công việc nội trợ trong giai đoạn này rất thấp. Trong khi ở các gia đình lớn tuổi thì có sự tham gia cao hơn của người chồng (Vũ Thị Thanh 2009; Nguyễn Hữu Minh & Nguyễn Thị Phương 2021).

Bên cạnh đó, yếu tố thu nhập cũng là một chỉ báo quan trọng trong việc quyết định ai là người đảm nhiệm chính công việc gia đình. Tác giả Nguyễn Hữu Minh (2016) đã chỉ rõ, trong gia đình, nếu người chồng có thu nhập cao hơn rõ rệt so với người vợ thì người vợ thường có xu hướng đảm nhiệm công việc gia đình để tạo điều kiện cho người chồng thực hiện công việc chính, nhằm tối đa hóa thu nhập chung của gia đình. Khi người vợ có thu nhập cao hơn hoặc bằng người chồng thì bản thân mỗi thành viên sẽ phân cân nhắc lại phân công lao động trong gia đình để làm thế nào duy trì và nâng cao thu nhập chung. Khi đó, người chồng có thể tham gia nhiều hơn vào công việc gia đình. Hầu hết các nghiên cứu đều đưa đến kết quả đồng nhất: khoảng cách thu nhập giữa người vợ và người chồng càng nhỏ thì phân công lao động nội trợ giữa vợ và chồng càng bình đẳng (Blair & Lichter, 1991, dẫn theo Vũ Tuấn Huy & Deborah, 2000).

Có sự biến đổi khác biệt giữa thành thị và nông thôn: quyền quyết định truyền thống (chồng quyết định chính) sang mô hình bình đẳng giới (có sự tham gia của hai vợ chồng) diễn ra nhiều ở khu vực thành thị, nhóm cư dân có trình độ cao (Nguyễn Hữu Minh &Trần Thị Hồng 2018). Theo tác giả Nguyễn Xuân Thắng (2019), trong các gia đình ở đô thị, người chồng có xu hướng tham gia làm các công việc nội trợ nhiều hơn so với gia đình ở nông thôn. Ngoài ra, sự có mặt của người giúp việc ở nhiều gia đình đô thị là yếu tố giúp giảm bớt công việc nội trợ của người vợ trong gia đình. Nghiên cứu của Vũ Tuấn Huy & Deborah (2000) chỉ ra rằng, con gái có vai trò quan trọng hơn so với con trai trong việc giảm gánh nặng công việc chăm sóc không lương cho phụ nữ. Tuy nhiên, điều này đặt ra vấn đề lớn đối với chức năng xã hội hóa vai trò giới đối với trẻ em.

Xét về yếu tố văn hóa truyền thống, quan niệm truyền thống về vai trò giới có ảnh hưởng rất lớn đến sự phân công lao động trong gia đình. Tư tưởng định kiến giới cho rằng công việc nội trợ và chăm sóc con cái là trách nhiệm, bổn phận của người vợ. Quan niệm này không chỉ thể hiện ở nam giới mà ở cả phụ nữ (Vũ Thị Thanh 2009; Nguyễn Hữu Minh 2016).

Như vậy, có thể thấy, phân công lao động theo giới trong gia đình Việt Nam còn tồn tại khuôn mẫu phân công lao động theo giới truyền thống. Phụ nữ Việt Nam còn phải giành nhiều thời gian cho công việc chăm sóc không lương, việc này ảnh hưởng không nhỏ tới vị thế, sự đóng góp của phụ nữ trên thị trường lao động phi chính thức, và sự tham gia của họ vào thị trường lao động chính thức. Bởi lẽ, quỹ thời gian của mỗi con người là có hạn, tham gia nhiều vào lao động gia đình sẽ hạn chế sự tham gia và đóng góp của phụ nữ trong lao động bên ngoài gia đình. Bất bình đẳng trong phân công lao động theo giới trong gia đình cản trở phụ nữ tham gia vào thị trường lao động chính thức; vị thế của họ, vì thế khó được cải thiện. Đặc biệt, với những phụ nữ lao động phi chính thức làm việc tại hộ gia đình, các làng nghề truyền thống, các hộ kinh doanh cá thể phi nông nghiệp, doanh nghiệp tự chủ, phân công lao động theo giới trong gia đình bất bình đẳng khiến họ gắn chặt hơn với vai trò giới truyền thống, trong khi thời gian, công sức họ bỏ ra cho gia đình là rất lớn nhưng chưa được ghi nhận đầy đủ.

6. Kết luận

Phụ nữ tham gia và đóng góp đáng kể cho thị trường lao động, đặc biệt là thị trường lao động phi chính thức. Tuy nhiên, vai trò, vị thế của phụ nữ trên thị trường lao động phi chính thức còn hạn chế, do chịu nhiều rào cản giới như các bất bình đẳng giới, khác biệt giới về thu nhập, hạn chế trong tiếp cận an sinh xã hội, hạn chế về vốn xã hội, mức độ hòa nhập xã hội, và bất bình đẳng trong phân công lao động theo giới trong gia đình. Để nâng cao vai trò, vị thế của phụ nữ trên thị trường lao động phi chính thức, cần lưu tâm tới một số giải pháp sau:

- Cần phục hồi sinh kế cho lao động phi chính thức, đặc biệt là lao động nữ phi chính thức sau đại dịch Covid-19, tạo cơ hội việc làm, đảm bảo thu nhập tối thiểu cho người lao động và giảm nghèo bền vững. Việc này cần được thúc đẩy thông qua tạo nguồn lực và cơ hội tiếp cận, sử dụng nguồn vốn sinh kế, hỗ trợ tín dụng, kết nối thông tin với thị trường lao động và chuyển đổi nghề nghiệp, kết nối với doanh nghiệp tại địa phương nhằm phát triển nguồn lao động tại chỗ. Tư vấn, hỗ trợ người lao động để họ tiếp cận được với thông tin lao động, việc làm nhanh chóng, tin cậy và an toàn.

- Hỗ trợ lao động nữ phi chính thức không chỉ thông qua cứu trợ khẩn cấp giúp họ vượt qua đại dịch, mà cần tiếp tục quan tâm tới các nhu cầu giới chiến lược như việc làm, chăm sóc sức khỏe, cơ hội giáo dục cho người lao động, cho con cái của họ.
- Cần nhạy cảm giới khi truyền thông về lao động nữ phi chính thức, về lao động nữ di cư, giúp nâng cao vị thế bình đẳng cho lao động nữ phi chính thức và bảo vệ quyền lợi lao động của họ. Tăng cường cơ hội tiếp cận chính sách an sinh xã hội cho lao động phi chính thức, đặc biệt là lao động phi chính thức di cư, giúp họ kết nối tốt hơn với cộng đồng xã hội, đặc biệt là cộng đồng địa phương nơi họ di cư đến.
- Cần hiện thực hóa lộ trình thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững Việt Nam, đặc biệt là các SDG5 (Bình đẳng giới và trao quyền cho phụ nữ và trẻ em), SDG3 (Vì một cuộc sống khỏe mạnh và hạnh phúc), và SDG8 (Tăng trưởng kinh tế và việc làm bền vững). Cần hành động nhiều hơn nữa bằng cách đưa ra các chính sách hướng tới phụ nữ, giải quyết các bất bình đẳng giới trong gia đình và ngoài xã hội; giảm thời gian thực hiện công việc chăm sóc không lương, tăng cường chia sẻ trách nhiệm thực hiện công việc gia đình của nam giới với phụ nữ.

7. Tài liệu tham khảo

Đào Thị Phương Liên (2020): Lao động trong khu vực kinh tế phi chính thức ở Việt Nam: Thực trạng và một số đề xuất. Tạp chí Những vấn đề Kinh tế và chính trị thế giới (6).

Vụ Bình đẳng giới (Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội) & ActionAid Việt Nam (2016): Báo cáo nghiên cứu "Công việc chăm sóc không lương - Yêu thương là san sẻ".

Tổng cục Thống kê & ILO (2018): Báo cáo lao động phi chính thức 2016. Hà Nội: Nhà xuất bản Hồng Đức.

Herrera, J. & Hidalgo, N. (2013): Động thái của các cơ sở phi chính thức nhỏ và tình trạng nghèo đói ở Peru: một cách tiếp cận dữ liệu đa chiều trong Kinh tế phi chính thức tại các nước đang phát triển. Hà Nội: Nxb Tri thức.

Hoàng Bá Thịnh (2012): Lao động nữ di cư làm việc ở khu vực phi chính thức và mức độ tiếp cận an sinh xã hội. Hội thảo quốc tế "An sinh xã hội cho khu vực phi chính thức: Vấn đề và triển vọng".

ILO (2021): Giới và thị trường lao động ở Việt Nam - Phân tích dựa trên số liệu Điều tra Lao động - Việc làm Việt Nam. Hà Nội: ILO.

Lữ Thị Mai Oanh & Nguyễn Quý Thanh (2019): Lý thuyết mạng lưới xã hội trong nghiên cứu tin đồn. Tạp chí Khoa học xã hội Việt Nam, số tháng 8/2019, tr.68-76.

March, C., Smyth, I. & Mukhopadhyay, M. (2010): A guide to gender analysis framework. Oxford: Oxfam.

Bộ Kế hoạch và Đầu tư & Tổng cục Thống kê (2021): Báo cáo điều tra lao động việc làm quý 1/2021.

Nguyễn Hữu Minh (2016): Hôn nhân trong xã hội Việt Nam đương đại. Chương III. Hà Nội: Nxb Khoa học xã hội.

Nguyễn Hữu Minh & Nguyễn Thị Phương (2021): Phân công lao động theo giới trong gia đình ở thành phố Hồ Chí Minh. Tạp chí Phát triển bền vững vùng, 11(1).

Nguyễn Hữu Minh & Trần Thị Hồng (2018): Một số đặc điểm sự biến đổi gia đình Việt Nam trong mấy thập niên qua. Tạp chí Nghiên cứu Gia đình & Giới, 4.

Nguyễn Thị Thu Hoài (2021): Bảo đảm quyền về nhà ở cho phụ nữ di cư theo quy định của pháp luật hiện nay. Tạp chí Quản lý Nhà nước, số 311, tr.69-73.

Nguyễn Xuân Mai & Trần Nguyệt Minh Thu (2014): Khu vực kinh tế Phi chính thức từ góc nhìn Xã hội học kinh tế. Tạp chí Xã hội học (1).

Nguyễn Xuân Thắng (2019): Xu hướng biến đổi của đặc điểm gia đình Việt Nam trong quá trình hội nhập quốc tế. Đề tài cấp Bộ 2017-2018 Viện Hàn Lâm KHXH Việt Nam.

Phạm Văn Quyết & Trần Văn Kham (2016): Mạng lưới xã hội và hòa nhập xã hội của lao động nhập cư nghèo tại các đô thị Việt Nam. Tạp chí Lý luận chính trị số 4-2016.

Trần Thanh Hồng Lan (2021): Ảnh hưởng của đại dịch Covid 19 đến lao động di cư khu vực phi chính thức ở Việt Nam. Tạp chí Khoa học Xã hội (11).

Học viện Phụ nữ Việt Nam (2021): Kết quả điều tra Quyền quyết định của phụ nữ trong thực hiện các chức năng gia đình hiện nay. Hà Nội: Nxb Lao động (sách chuyên khảo).

Vũ Mạnh Lợi & cộng sự (2013): Phân công lao động và quyền quyết định trong gia đình nông thôn đồng bằng Bắc bộ. Tạp chí Nghiên cứu Gia đình và Giới, 1.

Vũ Thị Cúc (2014): Lao động nữ trong khu vực phi chính thức hiện nay. Tạp chí Nghiên cứu Gia đình và Giới (5).

Vũ Thị Thanh (2009): Bất bình đẳng giới giữa vợ và chồng trong gia đình nông thôn Việt Nam hiện nay. Tạp chí Nghiên cứu Gia đình và Giới, 1.

Vũ Tuấn Huy & Deborah, S. C. (2000): Phân công lao động nội trợ trong gia đình. Tạp chí Xã hội học, 4(72).

TS. Dương Kim Anh

Hướng nghiên cứu: Các vấn đề về phụ nữ, giới và phát triển

Phó Giám đốc Học viện Phụ nữ Việt Nam

Email: duongkimanh@vwa.edu.vn

Nữ nạn nhân của quấy rối, trầm cảm, nghiện ma túy, buôn bán người; căng thẳng sau chấn thương PTSD

Nguồn: iStock.com/Kamionsky

Bạo lực gia đình đối với phụ nữ ở Việt Nam

● **Nguyễn Hữu Minh**

Bạo lực gia đình là hành vi cố ý của thành viên gia đình gây tổn hại hoặc có khả năng gây tổn hại về thể chất, tinh thần, kinh tế đối với thành viên khác trong gia đình (Quốc hội 2007: Luật Phòng chống bạo lực gia đình). *Bạo lực gia đình đối với phụ nữ* là một dạng của bạo lực gia đình và gồm có nhiều loại khác nhau như bạo lực của chồng/sống chung như chồng đối với vợ, bạo lực của cha mẹ đối với con gái lớn, bạo lực của thành viên gia đình đối với con dâu, chị/em dâu. Trong bài viết này, bạo lực gia đình đối với phụ nữ tập trung vào nhóm bạo lực của người chồng đối với người vợ trong gia đình và bạo lực giữa người nam đối với người nữ sống chung với nhau như vợ chồng (hoặc có thể gọi là bạo lực của chồng đối với vợ). Một số người cho rằng, hôn nhân thường là kết tinh của tình yêu, hai vợ chồng là những người gần gũi, yêu thương nhau nên loại hình bạo lực này có thể ít xảy ra. Tuy nhiên, trong thực tế, bạo lực của người chồng có thể diễn ra khá phổ biến trong suốt cuộc đời của nhiều phụ nữ. Vì vậy, loại hình bạo lực này đã được nhiều nghiên cứu quan tâm.

Bạo lực gia đình của chồng đối với vợ gây nên nhiều hậu quả tiêu cực đối với sự phát triển gia đình nói chung và cuộc sống của mỗi thành viên gia đình nói riêng, trong đó đặc biệt là với phụ nữ và trẻ em. Nỗi lo sợ bạo lực làm giảm tính cơ động của phụ nữ và hạn chế khả năng tiếp cận các nguồn lực và các hoạt động cơ bản của họ có thể gây tổn thất kinh tế cho cả xã hội (United Nations 1995,74). Nhận thức rõ tác động tiêu cực của loại hành vi này, trong những năm qua, Đảng và Nhà nước Việt Nam đã có nhiều chính sách và biện pháp can thiệp nhằm ngăn chặn và giảm thiểu tác hại của bạo lực gia đình (BLGĐ). Dấu mốc quan trọng trong công cuộc phòng chống BLGĐ là việc Quốc hội thông qua Luật Phòng, chống bạo lực gia đình (Luật PCBLGĐ) năm 2007. Trong 15 năm qua, với sự quyết tâm của Đảng, Nhà nước và toàn xã hội, công cuộc phòng, chống BLGĐ ở Việt Nam đã đạt được những thành công đáng kể. Tuy nhiên, cho đến nay, cũng còn nhiều vấn đề cần quan tâm trong công tác phòng, chống BLGĐ trong các gia đình Việt Nam, đặc biệt là bạo lực của chồng đối với vợ.

Bài viết này tập trung phân tích về bạo lực của người chồng/bạn tình sống chung đối với vợ (hoặc dùng tương đương trong bài là bạo lực gia đình đối với phụ nữ) với 4 nội dung: Thực trạng bạo lực gia đình của chồng đối với vợ; Các yếu tố có liên quan; Hệ quả của bạo lực; và Ứng phó của phụ nữ đối với các hành vi bạo lực. Các số liệu sử dụng trong bài viết chủ yếu là tổng hợp từ các kết quả nghiên cứu trong gần hai thập niên vừa qua, đặc biệt là các phát hiện từ những cuộc khảo sát lớn mang tính quốc gia như cuộc *Điều tra quốc gia về Bạo lực đối với phụ nữ Việt Nam 2010* (viết tắt là Điều tra bạo lực 2010); *Điều tra quốc gia về Bạo lực đối với phụ nữ Việt Nam 2019* (viết tắt là Điều tra bạo lực 2019); *đề tài cấp Quốc gia "Một số vấn đề cơ bản về bình đẳng giới ở vùng dân tộc thiểu số nước ta" 2020* (viết tắt là Đề tài DTTS 2020). Ngoài ra, những phát hiện từ các nghiên cứu khác cũng được phân tích và tổng hợp. Nguồn trích dẫn sẽ được trình bày ở mỗi phát hiện tương ứng.

1. Thực trạng bạo lực của chồng đối với vợ

Bạo lực đối với phụ nữ nói chung

Trong hai thập niên qua đã có nhiều nghiên cứu về hành vi bạo lực của người chồng đối với vợ, đặc biệt có hai cuộc khảo sát mang tính đại diện quốc gia đã nêu ở trên, năm 2010 (Tổng cục Thống kê-TCTK 2010) và năm 2019 (Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội-LĐTBXH và cơ quan khác 2020). Kết quả nghiên cứu chỉ ra rằng, sau gần 10 năm giữa hai cuộc khảo sát, thực trạng bạo lực của chồng đối với vợ ở Việt Nam có giảm nhưng không đáng kể. Số liệu Điều tra bạo lực 2010 (TCTK 2010), cho thấy, chỉ trong phạm vi 12 tháng trước cuộc khảo sát, tỷ lệ phụ nữ đã kết hôn bị một trong 3 loại bạo lực thể chất, tinh thần và tình dục do chồng gây ra là 27%, trong khi đó, Điều tra bạo lực 2019 cho thấy, mức độ phổ biến của các hình thức bạo lực không hề giảm đi, với 27,8% phụ nữ tham gia khảo sát đã trải qua ít nhất một hành vi bạo lực về thể chất, tình dục, tinh thần và kiểm soát hành vi (Bộ LĐTBXH và các cơ quan khác 2020).

Biểu đồ 1. Tỷ lệ phụ nữ bị chồng/bạn tình bạo lực qua hai cuộc khảo sát 2010 và 2019.

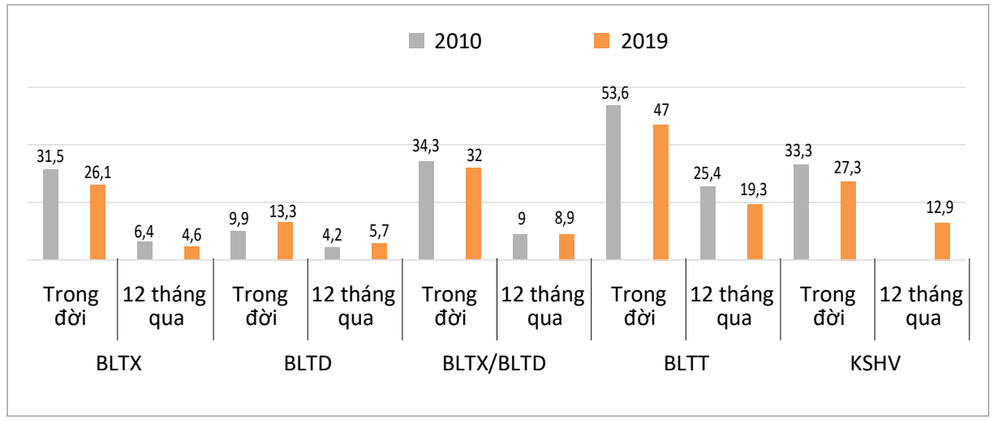

Nguồn: Trích theo bản Tóm tắt Kết quả Điều tra bạo lực 2019 (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020, 39)

Cụ thể hơn, số liệu năm 2019 (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020) chỉ ra rằng, trong 12 tháng trước cuộc khảo sát, có:

- 4,6% từng bị bạo lực thể xác do chồng/bạn tình gây ra;
- 19% từng bị bạo lực tinh thần do chồng/bạn tình gây ra;
- 13% từng trải qua một hoặc nhiều các hành vi kiểm soát do chồng/bạn tình gây ra;
- 12% phụ nữ từng bị bạo lực kinh tế do chồng/bạn tình gây ra;
- 5,7% phụ nữ từng bị bạo lực tình dục do chồng/bạn tình gây ra.

Tỷ lệ phụ nữ bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc tình dục thường được sử dụng để so sánh quốc tế và giám sát theo thời gian. Ở Việt Nam có 8,9% phụ nữ từng bị bạo lực này trong 12 tháng trước cuộc khảo sát. Tính chung, trong 12 tháng trước cuộc khảo sát, có 31,6% phụ nữ từng chịu ít nhất một hình thức bạo lực thể xác, tình dục, tinh thần hay kinh tế, hay kiểm soát hành vi do chồng/bạn tình gây ra. Những tỷ lệ này ở khu vực nông thôn cao hơn khu vực thành thị.

Bạo lực tâm lý bao gồm bạo lực tinh thần và kiểm soát hành vi. Bạo lực tinh thần do chồng/bạn tình gây ra là hình thức bạo lực phổ biến nhất mà phụ nữ Việt Nam đề cập - có 19,3% là từng xảy ra trong 12 tháng trước cuộc khảo sát. Có 12,9% bị một hoặc nhiều hành vi kiểm soát từ chồng/bạn tình gây ra trong 12 tháng trước khảo sát. Cứ mười phụ nữ thì có một phụ nữ (11,5%) bị bạo lực kinh tế trong 12 tháng trước cuộc khảo sát.

Điều hết sức đáng lưu ý là tỷ lệ phụ nữ tuổi 20-44 bị bạo lực thể xác và/hoặc bạo lực tình dục trong 12 tháng trước khảo sát (từ 8,5 đến 12,1%) là cao hơn đối với phụ nữ từ 45 tuổi trở lên (từ 6,2 đến 7,6%).

Số liệu cũng cho thấy tỷ lệ phụ nữ khuyết tật bị bạo lực do chồng gây ra cao hơn so với phụ nữ không bị khuyết tật ở tất cả các hình thức bạo lực. Chẳng hạn, có 33,0% phụ nữ khuyết tật từng bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác so với 25,3% phụ nữ không bị khuyết tật.

Một đặc điểm khác khi phân tích về các hình thức bạo lực của người chồng đối với vợ là sự kết hợp đồng thời nhiều hình thức bạo lực. Có gần một phần tư số phụ nữ (22,1%) đã bị cả hai hình thức bạo lực thể xác và tinh thần xảy ra trong đời. Số phụ nữ bị bạo lực tình dục đi kèm với bạo lực tinh thần xảy ra trong đời là 10,9%, cao hơn so với tỷ lệ bị bạo lực tình dục đi kèm với bạo lực thể xác (7,3% số phụ nữ).

Tuy nhiên, so sánh kết quả của hai cuộc điều tra về các hành vi bạo lực cụ thể xảy ra trong 12 tháng trước cuộc khảo sát, ngoại trừ tình trạng bạo lực tình dục (tăng 1,3 điểm phần trăm), tỷ lệ bạo lực ở các hình thức còn lại năm 2019 đều thấp hơn so với năm 2010. Chẳng hạn, bạo lực thể xác giảm 1,8 điểm phần trăm, bạo lực tinh thần giảm 6,1 điểm phần trăm. Sự tăng lên ở hình thức bạo lực tình dục có thể là do người trả lời đã cởi mở hơn khi nói về tình dục và bạo lực tình dục so với 9 năm trước.

Bạo lực đối với phụ nữ dân tộc thiểu số

Có những khác biệt nhất định về bạo lực của chồng đối với vợ giữa dân tộc Kinh và các dân tộc thiểu số. Số liệu của Điều tra bạo lực 2019 mặc dù chỉ tiếp cận được một số lượng không lớn phụ nữ dân tộc thiểu số (khoảng 1000 phụ nữ), tuy nhiên cũng đã cung cấp được một bức tranh tương đối đáng tin cậy về tình hình bạo lực của người chồng đối với người vợ ở các dân tộc. Tính chung, tỷ lệ phụ nữ người dân tộc thiểu số bị bạo lực thể xác cao hơn phụ nữ dân tộc Kinh, tuy nhiên mức độ bị bạo lực thể xác cũng khác nhau theo từng dân tộc. Ví dụ, tỷ lệ phụ nữ dân tộc Thái bị bạo lực thể xác trong 12 tháng trước khảo sát là thấp hơn so với dân tộc Kinh (2,2% so với 4,1%). Tỷ lệ phụ nữ dân tộc Khmer bị bạo lực thể xác là tương đương phụ nữ dân tộc Kinh (4,1%). Trong khi đó với một số dân tộc khác như Tày, Nùng thì tỷ lệ phụ nữ bị bạo lực thể xác cao hơn đáng kể so với phụ nữ dân tộc Kinh (tương ứng là 6,3% và 9,6%). Tương tự, với hình thức bạo lực tinh thần, tỷ lệ phụ nữ dân tộc thiểu số bị trong 12 tháng qua cũng cao hơn so với phụ nữ dân tộc Kinh.

Kết quả Điều tra của Đề tài DTTS 2020 (Nguyễn Hữu Minh 2020) với tổng số đại diện gia đình được phỏng vấn là 2894 người dân tộc thiểu số đã cung cấp bức tranh chi tiết hơn về bạo lực của chồng đối với vợ trong 12 tháng trước khảo sát. Cụ thể, có một tỷ lệ không nhỏ những người phụ nữ DTTS bị chồng hành hạ cả bằng bạo lực thể xác và tinh thần. Tỷ lệ bị bạo lực kinh tế và tình dục còn xảy ra. (xem Biểu đồ 2)

Biểu đồ 2: Bạo lực của chồng đối với vợ trong 12 tháng trước khảo sát (Điều tra DTTS 2020; 2894 người; %)

Ghi chú các hành vi: 1. Đe dọa, dọa nạt bằng bất cứ cách nào (như quắc mắt, quát mắng, đập phá đồ đạc, dọa sử dụng vũ khí); 2.Sỉ nhục hay lăng mạ; 3. Tát, đánh, đấm, đá, xô đẩy, bóp cổ, kéo tóc, ném các đồ vật; 4. Sử dụng hay lấy một phần thu nhập/khoản tiết kiệm mà không được người kia đồng ý; 5. Ngăn cản gặp gỡ bạn bè; 6. Dùng vũ lực cưỡng ép phải quan hệ chăn gối khi người kia đã từ chối; 7. Ngăn cản liên hệ với gia đình mình; 8. Từ chối sử dụng hoặc ngăn cản sử dụng biện pháp tránh thai.

Nguồn: Số liệu khảo sát của đề tài DTTS 2020 (Nguyễn Hữu Minh 2020)

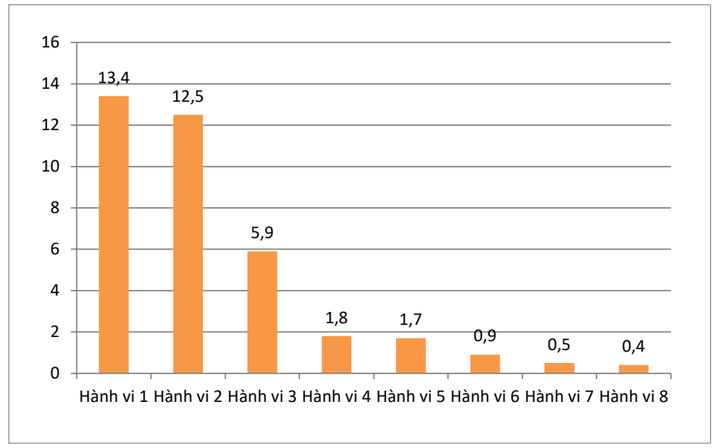

Tám hành vi bạo lực riêng lẻ trên được gộp lại thành 04 nhóm bạo lực: bạo lực thể chất (hành vi 3), bạo lực tinh thần (hành vi 1, 2, 5, 7, 8), bạo lực tình dục (hành vi 6), bạo lực kinh tế (hành vi 4). Kết quả cho thấy bức tranh chung về hành vi bạo lực của chồng đối với vợ trong 12 tháng trước cuộc khảo sát lần lượt theo 4 nhóm bạo lực là: 5,9%, 20,7%, 0,9% và 1,8% (xem Biểu đồ 3). Những số liệu này khá tương đồng với tỷ lệ chung của phụ nữ bị bạo lực trong cuộc Điều tra bạo lực 2019 (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020) về bạo lực thể chất và tinh thần, nhưng ít hơn về bạo lực tình dục và kinh tế (có thể vì các hành vi cụ thể của hai loại hình bạo lực này được liệt kê nhiều hơn).

Chia theo khu vực có nhiều đồng bào DTTS được khảo sát, Tây Nguyên có tỷ lệ cao nhất ở cả ba nhóm bạo lực, đặc biệt là bạo lực tinh thần: 46% trong khi tỷ lệ này ở các khu vực khác là dưới 18%. Khu vực Nam Trung Bộ và Đồng bằng sông Cửu Long có tỷ lệ bạo lực thấp nhất.

Như vậy có thể thấy rằng tình trạng bạo lực gia đình đối với phụ nữ còn khá nghiêm trọng và rất cần được tiếp tục quan tâm.

Biểu đồ 3. Bạo lực chồng đối với vợ 12 tháng qua chia theo dân tộc (%)

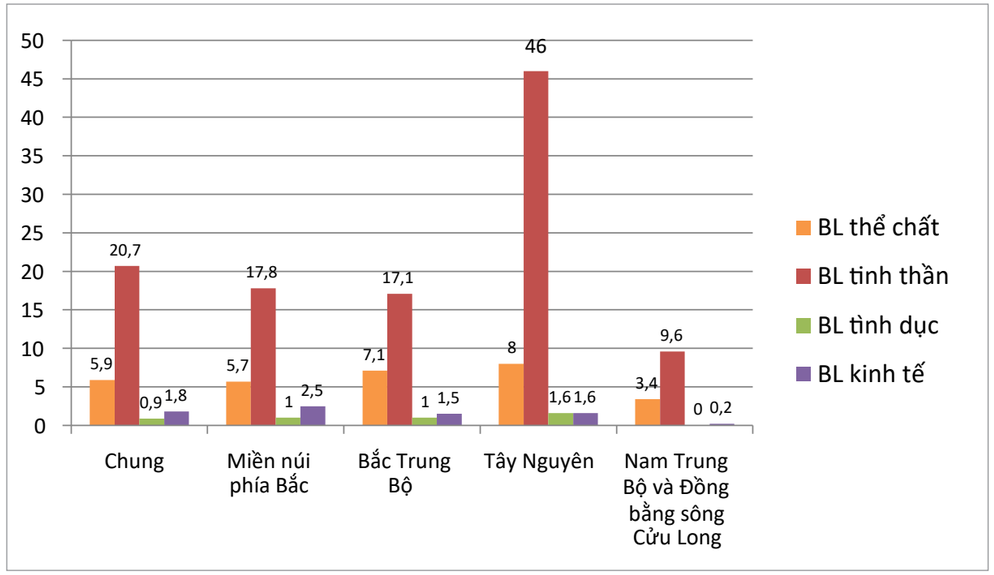

Nguồn: Điều tra DTTS 2020 (Nguyễn Hữu Minh, 2020)

2. Các yếu tố có liên quan đến tình trạng bạo lực gia đình đối với phụ nữ

Các yếu tố liên quan đến tình trạng bạo lực của chồng đối với vợ có thể phân thành ba nhóm: một là các yếu tố cá nhân, hai là các yếu tố liên quan đến gia đình và cộng đồng và ba là các yếu tố mang tính cấu trúc, có liên quan đến quyền. Các yếu tố này đan xen, tạo thành nhiều tầng nấc và gây ảnh hưởng phức hợp đến bạo lực gia đình đối với phụ nữ.

Các yếu tố ở cấp độ cá nhân

Các yếu tố mang tính cá nhân bao gồm nhận thức của người vợ, người chồng và một số đặc điểm khác như thói quen sử dụng rượu, chất gây nghiện, cờ bạc; ngoại tình và ghen tuông; và độ tuổi, học vấn, nơi cư trú và tình trạng nghèo khổ

Trước hết là yếu tố nhận thức của cả người gây ra bạo lực và nạn nhân của bạo lực gia đình đối với phụ nữ về hành vi bạo lực và cách ứng xử với nó. Nhìn chung, sau nhiều năm triển khai các hoạt động truyền thông, người dân đã nhận dạng được nhiều loại hình bạo lực. Tuy nhiên, cho đến nay, vẫn còn một bộ phận không nhỏ các tầng lớp dân cư có hiểu biết chưa đầy đủ về bạo lực gia đình đối với phụ nữ, đặc biệt là các loại hình bạo lực. Phần lớn người dân mới chỉ coi các hành vi bạo lực thể chất là hành vi vi phạm pháp luật. Các hành vi kiểm soát xã hội và khía cạnh của bạo lực tình dục chưa được người dân nhận thức đúng. Nhận thức không đầy đủ về bạo lực đối với phụ nữ là nguyên nhân cơ bản của các hành vi bạo lực nêu trên.

Chẳng hạn, Điều tra bạo lực 2010 và 2019 cho thấy, hơn một nửa số phụ nữ được phỏng vấn (51,8%) đồng ý với ít nhất một hoặc hơn một lý do rằng người chồng cũng có lý khi đánh vợ vì người vợ không chung thủy (45,2%), hoặc "không chăm sóc con cái" (27,0%). Những kết quả tương tự cũng tìm thấy ở nhiều nghiên cứu khác (Viện Nghiên cứu Gia đình và giới 2012; Trần Tuyết Ánh và đồng nghiệp 2015; Nguyễn Hữu Minh 2020). Điều ngạc nhiên hơn là tỷ lệ chấp nhận việc đánh/mắng chửi của người chồng đối với vợ khi người vợ "mắc lỗi" theo quan niệm thông thường, ngay cả việc "từ chối quan hệ tình dục" lại cao hơn nam giới! (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009; Viện NC Gia đình và Giới 2012; Trần Tuyết Ánh và đồng nghiệp 2015; ACDC 2022; v.v.). Quan điểm này được nhóm phụ nữ có trình độ học vấn thấp và phụ nữ sống ở khu vực nông thôn ủng hộ nhiều hơn so với phụ nữ ở khu vực thành thị. Phụ nữ là nạn nhân của bạo lực cũng dễ tha thứ và biện minh hơn cho những hành vi bạo lực do chồng/bạn tình gây ra so với những phụ nữ không bị bạo lực. Chính quan niệm của phụ nữ đồng tình với hành vi bạo lực của người chồng như vậy đã góp phần duy trì bạo lực chống lại phụ nữ trong gia đình.

Quan hệ ứng xử giữa vợ và chồng và mâu thuẫn giữa các thế hệ là những nguyên cớ phổ biến dẫn tới các mâu thuẫn và bạo lực gia đình. Thói quen nghiện rượu, chất gây nghiện và cờ bạc của người gây ra bạo lực không chỉ là tác nhân tạo nên bạo lực của chồng đối với vợ mà còn là yếu tố duy trì và thúc đẩy bạo lực. Ngoại tình là một nguyên cớ trực tiếp dẫn đến bạo lực gia đình, đặc biệt là của chồng đối với vợ. Lý do này ngày càng được dẫn ra nhiều hơn trong các nghiên cứu gần đây, trong bối cảnh công nghiệp hóa và kinh tế thị trường. Ghen tuông quá mức cũng là một trạng thái tinh thần thuận lợi cho các hành vi bạo lực do thường gắn liền với thái độ nóng giận, thiếu kiềm chế (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009; Tổng cục Thống kê 2010; Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020; Nguyễn Hữu Minh 2020).

Chẳng hạn, hoàn cảnh dẫn đến hành vi bạo lực của chồng/bạn tình được nhắc đến nhiều nhất đối với những phụ nữ đã từng bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác trong cuộc Điều tra bạo lực 2019 là "vấn đề gia đình" (50,8%). Đáng lưu ý là lý do này tăng lên đáng kể sau gần 10 năm, so với 27,8% năm 2010. Lý do say rượu chiếm vị trí thứ hai trong vấn đề bạo lực của chồng đối với vợ, với 40,9% cho rằng do chồng "say rượu". Đáng quan tâm là lý do này cũng tăng lên đáng kể sau gần 10 năm, khoảng 13 điểm phần trăm (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020). Lý do "say rượu" cũng được đề cập nhiều nhất đối với các hành vi bạo lực của chồng đối với vợ ở các dân tộc thiểu số, khoảng 31%, cao gần gấp 3 lý do xếp thứ 2 (Nguyễn Hữu Minh 2020). Cho dù trong rất nhiều trường hợp say rượu chỉ là một "cái cớ", đằng sau đó có thể là nhiều lý do khác, tỷ lệ cao các hành vi bạo lực gia đình gắn với việc say rượu gợi ra rằng hạn chế uống rượu nhiều là một trong những biện pháp quan trọng nhằm ngăn chặn bạo lực gia đình đối với phụ nữ trong thời gian tới. Trong khi đó, lý do "các vấn đề về tiền bạc" đã được nêu ra với tỷ lệ thấp hơn năm 2010, 18,8% so với 24,7% năm 2010.

Bạo lực của chồng đối với vợ có thể xuất hiện ở mọi lứa tuổi nhưng các gia đình trẻ có nguy cơ cao hơn vì chưa được chuẩn bị đầy đủ để thích nghi với cuộc sống chung và những trách nhiệm gia đình (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009). Điều tra bạo lực 2019 cũng chỉ ra rằng, phụ nữ nhiều tuổi hơn thì nguy cơ bị bạo lực thấp hơn. Học vấn thấp thường gắn với việc thiếu kỹ năng ứng xử và giải quyết các mâu thuẫn trong gia đình vì vậy làm tăng khả năng xảy ra bạo lực gia đình (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009; Bộ LĐ-TBXH và cơ quan khá, 2020). Các gia đình ở nông thôn thường dễ xảy ra bạo lực giữa vợ và chồng hơn ở đô thị vì phạm vi giao tiếp hạn hẹp, nhiều định kiến giới trong việc xử lý các mâu thuẫn trong gia đình. Nghèo đói thúc đẩy bạo lực gia đình vì nhiều mâu thuẫn, xung đột nảy sinh từ những thiếu thốn và bức xúc trong cuộc sống hàng ngày (Vũ Mạnh Lợi và cộng sự 1999; Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009; Trần Tuyết Ánh và đồng nghiệp 2015). Yếu tố thị trường phát triển trong những năm gần đây có tác động phần nào làm tăng khả năng bạo lực giữa vợ và chồng do hai vợ chồng tập trung vào việc lo vấn đề kinh tế mà thiếu quan tâm đến nhau hoặc sự tăng lên các hiện tượng ngoại tình (Nguyễn Hữu Minh 2020).

Chân dung cận cảnh của một người phụ nữ trẻ căng thẳng ngồi trong bóng tối và khóc với hai tay che mặt.

Nguồn: iStock.com/deepart386

Các yếu tố gia đình và cộng đồng

Các yếu tố thúc đẩy bạo lực ở cấp độ gia đình và cộng đồng bao gồm:

(1) lo lắng giữ thể diện gia đình và

(2) sự dung thứ của cộng đồng đối với bạo lực.

Khuôn mẫu về trách nhiệm của người vợ, các mong đợi từ phía họ hàng nội ngoại, v.v.. đã luôn buộc người phụ nữ phải lo lắng, quan tâm giữ "thể diện" cho gia đình, coi điều đó quan trọng hơn sự an toàn và sức khỏe của bản thân và các thành viên khác trong gia đình. Chính vì vậy, chỉ khi nào người chồng gây ra những hình thức bạo lực gây ra hậu quả nghiêm trọng thì người vợ mới có các phản ứng mạnh như trả đũa, cầu cứu sự giúp đỡ bên ngoài. Những trường hợp bạo lực khác thường bị che dấu bởi quan niệm "xấu chàng hổ ai", vì cảm giác xấu hổ với người thân, bạn bè, hàng xóm, với đồng nghiệp cùng cơ quan. Nhiều người phụ nữ cũng lo lắng nếu báo cáo với cơ quan có thẩm quyền thì con cái họ sẽ không được lớn lên trong một gia đình "toàn vẹn". Điều này góp phần thúc đẩy bạo lực theo chu kỳ dưới cái vỏ êm ấm giả tạo của gia đình.

Điều tra bạo lực 2010 và 2019 chỉ ra rằng những người phụ nữ từng bị bạo lực, từng khoan dung chồng khi bị bạo lực cũng như khi người chồng của họ lớn lên trong các gia đình phải chứng kiến bạo lực thì khả năng người phụ nữ bị bạo lực cao hơn (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009; Tổng cục Thống kê 2010; Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020). Nếu những hành vi bạo lực gia đình được phê phán và trừng phạt một cách kịp thời bởi các thành viên trong gia đình thì nó sẽ sớm phải chấm dứt.

Sự dung thứ của cộng đồng đối với bạo lực thường có một điểm chung là coi bạo lực gia đình là điều mà "nhà ai cũng có", do đó thể hiện ở cách xử lý bạo lực nửa vời, chủ yếu là khuyên nạn nhân phải "nhịn", không phê phán kẻ gây ra bạo lực. Điều này khiến nạn nhân thiếu niềm tin vào sự hỗ trợ của cộng đồng.

Các yếu tố liên quan đến quyền

Các yếu tố liên quan đến quyền chủ yếu bao gồm:

(1) Định kiến giới về quyền của phụ nữ và nam giới;

(2) Bất bình đẳng về kinh tế;

(3) Nhận thức, trách nhiệm và kỹ năng của cán bộ có liên quan (Nguyễn Hữu Minh 2016).

Định kiến giới truyền thống, coi nam giới là "trụ cột gia đình", quan niệm gia trưởng, *"chồng chúa, vợ tôi"* là yếu tố cơ bản chi phối nhận thức, thái độ và hành vi của không ít nam giới và phụ nữ về vị trí của vợ và chồng trong gia đình và là gốc rễ của các hành vi bạo lực gia đình. Như Kramarae và Spencer (2000) chỉ ra, các hành vi bạo lực của chồng đối với vợ, không đơn thuần để đạt được và duy trì sự kiểm soát mà còn nhắc nhở người phụ nữ về vị trí phụ thuộc của họ đối với người chồng. *Điều tra bạo lực 2019* cho thấy, khoảng một phần ba phụ nữ Việt Nam ủng hộ việc nam giới là người ra quyết định và là chủ gia đình (35,9%). *Điều tra DTTS 2020* và *Điều tra về Bạo lực trên cơ sở giới đối với phụ nữ, trẻ em gái khuyết tật tại 3 tỉnh miền Trung* (ACDC 2022) cũng cho thấy kết quả tương tự. Phụ nữ ở khu vực nông thôn ủng hộ quan điểm này nhiều hơn so với phụ nữ ở thành thị. Nhóm phụ nữ có trình độ học vấn thấp có tỷ lệ đồng tình cao hơn với những quan điểm này. Cũng lưu ý rằng, sự thay đổi định kiến giới này diễn ra tương đối chậm chạp. Tỷ lệ phụ nữ đồng tình với nhận định rằng "Một người vợ tốt phải nghe lời chồng cho dù bản thân không đồng ý" năm 2019 tương tự như năm 2010 (27,0% phụ nữ đồng tình). Tuy nhiên, điểm tích cực là sự thay đổi đã diễn ra rõ rệt hơn ở nhóm người trẻ tuổi, thể hiện quan điểm tích cực hơn về quyền năng của họ so với nhóm phụ nữ lớn tuổi hơn (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020).

Các yếu tố liên quan đến quyền có tác động quan trọng đến cách nghĩ và hành vi của người vợ, người chồng, của gia đình, cộng đồng và một bộ phận cán bộ liên quan, góp phần tạo ra và duy trì quyền lực tuyệt đối của người chồng trong gia đình. Điều này đang đặt ra rất nhiều thách thức trong công tác phòng chống bạo lực gia đình.

Bất bình đẳng về kinh tế thể hiện rõ nét ở sự phụ thuộc về kinh tế của người vợ, điều đó làm giảm sự tự chủ của phụ nữ và khiến cho nhiều người cam chịu trước quyền lực tuyệt đối của người chồng. Điều tra bạo lực 2019 chỉ ra rằng, những người phụ nữ có việc làm hoặc việc làm tốt hơn thì ít phải chịu các hành vi bạo lực từ người chồng hơn.

Nhận thức về quyền của người phụ nữ còn hạn chế cũng là yếu tố làm cho một bộ phận cán bộ chịu trách nhiệm trong công tác phòng chống bạo lực gia đình chưa làm hết phận sự của mình trong việc ngăn ngừa và giảm thiểu tác hại của các hành vi bạo lực của chồng đối với vợ. Trong nhiều trường hợp, một số cán bộ làm công tác bảo vệ pháp luật đã nhấn mạnh đến tính toàn vẹn của gia đình hơn là sự an toàn và quyền được bảo vệ hợp pháp của phụ nữ, của mỗi cá nhân. Họ có xu hướng khuyên phụ nữ nên chịu nhịn để xây dựng một "gia đình hạnh phúc" (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009; Duvvry và đồng nghiệp 2013; Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch 2018). Chính điều đó đã góp phần kéo dài tình trạng "sống chung với bạo lực" của phụ nữ.

Hoạt động phòng ngừa và can thiệp BLGĐ từ các tổ chức có ý nghĩa quan trọng trong việc ngăn chặn và hạn chế hành vi bạo lực giữa vợ và chồng. Nhìn chung người dân đánh giá cao các hoạt động can thiệp bạo lực gia đình hiện nay, đặc biệt là đối với hoạt động của ban hoà giải cũng như một số tổ chức như hội LHPN, công an, tổ liên gia, v.v. (Trần Tuyết Ánh và đồng nghiệp 2015). Tuy nhiên, hoạt động can thiệp ở một số địa phương chưa được thực thi kịp thời và chưa có hiệu quả cao. Chẳng hạn, hoạt động hoà giải và can thiệp tập trung chủ yếu đối với bạo lực về thể chất và có xu hướng quan tâm nhiều hơn đến các hành vi bạo lực gây ra chấn thương nghiêm trọng hay những hành vi bạo lực gây mất an ninh trật tự. Việc phối hợp hoạt động ở một số địa phương chưa cụ thể và không có sự phân công rõ ràng. Có những nơi coi can thiệp bạo lực gia đình là trách nhiệm chính chỉ của Hội phụ nữ cơ sở hoặc của ngành công an. Việc triển khai quy định về hoạt động hỗ trợ nạn nhân bạo lực gia đình chưa được thực hiện triệt để (Duvvry và đồng nghiệp 2013; Trần Tuyết Ánh và đồng nghiệp 2015; Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch 2018; Đặng Thị Hoa 2018).

Việc kiểm tra, cập nhật thông tin về bạo lực gia đình đối với phụ nữ nói chung còn yếu. Cho đến nay các cơ quan quản lý chưa thực sự có hệ thống thống kê đáng tin cậy về các hành vi bạo lực của chồng đối với vợ. Điều này gây khó khăn cho việc xây dựng chương trình hành động phòng chống bạo lực gia đình ở các cấp. Việc tuân thủ quá chặt chẽ các trình tự can thiệp đã làm giảm đi tính kịp thời trong xử lý bạo lực gia đình, khiến cho trong nhiều trường hợp các hành vi bạo lực của chồng đối với vợ không được ngăn chặn kịp thời (Trần Tuyết Ánh và đồng nghiệp 2015; Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch 2018).

Về mặt văn bản pháp luật, một số điều luật thường mang tính khung, chung chung và để thực thi lại cần phải nhờ tới những văn bản hướng dẫn thực thi dưới luật, tuy nhiên những văn bản hướng dẫn này thường được ban hành quá chậm so với tiến độ quy định. Tính khả thi trong một số quy định ở văn bản chưa cao. Chẳng hạn liên quan đến các quy định về việc báo cáo tình hình phòng, chống BLGĐ trong báo cáo của ủy ban nhân dân cấp xã về tình hình kinh tế-xã hội; việc thành lập cơ sở hỗ trợ nạn nhân BLGĐ, cơ sở tư vấn về phòng, chống BLGĐ; việc thu thập và báo cáo về tình hình BLGĐ tại các cơ quan và địa phương; v.v (Trần Tuyết Ánh và cộng sự 2015; Nguyễn Hữu Minh và cộng sự 2014; Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch 2018).

Có thể thấy, mặc dù những năm qua Đảng, Nhà nước và các tổ chức xã hội đã dành nhiều công sức triển khai hoạt động phòng, chống BLGĐ, nhưng kết quả các hoạt động chưa được như mong muốn. Các hành vi bạo lực của chồng đối với vợ vẫn tiếp tục tái diễn, người phụ nữ là nạn nhân của bạo lực chưa nhận được sự hỗ trợ kịp thời, phần lớn người gây BLGĐ vẫn chưa bị xử lý đúng tội theo quy định của pháp luật. Đây là một trong những thách thức đối với công tác PCBLGĐ đối với phụ nữ hiện nay.

3. Hệ quả của bạo lực gia đình đối với phụ nữ

Gia đình là "tổ ấm" của mỗi con người. Nhưng trong nhiều trường hợp, bạo lực của người chồng đang khiến cho người phụ nữ cảm thấy bị đe doạ, bất an trong môi trường đáng ra phải là nơi an toàn nhất, nơi che chở và bao bọc họ. Hậu quả của bạo lực của người chồng đối với người vợ ảnh hưởng đến nhiều thành viên, nó bộc lộ ở nhiều khía cạnh và mức độ khác nhau. Dưới đây để cập đến một số hậu quả về sức khỏe người phụ nữ, đến hoạt động kinh tế, đến sự phát triển của các con, và đến sự phát triển chung của cộng đồng.

Hệ quả về sức khỏe người phụ nữ

Hậu quả dễ thấy nhất của các hành vi bạo lực gia đình đối với phụ nữ là sự tổn hại sức khỏe của họ. Trước hết là những chấn thương về thể chất. Nhiều nạn nhân cho biết, họ thường bị đánh vào đầu, mặt, mắt - những bộ phận rất dễ bị tổn thương trên cơ thể, có thể nguy hại đến tính mạng và thông thường chúng để lại di chứng

lâu dài sau khi bị bạo lực. Kết quả *Điều tra bạo lực 2019* cho biết, có 23,3% phụ nữ từng bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc tình dục đã bị thương do bạo lực. Đa số những phụ nữ này bị thương nhiều hơn một lần trong đời. Gần một phần mười phụ nữ (8,0%) cho biết bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc tình dục gây thương tích cần được điều trị y tế. Trong số những phụ nữ cần được điều trị y tế do chấn thương, có hai phần ba (66,3%) trên thực tế đã được điều trị. *Khảo sát về bạo lực trên cơ sở giới đối với phụ nữ và trẻ em gái khuyết tật tại 3 tỉnh miền Trung* (ACDC 2022) cũng cho thấy rằng ngay cả với phụ nữ khuyết tật, người chồng vẫn có các hành vi như đánh, đấm, đá, xô đẩy, bóp cổ, kéo tóc, v.v..

Đặc biệt, khi người phụ nữ mang thai thì hậu quả của bạo lực gia đình càng to lớn. Kết quả Điều tra bạo lực 2019 cho biết, những phụ nữ đã từng bị chồng/bạn tình bạo lực thường xuyên có nguy cơ bị sảy thai, thai chết lưu và nạo phá thai cao hơn so với phụ nữ không bị chồng/bạn tình bạo lực (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020).

Bạo lực của người chồng gây ra những ảnh hưởng nghiêm trọng đối với sức khỏe tâm thần của người phụ nữ. *Điều tra bạo lực 2019* chỉ ra rằng, những phụ nữ đã từng bị chồng/ bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc tình dục có nhiều khả năng có nguy cơ về vấn đề sức khỏe tâm thần cao hơn gấp 3 lần so với những phụ nữ chưa từng bị chồng/ bạn tình bạo lực. Những hành vi bạo hành dã man và sự đau đớn về thể xác ám ảnh cuộc sống của người phụ nữ, tạo cho họ tâm lý sợ hãi chính người chồng - người vốn được coi là gần gũi nhất đối với họ (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009). Đặc biệt đối với các hành vi bạo lực tình dục, tổn thương về tâm lý, tinh thần có phần dai dẳng và mức độ tác động rất nặng nề.

Bạo lực của người chồng còn là tác nhân khiến không khí gia đình căng thẳng, ngột ngạt. Một số người phụ nữ cố gắng duy trì cuộc hôn nhân để con mình có cha có mẹ nhưng điều đó cũng đồng nghĩa rằng nỗi đau khổ, bất hạnh của họ sẽ còn kéo dài dai dẳng trong suốt cả cuộc đời (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009). Như vậy, bạo lực của người chồng khiến người phụ nữ chịu nhiều tổn thương về thể chất và tinh thần, không chỉ ở hiện tại mà còn những di chứng sau này.

Ảnh hưởng đối với hoạt động kinh tế

Các thiệt hại kinh tế do phụ nữ bị bạo lực có thể bao gồm:

(i) Chi phí trực tiếp như liên quan đến nằm viện hoặc sửa chữa, thay thế tài sản bị hư hỏng/phá hủy trong gia đình;

(ii) Chi phí cơ hội do bị bỏ lỡ công việc có lương hoặc công việc không lương và chồng/bạn tình phải nghỉ làm; và

(iii) Thiệt hại năng suất lao động cho nền kinh tế Việt Nam.

Kết quả Điều tra bạo lực 2019 cho biết, bình quân phụ nữ bị chồng/bạn tình bạo lực trong 12 tháng trước khảo sát đã bị mất 9.426.500 Việt Nam Đồng (VND) do hệ quả trực tiếp của bạo lực, tương đương với một phần tư thu nhập hàng năm của họ. Những phụ nữ bị chồng/bạn tình bạo lực thường giảm 30,8% thu nhập hàng năm so với phụ nữ không bị bạo lực. Tổng thiệt hại năng suất lao động của Việt Nam do chồng/bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc tình dục đối với với phụ nữ trong độ tuổi từ 15 đến 64 tương đương với 1,81% GDP năm 2018. Mức thiệt hại năng suất lao động này tương đương với mức ước tính của nghiên cứu năm 2012 về thiệt hại kinh tế do bạo lực gia đình ở Việt Nam - khoảng 1,78% GDP (Duvvry và đồng nghiệp 2013)

Ảnh hưởng đến con cái và vấn đề liên thế hệ

Bạo lực của người chồng đối với vợ không chỉ gây ra những hậu quả về sức khỏe hay kinh tế đối với người "đầu gối, tay ấp" của mình mà còn khiến cho những người con chịu tổn thương sâu sắc. Những hình ảnh bạo lực gia đình mà trẻ em phải chứng kiến, cho dù chúng không phải là nạn nhân trực tiếp cũng có thể in sâu vĩnh viễn và gây ra những ảnh hưởng tiêu cực nặng nề trong suốt thời thơ ấu cũng như cuộc sống sau này của trẻ. Những đứa trẻ sẽ không còn tìm thấy mối quan hệ thương yêu trong gia đình và có xu hướng xa lánh người thân, gia đình và mặc cảm với bạn bè, hàng xóm. Hầu hết những người được phỏng vấn đều cho rằng bố mẹ có những hành vi bạo lực sẽ làm gương cho con và không thể dạy dỗ được con (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009).

Sự chứng kiến cảnh cha mẹ không yêu thương nhau cũng như thiếu được quan tâm chăm sóc khiến cho những đứa con trong gia đình người mẹ bị bạo lực trở nên buồn chán, dễ tiếp xúc với những ảnh hưởng tiêu cực của xã hội hoặc trở thành nạn nhân của các tệ nạn xã hội. Một số nghiên cứu chỉ ra rằng, việc để con cái chứng kiến những hành vi bạo lực là đồng nghĩa với việc dạy dỗ, tập cho chúng quen dần với việc dùng bạo lực đối với người khác (Uỷ ban Dân số, Gia đình và Trẻ em 2004; Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch và các cơ quan khác 2008).

Trẻ càng nhỏ càng có xu hướng bị tác động của nạn bạo lực nặng nề hơn do bị ảnh hưởng nghiêm trọng về tinh thần và tình cảm trong giai đoạn phát triển và xã hội hoá. Khi lớn lên, trẻ có thể gặp rắc rối ở trường học, thiếu các kỹ năng xã hội, hay buồn chán lo lắng, thiếu tự tin… Chúng dễ bị nhiễm các hành vi phung phí tiền bạc, mang thai vị thành niên, phạm pháp và tiếp tục sa vào vòng tròn bạo lực gia đình (trở thành nạn nhân hoặc thủ phạm gây ra bạo lực (http://www.unicef.org/media/media_35151.html).

Điều tra bạo lực 2019 cho biết, có 61,4% phụ nữ đã bị bạo lực thể xác do chồng và bạn tình gây ra cho biết con cái họ đã chứng kiến bạo lực của bố mẹ. Những phỏng vấn định tính của Điều tra cho thấy có cơ sở để thừa nhận rằng việc chứng kiến hành vi bạo lực của cha đối với mẹ có tác động tiêu cực lên con cái. Số liệu cũng cho thấy, những phụ nữ Việt Nam đã từng bị chồng/bạn tình bạo lực thường có chồng/bạn tình từng chứng kiến cảnh bạo lực của cha mẹ khi còn nhỏ.

Triển lãm Silence Hurts / RMIT Việt Nam

Nguồn: Đại học RMIT Việt Nam

Tác động tiêu cực tới sự ổn định của cộng đồng

Nhiều người thường cho rằng, bạo lực gia đình đối với phụ nữ là chuyện riêng của gia đình, vì vậy những hậu quả mà hành vi này gây ra nếu có chỉ mang tính chất gia đình. Tuy nhiên, các kết quả nghiên cứu chỉ ra rằng, bạo lực gia đình đối với phụ nữ còn gây ra những hệ quả nghiêm trọng đối với sự trật tự và ổn định của cộng đồng.

Việc cãi vã, mắng chửi và đánh đập nhau có ảnh hưởng không nhỏ tới cuộc sống những người hàng xóm, làm cho họ cũng phải gián tiếp chịu bạo lực. Nhiều trường hợp khi hàng xóm láng giềng can ngăn bạo lực gia đình thì lại trở thành nạn nhân của bạo lực. Ở cấp độ lớn hơn, các hành vi bạo lực gia đình đối với phụ nữ khiến cho cả cộng đồng phải cùng chung tay giải quyết, ảnh hưởng tới sự phát triển kinh tế xã hội của địa phương (Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh 2009).

Hậu quả của bạo lực gia đình không chỉ tác động tiêu cực tới một cá nhân, một gia đình cụ thể nào, mà có thể trở thành một vấn nạn, đặc biệt đối với phụ nữ và trẻ em và hệ luỵ tới cả xã hội và cộng đồng. Nó không chỉ ảnh hưởng tới những người trực tiếp hứng chịu bạo lực mà còn để lại hậu quả cho cả những thế hệ mai sau.

4. Cách thức ứng phó của phụ nữ

Có hai cách thức ứng phó chủ yếu của người phụ nữ khi bị người chồng bạo hành. Đó là im lặng, chịu đựng và cách thứ hai là chủ động chia sẻ, báo cáo, tìm kiếm sự giúp đỡ từ người thân, bạn bè và các tổ chức.

Im lặng, chịu đựng một cách thụ động

Một trong những thực trạng đáng quan tâm về phản ứng của người phụ nữ khi bị chồng bạo lực đó chính là sự im lặng, chịu đựng. Kết quả Điều tra bạo lực 2019 cho biết, khoảng một nửa (49,6%) số phụ nữ từng bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc tình dục không kể cho bất cứ ai về việc này (trước khi được phỏng vấn). Sự im lặng, chịu đựng cũng là phản ứng chính của những người phụ nữ dân tộc thiểu số. Theo Điều tra DTTS 2020 (Nguyễn Hữu Minh 2020), có 72,1% người phụ nữ giữ im lặng về hành vi bạo lực của chồng. Nhiều người phụ nữ tin rằng một người phụ nữ tốt nên chịu đựng vì lợi ích của gia đình và uy tín của người chồng mình. Họ cũng nghĩ rằng bạo lực là chuyện riêng của gia đình, nói ra thì chỉ chính là xấu hổ cho chính gia đình mình. Việc giữ thể diện cho chồng và gia đình khiến người phụ nữ không dám tìm sự giúp đỡ từ bên ngoài và cam chịu để bạo lực có điều kiện tồn tại.

Cũng chính với nhận thức về giữ thể diện mà với những người phụ nữ có chia sẻ với người khác về tình trạng bạo lực của mình thì họ thường kể với các thành viên gia đình nhà chồng, chứ không kể với người của gia đình bên ngoại. Họ quan niệm phụ nữ lấy chồng thì theo nhà chồng, hơn nữa bố mẹ, anh chị em của họ thường không ở gần họ vì vậy sẽ khó giúp đỡ. Ngoài ra, phụ nữ không muốn lôi kéo gia đình bên ngoại vào cuộc vì họ muốn giữ 'thể diện' cho chồng. Phụ nữ chỉ nói với bố mẹ đẻ khi vấn đề rất nghiêm trọng, khi nguy cơ ly hôn đã hiện hữu (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020).

Ứng phó một cách tích cực

Sự ứng phó một cách tích cực thể hiện ở việc chia sẻ với người thân và các tổ chức chính quyền, đoàn thể nhằm tìm kiếm sự trợ giúp. Như đã nêu ở trên, tỷ lệ phụ nữ là nạn nhân có chia sẻ về tình trạng bị bạo lực không cao. Tỷ lệ ứng phó tích cực thông qua các tổ chức còn thấp hơn. Số liệu Điều tra bạo lực 2019 cho thấy, hầu hết những phụ nữ (90,4%) từng bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc bạo lực tình dục không tìm kiếm sự giúp đỡ từ cơ quan cung cấp dịch vụ nhà nước. Tỷ lệ này thậm chí còn cao hơn so với kết quả của Điều tra bạo lực 2010, 87,1% (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020). Tỷ lệ các trường hợp phụ nữ bị bạo lực người dân tộc thiểu số báo cáo với người có trách nhiệm xử lý cũng rất thấp, chưa đến 2% (Nguyễn Hữu Minh 2020).

Lý do chính mà phụ nữ không tìm kiếm sự giúp đỡ đó là họ nghĩ rằng "bạo lực là bình thường hoặc không nghiêm trọng" (trong số 49,7% phụ nữ không tìm kiếm sự giúp đỡ). Nhiều người cho rằng chỉ nên trình báo đối với các vụ việc nghiêm trọng hoặc khi nạn nhân không thể chịu đựng được bạo lực hơn nữa. Có 69,7% phụ nữ đã tìm sự trợ giúp đưa ra lý do rằng vì họ không thể chịu đựng bạo lực thêm nữa.

Trong số những người có tìm kiếm sự giúp đỡ từ các tổ chức họ thường tìm đến công an (4,8% trong số những phụ nữ bị chồng/bạn tình bạo lực thể xác và/hoặc bạo lực tình dục) vì hiểu rằng hành vi bạo lực đó là phạm pháp và vì không thể trông cậy vào ai trong gia đình giúp đỡ chấm dứt bạo lực. Một số người cũng trình báo với chính quyền địa phương khi họ quyết định ly hôn hoặc nếu mức độ bạo lực rất nghiêm trọng.

- 3,6% báo với lãnh đạo địa phương;
- 2,3% báo cho bệnh viện hoặc nhân viên y tế;
- 2,3% báo cho tòa án hoặc trung tâm trợ giúp pháp lý và
- 2,3% báo cho Hội phụ nữ.

ILO Châu Á Thái Bình Dương. Ra mắt Bộ quy tắc ứng xử về quấy rối tình dục tại nơi làm việc

Nguồn: ILO/DUC

Điều đáng lưu ý là khoảng 19,3% phụ nữ bị chồng/bạn tình bạo lực phải bỏ nhà đi ít nhất một lần vì bị bạo lực nhưng họ chủ yếu ở nhờ nhà người thân ít hôm rồi trở về nhà. Không có người phụ nữ nào đề cập đến việc ở lại nhà tạm lánh (Bộ LĐTBXH và cơ quan khác 2020).

Những phân tích về hiệu quả can thiệp trong các mô hình PCBLGĐ đã và đang được triển khai ở cộng đồng cho thấy nếu có can thiệp hiệu quả hoặc có hỗ trợ, phụ nữ sẽ tiết lộ tình trạng bạo lực (Trần Tuyết Ánh và đồng nghiệp 2015; Đặng Thị Hoa 2018). Điều này cho thấy tính cấp bách của việc phá vỡ sự im lặng, nâng cao nhận thức của người dân về BLGĐ. Bên cạnh đó, các cơ sở PCBLGĐ và hỗ trợ nạn nhân còn thiếu và chưa được truyền thông đầy đủ đến người dân để họ biết và sử dụng khi cần.

5. Kết luận và một số vấn đề đặt ra

Bạo lực gia đình của chồng đối với vợ đang diễn ra một cách nghiêm trọng và gây ra nhiều hậu quả cả về sức khỏe thể chất và tinh thần đối với phụ nữ, sự phát triển kinh tế, tan vỡ gia đình, sự phát triển của trẻ em và trật tự cộng đồng. Điều đáng quan tâm là một bộ phận lớn phụ nữ đã cam chịu bạo lực, không dám nói lên tình trạng của mình, và chính điều đó tạo điều kiện cho những hành vi bạo lực tiếp diễn. Nhiều yếu tố khác nhau ở cấp độ cá nhân, cộng đồng và xã hội đan xen với nhau và có tác động tổng hợp đến việc ngăn ngừa và hạn chế hành vi bạo lực đối với phụ nữ.

Nhận thức của người dân về bạo lực gia đình đối với phụ nữ còn hạn chế. Phần lớn họ mới chỉ quan tâm đến các bạo lực thể chất và coi đó là hành vi vi phạm pháp luật mà không nhận thức đầy đủ về các hành vi kiểm soát xã hội và bạo lực tình dục. Bạo lực gia đình đối với phụ nữ có mối liên hệ chặt chẽ với tình trạng nghèo khổ và những hành vi lệch chuẩn xã hội như say rượu, cờ bạc, ngoại tình, v.v. Tác nhân quan trọng dẫn đến bạo lực chồng đối với vợ là do "say rượu". Các phân tích cho thấy sự can thiệp kịp thời của những người thân trong gia đình, hàng xóm, bạn bè và các tổ chức chính quyền, đoàn thể có tác dụng ngăn ngừa sự phát triển các mâu thuẫn trở thành bạo lực. Dưới đây xin nêu lên một số vấn đề thực tiễn cần quan tâm nhằm nâng cao hiệu quả công tác phòng, chống BLGĐ đối với phụ nữ.

- Cần đẩy mạnh hơn nữa công tác truyền thông nâng cao nhận thức đối với cán bộ cơ sở và người dân trong cộng đồng, đặc biệt là những người chịu trách nhiệm trong công tác phòng chống BLGĐ, những thành viên trong nhóm các gia đình có nguy cơ cao về BLGĐ, như các gia đình có những người lạm dụng rượu, bia, các gia đình nghèo. Người dân cần biết cách nhận dạng các hành vi bạo lực gia đình, các biện pháp phòng ngừa, can thiệp khi cần thiết, các địa điểm tư vấn khi có tình huống bạo lực xảy ra cũng như hiểu được quyền và trách nhiệm của mình trong gia đình cũng như ngoài xã hội. Các tài liệu truyền thông cần được xây dựng phù hợp với văn hóa của từng vùng, miền, tộc người, đặc biệt là với những nhóm người không thạo tiếng phổ thông. Cần quan tâm thu hút nam giới và trẻ em trai tham gia vào các hoạt động ngăn chặn nạn bạo lực gia đình đối với phụ nữ. Có những hình thức tuyên truyền, giáo dục phù hợp làm thay đổi nhận thức của phụ nữ là nạn nhân bị bạo lực về việc tìm kiếm sự giúp đỡ khi có các nguy cơ bị bạo lực.
- Tiếp tục hoàn thiện các quy trình, thủ tục xử lý, giải quyết các hành vi bạo lực gia đình. Cần đơn giản hơn các thủ tục hành chính trong việc xác định vụ việc bạo lực để làm căn cứ xử lý các hành vi phạm tội. Trong một số trường hợp cấp bách, các cấp có thẩm quyền cần linh hoạt áp dụng trình tự can thiệp để giải thoát nạn nhân. Tăng cường vai trò của cán bộ phụ nữ, cán bộ văn hóa, xã hội và y tế trong công tác hòa giải, can thiệp, sàng lọc và hỗ trợ nạn nhân bị bạo lực gia đình. Tập huấn nâng cao kỹ năng, nghiệp vụ cho đội ngũ cán bộ làm công tác hoà giải, tư vấn ở cơ sở để họ có đủ kiến thức cần thiết về luật pháp, tâm lý, có kinh nghiệm công tác xã hội, kỹ năng tư vấn và tiếp cận nạn nhân, trên cơ sở đó có được những giải pháp hữu ích cho những người cần trợ giúp. Hỗ trợ các địa chỉ tin cậy cũng như các cơ sở trợ giúp nạn nhân làm tốt việc giúp đỡ phụ nữ bị bạo lực gia đình, đồng thời phổ biến một cách rộng rãi hơn các địa chỉ đó tới người dân.
- Phát huy vai trò tích cực của cộng đồng trong việc hỗ trợ phát hiện, ngăn ngừa và can thiệp đối với các hành vi bạo lực gia đình đối với phụ nữ. Những người tham gia các hoạt động giúp đỡ nạn nhân cần nhận được sự ủng hộ của các cấp chính quyền, các tổ chức chính trị xã hội nhằm hạn chế việc trả thù, gây mâu thuẫn hay phá rối từ những người có hành vi BLGĐ hay che giấu các hành vi BLGĐ đối với phụ nữ.

Bạo lực gia đình bao gồm lạm dụng thể chất, tình dục, tình cảm và tâm lý.

Nguồn: Đài truyền hình Việt Nam

- Việc hiểu biết đầy đủ về bạo lực gia đình đối với phụ nữ và các yếu tố tác động là cơ sở để có các biện pháp phòng chống thích hợp. Cần có sự phối hợp giữa nghiên cứu, đánh giá thực trạng và triển khai thực hiện các chính sách phòng, chống BLGĐ giữa các Bộ, ngành một cách thống nhất, tránh chồng chéo và lãng phí trong quá trình xây dựng, triển khai các mô hình ở cơ sở. Thực hiện nghiên cứu một cách hệ thống tình trạng BLGĐ và xây dựng cơ sở dữ liệu quốc gia về BLGĐ. Trong thời gian trước mắt nên tập trung thu thập số liệu chính xác và phân tích các hành vi BLGĐ mang tính chất nghiêm trọng, có hệ thống, từ đó có biện pháp nhằm giảm thiểu các hành vi này. Cung cấp đầy đủ, kịp thời thông tin về bạo lực gia đình đối với phụ nữ cho các nhà làm chính sách và cán bộ thực hiện chính sách ở các cấp, đặc biệt là cấp cơ sở để họ hiểu biết và thực hiện tốt hơn về công tác phòng chống bạo lực gia đình.
- Mô hình phòng, chống BLGĐ cần huy động sự tham gia của cả cộng đồng, bao gồm các cán bộ chính quyền, đoàn thể, người dân, đặc biệt là sự tham gia của người gây bạo lực và người bị BLGĐ. Vai trò, trách nhiệm của các bên liên quan trong việc hỗ trợ, giải quyết BLGĐ cần được quy định rõ ràng, cụ thể nhằm phát huy hiệu quả hoạt động của từng ban ngành, tổ chức trong tiến trình triển khai các hoạt động phòng, chống BLGĐ. Cần đặc biệt chú ý đến cách thức tiếp cận và hỗ trợ cho nhóm gây bạo lực nhằm thay đổi hành vi của họ. Cân đối các nguồn lực để đảm bảo tính bền vững của các mô hình can thiệp.

Sự quan tâm đầy đủ các khía cạnh nêu trên sẽ là cơ sở để ngăn ngừa và phòng chống các hành vi bạo lực gia đình có hiệu quả hơn./.

6. Tài liệu tham khảo

ACDC (2022): Báo cáo "Đánh giá đầu vào tình hình bạo lực trên cơ sở giới đối với phụ nữ và trẻ em gái khuyết tật tại 3 tỉnh Quảng Trị, Thừa Thiên Huế và Quảng Nam" do Viện Nghiên cứu phát triển cộng đồng (ACDC) thực hiện.

Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội, Bộ Kế hoạch và Đầu tư, Australian Aid và UNFPA (2020): Điều tra quốc gia về bạo lực đối với phụ nữ ở Việt Nam năm 2019. Báo cáo tóm tắt.

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (VHTTDL) (2018): Báo cáo kết quả 10 năm thi hành Luật phòng, chống BLGĐ. Kỷ yếu Hội nghị Tổng kết 10 năm thi hành Luật PCBLGĐ.

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2018): Báo cáo tình hình thực hiện chính sách, pháp luật về phòng, chống bạo lực gia đình giai đoạn 2008-2017.

Bộ Văn hoá, Thể thao và Du lịch, Tổng cục Thống kê, Viện Nghiên cứu Gia đình và Giới, UNICEF (2008): Kết quả điều tra gia đình Việt Nam năm 2006. Hà Nội.

Đặng Thị Hoa (Cb) (2020): Bạo lực gia đình ở Việt Nam - Thực trạng và các yếu tố tác động. Nhà xuất bản Khoa học xã hội. Hà Nội.

Đặng Thị Hoa (2018): Ảnh hưởng của các yếu tố môi trường xã hội và kinh tế đến BLGĐ hiện nay. Báo cáo đề tài cấp Bộ thuộc Chương trình "Nghiên cứu, đánh giá tổng thể về gia đình thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế", Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Duvvry, Nata; Nguyễn Hữu Minh và Patricia Carney (2013): Ước tính thiệt hại kinh tế do bạo lực đối với phụ nữ tại Việt Nam (tiếng Việt và tiếng Anh). UN tại Việt Nam xuất bản.

http://www.unicef.org/media/media_35151.html. Truy cập ngày 08/11/2008.

Kramarae, Cheris and Dale Spencer (2000): Ability-Education. Pp. tr. 413-419 in Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge, vol. 1. New York: Routledge.

Nguyễn Hữu Minh và Trần Thị Vân Anh (chủ biên) (2009) : Bạo lực gia đình đối với phụ nữ ở Việt Nam-Thực trạng, Diễn tiến và Nguyên nhân. NXB KHXH. Hà Nội.

Nguyễn Hữu Minh, Trần Thị Hồng, Trần Thị Cẩm Nhung (2014): "Bạo lực trên cơ sở giới: Một số khía cạnh về luật pháp, chính sách ở Việt Nam". Tạp chí Nghiên cứu Gia đình và Giới, Quyển 24, Số 3, tr. 34-49.

Nguyễn Hữu Minh. 2016 Nguyễn Hữu Minh (2016): Hôn nhân trong xã hội Việt Nam đương đại. NXB KHXH. ISBN: 9786049-446276

Nguyễn Hữu Minh (2020): Một số vấn đề cơ bản về bình đẳng giới ở vùng dân tộc thiểu số nước ta. Báo cáo tổng hợp đề tài cấp Nhà nước.

Quốc hội nước CHXHCN Việt Nam (2007): Luật Phòng chống bạo lực gia đình 2007.

Tổng cục Thống kê (TCTK) (2010): "Chịu nhịn là chết đấy": Kết quả nghiên cứu quốc gia về BLGĐ đối với phụ nữ ở Việt Nam.

Trần Tuyết Ánh (chủ biên), Nguyễn Hữu Minh, Phạm Quốc Nhật, Trần Thị Hồng, Lỗ Việt Phương, Hà Thị Minh Khương (2015): Hoạt động phòng, chống bạo lực gia đình ở Việt Nam hiện nay. Nhà xuất bản Khoa học xã hội.

United Nations Development Programme (1995): Vietnam Through the Lens of Gender. Hanoi.United Nations 1995:74

Uỷ ban Dân số, gia đình và trẻ em (2004): Thực trạng nhận thức về bạo lực và bạo lực gia đình trong gia đình tại Đông Nam Bộ, 2004

Viện Nghiên cứu Gia đình và Giới (2012): Báo cáo tổng quan Chương trình cấp Bộ "Xây dựng gia đình Việt Nam 2011-2020". Tác giả là Chủ nhiệm Chương trình.

Vũ Mạnh Lợi, Vũ Tuấn Huy, Nguyễn Hữu Minh, và Jennifer Clement (1999): Việt Nam: Bạo lực trên cơ sở giới. Xuất bản bằng hai thứ tiếng Anh-Việt do Ngân Hàng thế giới xuất bản. Tháng 11 năm 1999

GS. TS. Nguyễn Hữu Minh

Nghiên cứu viên cao cấp tại Viện Nghiên cứu Gia đình và Giới

Chủ tịch Hội Xã hội học Việt Nam

Email: minhnguyen.ifgs@gmail.com

Hai người phụ nữ đồng tính hạnh phúc trong phòng ngủ ở nhà
Nguồn: iStock.com/Makidotvn

Phụ nữ, Giới tính và Các nhóm thiểu số tính dục

● **Trần Thùy Dương**

1. Giới thiệu

Ngày 3 tháng 8 năm 2022, Bộ Y tế Việt Nam công bố văn bản khẳng định đồng tính luyến ái không phải là bệnh nên không cần chữa hay chuyển đổi (Sở Y tế Hà Nội 2022). Tài liệu này, mặc dù được xuất bản 32 năm sau khi WHO phân loại đồng tính luyến ái là bệnh tâm thần, nhưng đánh dấu một cột mốc quan trọng đối với cộng đồng LGBTQI+ tại Việt Nam. Bên cạnh việc ngăn chặn sự can thiệp y tế mang tính ép buộc đối với giới và giới tính của mọi người, tài liệu này chắc chắn góp phần làm giảm sự kỳ thị của xã hội đối với những người trong cộng đồng thiểu số tính dục. Cùng với các chiến dịch vận động chính sách được đổi mới gần đây của các tổ chức xã hội như Tôi đồng ý (I Do), chủ đề LGBTQI+ trong nước cần được nghiên cứu, đặc biệt là về các nhóm phụ nữ thường bị gạt ra ngoài lề và ít xuất hiện hơn trong các phong trào Tự hào.

Cộng đồng LGBTQI+ tại Việt Nam đã được nghiên cứu trong nhiều thập kỷ. Nghiên cứu bắt đầu với một cách tiếp cận bệnh lý và sau đó đặc biệt tập trung vào các phong trào xã hội liên quan đến xã hội và xây dựng nền dân chủ. Khi bắt đầu các nghiên cứu về LGBTQI+ tại Việt Nam, phần lớn là các nghiên cứu với cách tiếp cận bệnh lý. Đồng tính luyến ái nam ở Việt Nam được đề cập sớm nhất từ năm 1899 (Jacobus X. 1900). Vào thời điểm đó, đồng tính luyến ái và chuyển giới vẫn được coi là bệnh, và hầu hết các nghiên cứu xuất hiện trên các diễn đàn nhân học y tế và tập trung vào những gì được coi là bệnh lý của người chuyển giới. Năm 1975, các nghiên cứu bắt đầu chuyển sang cách tiếp cận xã hội. Heiman và Cao Văn Lệ đã đăng một bài viết về người chuyển giới ở Việt Nam và xã hội nhìn nhận thế nào về chuyển giới. Nghiên cứu về vấn đề chuyển đổi giới tính này nêu bật cách công chúng nhìn nhận hành vi phi chuẩn mực ở Việt Nam trong giai đoạn quan trọng của thời kỳ sau chiến tranh. Frank Proschan (2002) đã tiến hành nghiên cứu về sự hình thành tính chủ quan của đồng tính nam ở Việt Nam trong những năm 1990 và đầu những năm 2000. Bài báo của anh là một trong những nghiên cứu sớm nhất về người LGBT+ ở Việt Nam và sau đó là một số nghiên cứu tương tự của các tác giả khác.

Cặp đôi đồng tính giữa khung cảnh núi rừng
Nguồn: iStock.com/Schwin Pikulsawad

Từ năm 2010, nhiều nghiên cứu đã được thực hiện về chủ đề này với nhiều trọng tâm khác nhau. Viện Nghiên cứu Xã hội, Kinh tế và Môi trường (iSEE) đã tham gia vào một số dự án nghiên cứu về tính dục, chủ yếu tập trung vào quyền, quan hệ gia đình và sự kỳ thị. iSEE và Học viện Báo chí và Tuyên truyền (2011) đã tiến hành nghiên cứu tiên phong về cách cộng đồng LGBT+ được miêu tả trên truyền thông Việt Nam. Nghiên cứu dựa trên phân tích văn bản của 502 bài báo in và trực tuyến từ năm 2004 và nhấn mạnh vai trò của truyền thông trong việc kéo dài sự kỳ thị của xã hội đối với người LGBT+. Hơn nữa, nghiên cứu của iSEE đã đóng một vai trò quan trọng trong vận động chính sách vào đầu những năm 2010. Trong một trọng tâm nghiên cứu khác, Nguyễn Thu Hương (2019) nghiên cứu về phụ nữ chuyển giới và phân tích hành trình chuyển đổi của họ. Nghiên cứu của cô có ý nghĩa quan trọng trong việc tìm hiểu các diễn ngôn chồng chéo hiện nay về tính dục và giới tính đặt người chuyển giới nữ vào những tình huống dễ bị tổn thương về mặt y tế như thế nào. Từ góc độ pháp lý, Trương Hồng Quang (2015; 2019) chủ yếu tập trung vào quyền của LGBTQI+ bao gồm cả quyền nhận con nuôi. Hai nghiên cứu của anh có ý nghĩa quan trọng trong việc tìm hiểu khung pháp lý hiện hành liên quan đến quyền của LGBT+ tại Việt Nam, điều này ảnh hưởng đến nhận thức của mọi người về sự đồng tính luyến ái. Một số nghiên cứu toàn diện khác tập trung vào các phong trào đúng đắn của LGBTQI+ đã được xuất bản gần đây như Phong trào LGBT Việt Nam và Truyền thông: Định hình và định hình lại đồng tính luyến ái trong các diễn ngôn của công chúng và truyền thông Việt Nam (Faludi 2016), Không bỏ lại ai phía sau: *Phong trào LGBTQ Đấu tranh cho Quyền và Sự công nhận ở Việt Nam* (Rydström, Nguyễn Thu Hương và An Hoàng 2021), và *Những thay đổi xã hội ở Việt Nam đương đại: Nghiên cứu về phong trào LGBT* (Phạm Quỳnh Phương 2022). Ngoài ra, các nghiên cứu của Richard QA Tran (2014; 2020) cũng đóng vai trò quan trọng trong việc tìm hiểu chủ đề đồng tính ở Việt Nam từ góc độ lịch sử.

Mặc dù các ấn phẩm đã mô tả một cách hiệu quả cộng đồng LGBTQI+ Việt Nam, nhưng vẫn còn những khoảng trống để nghiên cứu về phụ nữ thuộc các nhóm thiểu số về giới tính (phụ nữ đồng tính hoặc dị tính). Thay vì vẽ ra một bức tranh về các phong trào xã hội với tất cả các nhóm, tổ chức và sự kiện ủng hộ quyền của LGBTQI+, vốn đã được minh họa một cách hiệu quả trong các tài liệu đã đề cập, bài viết này nhằm mục đích xem xét chủ đề về giới tính nữ đã được các học giả hiện nay, những người làm việc về các nhóm thiểu số tình dục nữ ở Việt Nam, nghiên cứu và đánh giá như thế nào. Các cách tiếp cận chính bao gồm những thay đổi xã hội dưới ảnh hưởng của chủ nghĩa tân tự do, sự hình thành cộng đồng và sức khỏe tâm thần. Bằng cách xem xét các ấn phẩm hiện có về chủ đề giới tính và tính dục của phụ nữ, chương này sẽ thảo luận về những khoảng trống rộng lớn còn lại để khám phá và một số cách tiếp cận khả thi cho nghiên cứu trong tương lai.

2. Tính Dục Nữ Việt Nam

Do bối cảnh lịch sử của Việt Nam, trong đó Nho giáo, chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa tân tự do có những ảnh hưởng khác nhau ở nông thôn và thành thị, nên có sự khác biệt đáng kể trong việc xây dựng giới và giới tính ở mỗi khu vực. Do đó, các nghiên cứu về chủ đề giới tính nữ có xu hướng tập trung vào các thành phố hoặc các vùng quê.

Phụ nữ nông thôn

Rydström (2006; 2009) nghiên cứu tính dục nữ ở các xã nông thôn Việt Nam sau khi Chính sách Đổi mới được đưa ra năm 1986. Nghiên cứu đầu tiên cho thấy tính dục nữ Việt Nam bị định hình nặng nề bởi Nho giáo và quan niệm về *các tệ nạn xã hội* do chính quyền cộng sản đưa ra, đặc biệt đối với người dân tại các vùng nông thôn. Rydström rút ra một số phát hiện từ việc quan sát quá trình trở thành nam và nữ của các bé trai và bé gái trong năm gia đình mà bà sống cùng trong các chuyến thực địa tại một ngôi làng phía Bắc tên là Thịnh Trị. Tính dục của phụ nữ đan xen với đạo đức và do đó cần phải được kiểm soát. Ý tưởng hạn chế tình dục ở phụ nữ có thể liên quan đến khái niệm về tự nhiên và văn hóa của Ortner (1972). Kiểm soát ham muốn tình dục tự nhiên của phụ nữ là một phần giúp phụ nữ được chấp nhận về mặt văn hóa. Rydström phân tích sự giao thoa giữa các ý tưởng về tình dục nữ, các nền văn hóa bị *lai tạp* từ thế giới bên ngoài và cuộc đấu tranh giữa các lực lượng chính trị bảo thủ và tiến bộ. Sự tương tác của các yếu tố này thường khiến phụ nữ gặp nhiều rủi ro hơn nam giới, cả về thể chất và tinh thần. Nghiên cứu của Rydström giúp làm sáng tỏ cách thức tính dục nữ được xã hội hóa trong một công xã bảo thủ và mối liên hệ của nó với bối cảnh rộng lớn hơn của một quốc gia Nho giáo vừa mở cửa với thế giới. Quá trình trở thành phụ nữ được đan kết chặt chẽ trong một mạng lưới đạo đức, chuẩn mực xã hội, quyền lực chính trị và quyền tự quyết của phụ nữ.

Trong nghiên cứu thứ hai về chủ đề tương tự vào năm 2009, Rydström đã đưa ra một phân tích sâu hơn về đạo đức hóa tính dục nữ bằng cách sử dụng khái niệm đạo đức của Foucault và Butler. Nghiên cứu tháo gỡ vướng mắc về tình dục và đạo đức của phụ nữ trong một xã hội Nho giáo cộng sản. Tuy nhiên, tình dục nữ trong nghiên cứu tập trung chủ yếu vào quan hệ tình dục khác giới ngoài hôn nhân, có thể là trước hôn nhân hoặc ngoài hôn nhân. Rydström đề nghị nghiên cứu thêm về các diễn ngôn quốc gia và địa phương ở Việt Nam để phân tích quá trình đạo đức hóa tình dục và để xem đạo đức đã được giới tính hóa như thế nào. Nghiên cứu của bà đóng góp vào một cuộc thảo luận học thuật thú vị về quyền lực, đạo đức và tính dục của con người do Foucault khởi xướng và Butler phát triển. Hơn nữa, nghiên cứu cũng chú ý đến phụ nữ, một nhóm bị bỏ rơi và thường bí ẩn khi khám phá tính dục. Tuy nhiên, bên cạnh sự áp bức do chế độ gia trưởng gây ra, cũng cần nghiên cứu cách phụ nữ tồn tại và thách thức các chuẩn mực gia trưởng.

Diễn ngôn về sự hy sinh được phân tích kỹ lưỡng trong các nghiên cứu về giới ở Việt Nam, đặc biệt là trong thời kỳ chiến tranh. Tuy nhiên, Lainez (2012) quan tâm nhiều hơn đến một khía cạnh hy sinh khác tồn tại trong nền kinh tế định hướng thị trường ở nông thôn miền Nam Việt Nam, đó là tình dục được coi là hàng hóa. Bài viết về vai trò của gia đình trong việc *hàng hóa hóa chức năng tình dục của phụ nữ,* đặc biệt là mối quan hệ mẹ con, để hiểu được những câu chuyện từ phía phụ nữ. Hành vi hy sinh của phụ nữ trẻ vì lợi ích của cha mẹ họ, bao gồm cả buôn bán tình dục, được gọi là lòng biết ơn và nghĩa vụ hiếu thảo. Tác giả cho rằng khác với cách hiểu chung về mại dâm hay buôn bán tình dục ở Việt Nam vốn thường bị thu hẹp và đơn giản hóa, các tình huống được trình bày trong nghiên cứu cho thấy một phụ nữ trẻ có thể tham gia tích cực vào hoạt động này và nhận được sự khuyến khích, thậm chí là áp đặt từ người mẹ. Người phụ nữ chịu sự kiểm soát của mẹ cô ấy và có một số hình thức tổ chức đứng ra lựa chọn và khai thác các mối quan hệ tình dục của cô ấy. Những người phụ nữ lớn tuổi trong gia đình đóng vai trò gìn giữ các giá trị gia trưởng, bao gồm cả việc ngăn cấm tiếng nói của phụ nữ trẻ, như được minh họa trong nghiên cứu của Gammeltoft (1999). Nghiên cứu cho thấy cách mẹ chồng dạy con dâu về sự phục tùng cần thiết của người phụ nữ trước nhà chồng.

Phụ nữ ở các thành phố

Chuyển sang khu vực đô thị, Nguyễn Bích Thuận và Mandy Thomas (2004) có nghiên cứu về sự hình thành giới tính và tính dục của nữ thanh niên trong thời đại công nghệ và Internet. Bài viết phân tích cách phụ nữ trẻ Việt Nam tham gia vào văn hóa đại chúng ở Việt Nam thời hậu xã hội chủ nghĩa. Khía cạnh đầu tiên mà bài viết khám phá là làm thế nào các công nghệ bao gồm cả Internet đã mang lại cơ hội cho phụ nữ trẻ thể hiện ham muốn và tính dục của họ trong khi hạn chế sự lựa chọn cho nam giới trẻ tuổi. Hơn nữa, nghiên cứu mô tả quá trình đàm phán giữa nhà nước và người tiêu dùng sản phẩm văn hóa về việc kiểm duyệt văn hóa phương Tây và văn hóa "độc hại" để bảo vệ "di sản của quá khứ xã hội chủ nghĩa" (Nguyễn Bích Thuận và Thomas, 139). Sự phản kháng của giới trẻ, tuy không triệt để, dưới hình thức tiêu thụ các văn hóa phẩm, khiến nhà nước khó kiểm soát hơn. Mong muốn của phụ nữ trẻ về thời trang, tình yêu hoặc tiền bạc được coi là xấu xa, đồng thời thể hiện tính hiện đại và độc lập của phương Tây. Nghiên cứu của A Lowe (Lowe 1996, 84) cho thấy phụ nữ Việt Nam luôn tìm ra cách để chống lại cấu trúc xã hội áp đặt định kiến về phụ nữ có liên quan đến chủ nghĩa dân tộc, ngay cả trong thời kỳ chiến tranh. Sự phản kháng của họ có thể ở dạng không tuân theo các quy định về trang phục hoặc thách thức sự kiểm soát của nhà nước đối với trẻ em và sức lao động của họ, hoặc không từ bỏ tâm lý "vì lợi nhuận" khi kinh doanh (Lowe 1996, 83). Trong thời hiện đại, khi những di sản chiến tranh phai nhạt, các cô gái trẻ sử dụng công nghệ để theo đuổi ước muốn và nguyện vọng của mình và tránh xa chủ nghĩa dân tộc. Nghiên cứu này đề xuất cần có nhiều nghiên cứu hơn về những phụ nữ trẻ lớn lên sau chiến tranh và xa lạ với hệ tư tưởng cộng sản. Trong một xã hội rất tôn trọng thâm niên, những người trẻ tuổi có thể bị bỏ qua khi xác định các tác nhân định hình xã hội. Trên thực tế, thế hệ thiên niên kỷ (thế hệ Millennials) và Gen Z, với những đặc điểm khác biệt do được giải phóng khỏi thế hệ cha mẹ của họ, có thể

đóng một vai trò quan trọng trong việc định hình ham muốn và biểu hiện tính dục của Việt Nam. Bài viết gợi mở những nghiên cứu sâu hơn về quyền tự quyết của phụ nữ trẻ trong một thời kỳ sôi động ở Việt Nam, thời kỳ của công nghệ, Internet, toàn cầu hóa và nền kinh tế thị trường định hướng tân tự do.

Những giới tính 'khác' của phụ nữ Việt Nam

Dù gọi là phụ nữ/phụ nữ Việt Nam, nhưng hầu hết các nghiên cứu đề cập đều tập trung vào người Kinh, nhóm dân tộc chiếm đa số ở Việt Nam, và ít chú ý đến người dân tộc thiểu số hoặc người Việt di cư quốc tế. Nghiên cứu của Nguyễn Thu Hương (2013) lấp đầy khoảng trống này bằng cách tập trung vào sự giao thoa giữa giới tính, tình dục và chính trị trong các nhóm dân tộc thiểu số ở miền núi Việt Nam. Dựa trên nghiên cứu thực địa dài hạn cho luận án tiến sĩ của mình, Nguyễn Thu Hương chỉ ra rằng danh và lợi của gia đình, thay vì hạnh phúc của nạn nhân, được đặt lên hàng đầu khi giải quyết hậu quả của tội hiếp dâm. Trong các cộng đồng gắn bó chặt chẽ ở các nhóm dân tộc Dao và Hmông, hệ thống họ hàng đóng một vai trò quan trọng trong việc quản lý cuộc sống của người dân. Do đó, hiếp dâm được coi là có nhiều khả năng cho người thân của nạn nhân xấu hộ và ít có khả năng bị xử tội hơn. Do đó, việc dàn xếp do gia đình và họ hàng hai bên của nạn nhân và kẻ hiếp dâm thương lượng. Nghiên cứu cho thấy tầm quan trọng của sự hiểu biết về văn hóa trong việc nghiên cứu bạo lực tình dục, đặc biệt là ở các xã hội không thuộc phương Tây.

Lan Anh Hoang và Brenda Yeoh (2015) thực hiện một nghiên cứu về tính dục của phụ nữ Việt Nam di cư. Những người tham gia nghiên cứu này là những người di cư đến Đài Loan để có thêm thu nhập hỗ trợ gia đình họ ở Việt Nam. Các tác giả nhấn mạnh quyền tự quyết của phụ nữ trong đời sống tình dục của họ, thường là ngoại tình và lý do ngoại tình. Họ cũng thách thức sự tách bạch giữa sự thân mật và hàng hóa tình dục. Tình yêu và ham muốn không nhất thiết phải tách rời khỏi chủ nghĩa thực dụng trong cuộc sống của những người tham gia nghiên cứu. Nghiên cứu này chia sẻ quan điểm tương tự về quyền tự quyết của phụ nữ trong việc sử dụng tình dục vì lợi ích kinh tế với nghiên cứu của Lainez (2012). Tuy nhiên, việc chủ động tham gia vào tình dục hoặc tình yêu, một mặt, thể hiện quyền tự quyết của phụ nữ, mặt khác, có thể không thể hiện quyền tự do lựa chọn của phụ nữ, vì nó liên quan đến các định kiến giới, chẳng hạn như vai trò của phụ nữ để đáp ứng khoái cảm của nam giới, hay quan niệm cho rằng lựa chọn của họ luôn xoay quanh cảm xúc và tình yêu.

3. Cuộc sống của những người phụ nữ đồng tính

Phụ nữ, ngoại trừ phụ nữ chuyển giới, ít có khả năng trở thành trọng tâm của nghiên cứu về LGBTQI+ ở Việt Nam và ít xuất hiện hơn trong phong trào cánh hữu. Sự quan tâm trực tiếp đến phụ nữ thuộc nhóm thiểu số tình dục được tìm thấy trong một số nghiên cứu bao gồm luận án tiến sĩ của Newton năm 2012 (Newton 2012) và nghiên cứu của Trang Nguyễn vào năm 2010 và 2014 (Trang Nguyễn et al. 2010; 2014), sẽ được phân tích trong phần sau. Trong khi Newton tập trung vào sự lựa chọn tích cực của người đồng tính nữ ở Sài Gòn để thành lập một cộng đồng bằng cách ẩn mình một cách chiến lược trước mắt công chúng, thì Trang Nguyễn et al. (2010) quan tâm nhiều hơn đến áp lực và thách thức mà phụ nữ đồng tính phải đối mặt trong gia đình cũng như cách họ đối phó với kỳ vọng của gia đình. Khác với các phương pháp nghiên cứu lồng ghép, những nghiên cứu này không chỉ điều tra xem các diễn ngôn thống trị tác động đến phụ nữ đồng tính như thế nào mà còn xem xét cách phụ nữ đồng tính phá vỡ và thách thức hiện trạng để thao túng không gian và quyền tự do của chính họ. Một cách tiếp cận nghiên cứu khác về chủ đề phụ nữ đồng tính là sức khỏe tinh thần. Một số nghiên cứu minh họa những tổn thương tiềm ẩn của phụ nữ đồng tính trong một xã hội gia trưởng với vai trò giới khác biệt và giả định về các biểu hiện giới tính nhị phân rõ ràng. Những tổn thương là do chứng sợ đồng tính bên trong và gánh nặng phải đáp ứng kỳ vọng của cha mẹ.

Điều hướng cuộc sống của người đồng tính trong một xã hội dị tính

Trong nghiên cứu tiên phong của mình, Newton (Newton 2012) đặc biệt chú ý đến cộng đồng đồng tính nữ ở Thành phố Hồ Chí Minh, hay tên cũ mà cô thích gọi – Sài Gòn. Chủ đề về thiểu số tính dục nữ được nghiên cứu từ góc độ cộng đồng hơn là bản sắc cá nhân. Newton đặt chủ đề này trong mối liên hệ với một số tình huống lịch sử bao gồm cải cách kinh tế, các chiến dịch văn hóa của Nhà nước Việt Nam nhằm bảo vệ các giá trị truyền thống và phong trào quyền LGBT quốc tế. Khung lý thuyết của nghiên cứu là kinh tế chính trị dị tính và tác giả cho rằng cần tập trung vào cộng đồng (của người đồng tính nữ). Cộng đồng đồng tính nữ ở Sài Gòn đã tích cực tham gia các hoạt động xã hội ngoài phong trào chung do các tổ chức phi chính phủ khởi xướng.

Nguồn: Stock.com/LaylaBird

Trong một bài báo xuất bản bốn năm sau khi cô lấy bằng tiến sĩ, khi nghiên cứu về sự đồng tính tại hay có thể nhìn thấy được trong môi trường đô thị (Sài Gòn), Newton (2016) sử dụng tính vô hình ngẫu nhiên như một khung lý thuyết để xem xét không gian danh nghĩa của cộng đồng đồng tính nữ. Cộng đồng dường như có lựa chọn tích cực và có chiến lược để ẩn mình. Newton cho rằng sự hình thành của cộng đồng đồng tính nữ ở Sài Gòn là một quá trình xã hội, trong đó cộng đồng huy động trong và giữa một không gian danh nghĩa, một sự *vô hình ngẫu nhiên*. Khả năng hiển thị ngẫu nhiên được đặt cùng với quyền lực, không gian và cộng đồng (Newton 2016, 112). Newton cũng lập luận rằng trái ngược với niềm tin của phương Tây, trong đó khả năng hiển thị của người đồng tính thể hiện sự phản kháng và khả năng ẩn mình biểu thị "sự thiếu sót" (Newton 2016, 114), sự ẩn mình là một lựa chọn chiến lược và một hình thức phản kháng mà cộng đồng đồng tính nữ ở Sài Gòn sử dụng.

Một nghiên cứu khác tập trung đặc biệt vào phụ nữ không dị tính ở Hà Nội và các vùng lân cận bằng tiếng Việt do Trang Nguyễn và đồng nghiệp thực hiện (Nguyễn et al. 2010) tại Viện Nghiên cứu Xã hội, Kinh tế và Môi trường (iSEE). Sử dụng các phương pháp định tính, nghiên cứu nhằm mục đích khám phá những thách thức trong cuộc sống và chiến lược đối phó, đặc biệt liên quan đến một xã hội dị chuẩn, của 40 phụ nữ yêu phụ nữ. Lên kế hoạch xuất bản một loạt năm báo cáo mô tả các khía cạnh khác nhau trong cuộc sống của phụ nữ thiểu số tính dục, iSEE cuối cùng đã phát hành một ấn phẩm nói về mối quan hệ của họ với cha mẹ. Đây là nghiên cứu đầu tiên tập trung vào phụ nữ không dị tính ở Việt Nam. Dữ liệu dân tộc học được thu thập trong chín tháng (Nguyễn et al. 2010, 6) rất phong phú và hữu ích để hiểu về tính dục của phụ nữ, điều bị bỏ quên trong các cuộc thảo luận công khai cũng như các nghiên cứu về giới và tính dục trong nước. Các chiến lược khác nhau của phụ nữ thuộc nhóm thiểu số tính dục được phân tích kỹ lưỡng. Tuy nhiên, nghiên cứu đã không đề cập đến vai trò và đặc điểm giới được mong đợi hình thành như thế nào đối với trải nghiệm của phụ nữ không dị tính. Trong một xã hội mà sự thể hiện giới tính và xu hướng/bản dạng tính dục được trộn lẫn dựa trên các tiêu chuẩn dị thể, việc xây dựng nữ tính trong các nhóm thiểu số tính dục có thể khác với đa số. Ngoài ra, cần có nhiều nghiên cứu hơn để xem xét lòng hiếu thảo ảnh hưởng như thế nào đến các chiến lược đối phó của phụ nữ không dị tính trong một xã hội Nho giáo như Việt Nam.

Những vết thương ẩn giấu

Cũng đặc biệt tập trung vào những người đồng tính nữ, Trang Nguyễn (2014) đã thực hiện một nghiên cứu toàn diện về mối liên hệ giữa kỳ thị xã hội và sức khỏe tâm thần ở phụ nữ thuộc nhóm thiểu số tính dục và chuyển giới ở Việt Nam. Nghiên cứu này là nghiên cứu học thuật đầu tiên đề cập đến cách đối xử tiêu cực trong gia đình và hạnh phúc của những nhóm người thiểu số này. Sử dụng cách tiếp cận lấy con người làm trung tâm, nghiên cứu minh họa trải nghiệm cuộc sống của phụ nữ thiểu số tính dục và người chuyển giới nam liên quan đến sự hỗ trợ của gia đình và xã hội. Do cách tiếp cận, nghiên cứu của Nguyễn cung cấp dữ liệu phong phú về hai nhóm, đặc biệt là phụ nữ thuộc các nhóm thiểu số tình dục, những người ít được xã hội và giới học thuật chú ý hơn các nhóm khác. Nghiên cứu này rất hữu ích để hiểu được trải nghiệm của những người đối thoại xung quanh một giai đoạn thay đổi luật pháp đặc biệt ở Việt Nam. Ngoài ra, có nhiều thay đổi trong cách nhìn nhận của công chúng đối với cộng đồng LGBTQI+ trong thời gian nghiên cứu được thực hiện. Như đã đề cập trong nghiên cứu, phong trào *Pride* đầu tiên được tổ chức tại Việt Nam vào năm 2012. Sự việc các cặp đôi đồng giới đầu tiên xin giấy đăng ký kết hôn hợp pháp nhưng bị chính quyền địa phương từ chối đã có từ năm 1998 (ANTD 2011). Phương châm mới về việc *đồng tính luyến ái không phải là bệnh* đã được lan truyền rộng rãi nhờ một chiến dịch vận động chính sách. Những điều kiện này đã tạo ra những khả năng chưa từng có cho cộng đồng LGBTQI+. Do đó, việc ghi lại những trải nghiệm và câu chuyện của họ khi làm luận án của tác giả trong thời gian đó là rất quan trọng trong giới học thuật. Ngoài ra, do trong nghiên cứu về Việt Nam, gia đình luôn được xác định là nhân tố chính trong việc xây dựng bản thân nên nghiên cứu của Trang Nguyễn là một nguồn tư liệu quý giá để kiểm tra định lượng các tác động của gia đình, đặc biệt là đối với sức khỏe tinh thần của những người không phải là người dị tính.

Mối quan hệ giữa Nho giáo và đặc điểm đồng tính giấu kín bên trong ở Việt Nam được khám phá trong bài viết của Tâm Nguyễn và Holly Angelique (2017). Sử dụng các phương pháp định lượng, bài báo chỉ ra rằng việc tiếp xúc sớm với Nho giáo trong cuộc sống của những người không dị tính có thể dẫn đến việc họ giấu kín tính đồng tính bên trong, điều này có thể có ý nghĩa hơn ở những người tham gia là nam so với những người tham gia là nữ. Nho giáo được biểu thị bằng "lòng hiếu thảo, vai trò giới tính truyền thống và chủ nghĩa xã hội" (Tâm Nguyễn và Angelique, 1626). Mặc dù Việt Nam đã mở cửa với nền kinh tế toàn cầu và định hướng thị trường trong nhiều thập kỷ, ảnh hưởng của Nho giáo vẫn đóng một vai trò quan trọng trong suy nghĩ của người dân. Tính không dị tính hoặc tính đồng tính dường như thách thức các vai trò giới theo Nho giáo theo những cách khác nhau. Trong nghiên cứu, Tam Nguyen và Angelique cho rằng những người đồng tính tìm hiểu về Nho giáo càng sớm và càng nhiều thì họ càng trở nên đồng tính âm hơn. Khả năng không có con mở ra cho nhiều cặp đồng giới (đặc biệt là nam giới), thách thức trách nhiệm Nho giáo của mọi người trong việc duy trì nòi giống. Hơn nữa, áp lực gìn giữ danh dự gia đình (Tâm Nguyễn và Angelique, 1626) đặt gánh nặng lên tâm lý của người đồng tính khi nói đến việc họ kết hôn với ai hoặc có nên kết hôn hay không. Nghiên cứu dường như gợi ý rằng lòng hiếu thảo, một trong những giá trị đạo đức cao nhất trong Nho giáo, có tác động đến quá trình đồng tính âm hóa trong nội tâm. Nho giáo đưa ra những vai trò cụ thể và quy định cách ứng xử cụ thể cho từng giới. Các cặp đồng giới và người chuyển giới có thể không tuân theo những truyền thống này, do đó có thể phá vỡ sự bình thường của vai trò giới tính nhị phân. Ngoài ra, việc công khai giới tính và bản dạng giới thể hiện chủ nghĩa cá nhân dường như cũng đi ngược lại chủ nghĩa cộng đồng mà Việt Nam đề cao lâu nay. Một lưu ý khác, nghiên cứu chỉ ra rằng đàn ông và phụ nữ không có sự khác biệt đáng kể trong mối liên hệ giữa việc nội tâm hóa tính đồng tính và lòng tự trọng. Nói cách khác, mối liên hệ này gần như là phi giới tính. Trong khi Nho giáo yêu cầu các nhiệm vụ và vai trò cụ thể của giới và tác động mạnh mẽ đến sự đồng nhất và lòng tự trọng, thì khó có thể lý giải tại sao hai yếu tố (đồng tính âm và lòng tự trọng) lại không khác nhau ở hai giới. Do đó, cần có nhiều nghiên cứu hơn, có thể sử dụng các phương pháp định tính, về chủ đề này. Ngoài ra, dữ liệu dân tộc học có thể giúp làm sáng tỏ những lý do về sự khác biệt giới tính ở mức độ nội tâm hóa tính đồng tính.

Cùng chủ đề về sức khỏe, một nghiên cứu gần đây của Duc et al. (2020) khám phá sự trầm cảm của phụ nữ thuộc nhóm thiểu số tính dục liên quan đến chứng sợ đồng tính và bộc lộ bản thân nội tại của họ. Nghiên cứu tâm lý cho thấy rằng bằng cách tiết lộ giới tính của mình, nhóm phụ nữ này ít bị các nhóm xã hội thân thiết của họ kỳ thị và phân biệt đối xử hơn. Tuy nhiên, do số mẫu hạn chế (Inhững người tham gia là người trẻ tuổi có thể truy cập Internet), nghiên cứu thiếu phân tích sâu hơn về trải nghiệm cuộc sống của phụ nữ không dị tính trong mối quan hệ với bối cảnh xã hội rộng lớn hơn. Một nghiên cứu khác tập trung vào hạnh phúc của phụ nữ thuộc các nhóm thiểu số tính dục ở Việt Nam đã được xuất bản bởi Trang Nguyễn et al. vào năm 2016. Nhóm tác giả đã phát triển thang đo sự kỳ thị đối đồng tính nội tâm để nghiên cứu về những phụ nữ không dị tính trong nước. Hai yếu tố có mối tương quan với nhau là kỳ thị bản thân và định kiến tình dục (Trang Nguyễn et al. 2016, 1329). Những nghiên cứu này có lợi cho cả hiểu biết học thuật về hạnh phúc của phụ nữ thiểu số tính dục và vận động chính sách ở Việt Nam.

4. Nghiên cứu khả thi về tính dục (hậu) xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

Nghiên cứu học thuật về giới tính nữ ở Việt Nam đã kết hợp các khía cạnh khác nhau của văn hóa và chính trị địa phương, bao gồm Nho giáo, Chủ nghĩa xã hội, Di sản chiến tranh và thời kỳ Mở cửa. Tuy nhiên, vẫn còn rất nhiều khoảng trống cho các cuộc thảo luận lý thuyết về quá trình xây dựng giới tính nữ trong mối quan hệ với quyền lực tại giao điểm của nền kinh tế tân tự do, chính trị hậu xã hội chủ nghĩa và các nền văn hóa gia trưởng pha trộn với quá khứ mẫu hệ. Ngoài ra, phương pháp nghiên cứu có thể tập trung nhiều hơn vào quá trình phi thực dân hóa cũng như sử dụng lý thuyết về đồng tính, để thách thức giả định của phương Tây về tính dục nữ ở một quốc gia hậu thuộc địa.

Nghiên cứu chuyên sâu của Newton (2012; 2016) đánh giá hiệu quả các nghiên cứu về phụ nữ trong các cộng đồng thiểu số tính dục ở Việt Nam. Luận án và bài báo xuất bản sau đó của bà thách thức giả định của phương Tây rằng khả năng ẩn mình của người đồng tính luôn là một dấu hiệu tiêu cực hoặc một dấu hiệu của việc bị áp bức. Cộng đồng đồng tính nữ Sài Gòn chủ động chọn cách ẩn mình, vận dụng không gian đô thị để xây dựng cộng đồng với nhiều sự kiện, hoạt động đa dạng. Bằng cách chỉ ra vai trò tự quyết của phụ nữ trẻ thuộc các nhóm thiểu số giới tính đòi hỏi không gian trong bối cảnh đô thị hậu thuộc địa, các nghiên cứu của Newton đã khắc họa thành công một bức tranh rộng lớn hơn về tác động của bối cảnh tân tự do ở Việt Nam đối với các cộng đồng đồng tính luyến ái. Bà chỉ ra rằng không phải các tổ chức phi chính phủ được thể chế hóa mà chính các nhóm cơ sở tạo ra khả năng tiếp cận để mọi người hình thành cộng đồng (Newton 2012, Chương 7). Nghiên cứu của Newton (2016, 116) cũng thách thức nghiên cứu về người đồng tính nam bằng lập luận rằng khả năng hiển thị của *người đồng tính* nam, đặc biệt là ở nơi công cộng, không phải là đại diện đúng đắn duy nhất cho khả năng hiển thị của người đồng tính. Cùng với cách phụ nữ Việt Nam buôn bán lặt vặt theo truyền thống, như đã trình bày ở các phần trước, sẽ rất thú vị khi xem xét cách phụ nữ đồng tính khẳng định vị trí trong lĩnh vực thương mại, vốn thường được coi là không gian của nam giới trong các xã hội khác do sự phân công lao động do giới tính. Ngoài ra, Newton còn đưa ra nhiều sắc thái hơn về sự khác biệt văn hóa trong cách hiểu phổ giới và tính dục thông qua việc phân tích thuật ngữ giới trong tiếng Việt. Cô nhận thấy khi nghiên cứu các thuật ngữ dành cho người đồng tính nữ, trong khi cấu trúc nhị phân của phương Tây bao gồm butch (phụ nữ có tính cách như nam giới) và femme (nam giới có tính cách như phụ nữ), thì văn hóa Việt Nam lại có cấu trúc tam thể hơn với hệ thống butch-soft butch-femme (soft-butch chỉ những cô gái có vẻ ngoài nam tính nhưng bên trong nữ tính). Tác giả gọi đó là hệ thống "ba giới tính" (Newton 2012, Chương 4). Người Việt Nam cũng dùng giới tính thứ ba để gọi những người không dị tính. Đó có thể là một cách để kết hợp tính đồng tính vào một hệ thống giới tính, nhưng đồng thời người ta có thể lập luận rằng đó chỉ là một phần mở rộng của chính hệ thống nhị phân. Phổ giới tính và tính dục với Nữ/Nam hoặc Nam/Nữ ở hai đầu được tạo ra mang tính bao trùm, nhưng nó vẫn đại diện cho nhị phân như một khái niệm trung tâm. Tuy nhiên, nếu không có các thuật ngữ nhị phân về giới tính làm điểm tham chiếu, có thể sẽ khó hình dung về giới tính và tính dục.

5. Kết luận

Cho đến nay, các nghiên cứu về người đồng tính luyến ái ở Việt Nam đã xem xét chủ đề này từ các cách tiếp cận khác nhau cũng như về sự hình thành và đàm phán của các chuẩn mực giới liên quan đến những thay đổi chính trị và kinh tế. Từ những nghiên cứu của Newton, tôi cho rằng việc chỉ tập trung vào nền kinh tế tân tự do và chính trị (hậu) xã hội chủ nghĩa và các phong trào cánh hữu toàn cầu không giúp hiểu được các sắc thái của giới tính Việt Nam, chẳng hạn như khuôn khổ ba giới tính được sử dụng bởi cộng đồng đồng tính nữ mà Newton đã chỉ ra. Các phong trào cánh hữu toàn cầu định hướng các hoạt động và chương trình của các tổ chức phi chính phủ, một mặt giúp thúc đẩy quyền của người đồng tính luyến ái ở cấp xã hội và cấp nhà nước, mặt khác, có thể làm lu mờ các đặc điểm địa phương bằng cách đưa ra khái niệm và các phạm trù về xu hướng tính dục và bản dạng giới (SOGI). Như đã trình bày ở những nghiên cứu khác (Richard QA Tran 2020), trong khi các chính phủ Việt Nam trong lịch sử đã có thể hiện sự khoan dung đối với những người không dị tính, thì cách tiếp cận trong thời kỳ thực dân Pháp và chiến dịch văn hóa (phòng chống Tệ nạn xã hội) trong những năm 1990 dường như đã tạo ra sự kỳ thị đối với người đồng tính trong xã hội Việt Nam.

6. Tài liệu tham khảo

ANTD, An ninh Thủ đô (2011): Bi kịch từ thế giới người đồng tính (Phần 2): Đằng sau hôn nhân... của người đồng tính. [Những bi kịch từ thế giới của những người đồng tính (Phần 2): Đằng sau hôn nhân đồng giới]. https://www.anninhthudo.vn/dang-sau-hon-nhan-cua-nguoi-dong-tinh-post119528.antd.

Faludi, Laura (2016): The Vietnamese LGBT Movement and the Media: Framing and Re-framing Homosexuality in Vietnamese Public and Media Discourse (Phong trào LGBT Việt Nam và Truyền thông: Định hình và Định hình lại Đồng tính luyến ái trong Diễn ngôn trước Công chúng và Truyền thông Việt Nam).

Gammeltoft, Tine (1999): Women's Bodies, Women's Worries: Health and Family Planning in a Vietnamese Rural Community (Cơ thể phụ nữ, Nỗi lo của phụ nữ: Sức khỏe và Kế hoạch hóa gia đình ở cộng đồng nông thôn Việt Nam). Richmond.

Sở Y tế Hà Nội (2022): Bộ Y tế chấn chỉnh khám chữa bệnh cho người đồng tính, song tính và chuyển giới Truy cập trực tuyến tại https://soyte.hanoi.gov.vn/tin-tuc-sukien/-/asset_publisher/4IVkx5JltnbG/content/bo-y-te-chan-chinh-cong-tac-kham-chua-benh-oi -voi-nguoi-ong-tinh-song-tinh-va-chuyen-gioi?101_INSTANCE_4IVkx5JltnbG_viewMode=view.

Heiman và Cao-Văn-Lê (1975): Transsexualism in Vietnam (Chuyển đổi giới tính ở Việt Nam). Trong: Archives of Sexual Behavior, 4(1), 89–95.

Hoàng và Yeoh, B.S.A. (2015): Tôi làm vì tình hay vì tiền: Phụ nữ Việt Nam ở Đài Loan và cấu trúc xã hội của tình dục nữ di cư. Trong: Giới tính, Địa điểm và Văn hóa: Tạp chí Địa lý Nữ quyền, 22(5), 591–607.

Viện Nghiên cứu Xã hội, Kinh tế và Môi trường, và Học viện Báo chí và Tuyên truyền (chủ biên) (2011): Gửi nhầm thông điệp – bức tranh về đồng tính luyến ái trên báo in và báo điện tử Việt Nam. Hà Nội.

Jacobus X. (1899): The Ethnology of the Sixth Sense: Studies and Researches into its Abuses, Perversions, Fillies, Anomalies, and Crimes (Dân tộc học của giác quan thứ sáu: Các nghiên cứu và nghiên cứu về các hành vi lạm dụng, đồi trụy, dâm ô, dị thường và tội ác của nó). Paris.

Lainez (2012): Commodified Sexuality and Mother-Daughter Power Dynamics in the Mekong Delta (Thương mại hóa Tình dục và Động lực của Mẹ-Con gái ở Đồng bằng sông Cửu Long). Trong: Journal of Vietnamese Studies 7(1), 149–180.

Lowe, Viviane (1996): Women in Arms: Women in Arms: Gender and Nation in the Democratic Republic of Vietnam (1965–1975) (Giới và Quốc gia ở Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (1965–1975)). Luận văn thạc sĩ, truy cập trực tuyến tại https://openresearch-repository.anu.edu.au/handle/1885/3/browse?type=author&order=DESC&rpp=90&value=Lowe%2C+Viviane.

Newton, Natalie N. (2012): A queer political economy of community: Gender, space, and the transnational politics of community for Vietnamese lesbians (les) in Saigon (Nền kinh tế chính trị đồng tính trong cộng đồng: Giới tính, không gian và nền chính trị xuyên quốc gia của cộng đồng đồng tính nữ Việt Nam (les) tại Sài Gòn). ProQuest Dissertations Publishing.

Newton, Natalie N. (2016): Contingent Invisibility: Space, Community, and Invisibility for Les in Saigon (Ẩn mình ngẫu nhiên: Không gian, Cộng đồng và Ẩn mình cho Les ở Sài Gòn). Trong: GLQ, 22(1), 109–136.

Nguyễn, Bích Thuận và Thomas, M. (2004): Young women and emergent post-socialist sensibilities in contemporary Vietnam (Phụ nữ trẻ và những nhạy cảm mới nổi thời hậu xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam đương đại). Trong: Asian Studies Review, 28(2), 133–149.

Nguyễn, Trang (et al.) (2010): Sống trong một xã hội dị tính: Chuyện từ 40 người phụ nữ yêu phụ nữ: Quan hệ với cha mẹ. Hà Nội.

Nguyen, Trang (2014): Negative family treatment's effects on the well-being of sexual minority women and transmen in Vietnam, and the roles of sexuality-related social support and social connection (Tác động tiêu cực của đối xử gia đình đối với hạnh phúc của phụ nữ thiểu số tính dục và người chuyển giới ở Việt Nam, và vai trò của hỗ trợ xã hội và kết nối xã hội liên quan đến tính dục). ProQuest Dissertations Publishing.

Nguyen, Poteat (et al.) (2016): The Internalized Homophobia Scale for Vietnamese Sexual Minority Women: Conceptualization, Factor Structure, Reliability, and Associations with Hypothesized Correlates (Thang đo nội tâm hóa đối với phụ nữ thiểu số tình dục Việt Nam: Khái niệm hóa, cấu trúc nhân tố, độ tin cậy và mối liên hệ với các tương quan giả thuyết). Trong: Archives of Sexual Behavior, 45(6), 1329–1346.

Nguyễn, Tâm và Holly, Angelique (2017): Internalized Homonegativity, Confucianism, and Self-Esteem at the Emergence of an LGBTQ Identity in Modern Vietnam Tính đồng nhất nội tại, Nho giáo và lòng tự trọng trước sự xuất hiện của bản sắc LGBTQ ở Việt Nam hiện đại). Trong: Journal of Homosexuality, 64:12, 1617–1631.

Nguyễn Thu Hương (2019): From silicone and hormone injecting to sex reassignment surgery: the precarious road to becoming female of transgender funeral performers in Ho Chi Minh City (Từ tiêm silicone và hormone đến phẫu thuật chuyển đổi giới tính: con đường bấp bênh để trở thành phụ nữ của những người chuyển giới tại Thành phố Hồ Chí Minh, Việt Nam). Trong: Culture, Health & Sexuality, 21(9), 999–1011.

Nguyễn Thu Hương (2019): At the Intersection of Gender, Sexuality and Politics: The Disposition of Rape Cases among Some Ethnic Minority Groups of Northern Vietnam (Ở Giao điểm của Giới, Tình dục và Chính trị: Việc giải quyết các vụ án hiếp dâm trong một số nhóm dân tộc thiểu số ở miền Bắc Việt Nam). Sojourn, 28(1), 132–151.

Ortner, Sherry (1972): Is Female to Male as Nature Is to Culture? (Nữ chuyển sang Nam có phải là Tự nhiên đối với Văn hóa không?) Trong: Feminist Studies, 1(2), 5–31.

Pham, Quynh Phuong (2022): Biến đổi xã hội ở Việt Nam đương đại: Một nghiên cứu về phong trào của người đồng tính, song tính và chuyển giới.

Proschan, Frank (2002): Syphilis, Opiomania, and Pederasty: Colonial Constructions of Vietnamese (And French) Social Diseases (Bệnh giang mai, bệnh á phiện, và bệnh ấu dâm: Cấu tạo thuộc địa của các bệnh xã hội Việt Nam (và Pháp)). Trong: Journal of the History of Sexuality, 11(4), 610–636.

Rydström, Helle (2006): Sexual Desires and Social Evils: Young women in rural Vietnam (Ham muốn tình dục và tệ nạn xã hội: Phụ nữ trẻ ở nông thôn Việt Nam). Trong: Gender, Place and Culture: a Journal of Feminist Geography, 13(3), 283–301.

Rydström, Helle (2009): Moralising Female Sexuality: The Intersections between Morality and Sexuality in Rural Vietnam (Đạo đức hóa tình dục của phụ nữ: Sự giao thoa giữa đạo đức và tình dục ở nông thôn Việt Nam). Trong: The Anthropology of Moralities. Berghahn Books.

Rydström, Helle, Nguyễn, Thu Hương và Hoàng, An (Đã nhận/In báo): Leave No One Behind: The LGBTQ Movement Fighting for Rights and Recognition in Vietnam (Không Để Ai Phía Sau: Phong trào LGBTQ Đấu tranh cho Quyền và Sự công nhận tại Việt Nam). Trong: Hansson, E. và Weis, M. (eds.): Sổ tay về Xã hội Dân sự ở Châu Á. Routledge.

Tran, Thi Minh Duc (et al.) (2020): Sexual self-disclosure, internalized homophobia and depression symptoms among sexual minority women in Vietnam (Tự bộc lộ giới tính, chứng sợ đồng tính nội tại và các triệu chứng trầm cảm ở phụ nữ thiểu số tính dục tại Việt Nam). Trong: Health Psychology Open, 7(2).

Trần, R.Q.A. (2014): An Epistemology of Gender: Historical Notes on the Homosexual Body in Contemporary Vietnam, 1986–2005 (Nhận thức luận về giới tính: Ghi chú lịch sử về cơ thể đồng tính luyến ái ở Việt Nam đương đại, 1986–2005). Trong: Journal of Vietnamese Studies, 9(2), 1–45.

Trần, R.Q.A. (2020): Sexuality as Translation. Locating the Queer in a 1920s Vietnamese Debate. Trong: Annali di Ca' Foscari. Serie directionale, 56, 353–378.

Trương, Hồng Quang (2015): Người đồng tính, song tính và chuyển giới tại Việt Nam và vấn đề đổi mới hệ thống luật. Hà Nội.

Trương, Hồng Quang (2019): Quyền của người đồng tính, song tính, chuyển giới và liên giới tính theo luật Việt Nam hiện nay. Luận án Tiến sĩ, Học viện Khoa học Xã hội.

ThS. Trần Thuỳ Dương

Hướng nghiên cứu: Nhân học Phát triển

Khoa Nhân học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: tranthuyduong156@gmail.com

UN Women Orange the World 2018 - Việt Nam - Sự kiện Lên tiếng vì Bình đẳng giới
Nguồn: UN Women/ Đức Nguyễn

Luật pháp, Quy định và Chương trình

● **Nguyễn Thị Thùy Trang**

Bình đẳng giới là một trong những quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân Việt Nam được quy định cụ thể trong các văn bản quy phạm pháp luật và trong các Công ước Quốc tế mà Việt Nam đã tham gia ký kết. Việt Nam là một trong những quốc gia sớm dành cho công tác bình đẳng giới những ưu tiên nhất định. Điều này được thể hiện trước tiên trong các bản Hiến pháp qua các thời kỳ. Để cụ thể hóa các quy định của Hiến pháp, nhiều bộ luật và văn bản pháp luật về vấn đề bình đẳng giới và quyền của phụ nữ đã được ban hành. Vấn đề bình đẳng giới được lồng ghép vào quá trình xây dựng chính sách, chương trình, dự án phát triển kinh tế – xã hội tạo tiền đề để thực thi bình đẳng giới ngày càng hiệu quả hơn, nhất là các chính sách liên quan đến vấn đề bình đẳng giới cho người dân về vai trò, vị trí của nam và nữ đều được bình đẳng như nhau. Ngoài ra, việc thúc đẩy bình đẳng giới còn được thực hiện thông qua nhiều chương trình, chiến lược, hoạt động ở các cấp khác nhau, từ trung ương đến các địa phương. Các cơ quan, tổ chức chính trị – xã hội, như: *Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội, Ủy ban quốc gia vì sự tiến bộ của phụ nữ Việt Nam, Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Trung ương Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam* và các cơ quan, chính quyền địa phương cũng đã triển khai mạnh mẽ vấn đề bình đẳng giới, trong đó chú trọng việc nâng cao nhận thức về thực hiện bình đẳng giới; xây dựng các sản phẩm truyền thông phù hợp để tuyên truyền, phổ biến về bình đẳng giới; tổ chức các hoạt động học tập kinh nghiệm, hội nghị, hội thảo, tọa đàm rút kinh nghiệm triển khai và nhân rộng mô hình.

1. Vấn đề bình đẳng giới trong Hiến pháp

Ngay trong bản Hiến pháp đầu tiên năm 1946, sau khi Chủ tịch Hồ Chí Minh tuyên bố thành lập nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ngày 2 tháng 9 năm 1945 đã có quy định về quyền bình đẳng giới. Điều 9 của Hiến pháp năm 1946 nêu rõ: "Phụ nữ bình đẳng với đàn ông về mọi phương diện." Và trong di chúc của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng trăn trở về vai trò và vị trí của người phụ nữ:

"Đảng và Chính phủ cần phải có kế hoạch thiết thực để bồi dưỡng, cân nhắc và giúp đỡ để ngày càng có thêm nhiều phụ nữ phụ trách trong tất cảcông việc, kể cả công việc lãnh đạo. Bản thân phụ nữ phải cố gắng vươn lên. Đó là cuộc cách mạng đưa đến quyền bình đẳng thực sự cho phụ nữ".

Trong bản Hiến pháp năm 1959, quyền và nghĩa vụ của phụ nữ được xác định rõ ràng, Điều 24, Chương 3 của Hiến pháp năm 1959 quy định:

"Phụ nữ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa có quyền bình đẳng với nam giới về các mặt hoạt động chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội và gia đình.

Cùng công việc tương tự, phụ nữ được hưởng mức lương ngang với nam giới. Nhà nước bảo đảm cho công nhân và viên chức nữ được vẫn hưởng nguyên lương trong giai đoạn trước và sau kì thai sản.

Nhà nước bảo hộ quyền lợi của người mẹ và của trẻ em, bảo đảm phát triển các nhà hộ sinh, nhà trẻ và các trường mầm non.

Nhà nước bảo hộ hôn nhân và gia đình."

Trong bản Hiến pháp năm 1980, quyền của phụ nữ vừa được lồng ghép vào các quyền cơ bản của công dân và vừa được quy định riêng nhằm tạo ra những điểm nhấn quan trọng và khẳng định quyền của phụ nữ. Điều 55 quy định:

"Mọi công dân đều bình đẳng trước pháp luật."

Đây là quy định chung nhất cho tất cả các giới tính, thể hiện sự không phân biệt trước xã hội. Điều 57 quy định:

"Công dân không phân biệt dân tộc, giới tính, thành phần xã hội…. từ 21 tuổi trở lên đều có thể được bầu vào Quốc hội, Hội đồng nhân dân các cấp".

Điều 63 nêu rõ:

"Phụ nữ và đàn ông có quyền ngang nhau về mọi mặt chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội và gia đình. Nhà nước và xã hội có trách nhiệm để nâng cao trình độ chính trị, văn hóa, khoa học, kỹ thuật và nghề nghiệp của phụ nữ, không ngừng phát huy vai trò của phụ nữ trong xã hội.

Nhà nước có chính sách lao động phù hợp với điều kiện của phụ nữ. Phụ nữ và đàn ôngcó việc làm như nhau thì tiền lương ngang nhau. Phụ nữ có quyền nghỉ trước và sau kỳ thai sản mà vẫn hưởng nguyên lương nếu họ là công nhân, viên chức, hoặc hưởng phụ cấp sinh đẻ nếu là xã viên hợp tác xã.

Nhà nước và xã hội phụ trách chăm lo phát triển các nhà hộ sinh, nhà trẻ, các trường mầm non, nhà ăn công cộng và những cơ sở phúc lợi xã hội khác, tạo điều kiện thuận lợi cho phụ nữ sản xuất, công tác, học tập và nghỉ ngơi."

Điều 65 nhấn mạnh:

"Hôn nhân theo nguyên tắc tự nguyện, tiến bộ, một vợ một chồng; vợ chồng bình đẳng. Nhà nước và xã hội không thừa nhận việc phân biệt đối xử giữa các con."

Trong bản Hiến pháp năm 1992 (sửa đổi, bổ sung năm 2001) các quy định trên cơ bản được giữ nguyên. Điều 63:

"Công dân nữ và nam có quyền ngang nhau về mọi mặt chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội và gia đình. Nghiêm cấm mọi hành vi phân biệt đối xử với phụ nữ, xúc phạm nhân phẩm phụ nữ."

Hiến pháp năm 2013 đã quy định cụ thể hơn quyền của phụ nữ trên cơ sở kế thừa và phát triển các quy định của các bản Hiến pháp trước. Các quy định từ Điều 14 đến Điều 49, Chương II - Hiến pháp năm 2013 đã quy định các quyền con người, quyền công dân, trong đó có quyền của phụ nữ. Với tư cách công dân, phụ nữ có quyền chính trị, quyền dân sự, quyền về kinh tế, lao động và việc làm, quyền về văn hóa vàgiáo dục và quyền liên quan đến tố tụng, tư pháp…

Ngoài ra, phụ nữ còn có quyền được tạo điều kiện để phát triển toàn diện và phát huy vai trò của mình trong xã hội, được bảo hộ hôn nhân và gia đình, quyền lợi của người mẹ và trẻ em, được bảo vệ, chăm sóc sức khỏe, thực hiện kế hoạch hóa gia đình.

Như vậy, xét trong mối tương quan với nam giới, các quy định của Hiến pháp về quyền của phụ nữ Việt Nam đã thể hiện rõ quan điểm phụ nữ "được bình đẳng và có ưu tiên."

2. Các luật và các băn bản pháp luật

Cụ thể hóa các quy định của Hiến pháp về quyền của phụ nữ, ngoài Luật Bình đẳng giới, vấn đề giới và quyền của phụ nữ được lồng ghép trong nhiều nhiều bộ luật và các văn bản pháp luật khác:

Luật Bình đẳng giới được Quốc hội thông qua ngày 29/11/2006 và có hiệu lực ngày 01/7/2007. Luật bao gồm 44 điều được chia thành 6 chương với mục tiêu bình xoá bỏ phân biệt đối xử về giới, tạo cơ hội như nhau cho nam và nữ trong phát triển kinh tế – xã hội và phát triển nguồn nhân lực, tiến tới bình đẳng giới thực chất giữa nam, nữ và thiết lập, củng cố quan hệ hợp tác, hỗ trợ giữa nam, nữ trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội và gia đình.

Luật ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2015 được sửa đổi bổ sung năm 2020 đã quy định trong các nguyên tắc xây dựng, ban hành VBQPPL là bảo đảm lồng ghép vấn đề bình đẳng giới trong VBQPPL. Quy định lồng ghép vấn đề bình đẳng giới trong toàn bộ quy trình xây dựng văn bản vi phạm pháp luật bằng các quy định cụ thể về trách nhiệm, nội dung, thủ tục, hồ sơ và được bắt đầu ngay từ khi lập đề nghị Chương trình xây dụng luật, pháp lệnh.

Luật Hôn nhân và gia đình (năm 2000, năm 2014): Nguyên tắc vợ chồng bình đẳng là một trong những nguyên tắc cơ bản của Luật hôn nhân và Gia đình 2014. Tại Điều 19 Luật này quy định:

"Vợ chồng bình đẳng với nhau, có nghĩa vụ và quyền ngang nhau về mọi mặt trong gia đình".

Khoản 1 Điều 29 Luật Hôn nhân và gia đình 2014 quy định:

"Vợ, chồng bình đẳng với nhau về quyền và nghĩa vụ trong việc tạo lập, chiếm hữu, sử dụng, định đoạt tài sản chung, không phân biệt giữa lao động trong gia đình và lao động có thu nhập".

Luật Bảo hiểm xã hội (năm 2006, năm 2014) đảm bảo (có tính đến yếu tố đặc thù của giới) để phụ nữ được hưởng các chế độ ốm đau, thai sản, tai nạn lao động, bệnh nghề nghiệp, hưu trí, tử tuất, thất nghiệp, mất sức lao động. Lao động nữ được hưởng các chế độ khám thai (nghỉ việc có hưởng lương trợ cấp); nghỉ việc hưởng lương trợ cấp sinh đẻ bằng 100% tiền lương; dưỡng sức sau khi sinh nếu sức khỏe yếu.

Bộ Luật Lao động (năm 2005, năm 2012, năm 2019): Bộ luật Lao động năm 2019 dành toàn bộ Chương X với nội dung là những quy định riêng đối với lao động nữ và bảo đảm bình đẳng giới. Điều 135 BLLĐ năm 2019 thể hiện chính sách của Nhà nước đối với lao động nữ, lao động nam và bình đẳng giới, chính sách này được thực hiện nhất quán, xuyên suốt trong cả Bộ luật Lao động cũng như các văn bản pháp luật khác có liên quan.

Điều 8, Điều 9, Luật bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân năm 2015 quy định:

"Số lượng phụ nữ được giới thiệu ứng cử đại biểu Quốc hội do Ủy ban Thường vụ Quốc hội dự kiến trên cơ sở đề nghị của Đoàn Chủ tịch Ban chấp hành Trung ương Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, bảo đảm có ít nhất ba mươi lăm phần trăm tổng số người trong danh sách chính thức những người ứng cử đại biểu Hội đồng nhân dân là phụ nữ".

Luật Tổ chức Chính phủ (năm 2015): Bảo đảm bình đẳng giới là là một trong các nguyên tắc tổ chức và hoạt động của Chính phủ, quy định nhiệm vụ và quyền hạn của Chính phủ trong bảo đảm quyền bình đẳng nam, nữ về chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội và gia đình. Các văn bản pháp lý quan trọng khác:

- *Luật Việc làm* (năm 2013): Nhà nước có chính sách hỗ trợ người sử dụng lao động, sử dụng nhiều lao động là người khuyết tật, lao động nữ, lao động là người dân tộc thiểu số; bình đẳng về cơ hội việc làm và thu nhập.
- *Luật Giáo dục nghề nghiệp* (năm 2014): Người học là phụ nữ, lao động nông thôn khi tham gia các chương trình đào tạo trình độ sơ cấp và các chương trình đào tạo dưới 03 tháng được hỗ trợ chi phí đào tạo theo quy định của Thủ tướng Chính phủ.
- *Một số Luật khác:* Luật Cư trú (năm 2006), Luật Phòng, chống bạo lực gia đình (năm 2007), Luật Quốc tịch (năm 2008), …

Có những quyền được pháp luật xây dựng nhằm bảo đảm quyền bình đẳng giữa nam và nữ trước pháp luật, xóa bỏ sự phân biệt đối xử. Song cũng có những quyền ưu tiên (trong việc tuyển dụng, sắp xếp công việc, nghỉ hưu...) có tác dụng tạo điều kiện thuận lợi cho phụ nữ thể hiện khả năng của mình với việc đóng góp ngày càng nhiều cho gia đình, xã hội, đồng thời tránh rủi ro trong nghề nghiệp, trong cuộc sống gia đình và xã hội.

3. Tham gia các điều ước quốc tế

Việt Nam cũng thể hiện nỗ lực trong việc thực hiện cam kết của quốc gia thành viên đối với các công ước và luật pháp quốc tế về bình đẳng giới, như *Công ước của Liên hiệp quốc về xóa bỏ mọi hình thức phân biệt đối xử với phụ nữ (CEDAW), Cương lĩnh và Tuyên bố Hành động Bắc Kinh, Mục tiêu Phát triển Thiên niên kỷ (MDGs) và Mục tiêu Phát triển bền vững (SDGs).*

Là một trong số những quốc gia đầu tiên trên thế giới tham gia *Công ước Xóa bỏ mọi hình thức phân biệt đối xử chống lại phụ nữ* (CEDAW), đại diện Chính phủ đã ký tham gia ngày 29/7/1980, Hội đồng Nhà nước phê chuẩn vào ngày 27/11/1981. CEDAW có hiệu lực ở Việt Nam từ ngày 19/3/1982.

Là thành viên của Công ước, Việt Nam luôn tích cực tổ chức thực hiện và hoàn thành các báo cáo định kỳ về tình hình thực hiện CEDAW, đặc biệt là việc nội luật hóa CEDAW vào pháp luật trong nước. Nội luật hóa CEDAW trong pháp luật Việt Nam có thể hiểu là việc cơ quan nhà nước có thẩm quyền tiến hành các hoạt động cần thiết để chuyển hóa các quy định của CEDAW thành quy phạm pháp luật trong nước thông qua việc sửa đổi, bổ sung, ban hành các văn bản quy phạm pháp luật mới cho phù hợp với nội dung của CEDAW hoặc đưa các quy định của CEDAW vào nội dung của các văn bản sửa đổi, bổ sung, ban hành mới. Có thể thấy, từ khi gia nhập CEDAW đến nay, việc nội luật hóa CEADAW trong hệ thống pháp luật Việt Nam đã đạt được nhiều kết quả tích cực.

4. Các chương trình, chiến lược, hoạt động về bình đẳng giới

Thúc đẩy bình đẳng giới được coi là nhiệm vụ trọng tâm thực hiện mục tiêu phát triển kinh tế – xã hội của Việt Nam và ngày càng được triển khai mạnh mẽ, hiệu quả. Nhiều chương trình, chiến lược, và chính sách về bình đẳng giới đã được xây dựng và thực hiện:

- Quyết định số 822/QĐ-TTg ngày 04/10/1997 của Thủ tướng Chính phủ ban hành Kế hoạch hành động Quốc gia vì sự tiến bộ của phụ nữ Việt Nam đến năm 2000;
- Quyết định số 19/2002/QĐ-TTg ngày 21/01/2002 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược quốc gia vì sự tiến bộ của phụ nữ Việt Nam đến năm 2010.
- Ủy ban Quốc gia Vì sự tiến bộ của phụ nữ Việt Nam ban hành Hướng dẫn lồng ghép giới trong hoạch định và thực thi chính sách năm 2004.
- Nghị quyết số 11- NQ/TW ngày 27/4/2007 của Bộ Chính trị về công tác phụ nữ thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.
- Nghị định số 70/2008/NĐ-CP ngày 04/6/2008 quy định chi tiết thi hành một số điều của Luật Bình đẳng giới.
- Nghị định số 48/2009/NĐ-CP ngày 19/5/2009 của Chính phủ về các biện pháp bảo đảm bình đẳng giới.
- Nghị định số 55/2009/NĐ-CP ngày 10/6/2009 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính về bình đẳng giới.
- Quyết định số 2351/QĐ-TTg ngày 24/12/2010 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011 – 2020. Chiến lược đã đưa ra các mục tiêu cơ bản nhằm bảo đảm bình đẳng giới rõ hơn về cơ hội, sự tham gia và thụ hưởng trên các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa và xã hội, góp phần vào sự phát triển nhanh và bền vững của đất nước, gồm: (1) Tăng cường sự tham gia của phụ nữ vào các vị trí lãnh đạo, quản lý, nhằm từng bước giảm dần khoảng cách giới trong lĩnh vực chính trị; (2) Giảm khoảng cách giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động, việc làm; (3) Tăng cường sự tiếp cận của phụ nữ nghèo ở nông thôn, phụ nữ người dân tộc thiểu số đối với các nguồn lực kinh tế, thị trường lao động; (4) Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực nữ, từng bước bảo đảm sự tham gia bình đẳng nam và nữ trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo; (5) Bảo đảm bình đẳng giới trong tiếp cận và thụ hưởng các dịch vụ chăm sóc sức khỏe; (6) Bảo đảm bình đẳng giới trong lĩnh vực văn hóa và thông tin; (7) Bảo đảm bình đẳng giới trong đời sống gia đình, từng bước xóa bỏ bạo lực trên cơ sở giới; (8) Nâng cao năng lực quản lý nhà nước về bình đẳng;…
- Thông tư số 17/2014/TT-BTP của Bộ Tư pháp: Quy định về lòng ghép vấn đề về bình đẳng giới trong xây dựng văn bản vi phạm pháp luật.
- Nghị quyết số 28/NQ-CP ngày 03/3/2021 của Chính phủ ban hành Chiến lược Quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021 – 2030.

Sau khi kết thúc *Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011-2020*, Chính phủ đã ban hành *Nghị quyết số 28/NQ-CP ngày 03/3/2021 ban hành Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2021-2030* với mục tiêu tổng quát là tiếp tục thu hẹp khoảng cách giới, tạo điều kiện, cơ hội để phụ nữ, nam giới tham gia, thụ hưởng bình đẳng trong các lĩnh vực của đời sống, xã hội, góp phần vào phát triển bền vững của đất nước. Chiến lược đã đưa ra 20 chỉ tiêu của 6 mục tiêu trong tất cả các lĩnh vực. Để thực hiện chiến lược này, Chính phủ cũng đưa ra các giải pháp chung, những giải pháp cụ thể và công tác tổ chức thực hiện, trong đó phân công rõ trách nhiệm của các Bộ, ngành.

5. Một số thách thức

Theo *Báo cáo Khoảng cách giới toàn cầu* (Diễn đàn Kinh tế Thế giới 2020) trong 10 năm từ 2011 – 2020 cho biết, chỉ số bình đẳng giới của Việt Nam (được xếp hạng theo 4 lĩnh vực: chính trị, kinh tế, giáo dục, y tế) không ổn định và có xu hướng đi xuống, từ xếp thứ 79/135 nước (năm 2011) đến 83/145 (năm 2015) và 87/153 (năm 2020). Tình trạng bạo lực đối với phụ nữ trong gia đình và ngoài xã hội vẫn còn khá phổ biến. Điều tra quốc gia về bạo lực đối với phụ nữ ở Việt Nam năm 2019 cho thấy, cứ 3 phụ nữ thì có gần 2 người đã từng bị chồng/bạn tình bạo hành thể xác, tình dục, tinh thần hay kinh tế hoặc bị kiểm soát ít nhất một lần trong đời. Cứ 3 phụ nữ thì gần 1 người hiện đang bị bạo hành (Bộ Lao động, Thương Binh và Xã hội 2019).

Mất cân bằng giới tính khi sinh cũng là một thách thức lớn về bình đẳng giới hiện nay. Mặc dù năm 2019, tỷ số giới tính khi sinh đã giảm xuống 111,5 bé trai được sinh ra trên 100 bé gái nhưng tỷ số này vẫn là rất cao. Thực hành giới có hại thông qua lựa chọn giới tính thai nhi khiến tỷ số giới tính khi sinh tăng là một trong những lý do khiến Việt Nam tụt hạng trong xếp hạng về khoảng cách giới. Năm 2020, Việt Nam xếp thứ 87/153, với tổng số điểm là 0,7 tụt xuống 10 bậc so với năm 2018 và 15 bậc so với năm 2010 cho dù điểm số có tăng lên nhưng không đáng kể (Diễn đàn Kinh tế Thế giới 2020).

Công tác theo dõi – giám sát – đánh giá và công tác thanh tra, kiểm tra và xử lý vi phạm pháp luật về bình đẳng giới trong lĩnh vực kinh tế, lao động, việc làm còn nhiều hạn chế. Thực tế hiện nay chưa có các chính sách thu hút giáo viên tiểu học và mầm non dành cho nam giới, hỗ trợ học bổng cho trẻ em gái. Chính sách hỗ trợ cán bộ, công chức, viên chức nữ khi tham gia đào tạo, bồi dưỡng mang theo con dưới 36 tháng tuổi mới được quy định chung tại *Nghị định số 101/2017/NĐ-CP ngày 01/9/2017 của Chính phủ* về đào tạo, bồi dưỡng cán bộ, công chức, viên chức. Hầu hết chính sách giáo dục và đào tạo nghề nghiệp không trực tiếp đề cập đến nữ hay nam, song vẫn có những quy định bất bình đẳng giới đang tồn tại trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo.

Chiến lược giai đoạn 2011 – 2020 chưa đề cập đến vấn đề giới trong lĩnh vực khoa học và công nghệ. Mặc dù ở Điều 15 *Luật bình đẳng giới* quy định bình đẳng giới trong việc tiếp cận và ứng dụng khoa học và công nghệ. Tuy nhiên, cho đến nay chưa có hướng dẫn để thực hiện các quy định về bình đẳng giới trong lĩnh vực khoa học và công nghệ (Bộ Lao động, Thương Binh và Xã hội 2021).

Trong phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, cụ thể là trình độ tiến sỹ, khoảng cách giới còn khá lớn. Nguyên nhân chủ yếu là do những rào cản liên quan đến hôn nhân, sinh con và trách nhiệm chăm sóc gia đình của phụ nữ. Việc bảo đảm bình đẳng giới trong tiếp cận và thụ hưởng các dịch vụ chăm sóc sức khỏe còn thấp… Theo *Báo cáo số 474/BC-CP ngày 06/10/2020 của Chính phủ* về thực hiện mục tiêu quốc gia về bình đẳng giới năm 2019 và giai đoạn 2011 -2020 thì chỉ có 14 chỉ tiêu đạt mục tiêu đề ra; 7/22 chỉ tiêu chưa đạt và 1 chỉ tiêu chưa có đủ cơ sở để đánh giá đạt kết quả (trong khi đó Chiến lược quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011 – 2020 đề ra 22 chỉ tiêu cụ thể). Số liệu năm 2019 do Bộ Nội vụ cung cấp cho thấy, tỷ lệ cơ quan nhà nước có từ 30% nữ trở lên có cán bộ chủ chốt là nữ là: 53% (bộ/ngành), 45,52% (cấp tỉnh); 53,74% (cấp huyện) và 35,64% (cấp xã). Riêng đối với các cơ quan Đảng, tổ chức chính trị – xã hội có từ 30% nữ trở lên có lãnh đạo chủ chốt là nữ chưa đánh giá được do chưa thu thập được số liệu (Bộ Lao động, Thương Binh và Xã hội 2021).

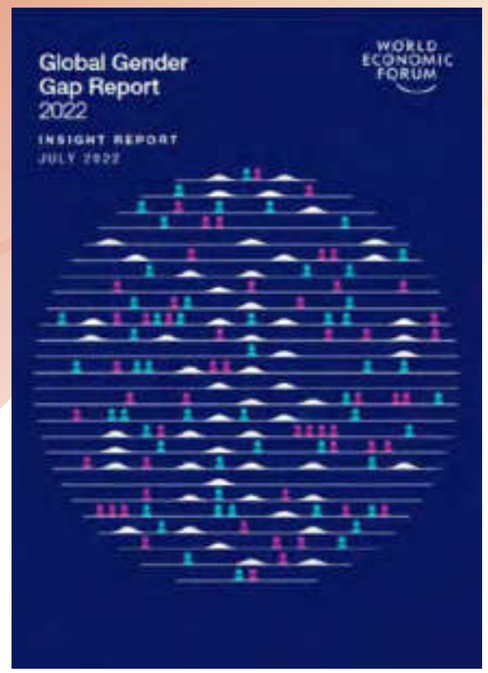

Bìa Báo cáo Khoảng cách giới toàn cầu

Nguồn: World Economic Forum

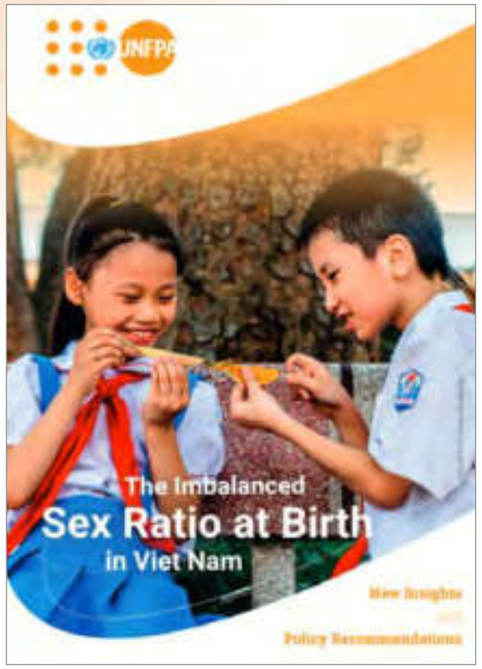

Mất cân bằng giới tính khi sinh ở Việt Nam: Nhận thức mới và khuyến nghị chính sách

Thông tin mới và khuyến nghị chính sách

Nguồn: UNFPA

Logo của CEDAW

Nguồn: CEDAW, UN

Nữ đại biểu Quốc hội tại kỳ họp thứ ba QH khóa XV vào tháng 6 năm 2022. Tỷ lệ nữ QH hiện nay là 30,26%. — Ảnh TTXVN/VNS

Nguồn: Thông tấn xã Việt Nam

UN Women

Orange the World 2018 - Việt Nam - Sự Kiện Lên Tiếng Vì Bình Đẳng Giới

Nguồn: UN Women

Công nhân may đang làm việc trong một nhà máy quần áo ở Việt Nam.

Nguồn: Better Work Programme

Nhóm tiếp thị kỹ thuật số

Nguồn: Flickr/Den led Bạc Liêu

6. Tài liệu tham khảo

Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội (2021): Báo cáo rà soát tình hình thực hiện Chiến lược Quốc gia về bình đẳng giới giai đoạn 2011 –2020. Hà Nội.

Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội, Tổng cục Thống kê và Quỹ Dân số Liên hiệp quốc tại Việt Nam (2019): Báo cáo tóm tắt: Kết quả điều tra quốc gia về bạo lực đối với phụ nữ ở Việt Nam năm 2019 – Hành trình để thay đổi. Hà Nội.

Diễn đàn Kinh tế thế giới (2020): Báo cáo khoảng cách giới 2020. http://www3.weforum.org.

TS. Nguyễn Thị Thùy Trang

Trưởng Bộ môn Nghiên cứu Phát triển quốc tế

Khoa Quốc tế học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: trangqt@vnu.edu.vn/ trangntt84@yahoo.com